

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

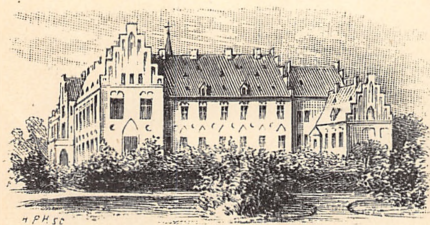
DEN DANSKE DIAKONISSESTIFTELSE

1863—1913

ET JUBILÆUMSSKRIFT

VED

N. DALHOFF

KØBENHAVN

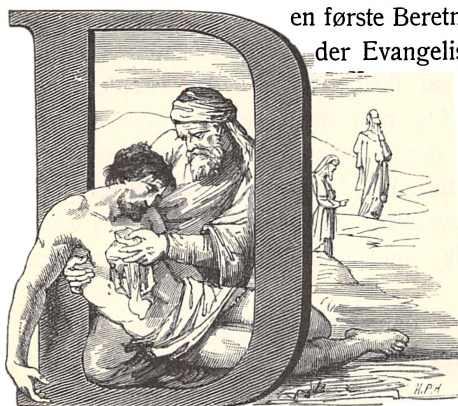
CENTRALTRYKKERIET

1913

*Den danske Folkekirkes
Præster
i Taknemmelighed tilegnet
af
N. Dalhoff.*

God hellykke Gæst ogud Mærk
med jeres Deception
Louise

en første Beretning skrev jeg“, saaledes begynder Evangelisten Lukas sin *anden* Beretning;

han gentager ikke den første, men tager den op ved at knytte den anden dertil i et Hovedpunkt, fælles for dem begge: Herlighedens Herre, den himmelfarne Kristus.

Noget lignende maa det vel ogsaa blive, naar nu Diakonissestiftelsens 50 Aars Beretning skal skrives af den samme, der affattede dens 25 Aars Festskrift. Det gamle skal ikke gentages, men det kan heller ikke forbigaaes, da ikke alle kan forudsættes at eje eller at kende den første Beretning. Men hvad der frem for alt skal læres af den hellige Forfatter, det er, at hverken det gamle eller det nye skal skrives til Menneskers Ære, men Gud skal have Æren. Lukas har aldrig kaldt eller villet kalde sin Bog „Apostlenes Gerninger“; han betegner den ved sit indledende Ord udtrykkeligt som 2den Del af *Herrens* Gerninger.

Maaske kunde begge disse Hensyn bedst forenes, naar man lod navnlig den ældre Del af de 50 Aar, som ved de paagældendes Død er overgaaet til Historien, gengives af dem, som nu er bortkaldte, i en Skildring, som de ved Affattelsen aldrig har tænkt, skulde fremlægges for andre. Det bliver 25 Aars Beretningen om igen, men paa en helt anden Maade, og deri kan ingen af de personlige

Motiver komme med, som saa let gøre sig gældende, naar Fremstillingen er bestemt for Offenligheden.

Muligheden for en saadan ny Fremlæggelse af hine gamle Begebenheder har Diakonissestiftelsen i et udførligt *Brevskifte* mellem de tvende, som havde den største Del i dens Tilblivelse: Prinsesse, senere Dronning Louise og Søster Louise Conring. Paa Embeds Vegne, den ene som Stiftelsens Protectrice, den anden som dens Forstanderinde, men tillige i et med Aarene voksende, hjerteligt og fortroligt Venskab, har de skrevet til hinanden stadig om det samme, den Sag, som havde deres største Interesse og varmeste Kærlighed, Diakonissesagen. Enhver Bevægelse, frem eller tilbage, i dens Liv, enhver ny Opgave og Virksomhed, den kunde drage ind under sig, drøftes ofte mundligt, men, til Held for os, endnu langt oftere – baade paa Grund af den stedlige og den sociale Afstand – skriftligt imellem dem, og tit ser man ligefrem Historiens Traade blive spundne i selve disse Breve. Og naar de da allerede derved har den største Interesse for dem, der i Diakonissesagen ser et Led i vor Kirkes og vor kristne Kulturs Liv, saa giver Forskellen i Stil og Karakter mellem de to Brevrækker en livlig Afveksling i Læsningen deraf som ved en virkelig Samtale mellem to i mere end een Henseende *levende Mennesker*.

Efter Louise Conrings Død den 1ste April 1891 blev Dronningens Breve bragt til Afsenderinden, som bandt dem sammen med Paaskrift, at de skulde tilhøre Diakonissestiftelsen. Efter Dronning Louises Død den 29de September 1898 bragte derfor med god Ret hendes tre Døtre den hele Brevsamling til Diakonissestiftelsen. Det er en Skat, denne heri ejer, men en Skat, der ikke skal graves ned i Jorden, et Lys, der ikke bør sættes under en Skæppe. Med Hans Majestæt, vor høje Beskytters, Tilladelse er da allerede Begyndelsen deraf, selve Tilblivelseshistorien, blevet offentliggjort i Diakonissestiftelsens Almanak for Jubelaaret og herfra i tysk Oversættelse gengivet i Diakonissesagens officielle Organ „Armen- und Krankenfreund“. Selvfølgelig har den ogsaa sin Plads i dette Festskrift, efterfulgt af Fortsættelsen lige til Louise Conrings Død i 1891. Men ogsaa inden denne Tidsfrist vil, altsom vi rykker frem mod den nærværende Tid, Diskretionspligten vokse, samtidig med at nye, til Dels endnu levende, Personer i stedse højere Grad faar Indflydelse paa Sagens Fremgang. Saaledes trænger, ogsaa før hin

rige Kilde hører op, andre historiske Kilder sig frem til Jævnførelse og Udfyldning: Aarsberetninger, Bestyrelsens Forhandlingsprotokoller og flere Dokumenter saavel som egne og andres personlige Erindringer; og til disse Kilder maa jo det meste af Beretningen om de sidste 25 Aar udelukkende holde sig. Men skønt denne Del altsaa, i Forhold til det gamle Festskrift, har nyt at fortælle, vil man næppe tage det fortrydeligt op, om denne sidste Del kommer til at nøjes med en mindre Plads. Dels ligger den sidste Periode os lovlig nær til virkelig historisk Redegørelse, dels har den første Tid, ligesom for Kristi Kirke, saaledes ogsaa for en kirkelig Institution som Diakonissestiftelsen, sin ganske særegne, grundlæggende Betydning, som drager os til sig med særlig Magt. Som Sæd, saa Urt; som Urt, saa Blomst og Frugt.

Om selve Diakonien Oprindelse fra Herrens Forbillede og Apostlenes Ordninger (Mt. 20, 28; Joh. 13, 14-15; Ap. G. 6; Fil. 1, 1; 1 Tim. 3; Rom. 16, 1-2 m. m.) og om Diakonissegeringens Fornyelse i vor Tid ved Præsten Theodor Fliedner i Kaiserswerth henvises til det gamle Festskrift saa vel som til Forfatterens: „Gak hen og gør du ligesaa!“ – Her holder vi os til Danmark og den Danske Diakonissestiftelse.

Man vil forstaa, at efter Plan og Maade med Breve som Hovedindhold maa Fremstillingen i denne Bog væsenlig blive annalistisk: Aar for Aar, dog lejlighedsvis vigende for sammenhængende Fremstilling.

Den danske Diakonissestiftelse havde – ogsaa som Dronning Louises Livstanke – sin Forhistorie. Vi kan se det af et Brev fra Dronningen saa sent som 20de April 1890. Frk. Conring har meddelt Dronningen, at Md. Nielsen, den første Plejemoder paa Louisestiftelsen er død som en 80-aarig Enke, ved Dronningens Gunst Pensionær i Slagelse Hospital. „Deres Brev i Aftes vakte en hel Tidsalder i min Hukommelse, kære Søster Louise, og en Mængde af dengang levende kære Menneskers Minde steg for mine Øjne. Fru Moltke, der kom med Md. Nielsen, først og fremmest, men en hel Række, og det var jo derved, at jeg for første Gang kom lidt *frem* med noget til det almindelige Bedste og blev saa godt

understøttet af alle.“ Børnehjemmet Louisestiftelsen ved Sorø, der blev taget i Brug 3die Juli 1862, var Frugten af en Komite af 14de November 1857, som daværende Prinsesse Louise samlede hos sig den nævnte Dag for at raadslaa om, hvad man skulde gøre imod en atter opblussende Kolera-Epidemi, og som blev staaende ved, at der skulde samles Midler til at tage sig af Børn, hvem navnlig smitsomme Sygdomme havde gjort halvt eller helt forældreløse. Men i den Plan for en saadan Stiftelse, hun allerede i 1858, efter at en Bazar under hendes Protektion havde bragt en god Sum til Veje, fæstede til Papiret, læser vi ikke blot om, at den „skulde optage Børn fra den spæde Alder og beholde dem indtil Konfirmationen“ og herved navnlig „virke for den tjenende og arbejdende Del af Samfundet“, men hun har ogsaa følgende, næsten profetisk lydende Udtalelse: „Jeg haaber og er alt temmelig forvisset om, at der her i Landet, ligesom allerede Tilfældet er paa flere Steder i Tyskland og nu ogsaa i Stockholm, vil danne sig de saakaldte Diakonisser eller saadanne menneskekærlige Kvinder, som, staaende paa en sund religiøs, protestantisk-kristelig Grund, ofre deres Tid og Flid paa at yde navnlig Børn og syge al den fysiske og aandelige Pleje, som de formaa; Stiftelsen, har jeg da tænkt mig, kunde da aabne en passende Virksomhed netop for saadanne“.

Med disse Forudsætninger skulde der for Prinsessen, da hun havde haft Held med sit første filantropiske Foretagende, kun et lille Stød til at sætte hende i Bevægelse imod det næste, som skulde tilvejebringe den vigtigste Betingelse for al saadan Virksomhed: de rette Personer. Det lille Stød kom, da hun besøgte den ædle Prinsesse Mariane af Mecklenburg-Strelitz, som efter sit korte ulykkelige Ægteskab med Prins Frederik (den 7de) af Danmark tog varm Del i kristelig Barmhertighedsgerning sammen med sit Lands Diakonisser. Hvad Prinsesse Louise der saa og hørte, *maatte* ikke længere savnes i Danmark. Paa hendes Begæring anviste Pastor Blædel hende to Damer, Louise Conring, da Tilsynsførende med Fødselsstiftelsens Plejebørn, og Mathilde Meinert, den senere Forstanderinde for Enkedronningens Plejeforening. Dem sendte hun straks til Stockholm, for at de netop skulde lære Sagen at kende i nordisk, ikke i tysk Dragt.

Efter Hjemkomsten derfra skrev Frk. Conring følgende Brev, dateret August 1861:

„Deres kongelige Højhed

er jeg lykkelig ved nu at kunne forelægge Resultatet af vore lagttagelser, som jeg i Korthed kan betegne som et særdeles ønskeligt.“ – Alt er blevet dem forevist ved deres daglige Besøg, og de er bleven underrettede om alt, hvad der kunde være af Nytte og Interesse for dem. „Lokaliteterne ere ikke storartede, men ret hyggelige. Indretningen og Udstyrelsen er simpel, men anstændig, og Orden med Renlighed pryder det hele.“ Sygeafdelingen (20 Senge) „gjorde aldeles ikke det Indtryk, et Hospital plejer at gøre, og som er saa afskrækkende og pinligt for mange. Her var der taget Hensyn til den syges Bekvemmelighed og Velvære, saavel som til Landets Skik, der fordrer Senge med Omhæng.“ – „En af Søstrene besørgede de syge, og gjorde det ret med Glæde som det Kald, hun vidste sig kaldet til, og uden at føle det byrdefulde, ja endog uden at ville indrømme, at det var en *svær* Gerning, der paahvilede hende. Lægen boede ikke i Huset, men kom daglig, og hans Forskrifter bleve samvittighedsfuldt overholdte; dog føltes tydeligt, at ikke Lægeregimentet var det fremherskende som paa Hospitaler, men at det var Husets stille Aand, der igennem Forstanderinden og den forestaaende Søster ogsaa her holdt Vagt og Orden i Kærlighedens Tjeneste.“ – Paa lignende Maade skildres et Vaisenhus og en Friskole for fattige Børn.

„I Anstalten er der ca. 30 Søstre, der arbejde hjemme; de fleste ere unge. Heller ikke Forstanderinden, Frk. Cederskjöld, er indviet Diakonisse, hvilket forekom os at være en stor Fejl, der ingen heldig Indflydelse har paa det hele; dog er hun en særdeles begavet og dygtig ældre Pige, hvis Styrelse af Anstalten roses eenstemmig, saavel af Bestyrelsens Medlemmer som af Søstrene, der synes at hænge ved hende med en uskrømtet ærbødig Kærlighed. Det er en Selvfølge, at Dagen begynder og slutter med en Andagt, der holdes paa en hos os ukendt, særdeles praktisk Maade, saaledes at den, der holder Andagten, lader Versene i Skriftstedet læse eet for eet af Søstrene og Børnene og da, idet han forklarende gennemgaar Indholdet, tilspørger og affordrer dem Svar; de blive saaledes nødte til at fæste deres Tanker ved Sagen og tage Del i, hvad der afhandles.“

„I Sverrig er der faa Piger af den dannede Stand, der have helliget sig til denne Gerning; de fleste ere Bønderpiger og natur-

ligvis aldeles oprindelige, naar de indkomme i Anstalten, men mange af dem have gode Evner, som gøre det muligt i forholdsviis kort Tid at bibringe dem saa megen Kundskab, som de behøve til dette Kalds Udførelse, og i materiel Henseende kan det betragtes som et Fortrin, da de hverken ere bedre vant, hvad Kost og Klæder angaar, eller risikere at blive overanstrengt ved den Husgerning, de maa udrette; ogsaa forekommer det mig, at den svenske Almue er mere bildungsfähig (udviklelig) end den danske, hvilket maaske har sin Grund i en mere rodfæstet Religiositet.“ — — Frk. Cederskjöld, der har besøgt Diakonissehusene i Kaiserswerth, Paris, Stettin, Strasborg o. fl. og gennemgaaet Kursus i nogle af dem „har indrettet Anstalten i Stockholm efter den Strasborgske, hvilken hun afgjort gav Fortrinet; hun fandt Organisationen af den mest naturlig, mindst frastødende og Livet i den sundest og friest.“*)

— — — „Det er kommet til at staa ganske klart for mig, at jeg nok tør hellige mig til denne Gerning, skønt mit svage Helbred kunde synes at gøre det urigtigt. Frk. Cederskjöld opmuntrede mig dertil og sagde, at der i vore Tider var meget faa, som ikke var lidende paa den ene eller den anden Maade, men det hindrede dem ikke i at udføre deres Arbejde; jeg tror derfor, at jeg ogsaa *tør* paatage mig det, men derimod føler jeg, at det vilde være aldeles uforsvarligt, om jeg vilde begynde en saadan Virksomhed uden forudgangen Forberedelse; det er et meget vanskeligt Arbejde, som fordrer en afgjort Dygtighed og nogen Øvelse; jeg vilde fra først af komme i et skævt og usandt Forhold til det hele, idet jeg maatte sige mig selv, at jeg ikke var i Stand til at fyldestgøre de Fordringer, der maa stilles til mig. Saa er nu min Bøn til Gud og Deres Kongelige Højhed, at det maa blive paalagt mig at gennemgaa et Kursus i en Diakonisseanstalt — — (nemlig) Strasborg, som er Originalen til den Kopi, der i Stockholm tiltalte os saa meget.“ Frk. Meinert mente derimod, at de kunde nøjes med at se nogle fremmede Diakonissehuse og saa begynde, saa godt de kunde, idet det vilde „vække mindre Modsigelse iblandt Folk, end naar vi straks træde op som Diakonisser“. „At min gamle Kærlighed til Diakonisse-

*) Den svenske Anstalts Organisation blev allerede i det følgende Aar helt omgjort, idet Pastor Bring blev Forstander.

væsenet*) er vækket til nyt Liv ved Synet af den Stockholmske Anstalt, det sporer jeg tydeligt, og at jeg vilde være *ubeskrivelig* glad, om det virkelig blev mig forundt at tjene Herren paa denne Maade, er ganske vist.“ –

At det efter denne Rejse – fra hvilken i Parenthes bemærket de to Damer bragte Halvdelen af Rejsepengene urørt tilbage – blev *Louise Conring*, som Prinsessen udsaa til at føre Sagen videre, kan ikke undre os.

Umiddelbart inden sin Afrejse til Tyskland fik Frk. Conring følgende Billet fra Prinsessen:

„Jeg sender Dem hermed et Stykke Papir, Baronesse Hochschild tilstillede mig, og De maaske har Brug for. Pengene sender jeg om nogle Dage. Men tør jeg bede, at De *ikke afrejser*, hvis det stormer som idag, og at De ikke er for økonomisk af Samvittighed for Pengene. Alle mine Ønsker følger Dem, og min Tak for Deres venlige Assistance i disse Bestræbelser at grunde et saa velsignet Værk kan jeg kun svagt udtale; en højere Løn bliver Deres Del.

Louise Pr. t. Danmark.“

Den 1ste Juni 1862 skriver Frk. Conring fra Strasborg udførligt til Prinsessen. Hun skildrer sit Besøg i Diakonissehusene i Hannover og Darmstadt og sit Ophold i Strasborg, hvor hun skal gennemgaa det attraaede 3 Maaneders Kursus. I Hannover fandt hun i Konsistorialraad Uhlhorn, den berømte Forfatter til „Kristelige Kærlighedsgjerninger“, den ideale Sjælesørger: „Gud give, vi havde en saadan hos os!“ Derimod saa hun næppe saaledes paa Forstanderinden, siden hun skriver: „Uden at ville udtale nogen Dadel over Hannover, maa jeg kun sige, at jeg vilde have følt mig meget ulykkelig, om jeg skulde have bleven der.“ I Darmstadt traf hun en Forstanderinde, „som ret er saaledes, som en Forstanderinde bør være. Uden nogen i Øjne faldende personlig Elskværdighed, end mindre Ynde, afnøder hun dog Enhver *hjertelig* Højagtelse ved

*) Allerede som ganske ung Pige havde en hende tilfældigvis i Hænde kommet Beretning om Diakonisseanstalten Bethania i Berlin vakt hendes glødende Kærlighed til en Sag, som hendes Svaghed dengang gjorde hende det umuligt at hengive sig til.

den Maade, hun opfører sig paa. Der var en hel Del unge Søstre, som ogsaa gjorde et godt Indtryk. Huset er af en passende Størrelse, bygget i en tiltalende Stil, Beliggenheden udmærket, en stor Have omgiver Huset; i den indre Udstyrelse er alt simpelt og har ikke været dyrt, men dog saa hensigtsmæssigt og hyggeligt, saa vel betænkt for enhver enkelt som for det hele, at det ret gør Indtryk af en Fredens Bolig, som det vilde være en Glæde at tage Del i.“ Her synes saaledes Idealet af et Hus at være fundet, og Brevskriverinden ytrer ogsaa det Ønske, at hendes kongelige Korrespondent paa en forestaaende Rejse til Badet Ostende „maatte se denne yndige lille Anstalt, som Herrens Velsignelse saa synlig hviler paa! ligesom den overalt ret er skikket til at give den besøgende Agtelse for og Kærlighed til Diakonissegerningen.“ – – „Som syge optages Kvinder og Børn, men ingen Mænd; dog forplejes disse ogsaa af Søstrene i Byens Hospital, som af Magistraten er overgivet til deres Omsorg.“

Mindst lige saa meget føler Frk. Conring sig dog tiltalt af Diakonissehuset i Strasborg, hvor hun nu opholder sig, og „hvor man er saa god og kærlig imod os“ – Frk. C. og en Frk. L. – „som muligt og giver os al den Lejlighed til at instruere os, som staar i deres Magt; ogsaa er det udmærket elskværdige Mennesker, som det er umuligt ikke at holde af; jeg føler mig derfor saa glad og lykkelig, som jeg sjældent i mit Liv har gjort, og ønsker af ganske Hjerte, at vor Herre vil give sin Naade til vort Foretagendes Fremgang, som jeg med al Glæde uden Forbehold vil hengive mig til. At jeg nu i Sandhed kan sige dette, er jeg ogsaa glad for; thi jeg vil ikke nægte, at der er gaaet mere end een Kamp igennem min Sjæl, efter at jeg er kommen hertil; der er adskilligt, der først maa overvindes, og deriblandt har Dragten en Plads, men den er nødvendig, og selv om den altid skulde blive mig et Offer, saa vil jeg gerne bringe det for Sagens Skyld.“ Strasborgs Diakonissehus havde dengang 100 Søstre, arbejdende paa 6 Filialer hjemme foruden et lignende Tal Stationer ude. Af Filialerne beskriver hun en „Magdalenestiftelse“,*) hvis Beboeres Ydre synes hende mere

*) Her som mange Steder har man uden Grund sammenblandet „Synderinden“ fra Luk. 7 med Maria fra Magdala i Luk. 8 og saaledes kaldt hin Kvinde for „Magdalene“.

lovende end de tilsvarende i Stockholm: „det er det sværeste Værk!“ siger man dog ogsaa her; dernæst „et Hus, som tjener gamle Folk, uhelbredelige syge, eller hvem der ellers vil trække sig helt tilbage fra den ydre Verden, som Tilflugtssted; dette er en udmærket Indretning og en Plante, der vist vil taale at omplantes paa dansk Grund, ogsaa der bærende saa glædelig Frugt som her.“*) „Enhver af disse Anstalter har en større eller mindre Have. De staa alle, saavel som Stationerne udenbys, under samme Bestyrelse: Præst og Oversøster. En ledende Søster forestaar hvert Hus; de skiftes, naar Bestyrelsen, d. v. s. Oversøsteren og Præsten finder det tjenligt. Der er aldrig kollekteret for disse Anstalter, de have ingen Kapitaler, men de have heller aldrig lidt Mangel; hvad de behøve, kommer ind fra alle mulige Sider, og de synes at nyde megen Agtelse og Hengivenhed, ved Siden af megen Modstand, efter hvad Præsten har fortalt mig.“

„Gud give,“ ender hun sit Brev, „at Sagen maatte have en stille, men sikker Fremgang i Hjemmet, og at den ret maa blive til Glæde og Velsignelse for Deres Kongelige Højhed, som jeg ret er taknemmelig for at sætte mig til at tjene denne herlige Gerning med mine, kun for ringe, Evner og Kræfter.

Allerunderdanigst

Louise Conring.“

Paa dette Brev har vi Prinsessens Svar, dateret „Slot Bernstorff, 6. Juni 62“.

„Igaar fik jeg Deres Brev og jeg siger Dem oprigtig, at jeg længtes derefter og havde selv Pennen i Haanden for at spørge, hvor De var bleven af? men dog tæmmende min Utaalmodighed, efter at jeg havde hørt, at De var i Strasborg, thi da sagde jeg til mig selv, at De først i Ro vilde se Dem om, og nu takker jeg Dem for Deres lange, interessante Skrivelse og for, at De vil høre mit Raad i en Sag, som jeg aldeles med den største Tillid lægger i Deres Haand**) og blot ønsker, at De ikke kommer hjem, indtil

*) Da siden den Danske Diakonissestiftelse blev oprettet, fik dens Grundbestemmelser ogsaa Plads for „Anstalter for kronisk syge, Magdalenestiftelser o. lign.“.

**) Frk. Conring havde spurgt, om hun skulde forlænge sit Ophold i Strasborg eller maaske fortsætte i Darmstadt.

vi begynder i det af Dem saa vel udsøgte Hus paa Teglgården, som jeg da skal leje til næste Foraar; jeg ventede Deres Bestemmelse desangaaende, og da De mener, det ej er frit før, saa maa vi have Taalmodighed, dog skal jeg straks underrette F. B. om min Bestemmelse og spørge hende en Gang endnu, om hun ikke kan gøre det før. *) Hvis De altsaa vil blive i Strasborg eller Darmstadt, da bestem det, og vi sender Pengene. . . . Min Tro til *Dem* staar fast, som om De var en indviet Diakonisse og med Deres Eksempel i eet og alt var det i Sandhed, fordi De har opfattet det paa den sande Maade; derfor er jeg ikke ængstelig for at udtale det for Dem, thi De vil alligevel *ikke gaa efter min Overbevisning, men efter Deres egen*. De ser nu, hvad jeg sagde Dem, det er den fredelige Aand, som hviler over det hele, der giver Lykke og bringer Velsignelse, og at det netop er Forstanderinden, der maa føle det for at lede det hele i den stille, rolige Gang; og derfor takker jeg Dem i Sagens Interesse, fordi De paatog Dem at rejse for selv at dømme og lære. Nu er jeg rolig, dobbelt rolig for, at Herren vil hjælpe os, han, som hjalp andre til dette herlige Værk, og da er det Dem, der vil føle Velsignelsen af Deres Arbejde i hans Vingaard! Jeg haaber at finde en Præst og er paa Spor efter en, men venter Svar. Den gamle i Frederiksberg gaar ikke af, og da bliver det sent og gaar efter Anciennitet.“ (Her kommer nogle Slutningsbemærkninger om Valget mellem at blive i Str. eller gaa til D.); „jeg overlader det trygt til Dem, De veed at vælge det praktiske, det lærerigste for Dem, og tør jeg tilføje det økonomiske, og skriv mig saa, hvad De vil have. Jeg fik en rig Gave af 100 D. Cour., den ligger til Dem, om De vil have det, og nu Farvel og tro ikke, at De skriver for meget eller for ofte, mine Tanker ere ofte hos Dem og mine Bønner, at Herren vil være med Dem og os alle!

Deres meget hengivne

Louise.“

Til Trods for den opmuntrende Tillid, Prinsessens Brev viste hende, er Frk. Conrings Svar – Strasborg 28. Juni 62 – fuldt af Frygt og Tvivl, ikke om Sagen, men om hende selv som dens Bærer. Hendes danske Fælle har nogen Del deri ved at finde

*) Teglgården, Smallegade 43, tilhørte Fru Boeck. Dens østre tilbyggede Villafløj kom til at huse Diakonissestiftelsen i dennes første Skikkelse.

hende „for lidt bestemt, fast og afgørende“ og „altfor svag paa Sjæl og Legeme til at kunne paatage sig et saadant Hverv“. – – –

„Frygten for, at jeg ikke er den rette Personlighed dertil, trænger i disse Dage fra alle Sider ind paa mig; jeg anser det derfor som en hellig Pligt at gøre Deres kongelige Højhed bekendt med mine Bekymringer: de kære fromme og erfarne Mennesker her kunde heller ikke vinde nogen Tillid til min Evne at gennemføre saa vanskelig en Sag, de er forskrækkede over min Svagelighed og tror mig maaske derfor udygtigere, end jeg dog egenlig er. Endvidere kunde de, saa lidt som Blædel, tro, at den rette Time og Maade fra Gud er kommet for Diakonissegerningen i Danmark. Vel kende de Forholdene kun af vore Meddelelser, men paa mig har det gjort et stærkt Indtryk, at de er kommet til samme Resultat som vore troende Præster hjemme! Min egen Tro paa det modsatte er vel ikke bleven rokket derved, men jeg finder dog: en Mening, der opstaar hos Herrens kæreste Børn, som *se* med Aandens oplyste Øje, er af for stor Vægt til at kunne forbigaa med Tavshed. Jeg vil visselig ikke i formastelig Egenvilje tro mig stærk og duelig, hvor jeg ikke er det, men jeg vilde ogsaa nødig af Modløshed unddrage mig fra et Kald, som altid har været min højeste Glæde. – I dette Øjeblik var gamle Pastor Härter*) her; jeg sagde ham, hvad jeg var i Begreb med at skrive, og han svarede, at det var Ret, og at jeg ganske burde lægge det i Deres kongelige Højheds Haand, men og at det *kun* var min legemlige Svaghed, der lod ham frygte, at det ikke vilde gaa, at han holdt af mig, og at jeg maatte se det som et Bevis derpaa, at han holdt det for sin Pligt at tale oprigtigt med mig. – Jeg vil altsaa holde mig ganske rolig og ikke skrive til Darmstadt om Optagelse der, førend jeg har modtaget Deres kongelige Højheds Afgørelse og videre Befaling. Til den 24de i næste Maaned antager jeg, at vi kunne blive her, saa er det netop tre Maaneder, siden vi kom. – – – Skulde Deres kongelige Højhed imidlertid komme til den Beslutning ikke at turde begynde med mig, saa falder Turen til Mühlhausen**) bort som unødvendig, og saa maa jeg jo komme tilbage, saa snart jeg kan. At dette vilde være mig en rigtig Hjertesorg i enhver Hen-

*) Grundlæggeren af Diakonissehuset i Strasborg.

**) Hvor de ellers skulde hen.

seende, behøver jeg vist ikke at udtale, men Sagens Vel bør være det vigtigste, hvorimod mit personlige Velbefindende ikke tør gøre sig gældende. – Mine Tanker om Indvielsen var, at den kunde vorde mig til Del i Darmstadt, hvor jeg haabede, at Forstanderinden vilde sætte mig i Arbejde, for jeg finder det i sin Orden, at ingen kan modtage Velsignelsen, som ikke har gennemgaaet nogen-somhelst Prøve. At være Forstanderinde uden at have modtaget Herrens Velsignelse dertil, vilde jeg aldrig have Mod til; jeg kunde jo vente, til jeg kom hjem, og da, naar Værket var traadt i Kraft, indvies til dets Ledelse, men hellere saa jeg, at det skete i Darmstadt – – –“

„Min hjertelige Bøn til Herren vil være, at Han vil give Deres kongelige Højhed Visdom og Naade til at vælge det, som er efter Hans hellige Vilje, og hjælpe mig til Underkastelse, hvad det saa maa være.“

Opmuntrende Tegn ser hun dog i nogen Bedring i hendes Helbred, og „i Gaar da jeg var meget bedrøvet og nedbøjet, faldt mit Øje paa det Sprog: „Den som tror, flygter ikke!“*) Maaske Herren dog bekender sig til mig, naar jeg holder ud i Standhaftighed. – Deres kongelige Højhed tilgive mig, at jeg skriver saa aldeles uforbeholdent, og unddrage mig ikke Deres Naade!“

Uden at have faaet Svar paa dette skriver Frk. Conring 2den Juli endnu et Brev, i Anledning af at Frk. L. har besluttet at blive i Udlandet og saaledes ikke at ville anvende Mellemtiden til at hjælpe hende med Grundlæggelsen af Diakonissestiftelsen. Grunden til denne Beslutning søger Frk. Conring i sin Person og mener derfor, at den vilde forandres, dersom Prinsessen vilde opgive hende og antage „et mere *fermt* og kraftigt Menneske.“ „I lige Grad bedrøvet og beskæmmet har denne Erklæring gjort mig – jeg kan idetmindste kalde det saa, da jeg ved at spørge frem og tilbage fik det ovennævnte Resultat ud af det –; jeg mener saaledes at maatte antage, at jeg fra først af har været i Uret ved at paatage mig Udførelsen af dette Arbejde, at jeg har overvurderet mig selv – uden at vide eller ville det –, at vor Herre derfor ikke vil bruge mig og tilkendegiver det netop her, hvor jeg ventede at se min Kaldelse stadfæstet og at blive dygtiggjort til denne gode Gerning. Hvor

*) Saaledes (rigtigere) oversat af Luther: Es. 28, 16.

dybt og smerteligt jeg end føler dette, saa maa jeg dog bøje mig derfor og endda takke Herren, at han i Tide har givet Sin hellige Vilje til Kende; det er dog *den* og ikke min, som jeg stræber at opfylde. Det er heller ikke let at gaa en aldeles uvis Fremtid i Møde uden noget, jeg kan kalde mit eget; men det er naturligvis ogsaa et Hensyn, jeg *ikke* bør tage. Har jeg virkelig handlet let-sindigt, saa har jeg ingen Grund til Klage, men selv da er Herrens Barmhjertighed stor nok til at sørge for mig; paa den vil jeg forlade mig for mit personlige Vedkommende som for den hellige Sag, mit Hjerte vil vedblive at hænge ved. – Det vil være mig en stor Trøst at vide, hvordan Deres kongelige Højhed, som beviser mig saa stor en Naade, vil optage og decidere i denne Sag; jeg haaber trygt at møde lige saa fuldstændig Oprigtighed, som jeg altid har tilladt mig at vise, saa ofte jeg har nydt den Naade at tale med eller skrive til Deres kongelige Højhed, og vor Herre vil hjælpe mig at bære, hvad Han ikke vil fritage mig for.“

Prinsessens Svar paa disse to Breve, dateret 8. Juli, er et af de gode Ord, som i sig er en Handling, ja en „kraftig Gerning“.

„Jeg har ikke svaret straks paa Deres første Brev, kære Frk. Conring, thi jeg maatte have Tid til at overveje med mig selv og min Herre i *al Stilhed*, thi Verden bør ikke vide, at De et Øjeblik vakler i denne Herrens Sag, og fordi andre mener, at De ikke var stærk nok dertil! Jeg har ogsaa søgt mit Svar derpaa ud af Herrens Ord og fandt Jak. 1, 17: „Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra og kommer *ned* fra Lysenes Fader.“ Og han siger ogsaa: „Hvad I bede i mit Navn, vil blive givet Eder!“ Altsaa, De beder om den Gave for og i hans Navn, vil han saa ikke bøn-høre Dem og give Dem den *faste Vilje* til at fuldføre det Kald, han dog selv har vakt i Dem? Jeg kan ikke opgive det Haab at se Dem deri her og beklager, at F. L. ikke vil følges ad med Dem, men tilstaar, jeg havde troet, at Personligheder ikke kom i Betragtning, hvor alt er et Offer for Menneskeheden og et Arbejde i Herrens Vingaard uden Rangforordning – – –. Dronningen (Caroline Amalie) kom til mig, og da sagde jeg det til hende, og hun delte ganske min Mening og bad inderlig, at De *ikke* maatte blive mod-løs; vi har da lagt vore Hoveder sammen, og jeg foreslaar Dem, at vi udbeder os til Begyndelsen en svensk Søster, som er Dem behjælpelig i alt – – – Alt gaar iøvrigt godt; man tilsender os

Penge og Victualier, og Biskop Brammer og Kmh. Classen gør Sagen bekendt – – –; og hvor der er Mod og sand Gudshengivenhed for hans Vilje, der *giver han Kraft*. – Vi har jo Tid til at arbejde paa at erstatte den Mangel paa Bestemthed, hvis man finder, det mangler, og er det da ikke netop lettere for *to*, hvor den ene besidder disse Egenskaber, den anden andre, er det da ikke lettere at fremme en god Sag? Kun *gensidig Agtelse og Retfærdighedsfølelse* maa være tilstede; er der Stridighed eller Egensind, da bliver Samlivet umuligt, det veed De jo selv bedst. Min Mening er, at De *kan* overtage det, ikke uden Kamp, men Lønnen bliver stor! og at De rolig bliver ved Deres Bestemmelse, at De tager til Darmstadt og arbejder der, bliver indviet og kommer her til Flyttedagen, og at vi da beder om Hjælp, hvis det kan lette Dem Sagen, af en svensk Diakonisse, som vil uden Tvivl tilstedes os. Da er De roligere og kan uden Frygt overgive Dem i Herrens Haand; *Han hjælper dem, der kalder* – – Tænk, hvor smaat vi begynder, hvor faa Deres Beskæftigelser bliver i de første Aar, og lad Dem ikke skræmme. *Gud prøver Deres Vilje* paa denne Maade, mener jeg. Han kaster Hindringer paa Deres Vej, for at De skal overvinde dem.“

„Har jeg nu talt tydeligt for Dem, kære Frk. Conring, og finder De, jeg har Ret? Hvorfor skal Øjeblikket ikke være kommet her? er 25 Aar ikke nok?*) og naar vi ikke bringer det frem nu, hvor Herren har aabenbarlig vist os, at han vil være med os, hvorfor skal vi være modløse? fordi enkelte Præster siger det. Nej nu bliv fast og rolig bestemt, Herren sender nok Kraft; og har vi ikke Hans Haand med os, da falder det nok; men jeg tror det ikke. Han er vort Lys, og lad os følge Ham. Jeg venter Deres Svar herpaa som sidste Bestemmelse og beder Gud, at Han er med Dem.

Louise.“

Som man maatte vente, kommer der et straalende Svar, dateret Strasborg 11. Juli 1862, paa dette Prinsessens herlige Brev:

„Deres kongelige Højheds

naadige Skrivelse modtog jeg allerede i Gaar Aftes og iler med at besvare det, hvilket jeg mener at kunne gøre uden lang Betænk-

*) Kaiserswerths Moderhus havde i 1861 bestaaet i 25 Aar.

ningstid, da jeg i Forvejen havde overvejet alt, og Sagen stod saaledes for mig, at jeg vilde se Guds Vilje i den Beslutning, Deres kongelige Højhed maatte tage, og aldeles rette mig derefter; jeg er derfor i Dag ubeskrivelig glad og taknemmelig for Udfaldet, som det er blevet, og overgiver mig med fuldt Hjerte og de Kræfter, Herren maatte forunde mig, til denne Hans Tjeneste. Vel er og bliver det beklageligt, at jeg er et skrøbeligt Menneske og mere en passiv end en aktiv Natur, men desto forstaaeligere maa det derved blive for enhver, at det ingen *menneskelig* Gerning er, men at Æren og Takken maa tilkomme Herren, naar det kære Foretagende lykkes; og for Øjeblikket frembyder der sig jo ingen Personlighed, som var bedre skikket dertil end jeg.“ Herved kommer hun ind paa, hvad Prinsessen har skrevet om hendes Landsmandinde, som nu havde opgivet Tanken om at hjælpe hende. „I Hovedsagen vidste jeg dog, at vi var enige, og i de Ting, vi ikke var det, tænkte jeg undertiden, at Retten muligvis var paa hendes Side, hvorfor jeg kun med al Sagtmodighed har forsvaret min Mening.“ — — Tanken om at faa en Hjælperinde fra Sverig „er mig til lige saa stor Glæde som Beroligelse; jeg tror, den maa have været baaret omkring af en god Engel i denne Tid, thi ogsaa i min Tanke var den opstaaet.*) Der er overalt gaaet mange Tanker gennem min Sjæl i den senere Tid, deriblandt om det *dog* maaske var rigtigt, at jeg tilbragte nogen Tid i Kaiserswerth? Den varmeste Impuls til denne Idé modtog jeg ved en højst elskværdig ung Irlænderinde, som tilbragte et Par Dage her og havde været $\frac{3}{4}$ Aar i Kaiserswerth**); hun gav mig et saa godt og klart Billede af Livet der, at jeg igen har faaet Mod til at være der nogen Tid, om Omstændighederne skulde føre det med sig. Jeg mener nemlig, at det vel ikke er vist, at jeg allerede til 1ste August kan modtages i Darmstadt, og hvis ikke, da var jeg omtrent husvild; at blive længere her vilde være Tidsspilde. Skulde jeg først senere eller muligvis, hvad jeg dog ikke tror, slet ikke kunne optages i Darmstadt, da mener jeg ogsaa deri at se en Styrelse af Herren og at *burde* banke paa i Kaiserswerth.“ Hun vil nu anlægge Strasborgs Søsterdragt, der omtrent er ens med Darm-

*) Der kom virkelig straks fra Begyndelsen en svensk Diakonisse, Søster Ada Terserus hened til Hjælp.

**) Agnes Jones, „Fattiggaardenes Heltinde .

stadts. Hun synes ikke om den, „men jeg føler *nu*, at dette er en Bagatel at overkomme i Sammenligning med den Bedrøvelse, jeg har gennemgaaet i de sidste 14 Dage, og derfor siger jeg med Deres kongelige Højhed: det var en Prøvelses- og Lutringsild, jeg skulde igennem, og jeg haaber, at den skal gavne mig. — Nær havde jeg glemmt at bemærke angaaende Stockholm, at der er sket en stor Forandring, idet Sygdom har nødt Frk. Cederskjöld til at opgive sin Post, og at en Præst fra Skaane*) med Hustru har overtaget Forstanderskabet. Gud give os i Naade ogsaa en Præst; det er vist det allernødvendigste! og netop en af de Goder, som maa komme ned herovenfra fra alle gode Gavers Giver! Det er ogsaa en Guds Gave, at Deres kongelige Højhed har saa fast et Mod og saa megen Standhaftighed i denne Sag! og ikke ser tilbage eller nogen Sted hen uden til Maalet. At Hendes Majestæt Dronningen (Caroline Amalie) heller ikke er af den Mening, at *jeg* bør opgives, det er en stor Trøst for mig; Hendes Majestæt har ikke alene kendt mig en Del Aar, men kender enhver Fold i mit Hjerte. — Deres kongelige Højhed kan jeg ikke udtrykke min inderligste Taknemmelighed, saaledes som jeg føler den, og som jeg, ved Guds Hjælp, skal stræbe at vise den i Gerningen.

Allerunderdanigst

Louise Conring.“

Den 8de August skriver Prinsessen fra Ostende, det kendte Badested i Belgien. Hun er kommet dertil over Hannover, hvor hun har talt med Forstanderinden, „som jeg syntes meget godt om. Hun talte med Varme for Dem og sagde mig alt, hvad der kunde glæde mig; — hendes eneste Bemærkning var netop, at hun troede, De levede lidt i Illusioner, og det, sagde hun, er farligt; — , og hun tilføjede, at Forstanderinden i Darmstadt var den bedste Vejlederinde for Dem — og med Deres faste Vilje og hendes Forstaaelse af Værkets Aand, vil De overvinde alt, selv Dragten, som jeg finder yndig — hvorfor ikke mørkeblaa som i Hannover; det graa er saa stygt. En Præst har jeg ikke endnu, men Gud finder ham nok, og nu har jeg hørt, den gamle i Frederiksberg er død, og har

*) J. C. Bring, Præst ved Diakonisseanstalten i Stockholm til sin Død, 16. Marts 1898.

anmodet Martensen om at tænke paa mig. Om Pastor Holm melder sig i Tide! Nu Lev vel, og skriver De, da send det til Kjøbenhavn. Gud med Dem!

Louise.“

Det næste Brev fra Frk. Conring af 14. August er blevet meddelt fuldstændigt i Føbe 1901 Nr. 2, hvortil henvises, idet dog følgende Brudstykker ogsaa meddeles her.

„Deres kongelige Højhed

har jeg denne Gang kun gode Tidender at bringe og haaber med Guds Hjælp, at de stedse skal blive bedre! Siden den 2. August er jeg nu her i Darmstadt, hvor jeg nu i ti Dage har udført rigtigt Arbejde i Byens Hospital, hvor jeg tilbringer Formiddagen; jeg finder i Grunden, at det er mindre svært Arbejde, end jeg havde ventet, dog er det saa uvant for mig, at jeg af Ømhed omkring Livet, som fremkaldes ved at feje, næppe kan røre mig; dog gaar det med Tiden vel over igen, og Luften taaler jeg meget bedre end den i Strasborg; Levemaaden er der ikke stor Forskel paa, og jeg finder Kosten sund og god baade her og der, men Vinen er udmærket god her, og det er en fortræffelig Anordning ved alle sydligere Anstalter, at alle Søstrene hver Dag faar Vin til Middagsmaden*); hvad man hos os tror og fortæller om den brugelige Kost i Diakonisseanstalterne, er virkelig aldeles Fejltagelse. Livet her i Huset er meget livligt! her er for Tiden tredive Søstre, af hvilke kun to ere over tredive Aar; nogle af dem ere af de dan-nede Stænder, men ikke en eneste adelig, og Flertallet af den lavere Borgerklasse. Med Tiden vil jeg maaske komme til at føle mig vel tilpas, men endnu er det rigtignok kun forsaavidt Tilfældet, som jeg er glad ved at være kommen et Sted hen, hvor man tager mig i Arbejde, og hvor Sagen i og for sig selv staar paa en god Fod, men her er intet, som tiltaler mig paa den Maade og i den Grad, som omtrent alt gjorde i det uforglemmelige Strasborg. Gud være lovet, at jeg har været der og faaet Syn og Sans for Aanden, som

*) Dette var for 50 Aar siden og selvfølgelig kun i Vinlandene. Hos os er Vinen alt i mange Aar ikke en Gang kommet paa Bordet ved festlige Lejligheder, ligesom dens Brug paa Hospitalet er bragt ned til en forsvindende Brøk imod før. Overmaade mange af vore Søstre er Medlemmer af »det blaa Kors« eller »det hvide Baand«.

maa lede det hele*), naar jeg nu her faar det praktiske, som Forstanderinden er vel skikket til at meddele, saa haaber jeg at være vel rustet.“ — „Efter hvad jeg kan mærke, vil Forstanderinden nok sætte en Ære i at gøre mig ferm og dygtig, efter at Strasborgerne havde opgivet mig, og det er heldigt for mig, thi der behøves desværre som oftest en eller anden extra Spore til at drive en forestaaende Søster til rigtig for Alvor at tage sig af en fremmed, en saakaldet Pensionær.“ — Udførligt berettes om en Udflugt til Fabrikstaden Mühlhausen i Elsas, hvor Strasborgerhuset havde sin vigtigste Filial ved en af Fabrikanterne indrettet „Menigheds- eller Fattigpleje“. „Enhver af disse syge besøges af Søsteren og, hvor det behøves, af Lægen; ogsaa de ydre Midler af Forbindinger m. m. anvender Søsteren, tager sig af Børnene, af Huset, kort: hjælper hvor og naar det behøves, vaager og mangan en Nat hos en forladt lidende eller døende — — — Gud give, at det snart maatte lade sig gøre hjemme hos os at faa saadan en Forplejningsvirksomhed i Gang!“ — Dette Ønske skulde ikke vente længe paa sin Opfyldelse. Allerede i Tredserne udgik der en saadan Virksomhed fra det unge Moderhus i Kjøbenhavn under det Navn „Menighedspleje“, som hun her danner i ligefrem Oversættelse af det tilsvarende tyske Ord, og som siden har faaet en saa stor Udbredelse og Virkemagt i vort Land.

I Slutningen af sit Brev siger hun: „Det er mig saadan et Under fra Herren, at det er mig, der uden al Fortjeneste og Værdighed nyder saa uendelig megen Naade! Jeg lever derfor altid i og med den 103die Salme.“

Det næste Brev, af 16—10—1862, fra Frk. Conring er ligesom det forrige skrevet i Diakonissehuset Elisabethenstift, Darmstadt. Hun havde tøvet med at skrive, fordi hun ventede, at Prinsesse Louise, der paa Hjemvejen fra Ostende besøgte Kaiserswerth, maaske ogsaa skulde naa til Darmstadt, „men nu maa jeg antage det at være paa Tiden at regne dette kære Haab blandt de forfængelige. Den glade Tidende om den kære unge Prinsesses For-

*) I en Dagbogsoptegnelse har hun skrevet: »De allerfleste af de ældre, uddannede strasborgske Søstre efterlade et blivende Billede i Erindringen, et velsignet Billede af Troskab, Hellighed og Kærlighed . . . Om en Søster og bliver gammel i Tjenesten, bliver hun dog aldrig nogen gammel Jomfru, men mer eller mindre bestemt udpræget: en Moder i Israel.«

lovelse*) har ogsaa naaet til mig og fyldt mit Hjerte med Lov og Tak til Ham, som er alle gode Gavers Giver! — — — Det er iøvrigt en utrolig Uvidenhed, man lever i indenfor et Diakonissehus's Mure! Verdensbegivenhederne komme saa tilfældigt til vor Kundskab, og meget, som dog er af Betydning og Interesse, forbliver os aldeles ubekendt. Deres kongelige Højhed maa tro, at der er mange Savn og meget, som skal overvindes i mit nærværende Liv blandt ganske fremmede, men det *er* sundt for det indvortes Menneske, og jeg tror og føler, at denne lange Udlændighedstid m. m. var nødvendig for mig. — Min Bemærkning, at Dragten var mig fremmed, frygter jeg for, at Deres kongelige Højhed har set dybere Betydning i, end min Mening var! Det kunde ikke, endog for et Øjeblik, falde mig ind at ønske mig selv eller den tilkommende Anstalt unddraget en saadan, jeg har kun ondt ved at forstaa, at den kan findes behagelig eller endog smuk.**)

— Ubeskrivelig længselsfuld, er jeg efter at erfare noget om det Indtryk, Kaiserswerth har gjort paa Deres kongelige Højhed; jeg kan ikke ganske frigøre mig for en Følelse, der ligner Anger over ikke at være kommen derhen; thi de Søstre, jeg har set derfra, have gjort et godt Indtryk paa mig . . . At Forstanderinden i Hannover har en vis personlig Elskværdighed til sin Raadighed, har ogsaa jeg erfaret, men om hendes Karakter vinder ved nærmere Bekendtskab, veed jeg ikke at sige; vist er det, at hun og jeg ere *grundforskellige* Mennesker; det er ganske i sin Orden, at hun finder min Opfattelse af Diakonissesagen illusorisk, finder jeg dog hendes materiel eller profan. Dog har jeg set mine Illusioner og Idealer virkelig- og levendegjorte i Strasborg og selv her med en vis Indskrænkning. — — Min Læretid i det herværende Hospital er nu til Ende; Huset selv fylder sig nu med syge, som giver Lejlighed til Virksomhed inden Døre. Fjorten Dage har jeg pauseret aldeles,

*) Prinsesse Alexandras med Prins Edward af Wales.

***) Diakonissernes Dragt med Kappen, Kraven og Modesten var oprindeligt Fru Fliedners borgerlige Præstekonedragt, som hun overførte paa dem for at undgaa paa den ene Side Modevæsen, paa den anden Side Nonnekledning. Den føles af Søstrene som en Beskyttelse paa de skumle Steder, hvor de paa Embeds Vegne maa færdes; derfor har mange, som forud delte vor første Forstanderindes Uvilje imod den, lært at skønne paa den og holde af den.

fordi jeg befandt mig ilde, men nu er jeg, Gud være lovet, atter som naar jeg har det bedst.“ – Efter at have anbefalet Jærnsenge tillige med Møbler af poleret Grantræ, som hun har set dem der, og forelagt et Par medsendte Forklædemønstre til Valg fortsætter hun: „Der er en Ting, jeg slet ikke kan komme ud over: Titlen Oberinde!*) Jeg kan slet ikke bringe den i Overensstemmelse med Mt. 23, 8–11; den forekommer mig som en verdslig Tilsætning, som en skærende Dissonans mellem de blide og ydmyge Toner, der maa bære det hele; det saarer mig at høre den og er mig ubehageligt at udtale den. – Den 19de i næste Maaned helligholdes Stiftelsens Aarsdag, og tre Diakonisser blive indviede; det sker altid paa samme Dag. Jeg maatte altsaa blive det alene til Foraaret, om jeg skal blive det her, hvilket jeg tror ret gerne vilde ses, men omtalt det har jeg endnu ikke. For det nu snart forløbne første Kvartal har jeg betalt Kostpengene, men vil vente med at gøre det for næste, førend jeg hører fra Deres kongelige Højhed, om jeg skal blive her, hvilket vilde være mig kært; dog drager jeg ogsaa med den største Beredvillighed til hvilket af de andre Huse, der maatte anses for hensigtsmæssigt for min videre Udvikling. Vor Herre veed, at jeg tidlig og sildig betler om Hans Hjælp til at blive dygtiggjort til al god Gerning, og om Helbred til at taale og overkomme det altsammen.

Anbefalende mig til Deres kongelige Højheds overbærende Naade

allerunderdanigst

Louise Conring.“

Under 5. Novbr. 1862 svarer hendes høje Beskytterinde:

„Min Tid og mine Tanker har været til den Grad opfyldt af forskelligt, at jeg ikke har kunnet skrive før, omendskønt Tankerne ofte vendte sig til Dem og Deres velsignede Kald, der efter mit Besøg i Kaiserswerth vinder mer og mer min Interesse. Først og fremmest modtag min Tak for Deres Lykønskninger til vor store Glæde at se vores elskede Barn saa lykkelig som det vel er mulig;”

*) I nærværende Gengivelse er det tyske Oberin oversat ved det velkendte „Forstanderinde“. Prinsesse Louise foreslaar i sit Svar at kalde hende „Moder“, hvilket Navn man dog hos os næppe uden Grund har været betænkelig ved paa Forhaand at tillægge et Embede, selv om det bør føres i moderlig Aand.

at hun en ung Pige i hendes Stilling*), hvor som oftest kun Politik raader over de unge Hjerter. For Øjeblikket er hun paa et kort Besøg hos Dronningen af England: et Offer, jeg bragte en af Sorg nedbøjet Enke! Dødsenglen forskaaner ikke det højeste Hus, ej det idealiske Liv, en Kvinde førte! stakkels Kone! maa Guds Vilje ske. De har vel set hendes Datter i Darmstadt, hun roses saa meget.“

– Prinsessen vil først høre om en Hjelperinde til Frk. C. fra den svenske Diakonisseanstalt. „At jeg endnu ingen Præst fandt, er det sørgeligste, finder jeg; det viser, hvor megen Kamp vi har endnu at bestaa. Kaiserswerth gjorde et godt Indtryk paa mig, og alt er praktisk og vel organiseret i større Maalestok, end jeg ventede, og jeg finder det ganske fortrinligt. Dog tror jeg, at det er unyttigt for Dem at være der, da det er for *stort* til at rette sig derefter og let kan skrække en Begynderinde, og Fliedners sagde mig ogsaa, at De lærte nok saa godt, hvor De var og havde været; de indgød mig Mod at blive ved, om ogsaa Vanskelighederne var store, og han sagde mig ganske rolig: Præsten kommer, og De kan begynde foruden eller for Betaling**), kun begynd med Haab og Tro – Herren svigter os aldrig. At Deres Helbred er mindre god, gør mig ondt, men jeg stoler paa Gud, at han vil hjælpe Dem til at gennemføre det skønne Værk hos os. Mig synes det (Forklæde), der bæres uden Pelerine, langt kønnere og praktiskere. Deres Raad til Inventariet skulle vi søge at følge. Er der ellers noget, De ønsker at vide eller have, da venter jeg, at De altid skriver til mig. Jeg har Hovedet fuldt af Tanker, men Tid til at læse Deres Breve med sand Glæde. Gud være med Dem, kære Frk. Conring – –.

Deres hjertel. hengivne

Louise.“

Det næste Brev fra Frk. Conring har dog ladet vente længe paa sig; det er skrevet i Darmstadt den 15de December. Aarsagen erfarer vi, der hvor hun opregner en Del – mest Mahogni- – Møbler fra hendes eget Hjem, „som det vilde være mig en Glæde at se i Husets (∴ den vordende danske Diakonissestiftelses) Tjeneste“. Opregningen ender nemlig saaledes: „En Lænestol og en Gynge-

*) Underforstaaet: kan blive det.

**) Der menes en Præst i andet Embede, som lønnes for den Tid og Umage, han ved Siden deraf kan ofre Diakonissehuset.

skammel maa jeg reservere til mit eget Brug, da mine svage Lemmer behøve dem. Desværre gaar det ikke saa godt med mit Helbred, som jeg maatte ønske; jeg har allerede for flere Uger siden overtaget Besørgelsen af en Sal, men ofte maa jeg opgive den et Par Dage for i Sengen at samle nye Kræfter; saaledes netop for Øjeblikket, hvorved jeg vinder Tid til at skrive, som ellers er vanskeligt at finde.“ Især naar de svage Kræfter vanskeliggør og forlænger Arbejdet, de Dage hun er ved det. Aabenbart vilde hendes Lægevidnesbyrd ikke være bleven godkendt, dersom hun paa almindelig Vis søgte Optagelse i et Diakonissehus, tilmed da hun allerede havde maattet tilbringe en stor Del af sin Ungdom liggende paa en Sofa. Desto mere maa man beundre den Viljeskraft, hvormed hun gennemførte sit Livsværk. – Det Spørgsmaal, hun særlig svarer paa i dette Brev, er med Hensyn til Oprettelsen af et Apothek, ligesom Prinsessen uden Tvivl havde set f. E. i Kaiserswerth. Frk. Conring ønsker dog hun et Medicinskab, som foruden de almindeligste Lægemidler skulde rumme nogle kirurgiske Instrumenter, Kranse, Puder og Underlag. Den kloge Begrundelse lyder: „Formodenlig vil der rejse sig Vanskeligheder, inden Anstalten faar Lov til at berede Medicinen selv, og disse vilde vist let kunne næres ved en mere i det store faldende Indretning af Apotheket; træder det derimod ganske smaat og uanseligt op, og vokser efterhaanden i samme Forhold, som de syges Antal stiger, saa gaar det vist lempeligere og uden saa stor Modstand; og saaledes antager jeg ogsaa, at det er Deres kongelige Højheds Hensigt.“ – Med Ønsket om „en glad og velsignet Jul“ slutter Brevet.

Med kortere Mellemrum, end hun selv havde brugt, faar hun Svar fra sin kongelige Korrespondent, dateret 10. Januar 1863:

„Tro endelig ikke, at jeg glemmer Dem eller ikke tænker paa Deres Fremtids Maal, kære Frk. Conring, fordi dette Aar ikke bragte noget fra min Haand, nej langtfra, og i Dag hvor jeg talte med den kære lille Majorinde Block*), har jeg rigtig talt om Dem; hun ønsker frem for alt, at jeg maatte søge at faa det i Værk sat til Maj, hun tænkte sig den 26de en saa heldig Dag dertil**); hun

*) Skal sikkert være: Boeck. (Manden Major, siden Oberst; Fruen svensk født.)

**) Den 26de Maj var Prins Christians (IX) og Prinsesse Louises Bryllupsdag.

spurgte, om vi ikke skulde begynde en lille Formation, som hun sagde, af de Herrer og Damer, som skulde danne Bestyrelsen, f. E. Kammerh. Classen; saa mente hun, at Prof. B. vilde interessere sig derfor, men jeg kender ikke ham. Det burde være en Læge *derude*, synes jeg, og saa kan den første af vore Læger*) jo se til det; hvis de vil hjælpe os, skal det være os velkommen, men ikke for at se og dadle eller kritisere og ikke nytte; hvis vi *vinder* dem, er det bedre, det forstaar sig. Saa talte hun om nogle fattige unge Piger, der bliver opdragne til simpelt Arbejde, og maaske at det kan blive dygtige Arbejdere i Huset; det er dog nødvendigt, at De har nogen dertil; er De derfor tilfreds dermed, da tager vi dem? Hun er en herlig lille Kone. Alt hvad De skrev om, bliver nu anskaffet, og hun bad mig om Børnesenge. Til Apotheket tager vi altsaa *nu* et i mindre Maalestok bestaaende Skab, og af Deres Bo kan De saa selv beholde, hvad De vil, og har det i hvert Fald der, hvor jeg haaber, De vedbliver at leve, om ogsaa Deres Sundhed ikke tillader Dem at staa i Spidsen bestandig. Blædel og Marie Boysen har udgiven Skrifter om Diakonissernes Hverv, der bliver vel afsat. Fra Stockholm endnu intet Svar, men jeg venter det snart. Til hvad Tid kommer De hjem? jeg rejser i de første Dage af Marts, og min Hjemkomst er ubestemt.“ – Brevet sluttes „med mine bedste Ønsker til dette Aar, at Herren vil velsigne vore svage Forsøg at tjene Ham, at Han giver Dem Sundhed og Lykke, er mit oprigtige Ønske.“

Umiddelbart efter Modtagelsen af dette Brev, der jo ret førte ind i Sagens Kærne og Virkeliggørelse, svarede Frk. Conring 16. Januar 1863:

„Deres kongelige Højheds

naadige Skrivelse modtog jeg med den inderligste Glæde og Taknemmelighed, saa meget mere som jeg lige siden Jul hver Dag for-gæves har stræbt at vinde saa megen Tid, som jeg behøvede til at opfylde den kære Pligt at bringe Deres kongelige Højhed min aller-underdanigste Tak for al den Naade i det gamle Aar og de bedste Ønsker til det nye saa indholdsrige Aar, at det i Sandhed maa blive rigt paa Velsignelse, og Herren vilde krone Deres kongelige Højheds

*) Vistnok af Hoffets Læger.

Foretagender med Held og Lykke i enhver Retning. Intet Øjeblik har jeg frygtet, at den Idræt, hvilken jeg er saa lykkelig at være interesseret i, skulde blive fortrængt og forsømt ved de mange andre nærliggende Interesser; jeg veed, at ogsaa denne er en Hjertesag, og tiltror Deres kongelige Højhed at omfatte det ene som det andet med moderlig Kærlighed og Omhu, og denne Tro giver mig Fri-modighed til at udtale mig uforbeholdent om alt, hvad der angaar Diakonissesagen. En Bestyrelse, om kun for en Ordens Skyld, er vel nok nødvendig! og Kammerherre Classen vil vist være et værdigt og virksomt Medlem; Biskop Martensen har jeg ogsaa antaget, skulde være Deltager? og det samme har jeg *haabet* om Stiftsprovst Paulli? At have en Læge i *Bestyrelsen**) anser jeg ikke for raadeligt (og ingen Diakonisseanstalt gør det!); de Herrer tage kun Hensyn til de sanitære Forhold, og i alle andre ere de i Vejen, de se kun med det legemlige Øje, og Aanden, som skal styre Haanden, fornemme de ikke. Det synes mig, at de lettest maatte vindes for Sagen ved at give *enhver* Lejlighed til at gøre sig bekendt med Anstalten paa samme Maade som i Strasborg: at Anstaltens Læge kun behandler de Patienter, som ikke foretrække at blive det af deres egen Læge**). Dr. Rosen eller Professor Lehmann vilde jeg gerne have som Anstaltslæge, tror jeg; men hvis Deres kongelige Højhed dog vil have en Læge i Bestyrelsen, da antager jeg, at Christensen er den eneste, der nogenlunde egner sig dertil? — — — At Bestyrelsen har *mange* Medlemmer, er næppe ønskeligt; dog vilde jeg gerne, at der var nogle elskværdige Damer deriblandt.“ Hun nævner to Grevinder og en Kammerherreinde; og dernæst: „Frk. Barner, Stiftsdame i Vallø, vilde i alle Henseender passe sig dertil, *hun* er Forfatterinde af det Skrift, Blædel har udgivet, men det skal maaske være en Hemmelighed; hun er en rigt begavet og elskelig Sjæl, opholder sig i Blædels Hus i de sidste Aar. — Uden arbejdende *Kræfter* kan

*) At Lægen skulde have sin fulde Ret og Stilling paa Hospitalet, var jo selvforstaaeligt. I Grundbestemmelserne af 8. April 1866 blev det dog fastsat, at en Læge skulde være Medlem af Bestyrelsen, og ved en Ændring i disse af 1880, at Overlægen skulde være dette Medlem, hvilket dog atter bliver udeladt i 1913.

***) Dette Princip blev heller ikke indført paa Diakonissestiftelsen; for unge Læresøstre bliver det forvirrende at have med mange forskellige Læger at gøre.

en Diakonisseanstalt rigtignok ikke bestaa, jeg maa derfor anse det for rigtigt at tage de omtalte unge Piger paa Prøve; kun synes det mig ikke ønskeligt, om vi kom til at begynde udelukkende med Piger af den tjenende Stand, da det vilde være en Grund mere for den bedre dannede til at holde sig tilbage. Der paakommer mig overalt mange Gange Tvivl, om den *danske* Folkekarakter vil egne sig til *saa* afholdende et Liv, saa vedholdende Arbejde og saa streng Orden og Punktlighed! Dog Guds Aand kan jo og hos os frembringe nye Skabninger, den blæser jo, hvorhen den vil; *dertil* holder jeg mig. – At optage Børn*) har i alt ligesaa meget for sig som imod sig, men for mig staar det som den vanskeligste Opgave. Dog vil jeg ikke være imod Børns Optagelse; kun derom vil jeg bede, at Antallet af de Voksne maa blive det overvejende. – Jeg har bestandig været i den Formening, at det var til April Flyttedag, vi skulde drage ind i Teglgården, men mærker nu, at det først bliver en Maaned senere. Ikke desmindre vil jeg dog bede Deres kongelige Højhed om, at jeg maa tage herfra den 1ste Marts og tilbringe nogle Uger hos min Fader i Holsten, min Søster i Sverige og min Onkels paa Landet, 3 Mil fra Kjøbenhavn**). Den Tid, der saa bliver tilovers, kunde jeg gøre Krav paa gode Venners Gæstfrihed i Kjøbenhavn og tillige være behjælpelig ved Anskaffelsen af alle de mange mindre Ting, som udfordres til Husets Indredning, og som dog ingen anden kan besørge eller betænke saa godt som den, der skal benytte det. Forstanderinden her har tilbragt flere Maaneder hos Venner her i Byen for at se alt indrettet, og det er hendes indtrængende Raad, i Sagens Interesse, jeg som Bøn gentager. Tillige har jeg den Tanke, at det var godt, om man kunde faa en eller anden skikkelig Apotheker til at tage sig lidt af mig, saa jeg maatte bringe det noget videre i dette Fag, end jeg endnu har, da her i Huset ingen Lejlighed er dertil. Overalt tynger det mig, at jeg egenlig for Tiden ikke *lærer* synderligt, jeg *øver* mig i det praktiske og *lever* mig ind i Livet, det er omtrent alt. De lovede Foredrag af Læger o. s. v. finde ikke Sted; derimod have vi haft

*) Jævnfør de i Prinsessens Brev omtalte Børnesenge; de skulde dog være til syge Børn og ikke, som her gaas ud fra, betegne en opdragende Gerning – som vore Søstre dog ogsaa har faaet rigelig Del i, og hvortil efter Frk. C.s Ønske en Fløj af vor nuværende Bygning bestemtes.

**) Kommandør Bræm, Rungsted.

en svær Tid med Børnenes Sygdom og Død og en af de bedste Søstres Død; ved Smitte havde hun hentet sig Døden. – For at faa Tid til at skrive og sørge lidt for mit Tøj har jeg taget mig nogle Fridage, og det er en Vederkvælgelse for Sjæl og Legeme, thi det er *virkelig svært* den hele Dag at være beskæftiget med de syge og bestandig at have Smerter i Arme og Hænder af det uvante Arbejde; iøvrigt er det mig kært altsammen.“

Dette betydningsfulde Brev, som vi har optrykt næsten helt, ender med at omtale Sengene, af hvilke hun medsender en Afbildning. „Lægerne holde i Almindelighed ikke af Gardinerne (Sengeomhæng); dog er det en stor Behagelighed for den syge og bidrager til at give Salen et Præg af Hyggelighed og til at fjerne det Indtryk, en Sal i et Hospital plejer at frembringe.“ – Baade 1 Sengs og 4 (nu 5) Sengs Stuerne paa Diakonissestiftelsens Hospital, indrettede efter Frk. Conrings Smag, er efter manges Dom ualmindeligt hyggelige, hvortil Omhængen om Hovedenden bidrager meget.

Straks efter kom Prinsessens Svar af 20. Januar 1863:

„Da min Tid aldrig tillader mig at opsætte noget, saa skriver jeg Dem disse Ord straks, kære Frk. Conring, som Tak og Svar paa Deres kærkomne Brev; vi forstaar hinanden godt, mærker jeg, og det glæder mig for Fremtiden. Nu har vi lejet Teglgaaardsfløjen paa 4 Aar i det Haab, at der ikke skal gaa saa mange Aar, inden Anstalten kan selv eje den*). Kammerherre Classen var hos mig, og nu har han overtaget at danne en Bestyrelse, men kun provisorisk for at sætte det i Gang, da han mener ikke selv at kunne føre det, idet han saa ofte er borte; men det skal nok vise sig alt, og nu er han prægtig i alt. De to andre Herrer havde han endnu ikke, men i hvert Fald er det provisorisk og kun til en Slags Støtte for Sagen**), thi De veed jo nok, vi stakkels Kvinder skal jo ikke kunne staa uden mandlig Hjælp, om ogsaa kun for Skinnet. – At De vil tilbage førend Flyttedagen, er begribeligt, og De kan meget godt faa Værelset paa Teglgaaarden; Fru Boeck mente kun, at alt

*) Dette Haab opfyldtes bedre end ønsket, idet Fabrikant Emil Nobel allerede 1865 for en billig Pris overdrog Huset sin meget værdifulde Ejendom paa den anden Side af Smallegade (Nr. 50).

**) Det blev dog Classen og den af ham dannede Bestyrelse, der kom til at underskrive Grundbestemmelserne og lede Sagen videre.

bør ses efter, førend det begynder, og tænkte sig, at vor Bryllupsdag skulde det træde i Værk, 26de Maj. Det vilde jo passe Dem at besørge meget selv, og saa indretter hun det bestemte af Møbler og Indbo, Frk. Zahrtmann*) giver, og det manglende tilføjes da efter Deres Ankomst. Ligeledes Damer har jeg tænkt mig at vente med, indtil det er i Gang — hvortil nu, inden vi er lidt videre? Disse tre Herrer er ogsaa kun provisorisk og kun for at danne et lille Støttepunkt. Lægen maa dog vindes *derude*, og en af Byen, som kommer i Besøg. — Gud sende os kun Taalmodighed og Kraft at stride *i Begyndelsen*, saa gaar det nok med hans Hjælp. Tænk bare, hvad de Nonner vinder Terrain i den fremmede Bund. — Børn mente jeg kun: syge i Pleje, ikke til Antagelse; dertil har jeg mit Stift**), der gaar meget godt. Vender De hjem som Diakonisse? Behøves det, at De bærer Dragten, inden De tiltræder Værket? Jeg vil nødig trække Øjnene *først* paa det Ydre; forstaar De mig?“

Frk. Conrings Brev den 6te Februar søger Trøst hos Prinsessen i Anledning af to for hende bedrøvelige Efterretninger hjemmefra, nemlig at der til Sognepræst i Frederiksberg Sogn var beskikket en Mand, som hun slet ikke kan tænke sig som Anstaltens Præst, og at der paatænkes optaget i dens Bestyrelse en Person, om hvem hun ikke tror, „at han kan have de Gaver, som udfordres tit at fremme denne Sag, heller ikke er man vant til at se hans Navn i Forbindelse med de Foretagender, der har Guds Riges Udbredelse til Øjemed.“***) Derimod er hun glad over Stiftsprovst Paullis Indtrædelse i Bestyrelsen — deri har hun dog „een Lyspunkt, som Øjet kan dvæle ved med Velbehag.“ — Saa kommer hun til et Punkt, hun „altid har ondt ved at berøre“, og som hun derfor fristedes til at komme frem med ad en Omvej, „men den Tillid, jeg skylder Deres kongelige Højhed, bragte mig til at afstaa herfra

*) Frk. Vanda Z., gift med Grev Dannekjold-Samsøe.

**) Louisestiftelsen ved Sorø, som var blevet aabnet 3. Juli 1862.

***) Den sidste Udnævnelse blev afværget, vistnok ved hendes Indsigelse; den første takker vi *nu* for, thi at Frederiksbergs Sognepræst havde faaet Præstegerningen ved Diakonissestiftelsen som et lille Tillæg til sin Embedsvirksomhed vilde paa Forhaand aldeles have forrykket Diakonissestiftelsens kirkelige Stilling og hindret dens fremtidige Udvikling.

og til at overvinde den Følelse, der holdt mig tilbage fra direkte at fremføre, hvad jeg har paa Hjertet.“ Det er da, at de 290 Rdl., som hun for et Aar siden havde modtaget i Rejsepenge af Prinsessen, nu var slupne op. Hun ønskede derfor at vide, om de Penge, hun nu maatte bruge til Hjemrejsen, kunde regnes i Forskud paa den nye Anstalts Regnskab; ellers maatte hun bede sin Fader derom, hvad hun dog nødig vilde, da han flere Gange havde maattet hjælpe hende betydeligt. – Den fine og dog aabne Maade, hvorpaa hun klarer dette ofte saa ømme Punkt, berettiger hende til at fortsætte: „Jeg haaber, at det maa lykkes mig at udføre mit Forsæt: under alle Betingelser at være fuldkommen aaben og sand overfor Deres kongelige Højhed, og vil til samme Tid stræbe at udtale mig saa tydeligt, at jeg ikke giver Anledning til Misforstaaelse. – Deres kongelige Højheds Svar paa min Bøn at maatte tage herfra 1. Marts, var ikke bestemt og fremkaldte Uvished og Betænkelighed; jeg greb derfor til et Middel, jeg undertiden anvender i vigtige Tilfælde, naar jeg er vis paa, at det, jeg holder for det rette, i Sandhed er det, og Herren velbehageligt. Jeg skriver da mit og det modsatte Ønske eller Anskuelse paa to Strimler Papir, ruller dem sammen, kaster og trækker en af dem i Skødet, efter det Ord: „Loddet kastes i Skødet, men det falder som Herren vil!“*) og bede Herren, at Han derved vil raade mig til det, som er Hans Vilje og give mig Tro og Lydighed til at følge det; og ad denne Vej fik jeg til Svar, at jeg skulde rejse den 1. Marts. Paa samme Maade har jeg erfaret, at jeg skal indvies *her!* Jeg kunde slet ikke blive enig med mig selv om, hvad der var det bedste, og befalede det i Herrens Haand, hvorved Svaret lød: *her!* Næsten forskrækkedes jeg derved, thi det var ikke let at *bede* om *den* Velsignelse, der ellers bliver tilkendt Søstrene, tilbudt og meddelt dem, naar de Forestaaende finder, at det er belejlig Tid. Ved denne Lejlighed har jeg først forstaaet, at Frk. Cederskjöld i Stockholm slet ikke er indviet; hun har vel manglet Mod til at gribe igennem og gøre det usædvanlige Skridt; hvorimod jeg nu trygt vil stole paa, at vor

*) Ordspr. 16, 33. Som bekendt har Brødremenigheden, især tidligere, gjort meget rundelig Brug af denne Anvisning, som i det nye Testamente dog kun ses at være fulgt ved en eneste Lejlighed, hvor to Personer syntes at være aldeles ligestillede overfor et Valg, der kun skulde gælde een (Ap. G. 1, 26).

Herre vil hjælpe mig dermed, da jeg veed, at det er Hans Vilje. Som indviet Diakonisse kan og tør jeg ikke aflægge min Dragt, men Deres kongelige Højhed vil se, at den snarere gavner end skader Sagen; jeg har idetmindste god Tro til, at den vinder Sejer, hvor den viser sig. Meget glad er jeg ved at kunne flytte ind paa Teglgården efter Flyttedagen – —. Saa være da alle mine Anliggender og jeg selv anbefalet til Deres kongelige Højheds Naade, som og vilde tilgive mig enhver Fejl og Forkerthed og komme mig til Hjælp ved min Stræben at gribe det rigtige.“

Saaledes stod Sagerne den 6. Februar. Men syv Uger efter, den 29. Marts 1863 blev Louise Conring indviet til Diakonisse i *Kaiserswerth* af selve „Diakonissefaderen“ Pastor Theodor Fliedner med Assistance af hans Embedsbrødre og Medhjælpere ved Diakonissehuset, Præsterne Jul. Disselhoff og Stricker. Loddets „her“ kom altsaa kun til at betyde „i Tyskland“ i Modsætning til hjemme i Kjøbenhavn, men ikke i Darmstadt, hvor hun havde modtaget sin Uddannelse. Desværre er det Brev, hvori hun maa have faaet Prinsessens Indvilligelse eller Tilskyndelse til at vælge Kaiserswerth, ikke bevaret. Men den 19. Febr. skriver hun til en af de nævnte Hjælpepræster:

„For at hjælpe Deres Hukommelse paa Sporet, idet De ser Underskriften, vil jeg minde Dem om Deres Besøg her i Elisabethenstift, ved hvilken Lejlighed jeg havde den Fornøjelse at gøre Deres personlige Bekendtskab. Maaske vil De ogsaa erindre, at vi talte om den vordende Anstalt i Kjøbenhavn m. m. Inden jeg nu vender tilbage til Kjøbenhavn, faar jeg endnu den Glæde at maatte aflægge et Besøg i Kaiserswerth, og det er da min Bøn til Dem, at De godhedsfuldt vil paatage Dem at overbringe min Anbefaling*) til Hr. Pastor Fliedner, med Anmodning om venligst at ville tage imod mig. — Om Gud vil, kommer jeg til Dem om Aftenen den 24de, idet jeg agter samme Dags Morgen at rejse herfra over Mainz og derfra med Dampskib over Düsseldorf. — Jeg har Kammerherre von Classens afgjort og indtrængende udtalte Ønske at takke for, at jeg nu alligevel kan bede om Optagelse hos Dem.

*) Vistnok udfærdiget af Kammerherre Classen i Prinsessens Navn.

Idet jeg anbefaler mig paa det bedste til Dem, Hr. Pastor, og uden at kende dem, til Hr. Pastor og Fru Fliedner, undertegner jeg mig med megen Højagtelse forbindligst

Louise Conring.“

Umiddelbart efter Modtagelsen maa Præsten have svaret med imødekommende Indbydelse; thi i en Dagbog, som Frk. Conring har ført i 1863, læser vi, at hun den 24. Februar har besøgt Paulinestift i Wiesbaden, et Tjenestepige hjem, Filial af Kaiserswerth, og:

„Den 25de Februar 1863 ankom jeg i Kaiserswerth med Tak til Gud, som havde styret det *saaledes* og havde hjulpet mig paa Rejsen saa umiskendeligt og naadigt! men dog var mit Hjerte beklemt og meget spændt paa alt, hvad jeg skulde se og opleve; dyb Ærbødighedsfølelse og Ængstelse for at jeg ikke skulde stemme overens med de Mennesker, jeg dog saa gerne vilde være enig med, strede om Herredømmet i mig. Endnu har jeg ikke været her et Døgn, men min Sjæl er rolig og frejdig, Menneskene behage mig helt godt! Husets Moder*) frem for alle og, underligt nok, hun ser ud, som jeg har tænkt mig hende, eller rettere: som jeg har *haabet*, at hun maatte være! Jeg er modtaget med Godhed, og jeg føler mig nu ikke saa ene og forladt, som man let kan det i lignende Tilfælde. En Del af Huset har jeg set, men har endnu ingen fuldstændigt Billede af det store Hele i alle sine Enkeltheder.“ – „Nu har jeg set alt, paa Anstalten for de sindssvage nær, og føler mig ganske vidunderlig tiltalt derved. Ja, saaledes er det jo, at jeg altid har tænkt mig, en saadan Virksomhed maatte være, og jeg finder det storartede Maskineri, som jeg har hørt omtale saa meget, slet ikke maskinmæssigt, men kun saa vel ordnet, saa passende udtænkt og gribende ind i hverandre, at det kun nøder til Beundring, men *ikke* minder om en Fabrik. Søstrene er langt mere opvakte og omgængelige, end jeg har fundet dem noget andet Sted; man føler, at det er selvstændige Mennesker, der kunne tænke, uden at Tanken bliver dem dikteret; jeg føler mig hjemme i Aand og Sandhed, om end Kød og Blod ville have en Del at overvinde, hvad de ydre

*) Fru Caroline Fliedner, der forenede det at være Fliedners Hustru og Moder til adskillige Børn med Gerningen som Forstanderinde i det stadig voksende Diakonissehus.

Forhold angaar, thi Sanserne komme aldeles tilkort. Ikke desto mindre tror jeg dog, at jeg meget lettere vilde have fundet mig tilrette i Diakonisselivet, hvis jeg var kommen først herhen. Den Naturlighed, der er udbredt over det Hele og de allerfleste af Søstrene, tiltaler, og det indlyser snart, at ogsaa de Indretninger, der ere mindre tiltalende, ere nødvendige og som saadanne ogsaa gode og anerkendelsesværdige. Den større Rørighed, her findes i Sammenligning med det stillestaaende Væsen i det ellers saa kære Strassburg, berører mig velgørende; den kristelige Tugt bliver udøvet lige saa vel; men ved Siden af det ydmygende Princip gaar en Frimodighed og Ligefremhed, som bidrager til at gøre den enkelte villig til at bøje sig under det Aag, der ellers let bliver trykkende og forknyttende.“ – „Videre kom jeg, under mit Ophold i Kaiserswerth, ikke! min hele Sjæl, min Tid og mine Kræfter vare aldeles optagne ved Livet der, jeg fik Lov at deltage i Arbejdet paa de forskellige Stationer; kærest var Børneafdelingen og sværest var Kvindestationen for mig. Det tillodes mig ogsaa at være tilstede ved den Undervisning, Søstrene modtage af Præsterne Disselhoff og Stricker og den kære Fru Fliedner, som dog kun gennemgik den trykte Husorden med dem, udviklende den dybere Betydning, Aarsag, Anledning og Hensigt med de enkelte Bud og Forbud, bestandig støttende sig til bestemte Steder af den hellige Skrift. Hver af disse Sammenkomster aabnedes og sluttedes med Bøn og Sang. – Pastor Fliedner var alt dengang meget svag, men vaagede dog med usvækket Iver over det Hele og tog Del i mange Enkeltheder; uforglemmelige Samtaler har jeg haft med denne sjældne Mand, kort og klart forstod han at give praktiske Vink.“

Saaledes slutter disse Optegnelser. Men det kan vi se heraf og af mangfoldige Udtalelser, skriftlige og mundlige, at baade *Forberedelsen* med dens Undervisningstimer og Bønner og selve *Indvielsen* med dens højtidelige Handling, samlet i Præsternes Haandspaalæggelse, *har haft overordenlig stor Betydning for Frk. Conring* ikke mindst som foregaaet i Diakonissesagens Grundlægningssted og ved dens Grundlægger, eller som han helst vilde kalde sig: dens Fornyer i vor Tids evangeliske Kirke. Hun lod ogsaa over Døren i sin Stue male det Skrifbord, hvormed hun hin 29. Marts var blevet velsignet, det dybe alvorfulde: „I ere døde, og eders Liv er skjult

med Kristus i Gud“ (Kol. 3, 3). Endnu 25 Aar efter skriver hun i Anledning af en Indbydelse til vort Jubilæum under 23. Marts til Søster *Louise Beck* i Kaiserswerth, en baade ved Evner og Karakter fremragende Diakonisse, med hvem hun var bleven nøje forbundet under sit Ophold der:

„Min dyrebare Søster Louise! Jeg kan ikke nægte mig selv den Glæde for Dem at udtale nogle af de Tanker, som i denne Tid ganske særligt og ofte dvæler hos Dem med den hjerteligste Taknemmelighed; thi det er i disse Dage, at Beredelsen til Indvielsen blev mig til Del, og jeg lærte at kende og elske Dem alle. Aldrig vil jeg glemme, hvad jeg i hin Tid oplevede, og vidste jeg ikke sikkert, at der ligger 25 Aar mellem den Gang og nu, vilde jeg ikke tro det. Skærtorsdag fejrer jeg min Indvielsesdag for 25de Gang – langt fra det Sted og de kære Guds Børn, i hvis Midte jeg fik Lov til at modtage Velsignelsen, men i Aanden nær hos Dem og bringende Dem af et fuldt og varmt Hjerte min fattige Tak for Deres rige Kærlighed. Det er dog en stor Guds Naade, at De endnu alle ere i Live og dér til Stede, med Undtagelse af den snart derpaa hjemkaldte Fader*) og den først nylig bortgangne, mageløse Søster Sophie (Wagner). Saa sender jeg disse tvende min Tak til det evige Hjem og haaber paa et ufordunklet Gensyn.“

Fra Mellemtiden mellem Forstanderindens Indvielse til Diakonisse den 29de Marts og Husets Indvielse til Diakonissestiftelse den 26de Maj foreligger der bl. a. et Brev fra Prinsessen, saalydende:

„Kære Søster Louise, saaledes maa jeg nu kalde Dem og gør det med sand Glæde og bedende Gud at sende Dem Hans Hjælp og Hans Aand i Deres Foretagende, og at De aldrig bliver træt eller utaalmodig i Deres *svære* Kald, men som Han vil lønne Dem hisset og her for, forbliver jeg Deres Dem meget hengivne

Louise.“

Fra Frk. Conring til Prinsesse Louise foreligger et Brev, dat. Teglgården den 25. Maj 1863, hvori hun meddeler, at hun endnu ikke har modtaget forskellige lovede Genstande til Huset. „Senge-

*) Theodor Fliedner døde den 4de Oktober 1864.

omhængene ere desværre blevne noget for korte, som ikke ser godt ud; ellers er alt saa godt og smukt som muligt, og vi ordne det efter bedste Skøn og med de glædeste taknemmeligste Hjerter. Vi tre*) have det rigtig godt sammen og holde allerede af hverandre. . . . Det holder haardt for os at blive færdige til i Morgen, og jeg er bange, her ikke er *saa* rent, som her burde**). . . . Jeg glæder mig mere, end jeg kan sige, til i Morgen.

Allerunderdanigst

Søster Louise.“

I den Bibel, Prinsesse Louise skænkede Diakonissestiftelsen paa dens Indvielsesdag, laa følgende Seddel:

„Jeg beder Gud, at være iblandt denne lille Flok, der har samlet sig for at tjene ham, og at beskærme dette Hus i sin Naade og lade det blive stort og være til Velsignelse for mange Tusinde. Herrens Ord behøve vi, dertil som til alt andet; derfor lægger jeg dette Guds hellige Skrift herhen til Erindring paa denne Dag.

26. Maj 1863.

Louise, Prs. til Danmark.“

At denne Bibel ikke skulde være en død Skat, ser man bl. a. af Frk. C.s Brev til Prinsessen af 17. Juni, hvori hun gør Rede – „kun godt og glædeligt“ – for hvad der er hændet siden Indvielsen: 5 Patienter er komne; det manglende Inventar ogsaa. Pastor Fich***) faar en Pult at tale fra; den betaales med Husbøssens Indhold – „en smuk Anvendelse af denne første Offerskærv. Til vor lille Gudstjeneste kommer flere af Husets Beboere, og andre, som bo i Nærheden, have bedet om at maatte deltage deri. Tre Gange om Ugen, foruden Søndagen, kommer Fich, to Gange til Undervisning og en til Samtale, og tilfredsstillter paa alle Maader mine Forhaabninger. – Sidste Torsdag gav Etatsraad Gøricke†) den første Time. . . . Dr. Holstein viser sig at være ligesaa god og elskværdig, som han er smuk; bestemt, beskeden og forstandig

*) Der var kommet 2 andre Søstre, S. Elise Holten og en ung Enke, som dog ikke holdt Aaret ud.

**) Sikkert en unødig Frygt!

***) Kateket ved Frue Kirke, Diakonissestiftelsens første Præst.

†) Tidligere Overlæge ved St. Hans Hospital, Medlem af Bestyrelsen, gav som saadan Søstrene deres Læge-Undervisning.

veed han at omgaas alle paa en tiltalende Maade. . . . Flere Prøve-søstre have meldt sig! deriblandt en 24aarig sund ferm Pige fra Laaland*), men hun kan ikke komme før næste Aar.“ Et Par andre Meldinger ser derimod mindre lovende ud. „Iøvrigt vilde vi være vel tjente med en eller to Søstre til, naar de vilde være saa rare som de, vi have, thi Arbejde er der nok af; et Øjeblikks Ro hører til de største Sjældenheder. . . . Mere end nogen af os andre er det S. Mariane, som føler sin Køkkengerning at være trættende og byrdefuld, men jeg er rolig derved og vis paa, at det er en nyttig Skole, som kan hjælpe til at lægge en fast Grund i det ellers saa let bevægelige Sind. . . . Jeg har bestemt 3 Dage om Ugen fra 2–6, paa hvilke Huset maa staa beredt til at modtage Besøgende, og saa rigeligt bliver dette benyttet, at det bliver mere anstrengende end det egenlige Arbejde med Hænderne; dog er ogsaa dette *nødvendigt*, og blandt de mange er der dog en Del, som have Gavn af det, de se og høre og derved igen kunne gavne os. – Til Privatpleje er der alt to Gange ønsket en Søster, men det kan der selvfølgelig ikke være Tale om i den første Tid. – Vi holde Aften- og Morgenandagt, først indbyrdes og saa med de syge, og have stor Glæde deraf! Hvor Herrens *Ord* er, der er Han selv, og hvor Han er, der er godt at være; derfor ere vi og alle inderlig lykkelige og takke for hver ny Dag, vi have her med hverandre, i Kristi Tjeneste.“

Herpaa svarer Prinsesse Louise i et Brev, overbragt af „den velsignede Kammerherre Classen; han fortalte mig meget, og med Glæde træder han ind (i Bestyrelsen), og jeg beder Dem, at han bliver Formand. . . . Overtræt Dem ikke, lad de andre arbejde lidt mere, det er i sin Orden, da De har hele Vægten, og jeg nødig vil undvære Dem; jeg har endnu meget for Dem i Udsigt, og en Bestyrerinde maa ikke tage Del i alt. . . . Glad er jeg, at de syge kommer, der straks udbeder et Raad om Behandling, og at Herrens Ord høres gerne iblandt dem.“

Frk. C.s næste Beretning til Prinsessen er dateret „Teglgaarden 29. Juli 1863“:

„Det er nok atter bleven længe siden, Deres kongelige Højhed har hørt fra os, hvilket har sin Grund deri, at der ikke er fore-

*) S. Ellen Johansen Sass.

faldet noget af Betydning. Dagene glide stille hen, lignende hinanden i rolig Syssel for og med vore faa syge, og i Tak til Gud, som i Naade forunder os dette kære Arbejde. Frøkenen fra Finland har heldigvis forladt os for at gøre Plads for en net gammel Kone, en Justitsraadinde Rummelhoff, der er meget gigtvag efter en heftig Sygdom, som hun gennemgik ifjor Vinter; hun er god at komme ud af det med og særdeles tilfreds med sit Ophold hos os. Bondekonen med sit Barn forlod os den 17de; den unge Pige fra Vaisenhuset er ret syg, det ser næppe ud til, at hun har langt tilbage, og for saa vidt er det godt, at vi ingen andre syge har i samme Værelse, som det vilde være svært at taale den Lugt, hendes Saar medfører; jeg er saa glad, at vi have hende, hun er en sød og from lille Sjæl, som det er umuligt at pleje uden med Tak til Gud, der tillod os at mildne hendes Lidelser.“ – Flere sunde Gæster har til Tider optaget nogle af de tomme Senge: en svensk Diakonisse, Frk. C.s egen Søster og to Søstre til S. Mariane, hvoraf den yngste og en anden, ældre Søster „tænke paa at melde sig som Prøvesøstre; jeg tror derfor, det er gavnligt, at de af egen Anskuelse blive fortrolige med Sagen. Jeg mener heller ikke, at Huset kommer til kort med de mange Besøg, da de til Vederlag for Opholdet give noget i Husbøssen.“ Desuden har der været kortere Besøg af „flere Præster fra Landet, som have vundet en bedre Forstaaelse af Sagen og en forhøjet Interesse ved at se den lille Anstalt i Virksomhed.“ Hun tænker paa at gøre Etatsraad Gørickes Hustru til sin „huslige Samvittighed“ ved „at tage hende paa Raad i alle økonomiske Anliggender, mindre fordi jeg er tvivlsom i den Retning (thi det er jeg egentlig slet ikke), end fordi jeg føler det ønskelige i at have en dygtig Husmoders Approbation til min Husholdning.“

Imidlertid har Bestyrelsen ogsaa haft sit at gøre, og var Op-gaverne endnu faa og smaa, saa var Midlerne det ogsaa. „Under Mødet aabnedes Bøssen, hvori fandtes 13 Rd. 11 Sk.“; værre var det, naar der intet fandtes. Men Bestyrelsen mødtes næppe, uden at de fleste Medlemmer bragte modtagne Gaver eller havde Aarsbidrag at indtegne. Store maatte Udgifterne heller ikke være: 100 Rdl. om Aaret var Lægens Honorar, og en Kokkepige, som Bestyrelsen antog, maatte nøjes med 20 Rd. Halvaaret, som dog ved Tilfredshed kunde forhøjes til 25. Bestyrelsen vedtager ogsaa, naar

en ny Prøvesøster skal optages. Men allerede ved det sidste Møde i 1863 kan der dog berettes, ikke alene at en bevilget Badeovn er taget i Brug, men at der ogsaa er begyndt en lille Pigeskole i et ledigt Værelse ovenpaa og sendt to Søstre ud i Privatpleje. Blandt de optagne Patienter genkender vi Fru Rummelhoff og Frk. Sørup, som flere Tiaar efter døde i vort Sygepensionat. Hin var kommet som akut, denne som kronisk Patient; for begge Klasser skulde de beskedne Rum med tilsammen 7 – 8 Senge aabne Adgang „til legemlig og aandelig Pleje“.

Den største Vanskelighed laa naturligvis i de faa Søstre. Da den første Udtrædelse fandt Sted, maa Prinsessen ovre fra England (Sandringham 20. Oktober) trøste Forstanderinden: sligt „er vel ærgerligt, men maa jo desværre ventes, saa længe den hele Sag er saa tilbage. . . . Jeg forstaar tilfulde, hvor tungt det hviler paa Deres Skuldre, min kære Louise, men hav Taalmodighed, og med Deres Sjælsstyrke vil Han ikke svigte Dem. Bed endelig den svenske Søster*) at udvirke en længere Permission fra Stockholm; hvis De ønsker det, lad Direktionen anmode dem derom i mit Navn. Jeg frygter for Dem selv, at De ikke kan blive ved alene. – Det glæder mig rigtig, at Biskop Martensen og De engang kom sammen, og at De fandt Behag i hans Besøg. . . . Lev vel, kære Louise, med Guds Hjælp gaar vor lille Plante ikke til Grunde, og De bliver ikke mismodig. Deres

Louise.“

1864, Trængselsaaret, maatte jo ogsaa sætte sine Spor for det unge Moderhus. Først og mest fordi det ikke kunde faa Lov til at mildne dets Trængsler paa sin Vis ved at pleje de syge og saarede Soldater. Den frivillige Hjælp, flere Kvinder havde tilbudt, maaske med mere af den gode Vilje end egenlig Forstand paa Sagen, var bleven afslaaet. En ligesaa mislykket Henvendelse til Stabslæge Djørup af Frk. Conring, hvorom denne havde givet Dronningen Meddelelse, gav Anledning til følgende Brev:

„Deres Taarer rørte mig, omendskønt jeg tav; men tab ej Mod, Gud hjælper os nok *frem* i vor Kamp; jeg har straks sendt Oberstløjtnant Dahl til Overlæge Djørup og ladet ham sige min Mening

*) Søster Ada Terserus.

om Sagen. Saa talte jeg med Kammerherre Classen, og han kørte derefter atter til ham, og nu lader det til, at han *kun mente den ene Dame* og beder om de andre 4 Søstre, som han havde alt anmeldt; den gode Frøken har skadet os ved hendes ilfærdige Besøg til Als, som har frembragt dette Raab om „Skaan os for Damer“. Det er atter Bevis paa Følgerne af de nuværende emanciperte Damer, der lukker Dørene for alle gode og fornuftige. Nu mener jeg, at vi beholder en og sender Søster Ada, og hun beder snart om Hjælp, og saa sender vi en af vore egne Søstre over til dem; men den Frøken maa ikke forstyrre os, men hellere prøves her. Det bliver altsaa, som det er, og De kan være glad igen – ønsker Dem Deres stedse

aarvaagne

Louise.“

Frk. Conring svarer, først i Marts, at hun har faaet Brev fra Stockholm med „nøjere Efterretning om de (4) Søstre, der skulde komme. Tre af dem ere indviede Diakonisser, den ene af dem har i mange Aar forestaaet Sygestuerne og Apotheket, hun er en Præstedatter (S. Otilie Holm), to af de andre have været ved Gruberne og behandlet de lemlæstede Arbejdere. – Det synes jo, som det er Guds Vilje, at de fremmede Søstre skulle bryde Vejen for os, men jeg har det faste Haab, at vore nok skulle faa Lov at følge efter. Næst Herren i Himlen skyldte vi Pastor Bring dog megen Tak for hans broderlige Sindelag, der sender os det bedste, han har.“

De 4 svenske Søstre er komne, har boet nogle Dage i vort Moderhus og er blevne vel modtagne af Dronningen.

$\frac{2}{3}$ 64. „Til Deres Majestæt iler jeg ufortøvet ved Pennens Hjælp, efter at være vendt tilbage fra Banegaarden, hvorhen jeg led-sagede de fire svenske Søstre, som endnu i Morges udtalte deres Taknemmelighed for den Naade, Deres Majestæt havde bevist dem, og særskilt for det varme Undertøj, jeg efter Deres Majestæts Befaling anskaffede til dem. . . . Iøvrigt havde de i Stockholm efter bedste Skøn og med megen Kærlighed sørget for dem; fremmede uvedkommende Mennesker havde givet Penge til deres Ekvipering. I Jönköping, hvor en af Søstrene var i Menighedspleje, har de ladet trykke 5000 Blade med Bibelsprog paa *dansk* til Uddeling blandt de saarede; og blandt alle virkelige Kristne *bedes* der ideligt for

Dannemark! *den* Skandinavisme kan vel ingen have noget imod! mig har det rørt dybt. – Jeg var i Gaar hos Fru Djørup*) og erfarede af hende, at to af vore Søstre skulde komme paa Frederiksberg Slots nye Lazareth; dette er saa meget bedre, som vor egen Læge, Dr. Holstein, rimeligvis faar den ene Afdeling.“

¹⁶/₃ 64. „Endelig i Dag kan jeg underrette Deres Majestæt om Søstrenes Skæbne; jeg fik just nu Brev fra Søster Otilie, dateret Nordborg den 12te. Hun og den yngste af dem vare paa Nordborg, de to andre paa Augustenborg. Modtagelsen af Lægerne havde ikke været opmuntrende, de mente ingen Brug at have for dem, dog var nu en Professor Øhrstedt(?), Overlægen paa Nordborg, blevet venlig imod dem og havde lovet at skaffe dem Arbejde. Søster Otilie skulde paa Slottets Lazareth, og den Lille maatte blive i Præstegaarden, som er indrettet til et lille Sygehus, hvor der ligger enkelte saarede og flere andre syge. De havde lejet Bolig til dem i Byen, som var bedre, end den behøvede, men det Lokale, som blev dem anvist i Præstegaarden, var ringe; dog vare de tilfredse dermed, og denne Erklæring var det, der havde gjort et saa godt Indtryk paa Overlægen, at han selv lovede at sørge for et bedre og fra det Øjeblik var anderledes imod dem. De ere fulde af Tak til Gud for Hans Bistand og skrive, at vi skulle hjælpe dem med at love den kære barmhjertige Herre.“

Ikke mindre end 8 Søstre kom fra det ikke ret store svenske Søsterhus og hjalp os ved Lazarethpleje dels paa Als, dels i Kjøbenhavn**). Men ogsaa danske Søstre kom med og fik Del i den varme Anerkendelse for Duelighed og Pligttroskab, som Stabslægen ydede Diakonisserne. Og efter en Bestyrelses-Beslutning af 21de April optoges i selve Moderhuset 1 Soldat paa Friplads og indtil 4 andre paa Stiftelsens Regning***), altsaa 5 Pladser; Husets eneste lidt større Stue blev overladt dem.

*) Stabslægens Hustru.

***) I 1907 fik 2 af dem, som endnu levede, den danske Fortjenstmedaille i Sølv. Se iøvrigt „Vort Forsvar“ 1906, Diakonissestiftelsens Almanak 1909 og „Føbe“ 1909, med udførlige og interessante Selvskildringer af de svenske Søstres Oplevelser i Danmark 1864.

***) En senere indgivet Henstilling om Vederlag fra Staten „kunde ikke tages til Følge“.

Sin Takkefest for det første Aar vilde Huset holde i Frederiksberg Slots Kapel, hvis Prædikestol siden kom til at smykke dets Kirke. Dronningen skriver:

„I Kapellet vil De fejre Festen, og det finder jeg smukt. Jeg har forhørt mig om Stole og skal snarest muligt give Svar om, hvad der er. . . . At De tog saarede, er jo efter mit Ønske, og Guds Velsignelse være med Dem! Jeg næsten misunder Dem Deres Frihed at pleje de herlige Folk.

Deres Louise, som ofte er hos Dem i sin Bøn.“

Og efter Festen:

„Højtideligheden var ret vellykket, kun lidt for megen Sang, som ikke var godt nok sunget. Talen var ret god, fandt jeg, efter som hvad jeg hørte*). Ogsaa jeg takkede Gud for hans Bistand i dette første Aar og anbefalede ham det videre, som jeg anbefaler os alle til hans Naade i denne skæbnesvangre Tid for det elskede Fædreland. Mit Sind er meget bekymret, bed for os og for Retfærdighed.

Deres Louise.“

Snart følger en, uden Tvivl ret fornøden og velkommen, Trøstebillet (²⁵/₆ 64):

„Min kære Søster Louise, tab ej Modet og siig Dem, som jeg saa ofte maa sige mig selv: Vil Herren ikke staa dig bi i et eller andet, jeg foretager mig, da er det *for noget godt*, og vi maa da som altid sige: Ske din Vilje! det er bestandig i mit Hjerte og paa Læben. . . .

Deres trofaste

Louise.“

Og dog kunde Dronningen vel allermest selv trænge til Trøst:

„Jeg kan desværre slet ikke komme ad Deres Kant i Sommer, stedse meget sørgeligt nyt, og trænger meget til Deres Bønner. De saa lidt daarlig ud; skaan Dem noget og tænk, dette er kun Begyndelsen; De maa have Kræfter til Fremtiden. I mine Tanker dvæler jeg ofte i Deres Nærhed; det er som en Tilflugt til aandelig

*) Dronningen var alt da ikke lidet tunghør.

Ro, at jeg saaledes ser hen til de Steder, hvor man arbejder i Herrens Vingaard.“

I samme Retning opfattedes en Indbydelse, som var kommen til det yngste Moderhus om at deltage i det Fællesmøde (General-konferens), som hvert 3die Aar samler Ombud fra hele Kaiserswerth-Forbundet i det ældste Moderhus. Dronningen vil betale Rejsen for Pastor Fich og Frk. Conring. Denne skriver (²⁴/₈ 64): „Det falder af sig selv, at jeg anser det for saare vigtigt i Husets Interesse, at dets Præst faar Lejlighed til at træde i personlig Forbindelse med sine Kolleger i andre Lande og gøre sig deres Erfaringer til Nytte, tilmed Faderhuset til alle bestaaende og kommende Anstalter, det gamle ærværdige, elskelige Kaiserswerth.“ Pastor Fich har dog store Betæneligheder derved („dog ere disse ikke af politisk Natur“), men af Helbreds- og Sparsommelighedshensyn. „Vistnok er jeg for min Del bedrøvet over denne Opfattelsesmaade, men dog har jeg al Ærbødighed for et samvittighedsfuldt Menneskes Betæneligheder og ser det som en Lykke, at den Mand, jeg skal arbejde sammen med, er i Besiddelse af en stor Besindighed og meget hensynsfuld – to Egenskaber, som jeg ganske mangler“. . . .

Dronningen svarer (²⁶/₈ 64): . . . „Jeg sagde (til Kammerherre Classen, Bestyrelsens Formand), at jeg fandt, denne første Gang at Direktionen henvender sig med en Indbydelse til vort lille, ringe Hus, straks at afslaa samme, vilde være meget urigtigt, baade for Dr. Fliedner, der med saa stor en Kærlighed omfatter vores lille Begyndelse, at han selv bød to af Søstre*) at komme i Fjendens Land for at besøge os, og for vores Fremtid. Lad Verden se, at i denne *Kristi Kirkes sande* Virksomhed ingen politisk Meningsforskel tør træde forstyrrende ind; og deri ligger et *talende Eksempel* for dem, der nu tror at beherske Verden uden Kirke. Udgifterne er virkelig den mindste Grund til at afslaa et saa *vigtigt Hverv*, thi jeg anser denne *Rejse* netop for Præsten som en Pligt, en af de Pligter, han overtog ved vor kære lille Stiftelse. De selv er en saa god Økonom og kender Rejsernes Bekostning saa godt, at jeg tilbyder Dem at føre Regning, og skal *vi to nok blive enige om Pengene*. Det kan De stole paa. – At Pastor Fich maaske er lidt

*) Kaiserswerth-Søstre, som havde afløst de svenske Søstre paa Als, og som under Vaabenstilstanden besøgte det danske Moderhus.

ængstelig, er jo blot uvant at rejse, og han vil selv have saa godt deraf legemlig og aandelig, at jeg aldeles ikke har nogen Skrupler over at skrive, at det er en hellig Pligt; jeg lover ham, at naar han kommer hjem, vil han takke mig, at jeg overtalte ham til at give sig denne *Adspredelse*, for andet er det ikke; og jeg kender godt hans nuværende Følelse over Tanken; jeg kender den af *Er-faring*, men fortrød aldrig at have overvunden den. *Efteraaret* siger intet i det Klima derovre; Rejsen er to Dage, det er jo intet. Ud-gifterne heller intet for ham eller for Dem; det tør ikke holde os derfra; som sagt, det er afgjort. Jeg haaber, dette Brev vil fjerne *alle* hans Skrupler, og at han betragter det som en *Pligt*; det *letter* ethvert Foretagende, om end nok saa svært, og som sagt, han vil takke mig derfor ved Hjemkomsten.“

Brevet har gjort sin Virkning. Dronningen har rigtignok paa den Tid ikke Lejlighed til at modtage Pastor Fich, men skriver til Frk. Conring: „Jeg haaber, han ikke skal fortryde, at jeg kaldte Rejsen en Pligt, som han efterkommer. Lev vel og hils de gode Folk og lad dem indeslutte vort Hus i deres Bønner.“

Pastor Flidners heftige Sygdom og paafølgende Død, som indtraf den 4de Oktober, hindrede Sammenkomsten i Kaiserswerth og gjorde dermed en Ende paa Bekymringerne i den Anledning – „en praktisk Forklaring“ – skriver Frk. Conring – „af den gamle sandfærdige Tekst, at Herrens Veje og Tanker ikke ere vore! men saa have vi netop deri ogsaa Trøsten, at de ere saa meget højere, som Himlen er høj over Jorden.“

Under ^{24/}₁₁ 64 staar der i Brev fra Dronningen:

„Siden jeg skrev, er saa meget sket, at det forekommer mig, at mange Aar er gaaet over mit Hoved. Og De har ogsaa tabt meget, baade der og her, og deriblandt Stifteren af Diakonisserne! det gjorde mig formelig ondt, og besynderligt nok akkurat den Dag, han vilde samles med dem alle*)! Jeg beklager, at Pastor Fich ikke lærte ham at kende; en saa sjælden Mand havde styrket ham og givet ham Kraft og Mod at trænge gennem Marv og Ben; hans Bekendtskab vil stedse høre iblandt mine interessanteste. Jeg ærer og agter slig konsekvent fremadskridende Karakter og beundrer den – dertil den kristelig fromme Aand. Han talte endnu om *vort*

*) Mødedagen havde været fastsat til den 4de Oktober.

Hus i Sygdommen, og hans Enke skriver mig, at hans Velsignelse lød ud over vort Værk. Det giver jeg Dem tilbage*)." "

Frk. Conrings Brev af 1ste December 1864 kvitterer for en modtagen Skrivelse og Pengesum og beretter det med Spænding ventede Udfald af et vigtigt Foretagende. „Det er en Patient, der skulde gennemgaa en højst farlig og her til Lands endnu meget sjældnen Operation. Vi havde flere Uger i Forvejen haft hende her og med Uro imødeset den afgørende Dag; den var i Søndags, tolv Læger var til Stede; Dr. Howitz, hvis Patient hun var, foretog Operationen, som bestod i at aabne Maven og deraf udtage et Gewächs af omtrent et Lispunds Vægt og et Menneskehoveds Størrelse, foruden en Mængde Vædske og Materie. Det stod paa i næsten to Timer og gik over Forventning godt; Tilstanden derefter var ogsaa god indtil den næste Dags Eftermiddag, da svandt Livskraften pludselig, og om Natten derpaa drog hun sit sidste Suk præcis 36 Timer efter Operationen. Dette Udfald var mig en sand Bedrøvelse; jeg havde saa inderlig haabet og bedet, at vor Herre denne Gang vilde lade lykkes her hjemme, hvad der lykkes i Udlandet, og give vort ringeagtede lille Hus den Glæde at virke med dertil; men dette Haab har viist sig som et forfængeligt, maaske, mig selv uafvidende, i mere end een Betydning.“ – Endnu omtales to Muligheder for at erhverve eget Hus i Stedet for det lejede: Etatsraad Steins Villa paa Lampevejen med et Par Td. Ld. Have; men „om Aftenen er Vejen uden Lygter“; og: Nobels Villa i Smallegade. Hver af dem skal koste 20,000 Rdl. Den sidste vil hun foretrække; – og *den* blev det.

Til Trøst for den bedrøvede Forstanderinde skrev Dronningen 4de December 1864:

„Operationen maa have taget forfærdeligt paa Dem, Stakkel, og Søster Adas Bortgang**) gør mig ondt for Deres Skyld i Særdeleshed; hils hende fra mig og tak hende for alt, hun gjorde for os.“

*) Næmlig Velsignelsen.

**) Den svenske Søster Ada Terserus, som havde været udlaant til det danske Hus og tjent det udmærket baade i Fred og Krig, maatte nu vende tilbage til sit Moderhus i Stockholm.

1865. Skønt Krigsaaret havde viist, at det lille Diakonissehus havde Mod paa store Opgaver, var det ogsaa derved blevet bevist, at det selv maatte blive større for at magte dem: 5 Soldater ad Gangen i et Kvindehospital med ialt 8 Senge! I Brev af 1ste Februar 1865 skriver Forstanderinden: „Baade Kammerherre Classen og Nobel begynde alvorligt at faa Byggeplaner; jeg glæder mig derover og har givet dem Tegninger i Lighed med Darmstadt, men med Tilføjning af to Fløje.*)“ En Tid haaber man at faa Byggegrund for intet, enten paa Fæleden eller Glaciet; forgæves! Kjøbenhavns Sygehjem, som i øvrigt havde underhandlet med Stiftelsen om at faa Plejersker derfra, tilbød en stor Sidegrund for 39,000 Kr. Mere gennemførlig syntes dog Erhvervelsen af en Grund med brugbar Bygning, saaledes som de nysomtalte Ejendomme, af hvilke Grosserer Nobels laa i Smallegade Nr. 50, skraas overfor Diakonissestiftelsens første Hjem i Nr. 43. Herved blev man staaende, især da Nobel, der jo selv var Medlem af Bestyrelsen, vilde lade den halve Købesum, 20,000 Kr., blive staaende paa 2den Prioritet, saa at man af Kjøbenhavns Sparekasse kunde faa det øvrige til Laans paa 1ste Prioritet. Herom skriver Forstanderinden 30te Juli 1865:

„Deres Majestæt vil have modtaget Beretning fra Kammerherre Classen om det særdeles fordelagtige Køb, Stiftelsen kan gøre ved at gaa ind paa Nobels Betingelser og sikre sig hans smukke Ejendom, som i de allerfleste Henseender vil være overmaade passende for os . . . Det er nu ikke længer Utaalmodighed efter Udvidelse, der gør et Køb saa ønskeligt, det er ligefrem den bydende Nødvendighed. Vi have nu i lang Tid haft 9, ja stundum 10 Patienter ad Gangen, medens vi dog kun have Værelser og Senge til 8! men Gud være lovet derfor, enhver Fremgang hilse vi med den inderligste Glæde.“ — Hun har faaet en Anmodning om gennem Dronningen at paavirke Konge og Regering om Tilladelse for det Britiske Bibelselskab til at trykke og udbrede hele Bibler til billig Pris, men uden Apokrypher og Henvisninger til Parallelsteder. Betænkelig-

*) Her har vi altsaa Ideen til vort nuværende Moderhus med de to Fløje — en Form, som næppe havde Sidestykke i Udlandet, før det fandt Efterligning i Amsterdams lutherske Diakonissehus.

heden laa i, at der saa kunde opstaa Strid om Apokryph-Spørgsmaalet. Men da hun spurgte Sekretæren for det Danske Bibelselskab, „om han dog ikke troede, at den Velsignelse, en almindeligere Læsning af Guds Ord vilde medføre, var større end den Skade, der kunde opstaa ved en Strid blandt Theologerne om Apokrypherne Gyldighed! svarede han, at her maatte man sige med Grundtvigianerne: Det skrevne Ord er dødt; det er Aanden, der levendegør!!!“ – Hun fremsender en fornyet Indbydelse til Fællesmødet i Kaiserswerth 1865. Hun har ogsaa spurgt, om Biskop Martensen, der er blevet udnævnt til Kgl. Confessionarius, maaske ogsaa skulde være Stiftsprovst Paullis Afløser i Diakonissestiftelsens Bestyrelse.

Dronningens Svar (6/8 65):

„Min kære Søster Louise! Jeg skriver Dem til i Dag for at sige Dem, at Biskop Martensen paa det allervenligste har opfyldt mit Forslag at træde i min kære Paullis Sted som et Medlem af vor Bestyrelse,*) og jeg tror, at dette Skridt er til Gavn for vort Maal, og haaber, at De vil være glad derover, for jeg har dog allerede set, at der er mere Hjerte under den faste Skal, end man venter, og Vennens Bortgang bidrager ikke saa lidt i at frembringe det i ham, som er en sand Kristen, og vort Maal i Diakonissevejen er jo bestemt at gaa med *Landets Kirke* og aldrig komme paa Afveje; derfor er det godt at have en kraftig Tjener af Kirken i vor Bestyrelse, og det veed vi, han er og vil være! jeg haaber, at Gud vil velsigne hans Indtræden i den samme, og at De vil harmonere godt, da De jo begge er stærke Aander; kun glem ikke, at Kvinden maa efter Herrens Bud være den blideste og føjelige. Jeg har sagt ham, at vor Paulli heller ikke kom bestandig til Møderne, men kun af og til, hvorimod han læste de foretagne Forslag etc.; dog tror jeg, at Martensen har en levende Interesse for Sagen, altsaa han maaske vil give sig mere af med den, end Tiden tillod P. det.“

Dronningen har talt med Biskoppen saavel som med Stiftsprovst Rothe om det Britiske Bibelselskabs Ønsker, som begge har modsat sig af Frygt for at indføre mere „Difference i vor Kirkes mangfoldige Stride“; og Dronningen mener da, det er bedst at lade

*) Nogle Uger forud havde Dronningen skrevet: „Om Martensen vil? og om han er den Mand? jeg er bange for ham. Rothe? jeg kender ham ikke. Hvorfor ikke Fog?“

Sagen falde. „Man strider paa det bestemteste imod et Samkvem med den anglikanske Kirke.“

Frk. C. Aug. 1865: „Deres Majestæts gode Tidende (Martensens Indtræden) har opfyldt mig med Glæde og Tak til Gud! jeg haaber, Fremtiden skal vise, at denne Glæde ikke er uden Grund, men at Biskoppen skal blive til Velsignelse for vort Hus og vor Sag . . . Jeg tror ikke, det vil falde mig svært at underordne mig en *saadan* Mands Myndighed; jeg har alt for ofte følt Savnet af en *fast* Haand i Bestyrelsen til ikke at paaskønne den, naar den nu gives. Naar jeg søger at sætte igennem, hvad der synes mig det rette, saa er det virkelig ikke af Kærlighed til Regimentet, men i Erkendelse af en Handlings Nødvendighed. Jeg haaber netop at føle det som en Lettelse at have faaet et Hoved, som veed, hvad det *vil*.“

20. August takkes Dronningen for 4 Eksemplarer af „Den stille Trøster“, som skal blive ophængt i det nye Hus: „Hos Biskoppen har jeg været og haft Glæde af at tale med ham; det lader til, at vi i alle ydre Henseender have let ved at være enige; give Gud, at dette og vil være Tilfældet, naar Spørgsmaal af ren aandelig Natur komme paa Bane; eller rettere, give Gud, at Biskoppen maa blive mig og os alle en Støtte i Skrøbelighed og en Hjælp og Trøst, naar vi ere stedte i Nød eller Bekymring!“

I Anledning af den fornyede Indbydelse til Kaiserswerth skriver Dronningen 22. August:

„Ja, min gode Søster Louise, hen skal De, om jeg saa kommer til at gøre Gæld derfor, saa skal det nok forrentes,*) og Herren sender mig nok Midler dertil. Lad Pastor Fich søge om Permission, og saa rejser De med Gud! *Vi kæmper alle!* tro mig, ofte med Taare og Suk; man tænker vist ofte, at hun har det godt! en Dronning staar vel Himlen nær. Ak, jeg gav alt for *ej* at være det, men heller den underste og *mest ubemærkede i Verden* . . . I Tanke og Bøn er jeg nu Deres. Gud styrke os alle!

Deres hengivne Louise.

Fra Classens Glæde over Martensen, og mig glæder Deres Samtale.“

*) Ved den Nytte, Rejsen vil bringe.

Dronningen gav til Rejsepenge sin egen Fødselsdagsgave af Kongen. — Noget forud havde hun skrevet til Frk. Conring: „Kongen har lovet mig 200 Rdl. aarlig til Bestyrerinden for Diakonissestiftelsen. Vil De sige det til hende og modtage det saare ringe Bevis for trofast Arbejde gennem Deres Dronning Louise.“ — Disse Aarpenge skulde jo være til Repræsentationsudgifter som Forstanderinde, medens hun forøvrigt ikke modtog andet end Diakonissernes sædvanlige „Kvartal“.

Den hjertelig fortrolige Tone i disse Meddelelser gengældes i følgende Brev fra Frk. Conring i Anledning af Prinsesse Dagmars første Forlovedes Død af Brystsyge:

„Deres Majestæt tillade mig naadigst at udtrykke min dybtfølte Bedrøvelse over den Sorg, der har truffet den kongelige Familie, og allersmerteligst Hendes kongelige Højhed Prinsesse Dagmar. — Ihvorvel jeg fandt det betænkeligt, som Deres Majestæt veed, for den elskelige Prinsesse, at antage en Religionslære, der er mindre ren og mindre sand end den, hun fra Barndommen af var opdraget i, saa kunde jeg dog ikke undgaa en glad og taknemmelig Følelse ved Tanken om, hvorledes det ogsaa her føjede sig saa godt, at Hjertets Tilbøjelighed stemmede overens med Hensynet til de udvortes Forhold og Forpligtelser. Som jeg da ikke kunde undlade at glædes, saa kan jeg nu end mindre undslaa mig for at føle en dyb Bedrøvelse ved Tanken paa det unge Hjerte, der maa opgive alle sine glade Forhaabninger og se den kolde blege Død træde imellem sig og det straalende Liv, det troede at gaa i Møde.“ Hun trøster med Guds Ord og beder, „at denne svære Sorg maatte blive til sand aandelig Velsignelse for Prinsessen og for Deres Majestæts medfølende Hjerte, thi saaledes er det Herrens gode og velbehagelige Vilje.“

Efter Hjemkomsten fra Kaiserswerth bringer Frk. Conring sin Tak:

„3. Oktober 1865. Deres Majestæt har maaske aldrig udrettet saa meget godt ved nogen Gave som ved den, der gjorde det muligt for Pastor Fich og mig at foretage den herlige Rejse, som vist ingen af os nogensinde skal glemme. Vi have haft rigt Udbytte af, hvad vi saa og hørte, og for mig var det en særlig Glæde at

bemærke det dybe Indtryk, som alt gjorde paa min Rejsefælle! Han var saa lykkelig som jeg selv og erklærede, at han slet ikke følte sig fremmed, men inderlig vel til Mode blandt sine nye Brødre. Ligesaa var det mig kært, at han gjorde et godt Indtryk paa enhver, han talte med; Fru Fliedner sagde bl. a., at vi rigtignok havde Grund til at takke Gud for den Præst, vi havde faaet. Hun var saa kærlig og rar, at det gjorde Hjertet godt, og paalagde mig at bringe Deres Majestæt hendes Tak for vort Komme. . . .“

Sit Svarbrev ender Dronningen saaledes: „Nu har De en større Støtte i Pastor Fich end før. Martensen maa nu rigtig høre derom af ham. Men at han vil hjælpe stort, betvivler jeg. — Her har De et langt Brev, skrevet i 10 Minutter. Tilgiv denne Hast.“

Ved Købet af den nye Ejendom, som blev afsluttet ved Bestyrelsesmødet den 8. September (1865), føltes Savnet af formeligt autoriserede Grundbestemmelser i Stedet for de foreløbige, som Formanden med Dronningens Billigelse havde skrevet foran i Bestyrelsens Protokol. Formanden skulde gøre et Udkast, Præst og Forstanderinde et andet.

„Om Gud vil“, skriver Forstanderinden sidst i Oktober, „bliver det paa Søndag Kl. 10, at vi faa en højtidelig Gudstjeneste som Indvielse af vort yndige nye Hjem. Om Forholdene holde Deres Majestæt herfra, er det mig dog magtpaaliggende, at Deres Majestæt skal vide Dag og Time for med en kærlig Forbøn at være os nær og tage Del i den glade Tak, vi have at bringe Herren for hans store Miskundhed. Jeg længes saa inderlig efter, at Deres Majestæt kan faa at se, hvor rart her er.“

Det nye Hjem skaffede straks 2—3 Gange saa megen Plads til syge, bedre Rum til Søsterflokken, der ogsaa straks tog paa at vokse, og Mulighed for udvidet Virksomhed. Straks ved det første Bestyrelsesmøde her, den 19. Oktober, forespurgte Frk. Barner fra Kjøbenhavns Fængselselskab, om Hjemmet mod et rimeligt Vederlag vilde optage enkelte straffede Kvinder ved deres Løsladelse for at forberede dem til en Kondition. Man gik ind paa Forslaget, som siden ogsaa udstraktes til Viborg Fængselselskab, og som blev gennemført i en Aarrække, ikke altid med lige Held, men dog som en i mange Tilfælde vellykket Begyndelse til det Rednings- og Op-

dragelses-Arbejde overfor faldne og straffede Kvinder, der siden kom til saa rig Udvikling i vort Land gennem særlige Anstalter.

1866. Ved det første Bestyrelsesmøde drøftedes ivrigt Ud-kastene til Grundbestemmelser, „navnlig § 19, som de allerfleste Medlemmer helst saa affattet i saa frisindede Udtryk som muligt, og hertil forventedes Formandens og Biskoppens gunstige Medvirkning“. Medens Protectricen efter de første Grundbestemmelser havde haft Valget baade af Bestyrelsens enkelte Medlemmer og af dens Formand ligesom af Præsten og Forstanderinden, gik Dronningen med ægte „Frisindethed“ ind paa, at alle Valg skulde træffes af Bestyrelsen selv under Forbehold af Beskytterindens „nærmere Stadfæstelse“. Skønt adskilligt i disse Grundbestemmelser af 5. April 1866, der lige til nu har udtrykt Diakonissestiftelsens Forfatning, viser Spor af Barnesvøbets snævre Forhold — Søstrenes hele Antal var den 31. Maj 1866 kun 6! — betegner de dog et stort Fremskridt fra de første: Udviklingen fra en lille halv-privat Stiftelse til en selvstændig Institution med kirkelig Karakter og store philanthropiske Fremtidsopgaver. Derfor maa den snart, ja næsten ligesom den er kommet ret tilhuse i eget Bo, spejde efter, i hvilken Retning den næste Gang skal spænde sine Teltsnore videre ud.

Meget fremsynet viste Bestyrelsen sig dog just ikke, da Formanden foreslog, at man med Udsendelsen af en ny „Underretning for dem, der ville indtræde i Diakonissegerningen“ skulde forbinde en direkte Opfordring til dertil skikkede Kvinder om at komme. „Dette fandt kun liden Anklang,“ beretter Protokollen, „da vor Virksomhed først maatte være mere consolideret.“ Og dog havde man ikke kunnet komme igennem Aarets første Kvartal, uden ved at det svenske Diakonissehus atter laante det danske 2 af sine Søstre til at gøre 2 syge Søstres Arbejde. — Fra Dronningen kom Opfordring til at oprette et *Tjenestepigehjem* — en stakkels tjenesteløs Pige var frosset ihjel om Vinteren i en Bygning under Opførelse, hvor hun havde søgt Ly —; men bygge i Haven? leje? hvorfra Pengene?

Med disse var det smaat, og det 3 Gange saa store Hus krævede jo meget mere Bohave; man forhandlede om det kendte Mid-del: en *Bazar*. Dronningen skriver (9. Juni): „At jeg tænker paa Dem og alle i det lille Hus, følger af sig selv“. For at laane en Fløj paa Slottet til Bazaren „maa De gaa til Indenrigsministeren,

og der er vist intet i Vejen derfor; da det kun er et Laan paa nogen Tid, og vist mere i den høje Afdødes Aand „– Talen er om Christian VIII.s Palæ —“ end mangan en Brug af det gamle kære Slot. . . . Penge til Inventariet er nødvendige, men *Tidene* er slemme for Penge, og min Pung er saa let som en Fugl. I Jylland kan De maaske skaffe dem med samt Interesse og Søstre*). Det er dog det værste, naar de efter to Aar forlader os „– et Par udtraadte Søstre —;“ skal Aanden da slet ikke fordrive den gamle Adams Natur? Tab ej Mod, kære Søster Louise; ak, jeg veed, hvor ofte *Korset tynger*, men man bør rejse sig og følge ham, der kender alt. — Vi bede *for hinanden*. Louise.“

Ved Aarets sidste Bestyrelsesmøde udbad Formanden sig en Beretning af de ledende Kræfter. Forstanderinden kunde melde, at Huset snart var optaget, og at de nye Søstre arbejdede med Flid. Præsten syntes, der var Fremgang hos Søstrene med Hensyn til Opfattelsen af deres egenlige Kald, og Dr. Gøricke fandt ogsaa mere Inderlighed og Aabenhed overfor sine Foredrag.

1867 blev atter et *Fremskridtsaar*. Kassererposten kom paa andre Hænder; Regnskabsføring hører desværre ikke med til Theologernes Lærefag. Bedre en Vekselmægler (Aggersborg), tilmed naar han ikke er bange for stundum at lægge en god Sum fra sin egen i den anden Kasse. Ogsaa Formandsskifte forberedes. Kammerherre Classen, der lige fra først af havde gjort Stiftelsen saa store Tjenester, følte i stigende Grad, at det ikke var heldigt at beklæde denne Post, naar han det meste af Aaret boede paa Falster, hvorfra Vejen til Hovedstaden dengang tog meget længere Tid end nu. Han lod sig dog overtale til foreløbig at blive.

I Marts har *Prinsesse Dagmar* tilsagt den lille Anstalt et Aarsbidrag af 1200 Kr. Heri er allerede „brugbart Pant“ ved Købet af den 7½ Td. Lands Mark, der ligger skraas overfor Stiftelsens nye Ejendom. *Tietgen* har ogsaa her været Fremsynsmanden og Hjælperen, efter at han ved et eneste Besøg havde set ud fra den lille Høj i Havens Hjørne og spurgte: Hvor skal De saa have Deres næste Udvidelse?**) Hoveddelen af Indsamlingen til *Kongeparrets*

*) Dr. Kalkar havde raadet til i saadant Øjemed at aabne en Filial i Jylland, f. E. i Aalborg.

**) Ogsaa ved Sagens videre Forløb hjalp han: „Jeg erindrer ikke“, skriver Frk. Conring den 7. Juli fra Franzensbad, „om jeg sagde Deres

Sølvbryllup tilfaldt Diakonissestiftelsen med 50000 Kr. — ogsaa et godt Skridt frem mod Maalet. Og hvad Husets vigtigste, indre Liv vedrører, forestod den første Diakonisseindvielse, som man tænkte at henlægge til Aarsfesten i Maj. Om alt dette har de to aller-varmest interesserede Personer meget at skrive til hinanden, tilmed da Dronningen i Begyndelsen af Aaret var i London hos Prinsesse Alexandra af Wales, hvis alvorlige Sygdom havde kaldt Moderen til sin Datters Leje.

(Først i April 1867). Glæden over Storfyrstinde Dagnars Til-sagn har Frk. Conring fra Sengen „med rystende Haand“ maattet meddele hver af Bestyrelsens Medlemmer, og nu ogsaa Dronningen med Tak. „Der vederfares mig overalt saa meget godt og kærligt, at jeg godt kunde behøve hele Dagen til at prise Herren for hans underfulde Barmhjertighed! selv min Sygdom, som jeg ellers føler meget trykkende, er ved Herrens Naade bleven til Velsignelse for Huset, idet den giver den enkelte Søster Lejlighed til at udvikle sig smukkere og hurtigere, end det vilde være sket under almindelige Forhold. . . . Naar jeg kun kan spore, at det i Aand og Sandhed gaar frem med Sø-trenes indre Udvikling, saa regner jeg de svære Timer for ringe; derimod med større Frimodighed end tilforn kunde vi derved tænke paa at optage de tre ældste Søstre til Diakonisser, næste Stiftelsesdag, hvilken jeg antager, at vi ogsaa i Aar skulle holde den 25de. Finder Deres Majestæt ikke, at den Kaiserswerth-ske Skik, at indvie paa Stiftelsesdagen, er værd at indføre? mig forekommer det, at mange flere, og vægtige Grunde tale derfor end derimod?*) — Hr. Nobel var nogle Dage paa Landet, men nu har han været hos mig og lovet at gøre de fornødne Skridt til at købe Marken; at vi er komne saa vidt, er en god Sten lettet fra mit Hjerte! og vist er det, at Glæden for min Part betydelig bliver forhøjet derved, at det saavel er Deres Majestæt som den elskelige Prinsesse Dagnars Trofasthed, vi have at takke derfor.“

Spørgsmaalet om Diakonisseindvielsen fremkalder faa Dage efter et nyt langt Brev af principiel Interesse:

Majestæt, at det egenlig er Bankdirektør Tietgen, vi have at takke for det gode Udfald, Sagen fik.“ Man vilde da ogsaa i Efteraaret have ham valgt til en af de to Mænd, der i Efteraaret skulde revidere Stiftelsens Regnskab — men dertil havde han dog ikke Tid.

*) Grundene *imod*, som Hensynet til Indvielsessøstrene selv, er der dog senere bleven tillagt *mest* Vægt.

12. April 1867. „Deres Majestæt kan selv i England ikke undgaa Hjem søgelse af mine Epistler! saa fast er min Tillid til Deres Majestæts levende Deltagelse i vor Sag, at jeg ikke vil undlade, selv under Omstændigheder som de foreliggende at indberette om Tilstandene her hjemme og muligvis derved fremkalde Deres Majestæts Bistand i et bestemt Tilfælde. . . . Det er den forestaaende Indvielse af de tre ældste Prøvesøstre til Diakonisser, som meget ligger mig paa Hjerte, og som jeg saa inderlig ønsker maatte foretages paa samme Maade, som det er sket med mig, og hvorved den vedbliver at være en rig Kilde til Trøst og Frimodighed for mig i de trængselsfulde Tider, som ellers vilde bringe mig til at forsage, og jeg har, som Deres Majestæt veed, taget det for en given Sag, at det maatte ske ved Aarsfesten i Frederiksberg Kirke, under Bøn og Haandspaalæggelse af vor kære Præst. — Vel havde jeg altid nogen Kundskab om, at Biskop Martensen ikke ret hylder denne Fremgangsmaade, men jeg haabede dog, ved hans øvrige Godhed for Sagen, og ved at blive mere fortrolig med den, at han ogsaa i dette Punkt skulde faa et andet Syn og Skøn, men nu hører jeg af Pastor Fich, at det ikke er Tilfældet, men at Biskoppen havde ytret sig som mere tilbøjelig til at ønske Indvielsen foretaget enten i Hjemmet, og da, tror jeg, med Haandspaalæggelse, eller i Kirken, men da uden den og kun med en Tiltale f. E. fra Prædikestølen. — Denne Samtale var dog kun foreløbig og endte med gensidigt Løfte om at overveje det endnu en Gang og søge at finde en hensigtssvarende Maade at udføre Indvielsen paa. Biskoppens Ulyst til at gaa ind paa den foreslaaede Maade, der er brugelig i alle Diakonissehuse, hidrører fra den Opfattelse af Diakonisseembedet, at det ikke er noget kirkeligt og altsaa heller ikke kan være berettiget til nogen kirkelig Indvielse. Pastor Fichs Opfattelse af dette Spørgsmaal kender Deres Majestæt af hans Rejseberetning, det er derfor ikke saa svært for ham som for mig at gaa ind paa Biskoppens Mening; dog er han enig med mig deri at ville ønske Søstrene, og Sagen, en saa opbyggelig Indvielse, som der maatte kunne blive dem til Del, som ogsaa deri, at den ikke *kan* foretages i Hjemmet, fordi Pladsen er for ringe. Mit meget levende Ønske, at dette maa ske i Kirken, har givet Anledning til den Misforstaaelse, at jeg lagde særlig Vægt derpaa, som om det derved fik Betydning som en kirkelig Handling. Jeg vil derfor bemærke, at det aldeles

ikke er mig om at gøre om Kirkemurene, men om Menighedens Forsamling; da den findes i Kirken, er det for mig en Selvfølge, at Kirken maa være det rette Sted for den hellige Handling, der efter mine Begreber maa foregaa aabenlyst for alles Øjne, naar vi ikke ville stilles i lige Række med Seperatister, der selv skabe sig en Gudstjeneste efter Forgodtbefindende og derved skille sig fra Landskirken, som vi jo netop ville tjene. Som jeg kender Deres Majestæts Anskuelse, tør jeg nok antage, at min finder Forstaaelse! og at Deres Majestæt derfor maaske vilde være saa naadig at tilkendegive Biskoppen, hvorledes Deres Majestæt anser det for ønskeligt, at Indvielsen gaar for sig? Deres Majestæt har unægtelig som Protektrice en afgjort Ret til at ytre en Vilje i denne Sag, og denne Viljesytring er det, jeg har haabet muligvis at kunne fremkalde ved at give en Skildring af det foregaaede.“

Marlborough House, Pall Mall S. W., 21. – 22. April 1867: „Jeg læste i Dag en saa dejlig Prædiken af Biskop Martensen for min Datter, og vi følte os begge saa hjemme i Aanden, ret som „naar 2 eller 3 ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem“. Det var Paaske Søndag om Opstandelsen og en Tekst saa rig paa Trøstens Ord og Haab, og saa tænkte jeg paa Dem, og at De saa ofte har (meget) at gennemgaa, men at De vist ogsaa finder Deres Engel, der vælter Stenen fra Graven for Dem og lader Dem følge den Opstandne paa Vejen til Livet! – De veed, at jeg stedse er *enig* med Dem, og at jeg ønsker, at vi saa vidt muligt følger Kaiserswerths Love, der kun er vel overvejet, vel ordnet og i en sand kristelig Aand, *fri* fra alt Sværmeri og verdsligt Effektojageri. At Biskoppen *i dette Øjeblik* maaske er frygtsom (for) at *bedrage* med noget *endnu nyt* i Menigheden, forstaar jeg, fra hans Standpunkt, thi han *har* ikke alene, men gaar mange Kampe i Møde*), men at han derfor skulde ville lægge mindre Vægt paa vor Sag, tror jeg ikke; han frygter som saa mange at vække Forargelse blandt Fjender, i at give Indvielsen et særegent Præg af en kirkelig Handling. . . . For nu ikke at drive dette Spørgsmaal til noget, der bragte Tvedragt og Ubehagelighed i Stedet for *Velsignelse*, saa skulde De hjemme om Morgen lade Pastor Fich indvie Søstrene med Haands-

*) Det var midt under de kirkelige Kampe, som førte til Loven om Sognebaandsløsning.

paalæggelse og Bøn, og dette betragter De som den rigtige Handling; derefter holder han fra Prædikestolen sin Tiltale til dem og beder Herren velsigne dem i deres møjsommelige, men velsignelsesrige Gerning. Er dette dog ikke lige saa højtideligt og opmuntrende for Dem? — Jeg veed ikke, om De vil være tilfreds med denne min Anskuelse om *Sagens Ordning* paa denne Maade, og tror, at denne passer bedre til de øvrige kolde Former i vor Landskirke, der jo blot bestaar i Talen. Og da en Handling med Haandspaalægning kun er ved Sakramenterne og ved Konfirmation, hvor Børnene ikke engang knæler! da frygter Biskop Martensen for, at dette fik Præget af noget ganske særegent, og desværre den *kirkelige kraftige Frihedsaand* for den rette Tro og aabenbarlige Fremtræden deraf, denne har været saa overgroet af Ukrudt, at den endnu ikke tør bryde helt frem, men det kommer, og vort lille Hus skal med Guds Hjælp bidrage sit dertil, i Tiden at have ydet et Støvgran til den store Bygning og dens Mester.“

At Frk. Conring ikke kunde være tilfreds med den foreslaæde Form, vil man let kunne tænke sig. Hun maa gøre Bemærkninger fra det Synspunkt, hvorfra hun ser Sagen „som Søstrenes nærmeste Formynder“. „At Deres Majestæt af Hensyn til Biskoppen nødig forlanger noget af ham, som han ikke gerne yder, forstaaer og ærer jeg naturligvis! men skulde ikke Biskoppen selv faa et andet Syn paa Sagen, naar han blev opmærksom paa, at den har et Krav paa hans Godhed, fra det Øjeblik han blev Medlem af dens Bestyrelse, og at det altsaa ikke er som hindrende og indskrænkende, men som befordrende og omfredende hans Stilling er til den? Skulde han ikke forstaa, at det at have indladt sig med Sagen indbefatter den Konsekvens at *tjene* den, saaledes som den er, og bør være, uden at ville moderere den efter forudfattede Begreber? Jeg kan næppe tro, at Biskop Martensen vil ønske at give Diakonissegerningen blandt os en fattigere Skikkelse, end den alle Vegne i Udlandet fremtræder med; og for at dette ikke skal ske, frem for alt: til at bibringe Menigheden det rette Begreb om, hvad en Diakonisse er, synes mig den fuldstændige Indvielse, foretaget i dens Forsamling, et saare naturligt og virksomt Middel. . . . Havde vi selv et Kapel eller en meget rummelig Sal, vilde jeg ikke holde paa Kirken, men at foretage Højtideligheden udelukkende i den huslige Kreds, det kan jeg aldrig holde for rigtigt.“

Disse Tanker, som hun udførligt nedskriver til Overvejelse for Dronningen, har hun imidlertid under dennes Fraværelse selv faaet Lejlighed til at fremføre for Biskoppen, og med følgende Resultat:

19. Maj 1867. „Gud ske Lov, vi have faaet Deres Majestæt hjem! jeg er inderlig glad derover og kan ikke forsage mig straks at give min Glæde til Kende, og gøre en Meddelelse, som jeg er overbevist om, vil finde god Modtagelse, thi jeg forstod godt, at det sidste Brev, jeg fik, var dikteret af Forstanden langt mere end af Deres Majestæts kærlige Hjerte og personlige Overbevisning, men nu har Biskop Martensen frivillig og venlig givet sit Samtykke til vore tre Søstres ordenlige Indvielse i Frederiksberg Kirke, straks efter Talen og Beretningen, der som sædvanlig holdes fra Prædikestolen; men Tiltalen til Søstrene og Velsignelsen med Haandspaalæggelse fra Alteret. Jeg er saa inderlig glad derfor, og jeg veed, Deres Majestæt føler ligesaa, hvorover jeg ogsaa er glad.“

„At jeg ikke har svaret før,“ skriver Dronningen en af de følgende Dage, „ligger i Sagens Interesse, fordi jeg vilde overvære Ceremonien og ikke vidste, hvad Dag at bestemme; min Tid har været og er til en Grad optaget, at jeg skriver dette i Nat. Hvis De kan indrette det, da passer Tirsdag mig bedst, Kl. 12 eller 12 $\frac{1}{2}$; jeg tør vel tilføje, at den gode Pastor Fichs Tale og Beretning ikke bør være saa lang som sidste Gang, det trætter Tilhørerne, mer end det gør Gavn, især da det hele bliver ved Indvielsen endnu længer; for Resten er jeg tilfreds med Bestemmelsen, at det sker, som det er rigtigt. . .“

„Kammerherre Classen har indgivet sin Dimission,“ læser vi i en Billet fra Dronningen; „nu maa De se at faa Ønsket opfyldt, at Valget bliver rigtig godt.“ Senere: „Angaaende Rosenørn, da kender jeg ham slet ikke, men derfor kan han være fortræffelig, og jeg skal høre nærmere om ham.“ — Et Par Dage senere: „Deres Formand er en prægtig Mand, i hvem De ikke alene finder Støtte, men stor Indsigt, og hans Dom over Dem var sand og ganske svarende til mine Anskuelser.“

Al denne Medgang gav Mod. En Plan af Hans Holm til den gamle Bygnings Udvidelse forsløg ikke; der skulde bygges paa Marken, hvoraf foreløbig den større Halvdel blev lejet ud, den

mindre beplantet med Læbælte og Anlægstræer — Gaver fra flere Herregaarde.

I Oktober hørte Frk. Conring, at den gamle Ejendom paa Hjørnet af Bredegade ud til Andedammen var til Salg. Den vilde med nogen Ændring kunne skaffe Plads til Tjenestepigehjemmet, men tillige de, i det af Mennesker fuldt optagne Moderhus, ganske manglende Tørrerum til al den stadig voksende Vadsk. Sælgeren forlangte 6,300 Rdl., men slog siden af til de tilbudne 6,000 Rdl., og Købet blev sluttet.

23. Oktober skriver Dronningen: »De havde fuldkommen Ret i, at jeg bifalder Købet, da jeg kender Deres praktiske Omdømme i alt og er, Gud ske Lov, saa enig med Dem, og Herren giver Vel-signelse til sine ringe Tjenerinder, som vi alle bør være for vore Øjne.« — Dagen efter kommer en Glædespost fra Frk. Conring »Deres Majestæt maa fryde Dem med os! I dette Minut gik to Damer herfra, som fra Rentier Stoltenberg bragte os 6,000 Rdl.!!! Gaven, saavel som den Maade, den blev os givet paa, er usædvanlig glædelig: Der blev udtrykkelig sagt, at det var Giveren saa meget mere en Glæde at kunne gøre dette for os, som det var Deres Majestæt, der havde grundet Huset og vedblev med at skænke det saa megen Naade; han ansaa det for at være en god Undersaats Pligt at lægge sit loyale Sindelag for Dagen ved i saadant Øjemed at anvende de Midler, der stod til hans Raadighed. — For mig er Herrens Finger umiskendelig, som denne Gang tilføjer os hele den Sum, det nye Sted koster, ligesom han, da vi havde købt dette Hus, lige gav os, hvad Indretningen deraf skulde koste. — Det er vidunderlig dejligt at være en saa kærlig Herres (uværdige) Tjener! Tusind Tak for Brevet! det var ganske yndigt, om Deres Majestæt snart kom og saa al vor nye Ejendom!«

Otte Dage senere har Dronningen med sin Hofdame besøgt baade Tjenestepigehjemmet og Moderhuset og skriver nu om en ung adelig Dame, der har viist Interesse for Diakonissesagen; ja, Forstanderinden havde, da hun i Begyndelsen af Juli dødstræt og elendig rejste til et Kurophold i Franzensbad, udpeget hende for Dronningen som den, »der har taget mit Hjerte helt i Besiddelse«, og hvem hun havde udset til sin eventuelle Afløser. Men to Breve, Damen har sendt fra Udlandet, er saa forskellige, »at«, skrev Dronningen, »det næsten er, som om det var to Personer, og giver at tænke paa,

om det virkelig er den Karakter, vi trænger til? Men lad hende dog komme efter et kort Ophold i Bethania*) og lær hende at kende; muligen finder hun det manglende under Deres kraftige Haand; for da vi kørte, sagde Frøken Bille: „Der ser man, hvad en kraftig Aand kan!“ og skulde den ikke trænge ind i hendes uklare Sind, ja, saa er hun ikke den, vi søger,**) og vi maa vente og haabe, at Herren, der fandt saa meget, ogsaa finder en Sjæl.“

I Slutningen af Oktober melder Frk. Conring sig til Audiens Dagen efter for at forelægge en Plan af Arkitekt Vilhelm Petersen til et nyt Diakonissehus, der vil koste 80,000 eller, foreløbig begrænset, 60,000 Rdl., og for at søge at faa en forandret kongelig Resolution, saa at de 25,000 Rdl., som var tildelt Diakonissestiftelsen af de i Anledning af Kongeparrets Sølvbrullup indsamlede Gaver, kunde, i Stedet for til et rentebærende fast Legat, anvendes til „en ny Stiftelses Opførelse, hvoraf Gerningens Udvikling er afhængig, da vi ikke paa nogen Maade vide at skaffe Plads til flere Søstre end dem, vi have, og dem, der i den nærmeste Fremtid ventes; at nægte Modtagelsen af dem, der melde sig, af saa udvortes Grunde, er en ugørlig Ting og vilde jo tilintetgøre alle Fremtids Planer.“ — 26. December kan hun da ogsaa skrive:

„Ja, det er sandt og vist, at jeg er glad og taknemmelig, fordi det lykkes saa vel med Fundatsen (for Sølvbrullupsgaven); jeg tænkte i mit stille Sind, at jeg nok vidste, hvem vi, næst Guds Styrelse, skyldte det gode Udfald;***) imidlertid er dette kun privatim, gennem Frk. Rosenørn, kommen til min Kundskab, men den officielle Meddelelse vil nu snart følge. — Vi have haft en velsignet Jul, den 23. Juletræ og Gaver for de syge og nogle og tyve fattige Børn. Dagen efter fik 18, endnu fattigere, ogsaa en lille Juleglæde af det, der var holdt tilbage fra de andres Julebord, og om Aftenen havde vi Søstre og Folkene Træet paany tændt og vare samlede om et rigt bedækket Bord, som bragte mange nyttige Ting. Vi have saaledes ret haft Lejlighed til at blive bøjet over alt det gode, der bliver os til Del, og til at takke den trofaste Gud, der saa trolig bekender sig til sine ringeste Børn. — Der er over-

*) I Berlin.

***) Nemlig til at lede de unge Søstres Opdragelse til Diakonisser.

****) Dronningen?

Søster ELISE HOLTEN
1ste Diakonisse † 1903.

Søster CATHRINE PETERSEN
„Port søster“ 1889–1902.

Søster ANE MARIE BOISEN
Hospitalssøster † 1885.

Søster LOUISE CONRING
f. 1. Marts 1824
indviet 29. Marts 1863
† 1. April 1891.

Første
Forstanderinde
fra 26. Maj 1863
til 1. April 1891.

Søster ELISABETH DAUGAARD
Emmauskirkens 1ste Organist
† 1892.

Søster ELLEN SASS
1ste Menigheds søster
† 1898.

Søster BOLETTE HANSEN
Menighedsplejen paa
Christianshavn † 1905.

alt en Følelse over mig i disse Dage, som er helt overvældende, skønt jeg dog kun har Grund til Glæde. Det er nemlig saa meget bedre med mig, at det ser ud til, at jeg skal komme mig og endnu en Stund bære Dagens Byrde og Hede, hvortil jeg og af ganske Hjerte er beredt; men nu kommer Bevidstheden af min Udygtighed og Utilstrækkelighed igen paa mig og nedtrykker mig mere end nogensinde, eftersom Gerningen vokser og kræver større Gaver og Evner . . .“

Her er utvivlsomt noget af de rette Tanker og Følelser at gaa det nye Aar i Møde med. „Frygter eder med Bæven!“

1868 gik, efter den mægtige Fremgang i 1867, mere sindigt. Man maatte leje sig frem i Nabohusene for at skaffe Tag over Hovedet til det nu voksende Søstertal (31. Maj 1866: 6; 1867: 9; 1868: 11; 1869: 17).

Byggeplaner optog da ogsaa de fleste Bestyrelsesmøder. Efter et saadant i Marts trak Classen sig endelig tilbage, efterfulgt af Kammerherre Emil Rosenørn. Classen havde villet begrænse Sygehuset til 40 Senge, medens Præst og Forstanderinde ønskede 30 Senge til hvert Køn foruden til Børn, da „Søstrene ellers ikke kunde blive uddannede til ledende Stillinger i andre Hospitaler.“ Ved et nyt Møde 16. Marts nedsattes et Udvalg, bestaaende af den nye Formand, Nobel og Præsten, til ud fra de foregaaende Drøftelser at samle alle Data ved et nyt Byggeprojekt. Forstanderinden underskriver sig stadig „Søster Louise“, den nye Formand skriver hende derimod som „Frk. Conring“: Søsternavnet var endnu langt fra almindelig anerkendt, og mindst har Formanden vel holdt det passende for en Dame i saa ledende en Stilling. *)

Bestyrelsesmøderne holdes nu stadig i *Tjenestepigehjemmet*, der udvikler sig til en blomstrende Filial, hvis Pladser ved Ombygning udvides fra 12 til 18. „Det er et lille tarveligt Hus“, beskriver Forstanderinden det ved Tiltrædelsen, men føjer til, „saaledes som det bør være til sligt; dog vilde det ingen Skade være, om det var lidt yngre og Kvisten lidt rummeligere . . . Søster Anna, som

*) Formandens Benævnelse sejrede. De efter den Tid indtrædende Søstre kaldte hende modsat tidligere „Frk. Conring“, og under dette Navn gaar hun over i Historien — egenlig Skade, da hun netop med hele sin Sjæl var Søster og Diakonisse.

Deres Majestæt kender, og en lille Søster Ellen (Sass) fra Lolland, maa drage derhen! jeg vil savne dem smerteligt her hjemme, men Moderhuset maa altid bringe det Offer at overlade sine bedste Kræfter til Filialerne“ — et uegennyttigt Princip, men som unægtelig kan have sine Farer for Moderhuset selv. For Tjenestepigehjemmet var det i alt Fald ikke til Skade. Det bliver et godt og gavnligt Arbejdsherberg, hvor de optagne ved deres Arbejde tjente Størstedelen af deres Ophold, indtil de kunde finde en ny Plads. —

„For Pige'hjemmet, hvor jeg sidder og skriver dette (6. Maj 1868), have vi paatænkt den Forandring at lade S. Kätthe (der i Efteråret forlod os paa Grund af uafbrudt Sygelighed, men som efter den Tid har været rask) komme tilbage og derhen for med S. Ellen at dele det egenlige Arbejde, der ellers bliver for meget for den Lille, saaledes at den ene af dem har Vadsken i den ene Uge med eet Hold Piger, medens den anden har Tilsyn med Køkkenet, Husgerningen og Syningen, saa baade Søstre og Piger altid møde med friske Kræfter til Sjæl og Legeme, hvorved det hele vinder. S. Anna faar derved ogsaa mere Tid fri, baade til Gavn for os og hendes videre Uddannelse til Apothekerske . . . og naar vort nye Hus er bygget, maa vi jo have en færdig Apothekerske, der saa igen kan oplære en anden.“ — „Vort nye Hus“; dertil vender Tanken stadig tilbage, ogsaa ved en Tak til Dronningen for en Kørestol til syge: „jeg anser den tillige som det første Inventar, der er skænket til vort tilkommende Moderhus . . . O, at vor kære Herre vilde kalde ret mange Søstre og sende os dem! dertil trænge vi allermost.“ Sandheden deri føler vi, naar vi i en Billet af 26. Maj læser: „Hvorledes vi paa Lørdag Kl. 2 (til Aarsfesten i Frederiksberg Kirke) *alle seksten* kunne komme i Kirke, indser jeg endnu ikke; dog haaber jeg, det skal gaa.“ — De smaa Forhold, hvor Forstanderinden gaar fuldt med i Arbejdet, erkender vi ogsaa af følgende Brev:

4. Juli 1868. „At Deres Majestæt har haft den Naade at sende Kammerherre Rosenørn Rejsepenge til mig, har jeg rigtignok allerede for omtrent otte Dage siden erfaret med inderlig Taknemmelighed, men dog har det ikke været mig muligt at give min Tak Ord, fordi al Tid og alle Kræfter have været optagne af en Patients Pleje: vor kære lille Frk. Broch, som næsten havde været

et Aar hos os, er nu indgaaet til Herrens Fred, men de Dage, der laa imellem hendes Død og Operationen, vare tunge og til Dels lidelsesfulde for hende; dog bar hun alt saa stille og frejdigt, som en sand Kristen kan, og gik bort med fuld Bevidsthed, bedende for sig selv og mange kære, saa varmt og tillidsfuldt, at Mindet derom maa være velsignet for enhver af os, som vare Vidner dertil.

– 8de. Der blev jeg afbrudt, og ikke har det været mig muligt at fortsætte! I Dag have vi nu bragt det afsjælede Legeme til Hvile, og haft en rigtig velsignet Time i Kirken,*) hvor vor egen Præst holdt Talen, og bedre har han aldrig talt, hvilket var mig saa kært, da mange forskellig sindede Mennesker hørte ham og fik et varmt Vidnesbyrd om vor Tros Sejer over Synd og Død og alt andet. . . . Vor Herre er saa vidunderlig god imod mig, saa jeg har taalt denne svære Tid og følt mig baaret af hans Fred og Naade under det altsammen, og i Dag er jeg saa glad og højtidelig til Mode som paa en rigtig Festdag. Jeg kan derfor nok vente lidt endnu, og da have dobbelt godt af Badet, naar det kommer efter lidt usædvanlig Anstrengelse . . . Deres Majestæts Patient har været særdeles svag, men har det i disse Dage bedre, Howitz vil med Magt styrke, for om muligt at operere, og har bl. a. ordineret hende 7, og en anden 5 Æg om Dagen!!!**) . . . Jeg længes hjerteligt efter at se et lille Glimt af Deres Majestæt og prøver vist min Lykke en af Dagene i Byen.“

21. November. „Gode Tidender har jeg i Dag ingen af! meget mere har jeg Følelsen af, at det er svære Tider, som er op-rundne for os: vor arme Præst er fremdeles meget syg, og saa vidt jeg kan se, er hans Sygdom af en saa foruroligende som uhelbredelig Natur,***) men han selv saavel som hans Hustru haabe og vente bestandig paa Bedring; det er rørende at se, hvorledes hun holder Modet oppe og uden nogen ekstra Hjælp passer den syge Mand, 4 Børn og Huset; overfor hende maa jeg altid skamme

*) Vistnok Sognekirken i Frederiksberg.

**) Æggene var smaa dengang, saa de vejede næppe mere end 4 og 3 store Æg nu.

***) Pastor Fich, som i Maj havde maattet bringe sin Søster til Sinds-sygehospitalet, fik i September under Opholdet i Kaiserswerth et lignende Anfald, som dog lykkeligvis, om end efter lang Varighed, saa vidt overvandedes, at han siden havde to Sognekald efter hinanden.

mig over min Forsagthed. — Vi maa hjælpe os igennem saa godt eller daarligt vi kan uden Præst; om Søndagen holdes Gudstjens-
sten af forskellige nye Præster, som jeg anmoder derom, og som
af Godhed imod os paatage sig det. Maaske dette nok tjener til at
udslette Fordomme og udbrede Interesse for vor Sag, som det og-
saa er glædeligt at finde disse Mænd, som hele Ugen arbejde an-
strengende, villige til at tage den lange Vej herud og prædike for
en saa lille Forsamling; men saaledes at være anviste paa at bede
sig frem ved fremmed Hjælp, fra Søndag til Søndag, og om Ugen
slet intet have, det er trangt! Og Bekymringerne for Pastor Fichs
Udkomme tynger mig ogsaa: kan han ikke udføre sin Gerning ved
Kirken, *) paa Missionshuset **) og hos os, saa ejer han ikke det
allermindste! Vel veed og tror jeg, at Herren ikke vil lade sin
Tjener savne det nødvendige, men Bekymringen formaar jeg dog
ikke altid at holde borte. Om os kunde man fristes til at tro, vi
begyndte at glemmes af Publikum, thi saa godt som aldrig kom-
mer der Gaver af nogensomhelst Art, og det er i denne dyre Tid
alt andet end godt. . . For at faa Penge til at betale for en og an-
den af Patienterne, der ikke selv kunne, have vi begyndt at samle
de Spidser, der skæres af Cigaren, før den tændes; de sælges i
Pundervis til Fabrikkerne, der betale dem godt. Æblekærner samle
vi ogsaa for at sælge dem til Gartnerne, hvilket Kammerherre Ro-
senørn siger, betaler sig; men Cigarene ere i Udlandet en bekendt
og praktiseret Sag, som vi kun efterligne; jeg lærte det paa Rejsen.
— Beretningen om Mødet i Kaiserswerth har Deres Majestæt nu
vel læst?*) Det er et tro Referat, og dog tager det sig saa ganske
anderledes ud paa Prænt end i Tale! Ujævnhederne ere glattede
over, saa det paa en Maade tager sig bedre ud, men ogsaa taber i
Ejendommelighed. — I Herberget, tror jeg at turde sige, det gaar
godt! ogsaa der mangler det vel ikke paa Bryderier og Vanskelig-
heder af forskellig Art, men i det hele taget viser det sig som et
rigt velsignet Arbejde! om Huset kunde rumme fire Gange saa
mange, vilde det altid være fuldt. — Nu kom Søster Anna og siger,
at hun i Dag har fundet Præsten daarligere end nogensinde! jeg

*) Som Kateket ved Frue Kirke.

**) Fich var ogsaa ansat ved den daværende Missionærskole paa Fre-
deriksberg.

***) I Armen- und Krankenfreund.

er meget, meget bedrøvet, Gud hjælpe os. — Jeg vilde saa gerne berette Deres Majestæt noget godt og glædeligt, inden jeg slutter, men der vil intet præsentere sig for mig! vor kære Herre og Frelser har dog godt og Glæde i Fylde; han uddele deraf efter sit Velbehag, ogsaa til Deres Majestæt vor elskede og elskelige Dronning!

Allerunderdanigst Søster Louise.“

Pastor Fichs Sygdom gjorde det nødvendigt at fjerne ham fra Hjemmet; efter at Forstanderinden dør selv havde vaaget over ham en Nat, fik hun ham ud paa Diakonissestiftelsens eget Sygehus; „vi havde en forfærdelig Aften og Nat! han var undertiden overmaade urolig og til Dels støjende; to Mænd og to Søstre havde nok at gøre med at passe paa! Hans arme Kone var mest herovre; hun er stærk, men saa inderlig bedrøvet, som rimeligt er, men hun er saa naturlig og from, at vor Herre selv kan trøste hende. I Morgen ved denne Tid er vor kære Præst allerede langt borte . . . Det er mig en Trøst at klage for Deres Majestæt, tilgiv derfor, om jeg gør for mange Ord over min Sorg; *jeg* føler den som stor og dyb, men ikke ret mange ville føle den saaledes — og det er ogsaa en Smerte.“

Godt en Maaned efter, da hun takker for Dronningens Julegave, et Crucifiks, der atter kalder Tanken op om det nye Hus, hvor det skal være „Hovedprydeisen til Helligdommens Alter“, kommer hun ind paa Spørgsmaalet om Pastor Fichs Efterfølger; og her viser det sig, hvad Gavn allerede det beklagede Præstemellemrum har gjort, idet hun blandt dem, der har gjort Tjeneste derude, kan nævne en Række brugbare E ner: Engholm, Holbech, Paulli, Stein, hvem hun kalder „en sjælden begavet, næsten aandrig, troende Præst, men endnu saa ganske ung.“ „*From og klog* frem for alt maa den være, som kan blive til Velsignelse for os! ikke kun ortodoks i Læren og verdslig sindet, eller halv aandelig og halv kødelig sindet, halv pligttro og halv beregnende; heller ikke skikkelig troende, men daarlig begavet og upraktisk; men dog som sagt: Hovedsagen er, at hans eget Hjerte er hos Herren og enfoldeligen søger hans, og ikke sin egen Ære. — Let er det ikke at finde en saadan Mand, og dog beror saa meget derpaa! den bedste er næppe god nok til at tjene vor kære Sag. —“

1869. Dronningen begynder Aaret (³/₁) med „Tak, kære Søster Louise, for min kære lille Bog;*) den har ifjor ofte trøstet det beklemt Hjerte og vil fremdeles gøre det samme... Gud give os det, han synes bedst, selv Tjørnekronen, om han vil. Gud skænke Dem Sundhed og Kraft og lade Dem leve for Deres Kald, De veed at røgte, og til Glæde og ofte Opmuntring i Aanden for mig selv.“

17. Marts 1869 skriver Frk. Conring: „At der maa Storm til, for at et Træ kan rodfæstes, er en gammel Sandhed, og vi kunne ikke vente at gøre en Undtagelse fra Reglen, meget mere vil jeg holde fast ved det Haab, at enhver Storm, der gaar over os, vil tjene til at gøre os mere faste og dygtige for Fremtiden.“ Stormen var mærkeligt nok bleven rejst ved en Gave, der sikkert var skænket i al Troskyldighed, et Legat, hvortil der var knyttet visse Betingelser, der ikke syntes at stemme med Diakonissestiftelsens Grundbestemmelser. Stærke Optrin og vrede Ord blev Barmhjerlighedens Hus allerede dengang Vidne til, men det jævnedes dog snart til fredelig Afslutning.

Frk. C.: „Om Giveren, Hr. Stoltenberg, kan jeg give Deres Majestæt Oplysning, da jeg har indhentet den hos den Person, hvem vi have at takke for, at denne Mands Interesse blev os til Del: Dr. Howitz. Oprindeligt har han været Maler (men naturligvis ikke Kunstmaler); nu lever han af sine Penge, som han har betydelig mange af, og bruger Overskudet i veldædige Øjemed. Han fører ingen anden Titel end Rentier og siger, at han heller ikke bryder sig om det, men Dr. H. mener, at det dog vilde være ham en Glæde at modtage en saadan Naadesbevisning. Han bor ved Volden 23. En af vore Søstre vaager netop hos hans syge Kone.“

Vanskeligheden forvoldtes ved, at Legatfripladsen — baade ved Stoltenbergs Legat og siden ved det af Legationssekretær Koefoed efter hans afdøde Hustrus Ønske stiftede Legat — ikke skulde bortgives af Stiftelsen selv, men af Dr. Howitz, og at Bestyrelsen uden at spørge Protectricen havde indrømmet dette, hvori der kunde ligge et betænkeligt Præcedens for en Stiftelse med en saa udpræget og særlig Karakter. Efter et Besøg af Dronningen gik

*) Brødremenighedens Kalender, som Frk. C. hvert Aar forskrev til Dronningen og sig selv.

Frk. Conring til Formanden, der „ytrede, at det selvfølgelig har været ham aldeles ubevidst, naar der er sket nogen Forsømmelse fra hans eller Bestyrelsens Side; Grunden for hans Vedkommende var udelukkende den Forudsætning, at det vilde være utilbørligt at besvære Deres Majestæt med Enkelthederne af vor Gerning, da saa mangfoldige Sager af overvejende Betydning gøre Krav paa D. M.s Opmærksomhed og Tid. . . Det er hans Mening, at Deres Majestæt ikke træder Dem selv for nær ved at tillade os at modtage Gaven paa den Maade, den er given, *da* Giveren var uvidende om, at Betingelserne ikke vare til Deres Tilfredshed.“ Dronningen afgjorde Sagen i Mindelighed: „i Anerkenelse af hans Dygtighed i dette Fag vilde det være dobbelt Uret, hvis jeg *nu* nægtede at modtage en døendes Gave og for en syg.“ — I Diakonissestiftelsens Aarsberetning har der siden gennem mange Aar efter Bestyrelsens Navne staaet: „Foruden Overlægen er ogsaa Professor *Howitz* ved to Legatpladser, hvortil han har Belæggelsesret, knyttet til Huset.“ Saaledes blev det, der en Tid syntes at skulle splitte, til en Sammenknytning; og det enkelte Tilfælde medførte ingen uheldige Følger, tilmed da Retten var rent personlig og saaledes ophørte med den enkelte Persons Virksomhed. — Snildt bruger Forstanderinden Lejligheden til at virke for sin kære Sag ogsaa overfor selve sin høje Foresatte:

„Bestyrelsen vil overalt for Fremtiden blive mindet om den høje Grad af Interesse, der skænkes vor Sag af Deres Majestæt, naar den, som i Gaar blev omtalt, oftere havde Lejlighed at udtale sig om almindelige og bestemte Spørgsmaal, idet den bliver sammenkaldt af D. M. Saaledes vil jeg ogsaa tillade mig den Bemærkning, at det ganske vist vil tjene til at knytte Baandet mellem vor allernaadigste Beskytterinde og Bestyrelsen som saadan fastere, om det blev Deres Majestæt muligt at tage Del i den Gudstjeneste, der afholdes paa Stiftelsesdagen. Virkningen af dette Samfunds Bestyrkelse eller Fornyeelse vil ganske vist give sig til Kende til Velsignelse for Sagen indadtil, og udadtil overfor Verden, som har saa ondt ved at tro, hvad den ikke ser.“

Pastor Fich var vendt tilbage fra Hospitalet, men i Virkeligheden endnu ude af Stand til at overtage sit Embede. Frk. Conring havde derfor raadet til at vælge en ny Præst, medens F. dog indtil

videre skulde beholde den halve Løn. Med Hensyn til hans Efterfølger „er det senere (efter Afsendelsen af hendes forrige Brev til Dronningen) faldet mig paa Sinde, at jeg intet har sagt om Pastor Knudsen, der dog ikke er den, jeg omtalte som from, men svag; *det* maa have været E., Knudsen vil jeg af hele Hjertet takke Gud for, han er en saare betydelig Mand, kun det ydre er ikke behageligt; det er ham, som jeg fortalte Deres Majestæt om, at ved en af hans Bibeltimer en Søster var holdt tilbage, som ved Paavirkning fra andre havde været i Begreb med at gaa fra os. — Hvad der saa stærkt har bevæget mig i denne Sag, er selvfølgelig Tanken om det Indtryk, som Afskeden kan gøre paa P. F., og den Forundring, som den vil fremkalde hos ham og hans Kone. Smerteligt er det mig jo desuden at have maattet være saa væsenligt medvirkende dertil, noget jeg kun har overvundet mig selv til, fordi jeg holdt det for Pligt, men som jeg nu hører, at alle i Bestyrelsen, med Undtagelse af Kmh. R., fortænkter mig i og gør mig Bebrejdelse af. Naar en Ting er kommet til at staa for mig som nødvendig, da mener jeg, den og maa føres igennem, og muligvis bliver jeg da for hensynsløs, det veed jeg ikke, men formodenlig har jeg ogsaa denne Gang været det, som er mig en usigelig stor Sorg.“ For at hjælpe og trøste Familien beder hun Dronningen ved Henvendelse til rette Vedkommende skaffe den „Jægerhuset“ ved Rungsted til gratis Sommerlejlighed. Det lykkedes ogsaa — nemlig ved at Dronningen betalte Lejen, hvorover Frk. C. i et senere Brev ytrer sin levende Taknemmelighed: „jeg tror ikke, at nogen bevist Naade har været mig til sandere og renere Glæde end denne mod mine kære bedrøvede Venner.“

Ogsaa siden bevarede Frk. Conring et trofast Venskab med den prøvede Mand, hvis Navn oftere forekommer i hendes Breve til Dronningen, gerne i Forbindelse med et Embede, som han søgte, ligesom hun ogsaa stadig, saa vidt hun kunde naa det, skiftede Breve med ham.

I et Brev af 27. Aug. anmodes Dronningen om at paavirke Kultusministeren til at give Pastor Knudsen af de til Rejser bestemte Midler, for at han kan besøge Kaiserswerth; „uden et saadant Hensyn som det til Deres Majestæts Ønsker vil der intet være at haabe, da han ikke har et godt Øje til Pastor Knudsen.“

I Oktober 1869, da Rosenørn var blevet Kultusminister og H. Knudsen midlertidig Formand, skriver Frk. C.:

„At takke Deres Majestæt for vor nærværende Formand skal være det første, jeg foretager mig i Dag, efter at vi i Gaar Aftes havde Møde, hvor den afgaaende kære Formand tilkendegav Deres Majestæts Vilje og Valg, som fandt villig Modtagelse hos enhver; hvad mig selv angaar, da føler jeg mig glad over ikke at skulle arbejde med en fremmed, der ingen rigtig Kærlighed kan have til Sagen, og er tillige forvisset om, at Pastor Knudsen vil antage sig den med al den Varme og Dygtighed, som netop han er i Besiddelse af! Søstrenes aandelige Udvikling arbejder han paa med Indsigt og Klarhed som deres Sjælesørger, men ogsaa for Sagens Udvikling og Fremme udadtil, for materielle Tilstande som Hus og Haves Fornødenheder, vil hans mangesidige Erfaringer blive af stor Nytte. — Orgel, Alter o. s. v., fra Frederiksberg Kapel er bragt til Frederiksborg for der at opbevares indtil videre; man mener, at der fra dem, der bygge den lille nye Kirke i Vedbæk, ogsaa vil blive bedet om det, men saa er dog Deres Majestæts egen Stiftelses Kirke meget nærmere dertil, haaber jeg!*) — Saa lidt som jeg er en Ven af Bazarer o. a. s., kan jeg dog ikke nægte, at det ser ud til, at vi maa gribe dertil for at forøge vore Indtægter, og i saa Fald vilde det naturligvis være det allerbedste, om vor høje Beskytterinde vil tage dette Foretagende i Haanden og, saavidt det kan lade sig gøre, opfordre til Virksomhed derfor. — Maa jeg stille saadant noget i Udsigt, naar denne Plan nærmere tages under Overvejelse i Bestyrelsen?“ — Senere (27.): „Vor nye Aarsberetning kommer en af Dagene; den ledsages af et meget indtrængende Opraab til den danske Kristenhed om at komme os til Hjælp; nogen Virkning vil dette jo vistnok have, men tilstrækkelig maaske ikke! Skal vi da tænke paa en Bazar snarest mulig? eller først til Februar Maaned? *det* stemmer jeg for. Anden Maade, der er en Diakonissestiftelse værdig, til at skaffe Penge paa, veed jeg ikke! Gud give os Raad og staa os bi med Daad, fra ham haaber jeg det med Frimodighed, han er rig paa Sølv og Guld og kan give sine fattige

*) 7 Aar efter kom Prædikestolen fra Frederiksberg Slots Kapel til Emmauskirken.

Børn, men vi maa jo og røre os og være betænkte paa Midler, som kunne føre til Maalet. . . . Gud velsigne Hans kongelige Højhed vor lille Prins (Valdemar), som i Dag holder Fødselsdag.“

Efter flere udførlige Skrivelser om Bazarvanskeligheder kommer følgende Julebrev:

„Ret inderlig hjertelig Tak maa jeg dog udtale for Deres Majestæt, for Tæppet til mig, som i disse kolde Dage er dobbelt velkomment, og for Pengene, som gjorde det muligt at forøge Søstrenes Gaver saaledes, at enhver, foruden en Bog, kunde faa et nyttigt Stykke, som en Paraply, en lille Boghylde, et lille Tæppe udenfor Sengen, en Trøje, en Hat o. s. v. Af tre Herrer i Bestyrelsen havde jeg faaet 10 Rdl. af hver og af Dr. Howitz til de fattige Børns Jul og Pigeheimmet 50 Rdl. Vi havde derved tre Gange Uddeling og Fest og vare saa meget mere grebne af Taknemmelighed mod Dem, der har ledet Menneskenes Hjerter til at tænke paa os, og mod Giverne selv, som jeg kort før Jul havde foreslaaet, at vi Søstre gavede Afkald paa Juleaften, hvilket og var blevet vedtaget paa Grund af vor daarlige Formuestilstand, og saa fik vi dog en saa rig og glad Aften som nogensinde! det var velsignet og styrkende for Troen, som herved modtog et saa tydeligt Bevis paa, at det er let for Herren at sende os, hvad vi behøve, naar vi kun kunne taale det. — Ikke mindre glad og taknemmelig, nej mere lykkelig er jeg over Tilsagnet af Husly for vor arme Bazar paa det gule Palais! Tak tusinde Gange derfor! det er en Sten, der er faldet fra mit Hjerte, som tyngede ubehageligt derpaa. Nu maa vi for Alvor tage fat paa Sagen, som jeg ikke tror, har lidt ved den lille Standsning, der opstod før Jul.“

1870 bragte altsaa Bazaren i det gule Palæ 25.—27. Februar, med Forlængelse og yderligere Salg, og alt dette gav næsten 20000 Kroner.

29. Marts kan Forstanderinden meddele: „Deres Majestæt maa glæde Dem med os! Titusind Daler bliver i disse Dage skænket Stiftelsen af en forhenværende Landbruger*), der er Døden nær og førend sin Bortgang herfra vil vide Pengene i gode Hænder. . . .

*) Ægidius.

Han er selv gammel og apoplektisk, men igaar kom en Mand fra ham med dette Ærinde. . . . Endnu veed ingen anden end vi, som han har henvendt sig til, noget derom, men Sagen haster og maa derfor tilendebringes saa hurtig som mulig. Det er en usigelig stor Glæde, naar vor Herre sender en Gave saa uventet, og uden at noget Menneske har rørt en Finger for det!“

„Hermed“ skriver Dronningen 3. April, „det glædelige Papir, Pastor Knudsen sendte mig, og Tak for Deres Brev og hans eget. Det er et mærkværdigt Opsving, vi fik. Nu haaber jeg paa lige heldige Følger.“

Mærkelig forsigtigt lyder det da, naar Bestyrelsen ved Mødet 8. April lod sin Formand føre til Protokols: „Det oplystes, at Stiftelsen i Aar vil kunne bære sig selv uden at optage noget, og medens der, efter hvad der er passeret, ikke længere kan være Tale om nogen Indskrænkning, tør man paa den anden Side heller ikke tænke paa nogen Udvidelse, da man for det kommende Aar ikke tør paaregne saa store Gaver som i Aar, og man endnu maa for kommende Aar imødesee Udgifter, flere Hundrede Rigsdaler over, hvad der endnu kommer ind.“ — I det følgende Møde blev det dog vedtaget, at 3000 Kr., skænkede af Kjøbenhavns Sparekasse, skulde sættes fast „til senere Udvidelse“ af Tjenestepengehjemmet.

Sødt og surt bringer Forstanderindens næste Meddelelse (28. Juni 1870):

„Deres Majestæt har uden Tvivl alt modtaget Meddelelse fra Kammerherre Classen om det Laan, der er os tilbudt af Fideikommisset.*) . . . Det er jo en stor Glæde! At vi for faa Dage siden havde det modsatte af en saadan, er maaske allerede bleven Deres Majestæt bekendt, jeg mener den Artikel i „Fædrelandet“, hvor vor Anstalt, og min ringe Person, er gjort til Genstand for et vel rettet og stilet Angreb. — Jeg er saa vant til den Sort, at jeg snart igen tilbagevinder min Fatning, men imødeser naturligvis med Længsel Deres Majestæts Bemærkninger desangaaende, og holder saa længe enhver Ytring tilbage.“

I Bestyrelsesmødet 1. Juli oplyste den tilkaldte Læge, at „for-
saavidt Artiklen syntes at ville insinuere, at Operationspatienter blev

*) Et rentefrit Byggelaan paa 20000 Kr.

særligt favoriserede, da var det Vidnesbyrd, der i Marts Maaned var offentliggjort af de ved Stiftelsen fungerende Læger, urigtigt opfattet; enhver syg nyder det Tilsyn og den Pleje, han behøver; og en Sigtelse for, at der gøres Forskel paa fattig og rig, maa afvises som falsk. Maden havde Lægen ofte undersøgt, og den var udmærket.“ Dr. Holstein underrettede iøvrigt Bestyrelsen om, at en Belysning af „Fædrelandet“s Anker fra flere Sider var at vente, og meddelte derefter et Udkast til en Skrivelse til „Fædrelandet“s Redaktion, samt Redaktørerne af de større Blade.*)

Som man kunde vente, stod Forstanderinden ikke tilbage for Lægen i Iver for at haandhæve Diakonissestiftelsens Ære og Interesse. Det ses af følgende Brev til Dronningen (udateret som saa mange, men vistnok fra Oktober 1870):

„Deres Majestæts Ytring“ — ved en Audiens Dagen tilforn — „var: „at Diakoni var en Institution i den kristelige Stat, og derfor var det netop sømmeligt, at Overpræsidenten er Sagens Formand.“ At Sjællands Biskop tælles blandt Bestyrelsens Medlemmer, antyder dens Stilling til Kirken som nærmest hørende hjemme paa dens Enemærker — dette *kan* forstaaes af den, der vil tænke derover, som det og er en almindelig anerkendt Ting, i hvilket Forhold den staar til Deres Majestæt; og dog taler jeg kun om, hvad jeg daglig oplever, naar jeg siger: dog er hverken det ene eller det andet forstaaet af Publikum! Folk holder ikke af at tænke dybt og tage det alvorligt; hvad de paa den Maade skal tilægne sig, faar ingen Plads i deres Bevidsthed; hvad de skal forstaa, maa igennem Sanserne gøre Indtryk paa dem. Jeg mener derfor, at den praktiske Methode til at faa de tre ovennævnte Punkter gjort anskuelige for dem, var, om Deres Majestæt vilde give os saa mange og saadanne Adgangskort til Daabshandlingen**) i Christiansborg Kirke, at det deraf blev klart, hvorledes Deres Majestæt selv opfatter Diakonissesagen og vil vide den opfattet af andre. . . . Jeg tror i Sandhed at turde sige ikke at være mig nogen anden Bevæggrund bevidst end Ønsket at gavne den Sag, jeg tjener og elsker, og jeg haaber sikkert at blive forstaaet af Deres Majestæt! . . . Kun

*) Hverken i „Fædrelandet“ eller andre Blade har man dog kunnet finde saadant.

**) Kronprinseparrets ældste Barn, nuværende Kong Christian X.

Tanken om at give os, som kirkelig Institution, Adgang til en kirkelig Fest, der har lige stor Betydning for Folket som for Kongehuset, kunde formaa mig til dette Skridt.“

„Jeg modtog Deres Brev i Aftes, som var mig et nyt Bevis paa Aandstilmærkelse mellem enkelte Mennesker,“ skriver Dronningen ²⁰/₁₀. Hun havde tænkt paa det samme.

Med **1871** overtog Kammerherre Rosenørn, som nu ikke længere var Minister, atter Formandspladsen. Han har hørt paa Lejligheder i Skodsborg, hvor en Del af Sygehusets Nervepatienter skal nyde Bade og Landophold under Søstrenes Pleje. Stoltenberg har givet 2000 Lst. Maremmana Obligationer til Tjenestepigehjemmet. Efter Dronningens Ønske optages hans Niece Frk. Ragna Vold (von Plade Stoltenberg) i Bestyrelsen.

Umiddelbart efter Aarsfesten den 21. Maj 1871 har Frk. Conring modtaget Brev fra Dronningen. Herpaa svarer hun:

„Da vi vare ene, viste jeg ham (Pastor Knudsen) Brevet, og senere talte vi en Stund derom. Han tog det ganske sagtmodig, ja vemodig og udtalte Smerte over at have fremkaldt det modsatte af, hvad han tilsigtede. Versenes Tal, mente han, blev opvejet ved Versenes Korthed, og den bestemte Tid af 1¹/₂ Time var ikke overskredet betydeligt, da Begyndelsen først fandt Sted 10 Minutter over 2 og Enden 3³/₄. Imidlertid sagde jeg ham, at ogsaa Biskoppen, endnu i Kirken, udbrød til mig: for langt, o altfor langt! . . . Anledning til snarlig Opgivelse af sin Stilling tages ikke af denne Begivenhed, men vel ytrede han, som jeg havde forudset, at det kunde blive en medvirkende Aarsag til en Beslutning, (der saa ofte steg op i hans Tanker, naar han følte sig ikke at være den, der i enhver Henseende var, hvad vi behøver,) at trække sig tilbage, naar der viste sig en særlig Tilskyndelse paa den ene eller anden Maade, eller *den* syntes at være funden, som bedre end han kunde gøre Fyldest. . . . Hvad der binder mig til Pastor Knudsen, er Samstemning med hans Opfattelse og Gengivelse af Kristendommens Sandheder samt beundrende Anerkendelse af hans alsidige Viden og Følelsen af, at det gør ham godt, naar vi vise ham Tillid og Venlighed. . . . At han paa flere Maader har gavnet og fremmet vor Sag, tror jeg forvist; skulde det i Tidens Løb blive anderledes, veed jeg, at *den* er mit første og største Hensyn. . . .“

„Jeg er bleven ganske bange for Deres Ord,“ svarer Dronningen, „at en slig velbetænkt og velment Bemærkning kunde hidføre Knudsens Afgang, og jeg iler med at bede Dem være meget varsom, hellere da ikke vise ham mit Brev. . . Gør efter eget Skøn, jeg har nu sagt min Mening og atter *hørt**) dens Bekræftelse.“

Ved Bestyrelsesmødet den 22. Juli fremlagde Formanden Byggeplanen af 1867 til Undersøgelse og Beregning; Arkitekten skal instrueres af Bestyrerinden, der dog har Ret til at bruge ogsaa de øvrige Medlemmers Vejledning.

^{31/7} 71, Frk. Conring: „Arkitekten (Bygningsinspektør Jensen) raader saa meget til *straks* at købe Sten og Tømmer, da de nu kan faas billigst, men om kort Tid ville stige i Prisen. For mig staar det saa klart som det ene rigtige, i Guds Navn at tage fat paa den store Bygning og ikke slaa sig til Ro med at vente fremdeles eller med at bygge lidt til i vor nu saa smukke Have. Men denne Overbevisning dele ikke alle i Bestyrelsen med mig! jeg veed ikke, om det vil ske, som jeg af hele mit Hjerte ønsker og haaber, men dog tvivler jeg ikke paa, at det vil være godt, om Deres Majestæt vil støtte Sagen!“

„Jeg kan ikke sige Dem,“ skriver Dronningen, „hvornaar jeg er hjemme igen; men er der Modgang, saa er der ogsaa Medgang, og vi tør ikke tabe Mod og Taalmodighed. Gud hjælper ofte paa vidunderlig Maade. At Norge er fremme,**) ligger i dens Afstand fra Verden, og Kjøbenhavn er bleven til et Babylon, saa fuld af verdslig Pynt og Fornøjelse, at Alvor er udenfor dens Blik.“

Frk. Conring: „Give dog Gud, at vi maatte faa nogle Penge netop til Byggesagen, som i Sandhed dog paabydes af Nødvendigheden og ikke, uden til stor Skade for Sagen, atter kan stilles i Bero til en uvis Fremtid. — Kan Deres Majestæt dog ikke komme i Tanke om en eller anden ligesaa god Undersaat som Stoltenberg, der af samme Bevæggrunde vilde gøre lidt for os?“

Frk. C.s Brev af 28. November 1871 er skrevet til Athen, hvor Kongeparret var i Besøg hos Kong Georg. Det beretter om et Bestyrelsesmøde, hvori Formanden, Kammerherre Rosenørn fremlagde et

*) Nemlig af flere Tilhørere ved hin Gudstjeneste.

**) ♂: ved stærkere Tilgang af Diakonisser.

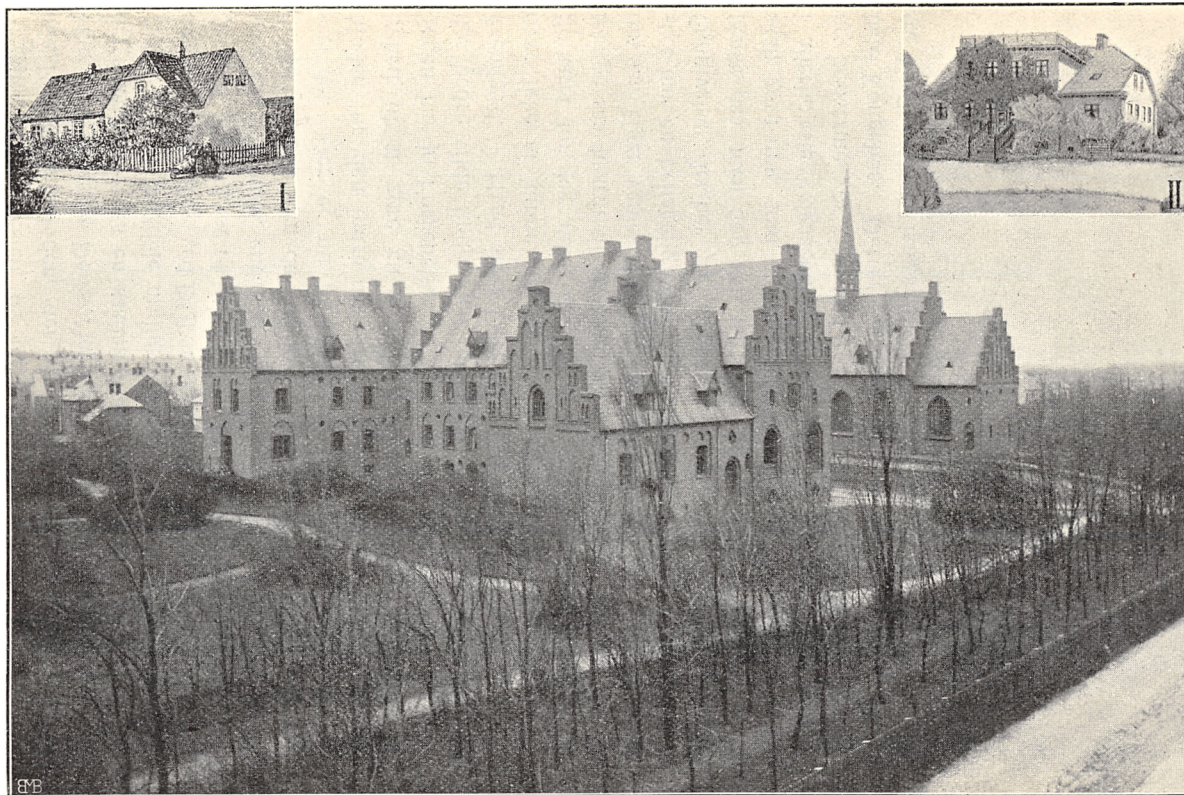
Cirkulære om Byggesagen. Dets to Spørgsmaal om ¹⁾ der skulde bygges paa Marken? og ²⁾ efter Jensens Plan? havde begge faaet Ja af de tre kvindelige Medlemmer og Pastor Knudsen, men overvejende Nej af de andre. Rosenørn „udviklede da (idet han frabad sig at afbrydes eller modsiges af nogen), hvorledes han indtog en skæv Stilling til en Sag, der burde ledes med fuld Overbevisning og med Overensstemmelse i Bestyrelsen, hvilket under de nuværende Forhold ikke kunde være Tilfældet; det var af den Grund, han var bleven enig med sig selv i at ville nedlægge sit Embede som Formand,“ dog villig til fremdeles at besørge Forretningen indtil Dronningens Hjemkomst. . . . „Tre Gange har Bestyrelsen i dens snart niaarige Tilværelse skiftet Formand! de to Formænd tilhørte Selskabets højere Kredse, der overtog Formandsskabet dels af underdanig Hengivenhed for Deres Majestæts høje Person, dels for at virke noget godt og støtte Sagen. Vi have dog i begge Tilfælde, om end paa forskellig Maade, gjort den Erfaring, at Sagen kræver mere Tid og Arbejde, større Kendskab til selve Gerningen, Vilje, Evne og Lejlighed til at leve sig ind med den, end en Mand i en højere Livsstilling har til sin Raadighed. Den tredje Formand fandtes midlertidigt i Husets Præst, og saa meget jeg beklager, at sammes Personlighed ikke havde den Lykke at behage Deres Majestæt, og flere andre, saa vist skylder jeg dog Sandheden den Bevidnelse, at selve Sagen trivedes bedst derved, saavel med Hensyn paa den Indgang, den vandt udadtil, som og hvad dens Udvikling i det hele angaar, i aandelig og timelig Henseende. Det er nu ikke den samme Mand, jeg vil foreslaa Deres Majestæt! han er træt og ønsker at trække sig tilbage, saa snart han ser sig erstattet ved en anden. Hvem denne anden skulde være, veed jeg imidlertid ikke. Med Undtagelse af Pastor Vilhelm Holm i Gladsakse kender jeg ingen, som jeg ubetinget vilde ønske vort Hus og Sag til Præst og Formand, og Holm har et Embede, som han næppe opgiver. Kun det hensigtsmæssige i at betro begge Embeder i den samme Haand, ønsker jeg at henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa. Udlandet stadfæster dette jo med mange lysende Eksempler*), og

*) Det kunde dog være vanskeligt nok at finde Eksempler paa, at de to Stillinger formelt er forenede, selv om et eller andet Sted en fremragende Mand i Præstens Stilling i Virkeligheden er omtrent eneraadende.

det ligger saa nær, at ingen veed bedre Besked med Husets Anliggender end Præsten, og ingen kan sørge bedre for dens Tarv i alle Retninger end den, der er bedst orienteret i stort og smaat. Har dette Forslag Deres Majestæts Bifald, saa, tænker jeg, skulde der i Stilhed søges en saadan Mand ved at bede en, t. Eks. Pastor Holm, om at meddele muligst mange af sine dygtigste Kolleger, at der vil blive Brug ved Diakonissestiftelsen for en flink Mand. Hvem der saa havde Lyst til at paatage sig det ansvarsfulde Kald, kunde give det til Kende, enten til Holm, eller ved en ligefrem Meddelelse til Bestyrelsen, som da maatte gøre et Valg og foreslaa Deres Majestæt det. Der er nu til Dags mange Præstekonventer og mange Møder for den indre og ydre Mission; der vilde Holm have Lejlighed til at gøre en stor Del Præster bekendt dermed. Ærlig Søgen har jo Forjættelsen at skulle finde! paa den Maade tror jeg, der bedre vilde findes den rette end ved en mere forretningsmæssig Fremfærd. – Hvad siger Deres Majestæt dertil? jeg er ret bedrøvet over ikke at kunne *tale* om denne Sag; men lade den vente til Foraaret tør jeg ikke; der hører jo megen Tid til at søge, og vi trænge saa haardt til at komme fremad. For Tiden er vi 20 Søstre, om faa Uger ventes 2 til, og flere ere meldte. . . . At Deres Majestæt har en behagelig Vinter i det dejlige Land, og med saa kære Omgivelser, haaber jeg sikkert, og det er selvfølgelig glædeligt at tænke paa, men dog kan jeg ikke nægte, at mest glad vil det Budskab gøre mig, som melder Deres Majestæters lykkelige Hjemkomst, i allerhøjeste Velgaaende. — Vor Herre afvende i Naade alt ondt og beskærme vor elskede Dronning, Hans Majestæt Kongen og det hele Kongehus. Det er saa tomt her, naar Herskaberne ere borte, og borte paa saa lang Tid.

Allerunderdanigst

Søster Louise.“

DIAKONISSESTIFTTELSEN: I i sin første Bolig Smallegade 43, II i sin anden Bolig Smallegade 50, og III i sin nuværende Bolig.
Billedernes indbyrdes Størrelse svarer til de virkelige Forhold, kun er I lidt for stor.

1872. Den Betydning for Diakonissestiftelsen, som Aaret 1872 skulde have, viser sig kun lidet i Bestyrelsesprotokollen for de første Maaneder, hvis eneste Møde kun forhandlede om en ældre Dame, der imod Overgivelsen af 4 % Obligationer lydende paa 2100 Rdl. fik sikret en Livrente paa 200 Rdl. aarlig „i den sandsynligvis ikke lange Levetid, hun endnu har tilbage“ — et Eksperiment, som man ikke senere gentog, ikke blot fordi vedkommende i Virkeligheden levede endnu i henved 40 Aar, og det altsaa blev en daarlig Forretning, men ogsaa fordi man i et Hus, hvor der ikke uden Held stræbes efter at forlænge Liv, ikke samtidig kan spekulere Baisse i de samme Liv. De maa henvises til Statsanstalten om, hvor meget de kan faa, og saa maa vi se til, hvor vi kan optage vedkommende. I dette Tilfælde affødte den uheldige Kontrakt ogsaa formelig Ulykke, idet denne Dame som Pensionær i et af vore Hjem kom til at lide under de bitreste Følelser i den naturligvis ganske uhjemlede Mistanke, at vi misundte hende Livet, og først da der i hendes høje Alder afslørede sig en Kræft af allergrufuldeste Art, fik Gud rørt ved det haarde Punkt i hendes Hjerter, saa at det nu uagtet Stank og Modbydelighed blev en Glæde baade at besøge og pleje hende, modsat før. —

Ved Bestyrelsesmødet den 21. Maj vedtoges det at sende en varm Tak til Pastor *Harald Stein* for den af ham udgivne, Bestyrelsen tilsendte Bog: „Nogle Blade af den kristne Kvindes Historie“. Denne Bogs Fremkomst staar øjensynlig i Forbindelse med, hvad der peges paa i de følgende Breve fra Forstanderinden:

¹⁰/₂ 72. „Efterat have modtaget Deres Majestæts Approbation af Planen at forene Præst og Formand i een Person, har jeg haft

Samtale med de fleste i Bestyrelsen, og navnlig da med Biskop Martensen, der tog Sagen smukt og meget alvorligt, og denne Samtales Indhold er, hvad jeg skal tillade mig at fremlægge for Deres Majestæt. . . . Biskoppen ser, at Tiden for vor Stiftelse og Sag er kommet til at træde ud af den første Barndomsperiode, under hvilken det endnu kunde lade sig gøre at arbejde med tilfældige Kræfter og læmpe sig efter Omstændighederne, men at det Stadium, den nu befinder sig paa, kræver en Mands fulde Kraft og Tid for at lede den ind- og udadtil, bevare den i rette Spor og bringe den frem efter dens Tarv og Evne.“ Til at søge en saadan Præst vil Biskoppen være behjælpelig, men der maa dannes en Stilling, hvoraf han *helt* kan leve, uden Bierhverv. „En gift Præst (og en anden er vi ikke tjent med) lever næppe billigere end for 1500 Rdl. (Biskoppen mente endog 2000), og af denne Sum haves kun 800. . . . Vi have saaledes den bestemte Pligt at forelægge dette . . . ja endog at udtale den Bøn, at Deres Majestæt maatte se Dem bevæget til at bevillige, skænke eller forskaffe Stiftelsen det manglende aarlige Tilskud af 700!!! . . . Gud forunde Deres Majestæt den Glæde og Velsignelse at kunne hjælpe os!“

12. Marts takker Forstanderinden for en Hilsen, hun har faaet fra Dronningen; men først fra Maj foreligger der en Fortsættelse af Korrespondancen fra begge Sider, to Breve, som hvad ingenlunde altid er Tilfældet, er daterede, men denne Gang saaledes, at man gætter paa en Fejltagelse fra en af Siderne, idet Sammenhængen synes klar, naar man læser dem i omvendt Orden.

Frk. Conring, 11. Maj 1872. „Den lille Bog om vor Sag, som i disse Dage kommer, eller er kommet, i Deres Majestæts Hænder, er vel skikket til at give et Indblik i dens Forfatters Tanke og Opfattelse, og lade ane hans indre Værd, men den giver dog intet Overblik over hele Mandens elskværdige Personlighed, da denne træder aldeles i Baggrunden, som ret og godt er, under Behandlingen af disse alvorlige Emner; men netop for det Alvors Skyld, med hvilket han behandler Sagen, tror og haaber jeg, at han vil vinde Deres Majestæts Bifald, og saa meget inderligere er dette mit Ønske og Haab, som han er den Mand, vi ville bede Deres Majestæt at betro Sjælesørger- og Formandsposten ved vor Stiftelse, naar de to Herrer, der endnu beklæde disse Embeder,

have nedlagt dem. Pastor Stein er nu Kateket ved Holmens Kirke, og Biskop Martensen vil indrømme ham at vedblive dermed*), der-
som det skulde behage Deres Majestæt at betro ham de ovennævnte
Embeder. Han opgiver da alle Informationer og helliger den største
Del af Dagen til sin Gerning hos os. Han mener saaledes, at hvad
han behøver af os, vil indskrænke sig til 1000 Rdl. om Aaret.
Deraf haves de 800; i Tilskud savnes altsaa 200 Rdl., og dem er
det, vi saa haabe og bede af Deres Majestæts Naade.“ Hun beder
tillige Dronningen formaa det Classenske Fideikommis til at under-
støtte ham til en Rejse i Udlandet; „ikke kun Diakonissestiftelser,
men de betydeligste Frembringelser, Udlandet har at fremvise paa
den indre Missions Omraade, som vidne om den Tro, som er virk-
som i Kærlighed, ønsker Stein at gøre sig bekendt med, og han
er en Mand, der vil have og give Udbytte af sine lagttagelser.**)
. . . Vi ere for Tiden 21 Søstre. Aarhus Sygehus har faaet Løfte
paa 3 Søstre fra 1. Juni. Vor Aarsfest falder paa Trinitatis Søndag,
kan altsaa helligholdes den Dag; vi maa, desværre, vel gerne holde
den, naar det falder bedst? 1000 Rdl. fik vi forleden anonymt!
Ellers intet mærkeligt!

Gud bevare og styrke Deres Majestæt!

Allerunderdanigst

Søster Louise.“

„Majland, 7. (17?) Maj 1872. I dette Øjeblik modtager jeg
Deres kærkomne Brev og iler straks med at svare, for det har med
alle mine alvorlige Sorger og Genvordigheder plaget mig, at Deres
Anliggender ved dette ufrivillige Ophold skulde lide mere, end det
var heldigt. Skønt jeg ingen Bog har modtaget, saa beder jeg Dem
at vedtage alle Deres Bestemmelser, som De og Komitéen anser for
godt og heldigt for Sagens Fremme. Ogsaa er jeg meget villig til
at overtage de manglende 200 Rdl. for Pastor Stein. Jeg lægger
herved en lille Skrivelse til Kammerherre Classen ind, som De vel
selv kan overgive ham; det gælder et Forsøg om hans Bistand til
Rejsen, og mislykkes det, da maa vi paa anden Maade se at bringe

*) Saaledes kunde altsaa den i forrige Brev nævnte Sum væsenlig for-
mindskes.

**) Udbyttet blev bl. a. de 8 Foredrag, holdte i Kjøbenhavn og ud-
givne som Bogen: „Hvad vil den indre Mission?“

den fornødne Summa frem, som er en absolut Nødvendighed at have gjort sig bekendt med Sagen. Til min Sorg fik jeg et Afslag paa nogle Søstre fra Kaiserswerth, jeg bad om, for Athen*), og som Grund, at der manglede Kræfter at begynde nye Stationer. Dette bedrøvede mig for Sagen; dog var hun ikke modfalden, Fru Fliedner, kun bedrøvet ved at maatte nægte noget, der stod hendes Hjerter saa nær at opfylde. — Jeg haaber, at dette er tilstrækkeligt for Dem, kære Søster Louise, at handle, som om jeg var der, for ikke at Tiden tabes. At der sendes 3 Søstre til Aarhus, glæder mig, og jeg haaber at se dem endnu førend den 1. Juni, da vi rejse i Morgen, og hvis vor Rekonvalescent**) *taaler* Rejsen, da er jeg snart hjemme med hende; men dersom den trætter hende meget, maa jeg sagtne dermed. Alt staar i Guds Haand; *vent mig ikke*, det vilde kun være mig en ubehagelig Følelse at opholde Festen, især da de 3 Søstre skal overvære den. Er jeg borte før deres Afrejse, saa sig dem, mit Øje følger dem, min Bøn for dem ligedanne, og at de maa huske vel paa, at der ligger meget for vor Sag i deres Hænder med denne første Udsendelse fra Moderhuset. Min Bøn er for dem alle.

Louise.“

Umiddelbart herefter takker Frk. Conring for Dronningens Brev, „der har glædet og trøstet mig i alle Henseender“. Hun har sendt et Eksemplar af Steins Bog i den Tanke, at der „maaske snarest paa Rejsen kunde være en rolig Morgen- eller Aftentime at finde til Gennemlæsning af idetmindste det *sidste* Afsnit, da det er deri, Forfatterens Stilling til Sagen klarest træder frem, og hans Karakter vil blive Deres Majestæt bekendt.“ . . . Biskoppen anbefaler Stein til at overtage begge Embeder . . . „Hvad mig selv angaar, glæder jeg mig lige saa meget til hans Fremstilling for Deres Majestæt, som jeg ved de to andre Præsters følte mig beklemt og ubehagelig berørt, da ogsaa hans ydre Menneske er ædelt og værdigt! jeg takker vor Herre af dybeste Hjertensgrund for ham.“ Stein tænker først at gøre en Rejse i Tyskland, med Besøg paa nogle Diakonisseanstalter, siden til Sverig og Holland, og „faa disse Rejser betalte

*) Dronning Olga havde efter et Besøg i Kjøbenhavn talt om muligvis at faa et Diakonissehus i Athen.

**) Prinsesse Thyra havde været meget alvorlig syg paa Rejsen.

ved det Classenske Fideikommis eller paa anden Maade.“*) Aarsfesten bliver ikke holdt under Dronningens Fraværelse, som hun havde givet Tilladelse til, men bør snarest opsættes, til Skiftet kan finde Sted ved den samme Højtidelighed, hvor da „vor kongelige Protectrices allernaadigste Nærværelse og en ny Præsts Tiltrædelse vil blive en Magnet for mangfoldige og derved et Middel til at oplive den saa let hensovende Interesse for vor Sag.“ Pastor Knudsen tænker paa at søge Embede paa Landet, hvortil Dronningens Anbefaling hos Minister Hall paakaldes.**)

„Til Kammerherre Classen har jeg ikke skrevet for Penge. At De faar en Station ude, er meget heldigt. At De kunde følge over med, var det ogsaa. Hvor meget tror De, der behøves dertil? maaske jeg kan rage lidt sammen dertil. I Hast, men stedse den samme.

Louise.“

Frk. Conring, 15. Juni 1872 med et Brev fra Stein (til Frk. C.): „Da det er saa klart og grundigt som Manden selv, veed jeg ikke bedre, end at sende Deres Majestæt det hele.“

28. Juni 72: „Tusind Gange velkommen hjem! Deres Majestæt! jeg er saa inderlig glad i Dag ved at vide vor elskede Dronning og Hendes kongelige Højhed Prinsessen hjemme hos os igen efter denne lange, til Dels saa bedrøvelige Fraværelse.“

18. August 72: „Først en god Tidende: vi staa i Begreb med at faa endnu en udenbys Station, idet der er begæret to Søstre til at overtage Hjortebjerg Skole paa Falster, der er en af de tre dersteds, som ere stiftede af det Classenske Fideikommis. . . . Det er vel dristigt nok, at vi ville give os af med Skolegerning uden at kunne skaffe Søstre, der ere øvede i at undervise! men selve Lærdommen er det underordnede, Haand- og Husgerning det overvejende, og deri ere de to Søstre, der ere udsete til denne Station,

*) Dronningen „viste sin Interesse for Diakonissesagen saaledes, at disse Rejser i ingen Henseende faldt Stiftelsen til Byrde“. (Aarsberetningen.)

**) Kendt er det, at Pastor Hans Knudsen i Oktober 1872, straks efter sin Afløsning, stiftede Samfundet for *Vanføre*, hvis Virksomhed gav ham nok at gøre til sin Død 1886 og skaffede ham Verdensry.

vel bevandrede. . . . Fra Pastor Stein havde jeg Brev i Dag! han er glad ved at have set Hannover, Kaiserswerth, Dresden, mener endnu at se Halle. I hvert Brev har han talt om, at jeg bør følge med til Mødet*) og tillige besøge et og andet Hus med ham, . . .

²⁰/₈ 1872. Af en Billet fra Dronningen: „Tro ikke, jeg har glemt Dem og Pastor Stein, men i Sandhed ikke en rolig Time, siden jeg er her. Paa Mandag Formiddag kan De finde mig til Samtale, vil De være saa god at sige ham det, og vil han foretrække at komme alene, er det Deres Tid en anden Gang.“

Frk. Conring, ²⁴/₈ 72: „Nu siger Pastor Stein, at det fra alle Sider er tilraadet ham at gøre sig yderste Flid for, at vi *først* skulde komme til Stockholm, og at man snarere vil tilgive os Rejsen til Tyskland, naar vi kunne sige, at den sker i Følgeskab med de svenske og norske Præster og Forstanderinder. Vi regne derfor ialt at være 3 Uger borte og i den Tid besøge Stockholm, Stettin, Berlin, Halle, Kaiserswerth, Ludwigslust og Hamborg. . . . Om nu Deres Majestæt vil skaffe os en Del af disse Penge, saa mene vi, Huset maatte udrede det øvrige . . . og det vil blive *min* Rejse. . . . Deres Majestæt har paalagt Pastor Stein at indfinde sig efter hans Hjemkomst; han beder derfor nu, om Deres Majestæt vil have den Naade at tage mod ham og mig paa een Gang, da han har meget at spørge om og at udtale.“

Dronningen, Bernstorff, 25. August 1872: „Jeg iler med at skrive Dem til, at jeg er aldeles ude af Stand til at se Pastor Stein og Dem i dette Øjeblik, hvor jeg, hvad *Bestemmelser* angaar, er hjælpeløs som mine 7 smaa Børn om mig. Planen med Sverrig *er klog*, naar det kunde foraarsage en Tilslutning til de tyske Diakonissehuse i Raad og *Daad*. Jeg *maa* tale med Dem, førend De rejser, fordi jeg vil give Dem et Hverv ved Mødet. Derfor vil jeg i Grunden helst give Dem *Rejsepenge*; saa kan ingen falde paa at sige, De havde Lyst til at rejse lidt omkring, for De havde jo ingen Brug for Kundskab, som De var i Besiddelse af.“

Frk. Conring, August 1872: „Jeg har det glade Haab, at Tingene her hjemme ville faa en ganske anden Udvikling, end de hidindtil have kendt, naar Pastor Stein i nogen Tid har været vor

*) I Kaiserswerth.

Formand. — Jeg er saa glad, at vor Sag er en Hjertesag for Deres Majestæt.“

Dronningen, ²⁷/₈ 72: „Her er Deres Rejsepenge, nu maa De se at faa de andre til. Kammerherren*) var desværre borte igaar, men til Fredag tænker jeg, han er tilbage. Jeg maa se Dem, inden De rejser, men det er saa vanskeligt at finde et Øjeblikks Ro. Lad mig blot vide Dagen til Afrejsen eller omtrent, naar det er bestemt. (I bestandig Hast), men virkelig, som De siger, det er en Hjertesag at se Huset gaa frem og hjælpe til Kampen gennem Genvordigheder.

Louise.“

Frk. Conring, Jönköping, ⁴/₉ 72: „Deres Majestæt tillade mig, endog fra Sverrig, at ulejlige med vore Anliggender: hvad Pastor Stein og jeg ikke fik talt om hjemme, det have vi nu paa Rejsen afhandlet, og en Del deraf er det paa høje Tid at forelægge Deres Majestæt. Fra først af var det jo bestemt, at vort Tjenestepigehjem skulde have sin egen Formand, og kun Omstændighederne gjorde, at Kammerherre Rosenørn var Formand for begge Dele; han har altid lagt Interesse for Dagen for denne Gerning; jeg mener derfor, at det sikkert maatte glæde ham, om Deres Majestæt foreslog ham at blive i sit Forhold til os som Formand for Pige hjemmet. Det vil vist være godt, om det kunde ordnes saaledes, og bidrage til at vedligeholde en venlig Stemning hos ham for vor Sag.“

Dronningen, 10. Septbr. 1872: „Tak for Deres gode Ønsker, som man *altid* har godt af, og af Deres Bønner til Vorherre for mig har jeg aldrig nok, min gode Søster Louise, jeg trænger dertil, og jo større Kærlighedsbeviser jeg faar, jo *mindre* bliver jeg i mine Øjne, jo større bliver mit Krav paa Guds *Overbærenhed* og Naade, og derfor takker jeg for Deres Bøn til Ham om Tilgivelse for mine Synder. — Maaske kan jeg komme til Byen ret snart og vil gerne tale med Pastor Stein, som vist opholder ham mindre end at skrive, og da skal jeg lade ham vide Dag og Time; men *vil* han *skrive*, da skal jeg besvare den selv, alt ganske som det passer ham bedst.“

*) Rosenørn, Bestyrelsens Formand.

Frk. C. 1. Nov. 1872: „Gamle Fru Stein har foræret os en stor smuk Kalk og Patena „til Kirken i det nye Hus“, med Ønsket at den *snart* maa blive bygt, og dette Ønske bliver alt mere levende og inderligt for os her i Huset, som i Søndags vare Vidner til, at Præsten fik ondt af den slette Luft, som de mange Mennesker i det snævre Rum fremkalde! og nu, vore Bibeltimer begynde, har jeg den Sorg, at vi maa udelukke alle fremmede fra at høre dem, da Heden om Aftenen er endnu værre end om Dagen ved Gudstjenesten. — At Stoltenberg er bleven Ridder*), ser jeg med Tilfredsstillelse! maatte han nu føle sig tilskyndet til igen at gøre noget for os, og vor Kirke! I Stockholm indvies vel i disse Dage Diakonissestiftelsens *store*, nye Kirke! Jeg er glad ved enhver Kirke, der bygges til Guds Ære, og misunder ingen, men inderligt er Længselssukket alligevel!

Allerunderdanigst
Søster Louise.“

Dronningen, Fredag 8. Nov. 1872. „Først i Dag kan jeg svare Dem, kære Søster Louise, og kun sige, at der *slet intet* Hus *endnu er* til**), at Dronningen naturligvis er græsk Confession, og at der skulde optages alle Slags, og at Dronningens Maal herved er, at der burde opdrages Plejersker for syge. Præsten er Lutheraner og tysk, og talte med mig om det ønskelige i at have slige Søstre. — Men jeg ser, at De frygter,***) og derfor er det bedst at svare, at jeg ikke kunde tilfredsstille Deres Krav paa Sikkerhed i *enhver* Henseende, da jeg ser for mange Kampe for dem i et Land, hvor *alt er tilbage*. — At Dronningen vilde understøtte dem, *veed* jeg; men alligevel *uden stort Mod* og overordenlig Kraft gaar det ikke. — Jeg kommer til noget andet. Kan De laane mig en god Plejerinde paa en 8 eller 14 Dage i nærmeste Tid for at være hos min lille engelske Kammerjomfru, der taler fuldstændig Dansk. Hun har en Svulst i Nakken, som skal opereres paa Amalienborg. Conferensraad Lund behandler hende, og da jeg ønsker, at hun bliver godt plejet, har jeg valgt en af vore Søstre dertil, om De

*) Ikke ganske uden et Vink i et foregaaende Brev.

**) Det paatænkte »Diakonissehus« i Athen.

***) For at sende Søstre til saa fremmed et Sted.

kan undvære en i den Tid . . . „Prædiken*) er god og smuk, men Skriften ligner *Runer* og kostede mig *Øjenpulver*.

Deres skrøbelige L.“

Frk. C., December 5. 1872: „Om Deres Majestæt vil tillade Pastor Stein skriftlig at aflægge en Beretning, som indeholder gode og glade Tidender om det første Bestyrelsesmøde, vi forleden havde under hans Ledelse, vil Tilladelsen straks blive benyttet, da vi længes efter at bringe den til Deres Majestæts Kundskab, hvilket dog tilkommer Formanden og ikke mig. Hvad jeg ogsaa haaber, skal være gavnligt og glædeligt, er, at Etatsraad Tesdorf tænker paa at faa to af vore Søstre over paa Falster for at lade dem hjælpe, hvor og hvordan de kunne, som Menigheds-Diakonisser, navnlig ved de Sygdomstilfælde, der desværre vel ere i Vente**). . . Paa Hospitalet i Aarhus er man rigtig glad for Søstrene og finder, at de forstaa at udfylde den Plads, de er sat paa.“

Det livlige og stadige Brevskifte, vi har kunnet meddele Ud- drag af, viser, at der foregik noget. Forstanderinden havde Grund til at glæde sig over sin nye Medarbejder. Her var ingen Tøven eller Halvhed. Ved det første Bestyrelsesmøde, Stein ledede — Mø- derne holdtes hos Etatsraad Gøricke i Kronprinsessegade — d. 3. December, fik han slaet fast, at der snarest muligt maatte bygges, af Hensyn 1) til de *syge*, af hvilke saa mange maatte afvises paa Grund af manglende Plads, 2) til *Søstrene*, „hvis Nutid er meget trykket og uhyggelig i de daarlige lejede Lokaler, og for hvis Fremtid Stiftelsen — trods sine Løfter i saa Henseende — ikke vil kunne gøre det mindste, naar ikke hele Virksomheden faar et Op- sving,“ 3) til Finanserne, der Aar for Aar forværre sig, hvis ikke Stiftelsen gør et raskt Skridt fremad, og 4) „til *Publikum*, der alle- rede begynder at betragte Stiftelsen som en forbenet Anstalt, der vil falde fra hinanden lidt efter lidt.“ „Da *alle* erklærede sig enige heri, og Kassereren paany havde udtalt, at man turde anvende ind- til 25,000 Rdl. til et Byggeforetagende, udbad Frk. Vold sig be- stemt Tilsagn fra Bestyrelsens andre Medlemmer om, at Foretagen- det skulde paabegyndes i 1873, da Frøkenen i saa Tilfælde havde en vigtig Meddelelse at gøre. Da alle ogsaa var enige i, at Grund-

*) En tilsendt Prædiken af Stein.

**) Efter Oversvømmelserne ved den vældige Stormflod.

stenen skulde lægges i det angivne Aar, overrakte Frk. Vold en Skrivelse fra Hr. Justitsraad Stoltenberg (hendes Onkel) hvori denne Stiftelsens utrættelige Velgører meddelte, at saafremt Grundstenen blev lagt i 1873, forpligtede han sig til i første Termin derefter at skænke Byggefondet 10,000 Rdl. og i det paafølgende Aar atter 5,000 Rdl.“ — Endnu i samme Aar og Maaned som dette næsten dramatiske Møde, holdtes den 28. et nyt Møde, hvori Stein som sit og Forstanderindens Ønske fremlagde Plan med et Sygehus til 60 Senge (24 M., 24 Kv., 12 B.), med Værelser for 30 Søstre, helst i en Fløj for sig selv, med en Kirke til 300 Siddepladser, med Apothek o. s. v.; Hans Holm blev valgt til Arkitekt og et Byggeudvalg blev nedsat, bestaaende af det bygningskyndige Medlem, Etatsraad Blom, det lægekyndige, Etatsraad Gøricke, det finanskyndige, Vexelmægler Aggersborg, Forstanderinden og Præsten.

1873. Dronningen (Billet): „Alt er besørget, og De skal faa Svar angaaende Kirkeinventariet *) om nogen Tid. Ligeledes haaber jeg at opnaa det Raben-Levetzauseke Legat.“

Frk. C., 6. Februar 73: „Deres Majestæt skal i Dag have en god Tidende og tillige en inderlig Tak for den: vi have faaet 500 Rigsdaler af det Raben-Levetzauseke Legat, til Udvidelse og Anskaffelse af Inventar! . . . Deres Majestæt har endnu ingen Rejseberetning faaet, fordi Pastor Stein hellere vil overgive den trykt end skreven til Deres Majestæt, og det vil den blive tillige med Aarsberetningen . . . “

Dr.: „Vil De, min kære Søster Louise, give vedlagte 40 Kr. til Menighedsplejerske K. . . hun kan vist godt anvende det i denne forfærdelige lange strenge Vinter; det er en haard Prøvelse for fattige (og rige, fordi man ikke kan hjælpe alle).“

Dr., 10. April 1873: „Min kære Søster Louise, jeg har tænkt meget paa Planen, De viste mig sidst, og finder alt godt og praktisk med Undtagelse af, at Kirken ikke gaar fra Grundstenen af op igennem begge Etager; jeg finder, dette maatte lade sig indrette uden videre Omkostning, og De med Deres praktiske Sans vil bestemt kunne anbringe Børnestuer og Spise- og Forsamlingsværelser

*) Fra det gamle Kapel paa Frederiksberg Slot. Prædikestolen tilfaldt Emmauskirken.

paa et andet Sted. Sig dette endeligen, naar De finder, det kan gaa an, at jeg saaledes siger min Mening; til Dem selv er jeg saa vant at tale lige ud . . . Jeg var til Alters, og alt, jeg har skrevet derefter, har kun været efter Samvittigheden for andres Gavn; maatte dette ligeledes blive til Gavn for en rigtig smuk Kirke. God Nat. De faar dette først i Morgen, men skrives maatte det endnu i Dag. Ønskende Dem en velsignet Paaskefest forbliver jeg

Deres

Louise.

Det er altsaa fra Dronningen og undfanget paa en Højtidsdag, at denne udmærkede Ide er kommet, der har skænket den Danske Diakonissestiftelse, i St. f. et af disse saa let i mere end een Henseende lumre Stuekapeller, en aaben Menighedskirke med Adgang for baade fysisk og aandelig frisk Luft. Dronningens Forslag vakte Røre i Bestyrelsen, som dog 25. April samtykte deri, selv om de mange Penge, det kostede mere, nødte til at udsætte Opførelsen, — indtil hele Kirken blev skænket af Stoltenberg.

Juli 28. 1873: „Pastor Stein og jeg vare i Gaar hos Arkitekten for at see de to forskellige Udkast . . . den sidste Plan med Kirken helt igennem, ikke alene i den Henseende, men enhver anden, er langt at foretrække . . . men: den sidste Plan vil omtrent blive 32,000 Rd. dyrere . . . Vi bede imidlertid af alle Kræfter vor Herre om at skænke os det store gode Hus, med den rigtige Kirke. — Jeg har vist ikke sagt Deres Majestæt, at vi have lejet to Værelser i et lille Hus i Vedbæk, for at alle Søstrene skiftevis kunne hvile og forfriskes der i Sommermaanederne; der var adskillige trætte, som trængte dertil; denne Udgift syntes derfor nødvendig.“

8. Juli 1873. Paa den mest indtrængende Anmodning fra en højtstaaende Familie om at overtage en Privatpleje i deres Hus, stillede Frk. C., da der slet ingen anden Mulighed var, en og siden endnu en Søster af dem, der var sendt til Vedbæk for at hvile, til Raadighed, men blev, da hun tog ud for at se til dem, modtaget med en Regn af Bebrejdelser, fordi hun ikke havde sendt bedre og friskere Kræfter. „Da Kammerherreinden saa havde udtalt sig, tillod jeg mig at gøre samme Ret gældende og frembar den Bøn, at der maatte blive holdt et Øje med den Maade, som Maaltiderne

bleve bragte paa, især for den unge uprøvede Søsters Skyld, som let kunde tabe Modet, naar hendes Følelse straks blev saaret ved sligt, som i og for sig er en Bagatel, men i den Henseende ikke uden Betydning. – Vore Søstre hverken ere eller skulle være fordringsfulde og hovmodige, men en *lidt* hensynsfuld Behandling maatte vi sikre dem. . . Om Aftenen paa Hjemturen traf jeg Dr. B., som straks tog fat med Klager over den bestandige Skiften af Søstre, o. s. v.; jeg tog Lejligheden vaer til at forklare ham, at man ikke kan vente af en Søster, at hun Aaret rundt skal kunne vaage og pleje, uden at være underkastet de samme Skrøbeligheder som andre dødelige, undertiden at blive træt eller svag. – Jeg har naturligvis holdt mig rolig udadtil under disse Debatter, men for Deres Majestæt maa jeg tilstaa, at de har bedrøvet mig meget! Det er *svært*, naar man har sat noget i Gang efter bedste Mening, og saa godt det staar i ens Magt, og saa kun faa Dadel og Bebrejdelser!“

Dr. svarer: „Jeg ventede Deres Brev og var i Forvejen overtydet om, at Fejlen ikke var paa vor Side; kun beklager jeg, at der kom nogen af dem derhen, da De selv havde Forudfølelsen af Uheld. Det *forundrer* mig ikke; hvad jeg beklager, er min gode O. selv, der *bestemt* agiteres mer ved denne *Fjernelse* af Søstrene. De Klager over *ofte Skifte*, over en *Prøvesøster*, der kunde muligvis *tage fejl af Flasker*, over *Prétension* i Opvartning etc. etc.; jeg svarede til alt med *Smil*, og derpaa takkede jeg og sagde: nu skal jeg høre den anden Side og da dømme. Formodenlig har Kammerjomfruen været misfornøjet, og stakkels Frue er nervøs angst. Paa Mandag, første Tog er jeg inde og *venter* Dem.

Stedse den samme

Louise.

Frk. C.s Brev af Aug. 19. 1873 viser bl. a., at Striden maa være bleven bilagt, siden Husets Herre fortæller den unge Søster, «at han ikke vil lade hende komme hjem før til Jul! hvad skulle vi dog gøre derved? endnu kan det gaa, 5 Uger har hun nu været der, men i Længden tager *Folk* os det ilde op, selv om *vi* kunde finde os deri.“ – Ogsaa Dronningen har hørt, at nu er Patienten „inderlig glad over Søster L., der plejer ham saa godt, og nu for-

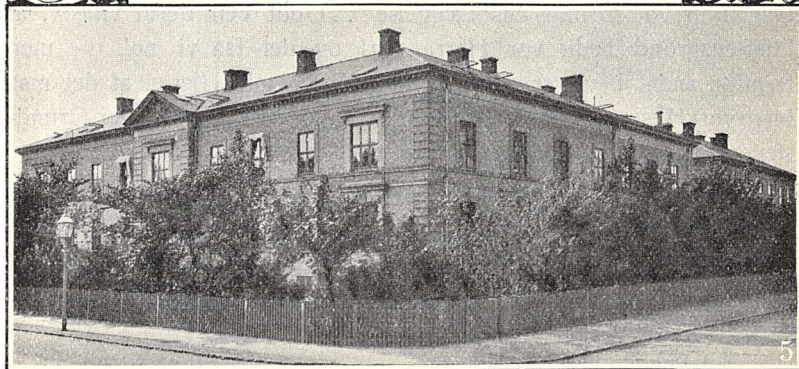
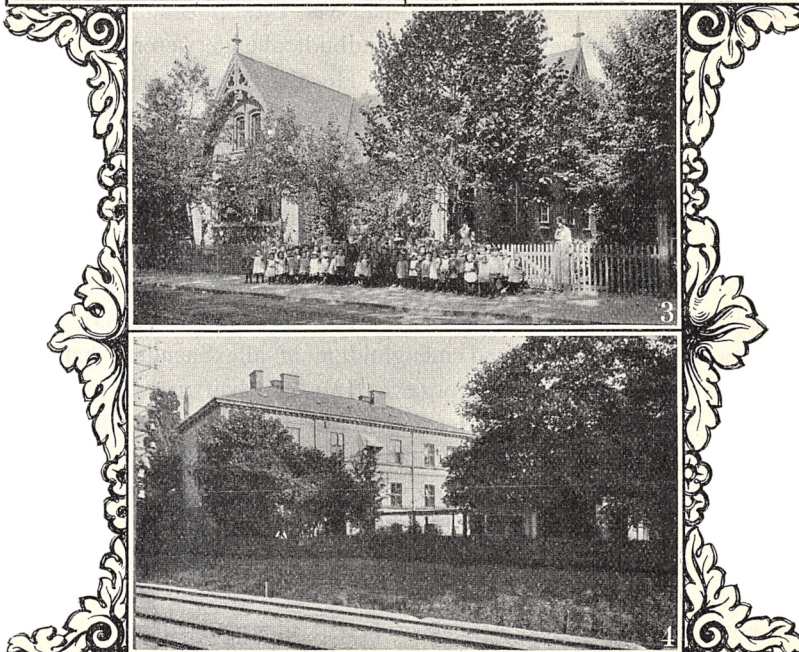
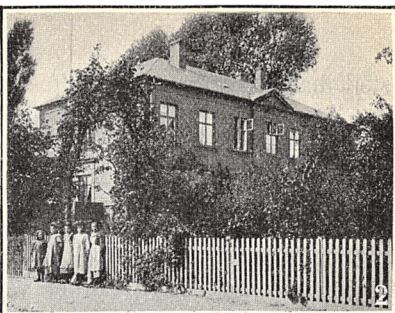
stod han, hvorfor jeg holdt saa fast paa Diakonisserne, lod han mig sige.“

Frk. C. Okt. 1873: „I Dag være det mig tilladt at meddele en Glæde, Sorger og Bekymringer tyer jeg saa ofte til D. M. med. Glæden angaar i Korthed en lille Tur, som Pastor Stein i forrige Uge gjorde til Aarhus og Viborg, for der ved Prædiken og Tale at fremme vor Sag. Han er vendt tilbage i Aftes, meget tilfredsstillt over Alt. I Aarhus, hvor han var Biskop Brammers Gæst, og hvor hans venlige Vært havde indbudt alle derværende Præster med Familie, vore tre Søstre og det Hospitals Bestyrelse, ved hvilket de ere ansatte, fandt han hos alle Præster saavel som hos Lægefolk en varm Interesse for Sagen, og en aldeles fyldt Kirke. Og, hvad det bedste var: vore Søstre nød alle Vegne udelt Agtelse og Yndest. Ved deres Arbejde havde Sagen vundet en god Indgang og mange Venner. I Viborg var den saa meget lidt kendt med Undtagelse af Byens Præster, der havde Øje og Sans for den og vare i høj Grad imødekommende. Tre Gange prædikede Pastor St. i de faa Dage og talte med mangfoldige af alle Stænder; han har det Haab, ikke at have talt forgæves! Medens han var der, saa jeg til vore Søstre paa Falster, der i den lille Redningsanstalt for Pigebørn ret have en velsignet Arbejdsmark. Derefter besøgte jeg Pastor Fichs,*) som have det godt, og hvor jeg utallige Gange takkede Deres Majestæt i mit Hjerte, fordi han har faaet det Kald! Han er afholdt i sin Menighed og arbejder troligt, saa godt han kan! de blege, sarte Børn ere blevne blomstrende og stærke . . . Da vi kom tilbage, fandt vi Arkitekten beredt til at modtage Ordre om Dagen til vor Grundstens Læggelse . . . Godt Vejr dertil ville vi af Hjertensgrund bede vor Herre om! og det faa vi nok – men fremfor andet bevæger det inderlige Ønske mit Hjerte, at det maa blive vort Huses egen allernaadigste Beskytterinde, som lægger Grundstenen! jeg haaber saa vist derpaa!“

Frk. C., Oktober 1873: „Deres Majestæts Naade at ville lægge Grundstenen*) til vort nye Hus kan jeg ikke nægte mig at bringe min frydefulde Tak for; og dog kan jeg ikke udtrykke, *hvor* glad jeg blev ved denne gode Tidende! dog Deres Majestæt veed og for-

*) I Rohlte ved Haslev.

**) 11. Oktober 1873.

Filialer umiddelbart ved Diakonissestiftelsen : 1 „Hegnet“ (Søstre og Pensionærer) ; 2 „Mariaro“, Søstrenes Alderdomshjem ; 3 „Teba“, Vuggestue, Asyl og Fortsættelsesasyl ; 4 „Marthabo“, Husgermingskole og Rekonvalescenthjem ; 5 „Sarepta“, Sygepensionat.

staar det. Og at vi maaske og tør vente Hans Majestæt Kongen, er jo ganske herligt.“

Dr., 5. Nov. 1873: „Her er en stakkels Pige, som Kongen vil betale for, at hun kan komme sig saa vidt muligen, og han haaber, De vil bidrage Deres, med Vilje og Evne, at hun kan komme sig. Hermed følger Lægens Forklaring om hendes Tilstand. Hun interesserer os, da vi fandt hende nogle Timer efter Ulykken i den ynkeligste Tilstand, spyttende Blod og uden Bevidsthed. Hun bad Kongen om at maatte komme i Pleje til Diakonissehuset, og det lovede han hende og ønsker, at De vil beholde hende i det mindste Vinteren over. Jeg tror, efter Lægens Ordre, at Ro nok kan bringe hende til Kræfter, hun er kun 21 Aar; og tænker jeg, at De kan bruge hende til let Arbejde for at adsprede hende, og derved vil man lettere bedømme hendes Tilstand. Hendes Navn er Caroline Schwaner, en skikkelig Mands fattige Datter i Dragstrup ved Fredensborg og Søborg. Lad mig vide Holsteins Mening efter Undersøgelsen.“

Frk. C. om Patienten (21. Nov. 1873): „Hukommelsen er i høj Grad svækket, men ellers er hun livlig og fornuftig; hun ligger i den første Stue, der støder lige op til vor Dagligstue, for at hun bestandig kan iagttages; en Haandsrækning ved Stuens Rengøring lade vi hende udføre, andet taaler hun f. T. næppe.“ — Beskrivelsen vidner om de primitive Forhold: Søstrenes Dagligstue maa tillige være deres Observationsstue overfor en hjernesyg Patient. Som bekendt var det samme Lokale, foruden Dagligstue og Spise-stue, tillige Kirke om Søndagen og Sygehusets eneste Operationsstue.

Uden Datum. „Min kære Søster Louise. Kan De sende en af de bedste Søstre ud til mig for at pleje *om Natten* min elskede Dagmar, der er bleven syg efter desværre at have forkølet sig for 8 Dage siden i Slotskirken; jeg vil helst have en af Dem end de sædvanlige Vaagekoner. Det er for *Natten*, for om Dagen er jeg der, men *tør* derfor ikke blive *Natten* med. Svar mig med Budet, Ja eller Nej, og er det Ja, da lad hende køre ind til *Kl. 9*, saa kan hun jo vende hjem igen med Sporvognen paa Morgenen. Med

Guds Hjælp skal Iglernes Virkning bringe Ro; det er endnu intet decideret, men allevegne.

Deres bekymrede

Louise.“

Ligeledes uden Datum. (Kong Georg?) „Desværre kommer jeg til Dem for at faa en *Nathjælp* fra Dem. Om Dagen er vi der hos min *kære syge*, men Natten bliver for meget. Send os en af Deres bedste, Aften Kl. 8, som skal have Instruks for Natten af Conf. Lund. Med Guds Hjælp skal det ikke vare for længe, og Gud give, ikke blive værre; i Aften skal han have et Bad.

Onsdag

Louise“.

Alle Søstre, som har haft Lejlighed til at yde disse og adskilligt flere Privatplejer i Kongefamilien, er enige om, at større Hensynsfuldhed og Venlighed kunde man intet Steds træffe – ofte den største Modsætning til Erfaringerne fra mangan halvform eller slet ikke fornem Familie.

1874 er ret et Byggeaar; der bygges baade Sogn og Helg, hvad der bliver paatalt paa et Bestyrelsesmøde – nu altid hos Formanden i Børggade – 21. Juni, men foreløbig uden Frugt. Andre bygger ogsaa, saa at Stiftelsen forhandler med Kjøbenhavns Kommune om at overlade denne en Del af sine røde Sten. Men naar alle bygger, bliver det dyrt at bygge. Allerede paa Søsterfløjen, der som mest paatrængende opføres først – de nu i større Tal kommende nye Søstre skal jo ikke være husvilde —, er der en Overskridelse paa 5000 Rdl. Den med denne sammenhængende mindre „Børnefløj“, der var paatænkt indrettet til foreløbigt Kapel, blev dog straks delt i sine to større Værelser, eet til sunde, eet til syge Børn. Men som disse Bygninger tidligt paa Foraaret kom under Tag, toges der med stor Kraft fat paa Hospitalsfløjen, medens det om Kirkefløjen hedder (Best.møde ¹⁴/₃): „For Opførelsen af Kirkefløjen virkedes der paa forskellige Steder underhaanden, men det er ikke sandsynligt, at det vil kunne lykkes straks at sætte denne Fløjs Bygning iværk.“ Allerede til de andre Bygninger maa der skaffes mange Penge til Veje. Et Opraab, undertegnet af Byggeudvalget sammen med Aarhus Lokaludvalg, skaffer 12,000 Rdl.;

en anonym Gave, ved Dronningen, 3000. — Fra Oktbr. Flyttedag indrettedes et *Pensionat* for kronisk syge og gamle Mennesker — en fastere Ordning af, hvad der allerede fra først af havde været udført lejlighedsvis. — Af Forhandling om principielle Spørgsmaal bragte Aaret følgende, som delvis strakte sig over næste Aar med:

Frk. C. (udateret): „I Formiddags efter Kirken havde jeg Besøg af Fru Boeck fra Teglgården, tilsyneladende ganske privat og venskabeligt, men Hensigten var at sondere Stemningen for en paa-tænkt Sammensmeltning af vor Sag med den verdslige Sygeplejeforenings. Naar vort Hospital er færdigt, skulde vi tage imod de vordende Sygeplejersker og oplære dem som saadanne, i en bestemt Tid. At Foreningen maatte have en høj Protektrice, er ganske klart; det var da saa særdeles smukt, om Deres Majestæt vilde overtage Præsidiet og saaledes forene de to forskelligartede Virksomheder, som dog kun have eet Formaal o. s. v., o. s. v. Pastor Stein, som endnu var her, tog Ordet med megen Varme og gav klar og kraftig Besked! Man havde ogsaa stillet den Anmodning til ham at overvære et Møde, som den verdslige Sygeplejeforening agter at afholde den 28. ds., men han afslog det, fordi hans Overbevisning var, at enhver Sammenblanding af saa forskelligartede Elementer, som deres Sag og vor, vilde være til Skade for dem begge; saa længe han arbejdede for vor Sag, maatte der ikke ventes nogen Imødekommenhed fra vor Side! Blev der Krig, vilde vi møde, og da vilde det vise sig, hvem der kunde tjene bedst. Vi vilde fastholde vort kirkelige Standpunkt med Bestemthed og hævde den kristelige Kærlighed som nødvendigt Udgangspunkt, overfor den blotte Menneskekærlighed. Vi kunde ønske deres Bestræbelser Held og Lykke, men arbejde med dem Haand i Haand kunde vi ikke. — Saa gik da Fruen og sagde: hun vilde saa ikke forfølge den Sag videre, som ganske var hendes egen, men hun og hendes Familie vilde tage den inderligste Del i den nye Gerning. — Nu tvivle hverken Pastor Stein eller jeg paa, at ogsaa det er en god Sag, og se fuldt vel det berettigede i Omsorgen for, under Freden at tilvejebringe brugbare Kræfter for Krigen, ja vi ville endog ikke misunde dem en høj Protektion, naar de ville lade os beholde Deres Majestæts Beskyttelse i Ro.“

En Artikel i Berlingske Tidende fik Svar af Pastor Stein, og Frk. Conring skrev en udførlig Udvikling af Spørgsmaalet til Fore-

læggelse for Dronningen, hvori hun viser det umulige i, at de to Formaal, med saa forskelligt Udgangspunkt, kan forenes.

Dronningen var dog ikke fuldt saa klar og fast i denne Sag, hvis humane Formaal jo godt maatte kunne behage hende. Vi har to Breve, hvoraf dog kun det ene er dateret.

Dr., 1874: „De ser, Sagen gaar sin stille Gang, og den vil nok komme frem en skøn Dag. *Dersom* de vil bede mig at være Protektrice, vilde jeg svare dem, at jeg vilde være det, saa længe det harmonerer med mit Princip og ikke kom i Kollision med Diakonissehuset og dets Fremgang, som stedse vilde staa øverst i min Interesse, og jeg vilde ogsaa stræbe at faa det hele engang i Tiden forenet til Gavn for alle . . . Tal lidt om dette med P. Stein, og saa kom og sig hans Mening; det er bedre at være forberedt paa en Mulighed af, at man søger mig?? og i Fald Stein finder, at det vilde være heldigt, da vil jeg nok igennem Grev Holstein komme dertil. . . .“

Dr., 3. Dec. 1874: . . . „Grevnen (Holstein) forklarede mig om, at Ideen var Genfer Ambulance-Congressens, hvor alle Lande var gaaet ind paa med Undtagelse af Danmark, og spurgte, om de ikke kunde virke sammen . . . jeg bad ham tale med Dem, som bedst vilde forklare ham alt. . . Men nu kommer jeg og med mit Spørgsmaal, og det er, om De dog ikke skulde have modtaget Indbydelsen og *lige straks* i Mødet have udtalt Dem, aabent og ærligt, om Deres Grundsætninger i den Sag med Tilføjning, at De vilde gaa ind paa det, der ikke stred dermed, og søge at bringe et Samarbejde ud af det. Derved havde De ikke været Spion, men hørt, og derved kunde den offentlige Mening blive *mindre streng* imod os, end ved en *Tilbageholden*, førend Planen er færdig, som da maaske udtydes for *Frygt* og Ærgrelse, som er *Verdens Dom* som oftest. — Jeg tror ikke, at Planen vil lykkes, for der er ingen, der vil have Krig eller tænke derpaa; og det kan i alt Fald heller ikke stiftes i en Fart. Jeg kender ikke nok Genfer Conferencen, men veed kun, at Diakonisserne har været Hovedsagen i Krigen mellem Tyskland og Frankrig, og de var *mageløse*. Lad Sagen dog ikke gaa aldeles fra Dem, maaske kan Diakonissestiftelsen vinde. . . Vorherre er jo med os nu i 11. Aar i den lille Stiftelse; paa ham vil

vi bygge, han hjælper nok dem, der beder, og det gør vi alle i Forening. Kan min Hjælp bruges, da kender De mig.

Louise.“

Som bekendt overtog Hs. Maj. *Kongen* Protektoratet over „det Røde Kors“. Dermed var Forholdet givet mellem de to Virksomheder. Det er dog ikke helt frit for, at man i senere Breve fra Frk. C. kan finde Spor af Ængstelse for, at lignende Tilnærmelser og Paavirkninger kan finde Sted, om ikke just overfor Dronningen, saa, mærkeligt nok, overfor Stein. —

Ved Skrivelse af 19. Juli 1873 havde Dronningen overdraget Styrelsen af *Louisestiftelsen* til Diakonissestiftelsens Bestyrelse: den yngre Søster, om ikke Datter, var nu blevet den ældre og større, som skulde „tage den yngste ved Haand“. Forskellige Reformer, som Louisestiftelsens egen Bestyrelse forgæves havde forsøgt sig paa, gennemførtes nu under Steins lykkelige og kraftige Haand. Der var ogsaa Midler til at udvide til den paatænkte Størrelse: 24 Børn. Men det maatte være under Diakonissers Ledelse; det kunde umuligt ske under den hidtilværende Plejemoder, Md. Nielsen og hendes Datter; man ventede da paa, at dennes Forlovede ved en Ansættelse under Jærnbanevæsenet skulde blive i Stand til at gifte sig. — Frk. C. har meddelt Dronningen, at Jærnbanedirektør Rothe ikke kan bevilge ham den hidtil søgte Stilling, som der maatte avanceres op til. Nu melder Dronningen:

1874. „Onsdag Aften. Jeg har to gode Ting at fortælle og skriver kun et Par Ord i Aften. Næmlig at Carolines Forlovede har faaet Ansættelse ved Jærnbanen til 1. *Marts*. Dernæst at vi maaske kunde bygge i Sorø til Sommer, og Tietgen vil tale nærmere med Stein derom angaaende Mursten. Jeg fandt det saa heldigt, at jeg bad ham henvende sig til Stein. Vil De lade ham vide, at det er ifølge en Conversation med Etatsraad Tietgen, at denne søger ham eller sender hans Svoger *) og helst ikke afslaa.“

— Altsaa baade Bryllup med Dannelse af et nyt Hjem, hvor Md. Nielsen kan bo, indtil hun kan komme i Slagelse Kloster, og Byggeri, hvortil Tietgen vil hjælpe. „To gode Ting“!

*) Kommandør Suenson, hvis Søster var gift med Stein.

H. Stein og Jakob Paulli udgav i en Aarrække en „kristelig Kalender“ med mange gode Biografier.

Dr. (udateret, men vist en Stund efter Fødselsdagen, 7. September, og dens Besøg): „Naar jeg ikke vidste, at min kære Søster Louise kendte mig nok, vilde jeg være bedrøvet over en Misforstaaelse, der kunde opstaa af den lange Tavshed fra min Side, men De veed, at jeg ikke har kunnet skrive eller tage mig andet for end *leve* for og med min korte Lykke at *have* dem. Jeg tager gerne *to Dusin af Kalenderen*, og Døtrene har ingen Brug for mere end een. Den, som een af dem tog, var min; men jeg veed ikke, hvem der tog den. Vi vilde alle have besøgt Diakonissehuset, men vi kom ikke langt med vore Ønsker, da vi stedse maatte følge den mandlige Dels Planer. Ak, det er forbi, en Drøm, en lykkelig Drøm. — Send mig Kalenderne, her er saa Pengene straks. — Om Enken fik noget, veed jeg ej, men anbefalet hende har jeg. Alligevel har jeg undset mig ved at tigge, for De kan ikke tro, hvad mine Børn har givet her. Ja ofte bad jeg selv, de maatte ikke tro alle, der klynkede og klagede for dem; for deres Hjerter er saa ømme, og de er saa gode, at de helst tror, alle Mennesker er som de selv, ærlige og sanddrue. Gud ske Tak for det. At jeg savner dem, det veed De vel nok. Farvel, til vi ses. Deres
Louise.“

Ved Aarsskiftet. Dr.: „Tak for Deres tro Kærlighed og for al Deres altfor store Overbærenhed med mig og mine smaa Bidrag til de store Gerninger i Livet; jeg gør intet desværre andet end beundre Arbejderne i Vingaarden, bedende Herren om at holde sin Haand over Dem alle! i Særdeleshed Dem!“

1875. 26.—28. Februar har der været holdt en Bazar i Christian VII.s Palæ for at skaffe Indbo til det nye Sygehus.

Frk. C.: „Jeg føler saa dybt og med den inderligste Glæde, hvor naadigt og kærligt Deres Majestæt har taget Dem af det hele, tænkt paa alt og sørget for alt! har jeg end kun været lidet deroppe, saa har det dog været tilstrækkeligt til at erkende den virksomme Deltagelse og utrættelige Iver, med hvilken Deres Majestæt ofrede Tid og Bekvemmelighed, tog naadigt Hensyn til den enkelte blandt de mange Komiteer og assisterende Medlemmer og meget andet,

hvorved Deres Majestæt har haft den Naade at ville tjene vor Sag i Kærlighed.“

Dr.: „Ja, Gud ske Lov, at Indtægten oversteg vor Beregning. . . . Paa Tirsdag Kl. 11 skal jeg modtage Pastor Stein med Glæde. . . . Jeg er rigtig glad over, at alt gik saa godt, og hvad jeg bidrog, var saa lidt imod Damernes Udholdenhed og Iver.“

Bazaren gav rigeligt 18000, en Phister-Forestilling 2150, hvilke godt 20000 Kr. direkte gik i Bygningerne, „imod at Stiftelsen afholdt Udgifter til Inventar af samme Beløb“. Lignende Veksler paa Fremtiden trak man ogsaa ved at opløse Tjenestepigehjemmet, hvis Benyttelse i de sidste Aar havde været i Aftagende, og saaledes faa et Stoltenbergsk Legat paa c. 27000 Kr. foreløbig frigjort foruden c. 7000 Kr. i Overskud paa Ejendommens Salgssum.

Frk. C., 19. Maj 1895: „I Gaar Aftes holdt Pastor Stein et Foredrag i Sorø Kirke over Diakonissesagen og i Morgen et i Nykjøbing p. F. Paa Mandag rejse vi sammen til Aarhus og Randers for at se til Søstrene der. . . . Jeg har nu godt Haab for vor Kirke.“

Dette Haab viste sig ikke ugrundet. I Mødet 28. September fremlagdes Gavebrev fra Stoltenberg paa 60000 Kr. til Kirken, hvis Opførelse skulde fremskyndes af al Magt.

Frk. C., 26. September 1875: „Altertavlen faar vi ogsaa! den har vor gode Ven Nobel lovet. — „Fædrelandet“ har haft to Artikler om Diakonissesagen; Hospitalslægen i Aarhus har ogsaa skrevet om den.“ — Alle 3 gunstige.

Frk. C., 8. Oktober 1875: „Jeg maa berigtige min Meddelelse om Nobel som Giver af Altertavlen; han ønsker, at det skal lyde saaledes: „Hvad vi mangle til en Altertavle, vil Nobel lægge til,“ men han vil ikke kendes som Giveren af det hele, fordi han er for beskeden til at ville takkes! Bestillingen af Maleriet skal udgaa fra os, og derfor maa jeg udbede mig Deres Majestæts Erklæring desangaaende: maa vi vælge mellem Bloch, Dorph og Olrik, eller skal vi holde os til Bloch alene. Dorph har malet en god Tavle til Stephans Kirken for kun 600 Rdl., og Olrik har for flere Aar siden ved en Hændelse sagt til Pastor Stein, at han kunde have lyst til at male vor Altertavle, naar vi fik Brug for den, og med

Betalingen vilde rette sig efter vor Evne. De male begge ogsaa smukt, om end anderledes end Bloch. Sujet'et ønsker Biskoppen at være med til at vælge; tænkt er der paa Vandringen til Emmaus, hvor Herren mødes med Disciplene. . . . Om Vejret ikke lægger Hindringer i Vejen, skal der bygges flittigt paa Kirken i Vinter, og jeg kan ikke med Ord gengive vor store inderlige Glæde over at faa vor Kirke bygget! det er en saadan Fryd, som man sjældent faar. Huset gaar det ogsaa fremad med.“ Med to ældre Søstre har hun været til Konferens i Kaiserswerth. „Det var en rar Tur, skønt vi savnede vor egen Præst og endte det hele paa otte Dage, som er lidt for kort, naar man vil se en Del; jeg havde den Glæde, at Søstrene synlig vare grebne af, hvad de hørte og saa.“

Frk. C., 12. Oktober 1875. . . . „Al min Tid var optaget ved Forberedelserne til Flytningen i Dag af de Søstre, der hidtil have været indkvarterede paa Kvisten hos vor Nabo, men ved Stedets Salg ere blevne husvilde; de maa skaffes ind i den nye Bygning, hvilket selvfølgelig har sine Vanskeligheder og mangfoldige Besværigheder for dem, der skal bo derovre! . . . I Dag gaar Pastor Stein til Bloch! ja gid hans Maleri maa krone det hele!*)“

Inden de forlod det gamle Hjem, fik de en Oplevelse, som lykkeligvis hverken før eller senere har gentaget sig i Diakonissestiftelsens Historie. . . .

. . . 1. Juli 1875 „løstes Forholdet til en Søster,“ læser vi i Aarsberetningen. Som sædvanlig gør Frk. Conring ogsaa Dronningen Rede for denne „højst sørgelige Sag“. „En ældre Søster har i al den Tid, hun har været hos os, givet stadig Grund til Misfornøjelse ved sit utilfredse misundelige Sind, men ved Siden deraf troede vi at se virkelig gode Egenskaber og navnlig et Talent til at omgaas de nervesvage syge, som nærmer sig til Sindssyge. Vi troede derfor at kunne bære over med hende og haabede bestandig, den Dag vilde oprinde, hvor hun indsaa sin forkerte Adfærd og forandrede den, men værre i Stedet for bedre blev det, og efter mange frugtesløse Forsøg paa at anbringe hende saaledes, at hendes gode Sider kunde gavne og de daarlige omgaaes, maatte

*) Det blev dog ikke Blochs, men Dorphs Maleri, som Nobel skænkede til Emmauskirken.

dog den Beslutning tages at sende hende bort, og den er nu i Dag udført. . . . Pastor Stein kunde hun ikke betragte som *sin* Præst og gjorde alt, hvad hun formaede, for at nedsætte ham og mig for de nye Søstre; hun vidste paa mange Maader at forgifte deres unge Sjæle med den Bitterhed, hun selv er opfyldt af, og for deres Skyld *maatte* hun fjernes.“

Der er desværre vel ingen Tvivl om, at naar man i saadanne Omgivelser og Forhold ikke bliver god, da kan netop det modsatte vokse sig stærkt.

Omtrent fra denne Tid er nogle Udtalelser fra Dronningen:

„Jeg hører af min Hess*), at det skal være saa smukt hos Dem, saa jeg maa se at benytte en smuk Dag at besøge Dem.“

„Det glædede mig saa inderligt at finde Dem sidst og alt saa venligt og lyst, medens Verden ser saa mørk og sørgelig ud. God Rejse ønskes Dem af Deres

Louise.“

„Tilgiver De min utilstedelige Glemsomhed; men naar De vidste, hvorledes det gaar til i den nichts-thuende Kongeborg! Deres Brev kom med en Masse andre i Skuffen og, da jeg en Dag aabner denne, faldt mit Øje derpaa med Mishag over mig selv. — Jeg kommer ind paa Mandag Kl. 11 og venter Dem, skønt jeg forud siger, at jeg ikke er i Stand at bestemme noget derom; kun vil jeg lægge mit Hoved i Blød for at se, om De kan hjælpe til med *Deres stærke Aand*.“

Hvad her skulde grubles over og pønnes paa, kan vi ikke faa at vide, da Brevet er uden Betegnelse for enten Aar eller Dag. — Derimod er følgende fortræffelige Brev dateret.

Dr., 26. August 1875: „Kære Søster Louise! har De Plads til en gammel Stakkel, der er elendig, haabløs syg og trænger til kærlig Pleje, da hun ingen har at plejes og trøstes af, naar Angsten overvælder hende om Natten. Hun har Brystvattersot, og nu er Benene allerede stive og svulne. Jeg betaler gerne for hende og veed saa, at hun faar det godt. Hun har tjent mig i mange Aar

*) Dronningens Kammerjomfru, hvis Søster var Patient paa Diakonissestiftelsens Hospital.

tro og prægtig og skulde have haft Fribolig i Treschows Stiftelse, men hun kom til at *ligge ene* paa 3die Sal, og det gaar ikke an*). Hun er paa Palæet, men jo før hun kommer bort, jo bedre er det. Vil De være saa god at gaa eller sende Søster Anna til Oldfrue Bergenhagen paa Palæet *og aftale* alt med denne prægtige Pige for min gamle Petersen, og maaske køre med hende i en Droske paa min Bekostning ud eller gøre, som Bergenhagen foreslaar, om hun selv bringer hende hen. De beholder hende vist ikke længe, men det er mig en Beroligelse at vide hendes Kamp udkæmpet hos Dem i det fredelige Hjem, i Stedet for alene blandt — maaske en gammel Portner, der vil se op til hende; det kan jeg ikke tænke paa. Jeg venter Deres Svar og haaber, der er Plads.

Deres som altid
Louise.

Hvilken dejlig Sommer!"

Vi kunde føje til: hvilket godt Hus, hvor der tales saaledes om og saaledes tænkes paa og sørges for det tjenende Personale!

Ved Hjælp af et Prioritetslaan paa 80000 Kr. af Kjøbenhavns Sparekasse lykkedes det at føre Bygningsarbejderne frem, saa at noget af Søsterfløjen allerede toges i Brug ved Oktober Flyttedag 1875, hele Søsterfløjen og den østlige Halvdel af Hospitalet i For-aaret 1876. En Indtægtskilde, man siden blev mindre glad ved, var et Industrilotteri, som en større Kreds af ansete Mænd uden Bestyrelsens Vidende havde skaffet Bevilling til. Det gav i de første Aar meget betydelige Bidrag til at lette Diakonissestiftelsens ved det store Byggeforetagende stærkt tyngede Stilling; senere da adskillige andre Institutioner havde faaet lignende Bevilling, og alle disse Lotterier og deres Agenter førte en lidet tiltalende Konkurrence, hvorved det tvivlsomme ved Lotteriet blev endnu mere utvivlsomt, maatte Diakonissestiftelsens Ønske gaa ud paa at trække sig helt ud deraf eller i alt Fald træde saa meget tilbage, at den ingen aktiv Del havde deri, men kun fik skænket en beskeden Del af Udbyttet, hvilken Ordning den ogsaa opnaaede ved det Fælleslotteri, hvori alle de gamle blev slaaet sammen.

*) Forholdene i denne ellers gode Stiftelse ligner i den Henseende endnu i 1913 ganske sig selv.

1876 er altsaa det Aar, hvori det nye store Moderhus for Alvor blev taget i Brug.

Frk. C., Februar 1876: „Med fuld Besætning af syge ruste vi os til at flytte over i det halvfærdige Hus. Det er ingen blid Tid, der ligger for os!“

Dr., 26. Februar 1876: „Omflytningen finder jeg *ufornuftig* under disse *Vejrforhold*; er det ikke bedre at *vente* med at bringe *Feber* ind i det nye Hus, som nok ved samme Lejlighed kunde flytte med ind. — Jeg haaber dog, at De i den nye Kirke tænker paa en *god Plads*, hvor *jeg* kan høre Præsten med Glæde, og ved Ind- og Udgang ikke *generer* nogen. — Om de andre Plejersker har jeg intet hørt og vil helst være fri derfor. Det *theoretiske* alene vil komme Patienterne til gode! og en Forstanderinde kan de søge længe efter, inden de fandt en som den, vi har. Deres
Louise.“

Frk. C., samme Dag: „Ja ganske vist har det Spørgsmaal gentagne Gange været paa Bane, om vi turde sørge for en Stol til Deres Majestæt, eller ej, og vor kære, meget beskedne Præst troede ikke, at det tilkom en lille Kirke som vor; des glædere er jeg ved i Morgen at kunne vise ham det, sort paa hvidt, at Deres Majestæt selv vil have det saaledes. — At flytte ind i det nye Hus allerede nu ere vi rigtignok nødt til, thi de gamle Damer, som skulle drage ind som Pensionærer i det nærværende, til April Flyttedag, kunne ikke tages imod, førend her er gjort i Stand til dem, ved Snedker og Maler, som her er meget stor Trang til, og det vil jo tage Tid, førend Huset bliver tørt og udluftet derefter. Jeg er saa bange, at det ikke kan betale sig, og vil dog saa gerne, at det skal kunne bestaa, for det er til stor Velsignelse for svage og gamle at have et stille Sted til at leve og dø i Fred. — Skulde selve Sygefløjen ikke blive færdig, saa maa vi saa længe lægge de syge i Søster-værelserne, som allerede for længe siden ere tagne i Brug, og saa pakke Søstrene sammen, som vi kunne bedst. Adskillige andre Ting volde ogsaa Bekymring, saaledes Møblementet, bl. a. til de syge Damers Forsamlingsværelse,*) som dog maa være lidt net og godt, og hvortil vi endnu ikke eje andet end nogle Broderier til Skamler!

*) Paa Sygehuset, mod Øst i Underetagen.

Men med Guds Hjælp kommer det nok altsammen; det gælder kun at bie og holde Haabet fast, og begge Dele ville vi af bedste Evne.“

Frk. C., 26. Marts 1876: „Naar Deres Majestæt nu herefter er saa naadig at sende os en deltagende Tanke, saa vil den ikke mere kunne finde os i det gamle, men derimod i det nye Hus, hvorhen vi er flyttet, dog endnu ikke med alle og alt! . . . Nogle Patienter flyttede og indkvarterede vi i Søsterfløjen; de øvrige ere ovre i de smaa Bygninger ved det gamle Hus. . . . Da Aarsfesten falder netop i Dag om to Maaneder, saa mene vi, det er bedst at opsætte større Højtidelighed til den Dag, hvor Aarstiden ogsaa gør det lettere, og hvor Hus med Omgivelser forhaabentlig ere mere fuldendte end for Tiden. . . . I Morgen skal Arbejdet med Kirken begynde! Vi ere inderlig glade og taknemmelige for alt, hvad der er vundet og endnu er at haabe og vente! Give Gud, at vi ogsaa maa kunne gøre Fyldest i, hvad der kan ventes af os.“

Dr., 28. Juni 1876: „Jeg vilde skrive Dem til, efter at have talt med Fru Moltke, at De *skulde rejse*; da kom Deres Brev, der bedrøver mig meget, men det glæder mig, at De rejser, da det gjorde godt flere Gange, og med Guds Hjælp ogsaa denne Gang. — Farvel, og Gud bringe Dem styrket hjem til den Gerning, der paalagdes Dem af Herren, og hvor De er saa nødvendig. Dertil vilde jeg dog saa gerne se Dem rask, naar Kirken indvies og Deres Ønskers Maal bliver opfyldt. Vi vil bede Gud derom. — Er Bibelen kommet? det er en Erindring for Søstrene, og for Huset følger efter.

Deres stedse tro hengivne

Louise.

(Efterskrift: et nært Dødsfald nævnes.) „Guds Veje ere ikke os forstaaelige, men altid det bedste, bare vi holde fast paa Troen! da trænger den *vemodige* Taare de *første bitre* Taarer bort! Gud være med os alle.“

Frk. C., Juli(?) 1876: (Kong Georg var blevet syg i Wien og kom hertil med Tyfus; han blev paa det gule Palæ plejet af en Søster, der fandt ham altid elskværdig, taalmodig og taknemmelig.) „Efterat mine Linier sidst vare borte, kom Søster Anne Kirstine med den smukke Bibel og et stort Billede af den hellige Nadver; om begge Dele ere til hende, eller Billedet til Huset, for-

stod hun ikke rigtig? men en erkendlig Tak tør jeg nok i alle Tilfælde udtale. — I Dag otte Dage, altsaa næste Torsdag, skal jeg rejse, saafremt jeg kan komme op af Sengen til den Tid.“

Frk. C., 28. September 1876: „Der er meldt en Del nye Søstre, saa selv det nye Hus truer med at blive for trangt. Vi have taget Søster Ida hjem fra Sorø og gjort en Art „Probemeisterin“*) af hende, ogsaa skaffet rigeligere Undervisning til Søstrene, som der længe har været stor Trang til.“ Et Suk af „en Art Skuffelse“ følger den første Søster, der er traadt ud for at indgaa Ægteskab, om end det er „i alle Henseender sket saa hæderligt som muligt, med Anmodning om Pastor Steins og mit Samtykke o. s. v.“

Dr., Bernstorf, 3. Oktober 1876. Efter Udtalelse af Glæde over det gode Udbytte af Frk. Conrings Rejse kommer en Bemærkning om Søsterens Forlovelse: „men paa een Side godt, at man faar et Bevis paa Søstrenes Frihed i den Retning fremfor *Nonner*, som man saa ofte vil benægte. Dernæst kan hun *gavne* meget derovre, da Manden er en brav Mand med Kærlighed til Sagen.“

Dr., 18. November 1876: „Herved mit Kvartal eller Bidrag og dernæst min Glæde over det værdifulde *Legat*; det er noget af det bedste for Stiftelsens Selvstændighed i den rigtige Retning.**) — Hvorledes har De det efter Kuren? er Ondet bedre? . . .“

Dr., December 1876: „Kongen kommer***). Min Søster, Datter, Søsterdatter, tre Prinser, 4—5 Herrer og 3—4 Damer fra os; og to (Stole) til hvert af de andre Hoffer. Kongen mener at ville foretrække at se Huset *efter* Indvielsen. — Jeg finder, at vi bedst gik alene med Bestyrelsen og vores Følge igennem Huset og stiger ind i Vognen ved Udgangen af den anden Side. De øvrige maa da gaa senere.“

Frk. C., 31. December 1876 (om Aftenen efter Kirkens Indvielse): „Deres Majestæt sendes, tilligemed Bogen for 1877, den varmeste Tak for i Dag! vi ere alle højst taknemmelige for Deres Majestæters og hele den kongelige Families høje personlige Deltagelse i vor

*) Det tyske Navn for den, der har Ledelsen af de unge Søstre.

**) Stoltenbergs Præstelønningslegat ved Brev af 9. Oktober 1876.

***) Til Emmauskirkens Indvielse 31. December.

Glædesdag! Mit Indre er opfyldt af Pris og Lov over Herrens vidunderlige Førelse med os! Han har givet langt over det, vi have bedet og troet, i det jordiske. Han give nu og en frodig og aandelig Vækst, at ikke det indre i vort Hus skal komme til at staa tilbage mod det ydre. — Gud velsigne fremdeles, hvad Deres Majestæt planter og saar, paa Troens og Kærlighedens Omraade, saa alt hernede en rig Høst maa bringe den levende Forjættelse om en endnu herligere i det evige Hjem. — Maa ogsaa det kommende Aar være til Velsignelse for Deres Majestæt, i al god Gerning. Med dybeste Tak for al Naade i det gamle

allerunderdanigst
Søster Louise.“

Med *Emmauskirkens Indvielse* — Biskop Martensen for Alteret, Harald Stein paa Prædikestolen, hele Kongefamilien og en talrig, repræsentativ Forsamling til Stede — syntes Diakonissestiftelsen at have naaet sine Ønskers Maal. Samtidig traadte dens *Sygehus* ind i de anerkendte Hospitalers Række: Overlægens, rigtig nok meget beskedne, Gage fordobledes, og han fik baade Reservelæge og fastboende Kandidat. Maaske den nye Stilling ogsaa viste sig i, at Sundhedskollegiet gennem Fysikus nedlagde Indsigelse imod, at Stiftelsen dispenserede Lægemidler, saa at den maatte lade en af sine Søstre specielt uddanne til denne Gerning. — Diakonissestiftelsen havde jo tilmed to betydningsfulde *Filialer*, *Pensionatet*, hvori nu ogsaa Frk. Conrings 85aarige Fader tog Plads, og *Menighedsplejen*, som netop samme Aar fik en fastere og endnu nyttigere Tilværelse ved den betydelige Indsamling „til Kul og Brød“, som Landinspektør Berggreen fik istandbragt. Paa en vis Maade kunde ogsaa Louisestiftelsen regnes for dens Filial, om end økonomisk uafhængig. Men dernæst havde Diakonissestiftelsen allerede en Række *Stationer*, spredte saa langt som til Falster paa den ene Side og Jylland til den anden, og denne Række voksede Aar for Aar. Ogsaa Søstrenes Tal voksede, og endnu langt større Ting kunde man vente under en Leder, som ej alene fyldte sin lille Kirke til Overmaal, men hvis Mund og Pen havde Ry vidt om i Landets dannede Kredse. Her var altsaa stor Grund til at takke Gud og haabe paa ham. Det mærkes ogsaa, som af Frk. Conrings Brev Nytaars Aften, af Dronningens Nytaarsdag.

Nytaaer **1877**. Dronningen: „Tak for den kære Bog, og lad mig sige Dem min Tak for, at De saa taalmodig vandrede ad denne *tunge* Vej i alle de Aar! Jeg *følte godt*, at det *ikke* var *mig*, der burde have Tak, men *Dem* frem for alle! havde jeg ikke haft *Dem til at arbejde*, hvor vilde det nu staaet med Værket! Gud velsignede Deres Arbejde, min gode Vilje og lille Bidrag, naar og hvor jeg kunde! Det er mig den *dejlignste Slutning* af Aaret, og de Ord, som Pastor Stein sagde, bragte stor *Trøst* i mit Hjerter, der sørger for de kære, det maatte miste 1876. — — Jeg beder om en Plads paa den *anden Side* af, hvor jeg sad; det var mig for nær, og ikke saa behageligt, for jeg holder af at *se* Prædikanten. — Kongen og alle var meget tilfredse med hele Festen, som glædede Deres trofaste
Louise.“

Dronningen, 15. Januar 1877: „Jeg har et Hverv til Dem fra min søde lille Dronning Olga. Hun beder om at faa en fuldstændig *Diakonissedragt*, og jeg har lovet hende, at hun skulde faa en *Dukke* med *Tøjet paa* og en Kappe af rigtig Størrelse ekstra. Kun den *hvide* Hat. Vil De være saa god at besørge det for mig, og saa vedlægge vi en Prøve af Tøjets Stof. Jeg tror, at Prøvesøstres Dragt og Kappe skulde ogsaa med. — Tilgiv denne Skrift, det er bælgmørkt. Skylder jeg intet til Huset? Jeg stoler paa Dem i den Retning som i alt.
Deres Louise.“

Dronningen, ²⁶/₂ 77: „Jeg har faaet et helt Ameublement*) forærende, til et Aftrædelsesværelse for mig, til Diakonissehuset, og da jeg ikke har et sligt, saa kan det jo godt *anvendes* i et af de større Rum. Man beder kun at lade en Flyttevogn afhente det, og Transporten skal jeg da betale. — Jeg skal derfor lade det besørge ud til Dem og skrive Dem derfor, ellers kunde De falde paa at sige: vi har ikke bestilt det! og sende Vognen bort, som jo var stor Skade. For Eksempel Spejlene kan vist godt sælges, hvis De ingen Brug har derfor.“

Frk. C.: „Deres Majestæts Brev har næsten forskrækket mig! og hele Dagen har jeg med Spænding set ud efter Herlighederne, men endnu er de ikke komne til Syne! Forudsætningen at Deres

*) Efter Enkefru Deichmann (Firma Gyldendahl): hvidlakerede Møbler med rødt Atlask-Betræk.

Majestæt har et Aftrædelsværelse her, vil dermed kunne blive til Virkelighed: „Buestuen“, den, som ligger overfor Indgangen i Søsterfløjen og oprindelig var bestemt til Bestyrelsesmøder, kan nu dekoreres med de omtalte Genstande og staa til Deres Majestæts Afbenyttelse, naar vi kun maa have Lov at benytte det ved særegne Lejligheder, naar Deres Majestæt ikke er tilstede. — Netop som denne Overraskelse kom, vilde jeg have tilmeldt Deres Majestæt, at vi paa Søndag vente at faa 7 Prøvesøstre optagne til Diakonisser, straks efter endt Prædiken, og om Gud vil, til Efteraaret mere end dobbelt saa mange!“

Dronningen: — „Det kommer paa Lørdag Middag og bringes ud; naturligvis at De anvender alt efter eget Ønske, jeg har givet det til Huset . . . Faar jeg Dukken og Kapperne snart, Dronning Olga længes efter Modellen . . . Blot der ikke kommer en Sygdom blandt de stakkels Søstre! jeg haaber til Gud: ej; men de ere vel overanstrengte med de mange syge.“

Dr.: „Siden De bragte de nydelige Dukker, og jeg ikke kunde se Dem, har jeg ikke hørt fra Dem . . . Da jeg saa i Beretningen: 1200 Kr. aarlig fra mig, saa har jeg jo betalt for lidt. Aa, skriv det op og sig ikke, hvor konfus den stakkels Dronning dog bliver, til andre; gem mine Svagheder og glem dem, men glem ikke mig.“

Dr., ^{20/4} 77: „Jeg venter et Svar paa mit Brev siden 14 Dage, hvori jeg bl. a. *spurgte* om *Udlæg* for Dukkerne, og hvor meget jeg skal betale for April Maaned, er det 400 eller 200? . . . Stoltenbergs Død er et *stort Tab*, og jeg beklager det for Frk. Vold især, men ogsaa for de uendelig mange, han hjalp. Hvor findes Evner *forenede* som hos denne gode gamle rige Mand. Diakonissehuset vil ikke tabe, efter hvad jeg veed,*⁾ og stedse *bevare* et Minde om Kirkens Bygger.“

Frk. C., April 1877: „Deres Majestæt har al Grund og Ret til at tro, at jeg ikke har faaet det sidste Brev; dog det har jeg, besvarede det ogsaa, men lod det saa ligge uden at sende det

*) I St.s Testamente var Stiftelsen endnu betænkt med 50,000 Kr. til Fripladser; ialt har han skænket den næsten 234,000 Kr. foruden store Gaver til Louisestiftelsen.

Menighedshjem i Hovedstaden (Stationer): 1 Nathanaels Sogn; 2 Frue Sogns Optagelses-hjem i Dyrehaven; 3 Matthæus Sogns Plejeforening; 4 Frederiksbergs Sogns Menighedshjem-

bort! Det er en af mine Forkertheder, og jeg beder tusinde Gange om Forladelse derfor; men naar der er meget og fra mange forskellige Sider, som bevæger mig, saa kommer der ligesom en Stumheds Aand over mig! hvad jeg skriver, bliver da saa tørt og trist, at jeg ikke kan bekvemme mig til at sende det bort, men venter og venter, og saa sker det, at Tiden løber fra mig . . . Vor gamle Velgørers Død*) gør vemodig, men Den, som har ledet hans Hjerte til at tage sig af os, leder fremdeles Hjerterne, og Han veed, at det er meget, som vi behøve! — Tidens tunge Tryk hviler mere og mere over alt, og for en Del over alle, men Herren fører nok alt til det bedste, den Vished gør mig altid igen frimodig, naar Hjertet banker i Uro og Smerte. — Maa nu Deres Majestæt kun ikke have faaet alt for meget af mit Generalskrifte-maal! Altid i taknemmelig Kærlighed

Allerunderdanigst
Søster Louise.“

Frk. C., Maj 20. 1877: Bøn om, at Dronningen ved Aarsfesten den 27. vil tillade Bestyrelsen og andre, hvem Huset skylder særlig Tak, „at modtage og føre Deres Majestæt ind ad Døren i Søsterfløjen og i det Værelse, der ved Fru Deichmanns Gave er indrettet til Aftrædelsesværelse, for derved at hædre Gaven og forebygge, at ikke Bedrøvelsen fra vor Indvielsesfest gentager sig, hvor enkelte havde haft det Uheld ikke at komme i Deres Majestæts Nærhed og længe efter ikke kunde forvinde denne Skuffelse. Om vi da maa vente Deres Majestæt Kl. 10 $\frac{1}{2}$, saa kan Modtagelsen finde Sted og Kirken dog begynde som sædvanligt 10 $\frac{3}{4}$.“

Frk. C., Juli 15. 1877. Dronningen har ment, at Pastor Stein burde tage en Ferierejse, men med denne „kærlige Tanke gik det, som jeg nok tænkte: Helbred og Kræfter var der slet intet i Vejen med, andre Rejser end en nødvendig Forretningsrejse til Jylland i Efteraaret kunde der i Aar ikke tænkes paa; mine Indvendinger fandt døve Øren! men dog takker jeg Deres Majestæt for den kærlige Hensigt, der vilde frede og værne om de Kræfter, vi ofte ere nødte til at forlange for meget af, og som saa troligen hel-

*) Etatsraad Stoltenberg døde $\frac{15}{4}$ 1876.

liges vor Gerning. Vi have i Dag haft en velsignet Gudstjeneste og Altergang, hvor mange deltog!“

Dr., 24. Nov. 1877: „En Evighed, jeg intet hørte fra Dem, min gode Søster Louise . . . At Pastor Stein med saa megen Godhed opfyldte min Bøn, har rørt mig, og jeg takker Bestyrelsen, fordi den gik ind paa det.*) Det er en Undtagelse, men Omstændighederne var det ogsaa; og at Broderen paa 13 Aar kom for at takke mig paa den afdøde Moders og lille Søsters Vegne, som nu fik det godt, hvorover Moderen vilde glæde sig — det vil røre Dem, som det rørte mig til Taarer! Tak derfor endnu engang for den Følelse af Glæde over, maaske at have frelst en lille Sjæl fra moralsk Undergang, der opstod i mig, og som jeg skyldte Deres Imødekommen. Farvel, lad mig høre, hvorledes det gaar Dem selv specielt.

Deres
Louise.“

Frk. C., Nov. 28. 77: „Med os gaar alt sin jævne Gang! Til 1. Jan. skulle vi sende fire Søstre til Jylland til to nye Steder. Paa Bekymringer, paa Glæder og Sorger fattes det os ikke.“

1878. Bestyrelsen holdt kun 4 Møder i dette Aar, hvoraf man vel maatte kunne slutte, at det var et roligt Aar. Kirken fik forsaavidt sin Fuldendelse, som den modtog sit Alterbillede, under hvis „Opsættelse“ den var lukket fra 13. til 30. Maj. Opsættelse i sædvanlig Betydning havde der været nok af, idet Prof. Carl Bloch, hos hvem den oprindelig var bestilt, havde ventet i Aar og Dag med at svare, at han ikke mente at kunne udføre den for den Sum, som var blevet aftalt. Det blev saa Anton Dorphs Billede, der kom til at glæde Menigheden, fra Søndag til Søndag. — Fra 1. Jan. er der kommet Søstre til Menighedspleje i Horsens og Aalborg, fra 1. Marts i Kolding. — „Til Brug for de Diakonisser, der have Menighedspleje i Kjøbenhavn“, er der af „Foreningen for Menighedsplejen“ lejet Lokale i Læderstræde 5.“ Denne Notiits fra Bestyrelsesmødet den 8. Jan. viser os, hvordan Begrebet „Menigheds-

*) Det drejer sig vistnok om et Barn, som før den da bestemte Alder blev optaget paa Louisestiftelsen.

pleje“, hvis Navn blev dannet af Frk. Conring i Strasborg 1862 og 5 Aar senere ført ud i Livet herhjemme, siden har udviklet sig i Praksis og Theori. Nu (i 1913) er det ikke Søstrene, der har Menighedsplejen, men Menighedsplejen, der har Søstre og Forening og Lokale og det hele. – Ved Mødet 13. Maj meddeles, at Søster Anna er rejst til sit Hjem for under sin Søsters Sygdom at være hos sine Forældre; Søster Anne Marie har overtaget hendes Ger-ning. – Heller ikke Brevene indeholder særligt vigtige Ting.

Frk. C., Marts, 7., 1878. Dronningen har tilbudt Billetter til en Koncert i det nyopførte kongelige Theater. „Deres Majestæts naadige Tilbud har glædet mig meget, og ligesom Deres Majestæt siger jeg med: under saadanne Omstændigheder kan der ikke være noget stødende deri! . . . det er en stor Nydelse at høre god Musik, og jeg nægter ikke, at det ogsaa vil more mig at se det nye Theaters Indre; det tænkte jeg netop en Gang ved at komme der forbi. Paa Søstrenes Vegne bringer jeg Deres Majestæt vor alles allerunderdanigste Tak.“

Dr., Fredensborg, 13. Nov. 1878: „Hvor længe det dog er, siden jeg hørte fra Dem, min kære Søster Louise, jeg formelig længes efter at høre lidt fra Dem, og indlagte ynkelige Brev giver mig Anledning til at skrive Dem til for at spørge, om De med Hjerte og Forstand kunde hjælpe mig til et godt Raad for dette stakkels ulykkelige Væsen! De kunde vel ikke tage hende til Huset, hvor hun maaske kunde lære at være nyttig med den ene Arm, og saa kunde vi maaske finde noget til hende derefter. Giv mig et godt Raad og send mig Brevet tilbage, for at min Sekretær kan indhente Oplysninger om Forholdet, jeg har ondt af hende, stakkels Pige; men en lille Stue har jeg ikke desværre, men det er just det, for slige Stakler, at jeg saa gerne vilde have et Opholds-
sted grundet, hvor de var forsørget og lærte det, de kunde efter deres Kræfter. Farvel, kære Søster Louise, jeg haaber, De er vel? Forlovelsen*) er en Glæde, der bringer Taarer hos

Deres inderlig hengivne

Louise.

Jeg vil gerne betale noget for Pigen.“

*) Prinsesse Thyras med Hertugen af Cumberland.

Frk. C., Nov. 14: „At hun (den omskrevne eenarmede Pige fra Koldingegnen) maa kunne hjælpes paa en eller anden Maade til Selverhverv, tvivler jeg slet ikke paa; mange unge Piger, ja selv Børn med een Arm og ofte med to eller tre Fingre paa den tilbageblevne Haand, lære at sy, strikke og hækle, flette Straa o. s. v. hos en ung Pige, som Samfundet for vanføre Børn har antaget,*) og af dem have vi gerne altid nogle her; i den Undervisning kunde hun vist faa Del, hvis det *behøves*, og der ikke paa en nemmere Maade kunde skaffes hende en Livsgerning i Nærheden af hendes Hjem; bl. a. mener jeg, kan hun let oplæres til at staa i en Butik eller blive Landpost m. m. Saa snart jeg har faaet Svar fra Kolding og derefter fra hendes Præst, skal jeg straks underrette Deres Majestæt derom. . . Muligt er desværre jo ogsaa, at hun ikke er, som hun maa være, for at Deres Majestæt kan tage sig af hende, saa paalidelige Menneskers Vidnesbyrd derovre fra er det allernødvendigste.“

Frk. C., Nov. 30. 1878: „Vi her have f. T. ikke mere Kors, end man sædvanlig har, men dog nok til at holde Længslen levende efter den Tilstand, hvor der ingen Sorg og Synd er mere.“

1879 ser ligesaa roligt ud; Bestyrelsen holder endog kun 3 Møder i et helt Aar, men kan vel ogsaa under den dygtige Ledelse faa en Del besørget i hvert Møde. — Det Røde Kors (Foreningen for syges og saaredes Forplejning) har ved sin Aarhus-Filial faaet 2 Elever uddannet paa Sygehuset i Aarhus. Da dette forøger Søstrenes Ansvar og formindsker Hyggen ved deres Samvær, har Diakonissestiftelsen ønsket at sende en 3. Søster i St. f. Eleverne. Men paa Henvendelse af Foreningens Formand, General Thomsen, til Pastor Stein, gaar denne ind paa at foreslaa sin Bestyrelse, hvad ogsaa vedtoges og tilskreves Generalen — „for ikke at sætte den ærede Forenings Filial i Forlegenhed og for at give et nyt Bevis paa vor gode Vilje til Samarbejde indenfor de Grænser, som maa drages,“ — : at fortsætte Uddannelsen endnu et Toaar; dog, at Foreningen ikke maatte søge sine Elever uddannede paa andre Syge-

*) Frk. Johanne Petersen, Samfundets mangeaarige Forstanderinde, som tidligere paa D. St.s Hospital var helbredet for en indgribende og langvarig Sygdom.

huse, som Diakonisser betjener. — Maaske kom der mere, end der umiddelbart viste sig, ud af denne lille Berøring med en Sygeplejevirkksomhed, der ikke i sin Virkemaade er bunden ved konfessionelle Principper eller en allerede 43 Aar gammel Sags Overleveringer.

Medens det store Byggeforetagende var bragt til Ende uden andet Uheld, end hvad der ses at være gjort af med en Dusør paa 10 Kr.! kom en tidligere, næppe for sin Ædrueligheds Skyld afskediget Karl ynkeligt af Dage 1879 efter et Besøg hos Stiftelsens Karle ved at falde ud over Trappe-Rækværket. Nogle Aar efter satte en mandlig Medhjælper næsten sit Liv, for lang Tid da sin Førlighed til ved at falde ned med en Kul-Hisse, og senere blev en ung Søsters Liv udslukt ved et Øjeblikks Fald, da hun traadte uden for et Vindue for at polere det. I begge disse Tilfælde handlede vedkommende mod udtrykkelige Forbud. Men saadanne Erfaringer faar allerede et eneste Hus paa, hvor Menneskelivet hænger i en Traad!

Ved Bestyrelsesmødet 10. Jan. meddeltes, at Diakonisse Søster Sophie Zahrtmann, der har ladet sig uddanne og indvie i Strasbourg, fra Februar af, efter hvad der bestandig har været hendes Tanke, tilbyder det danske Hus sin Tjeneste; hun er udset til Pladsen som „de unge Søstres Lederske“.

Frk. C., ^{30/4} 79. „Vor nye Søster Sophie Zahrtmann gør vore Hjerter godt og vil nok blive til Velsignelse i vort Samfund“.

Frk. C., Juni 13. 1879: „I Dag ere alle Bestyrelser af Hospitaller, Selskaber o. s. v. indkaldte af det nye Børnehospitals Bestyrelse til at bese dette, selv Inspektionen paa Frederiksbergs Kommune-Hospital; men alle Medlemmerne af Diakonissestiftelsen ere forbigaaede. At dette er en udsøgt Uhøflighed, kan der ikke tages fejl af, netop da Hospitalet bærer Deres Majestæts Navn, og der var Tale om Diakonisser til Plejen. Ligeledes have *alle* Byens Præster været indbudne til Universitetsfestlighederne med Undtagelse af Diakonissestiftelsens Præst; her borger hans Personlighed og den alm. Anseelse, han staar i, for, at det ikke er noget personligt, men kun den Sag, han er knyttet til, som denne Udmærkelse skyldes! Han selv tager det meget roligt, og hvad mig angaar med Hensyn

til Børnehospitalet, da vilde jeg dog ikke have kunnet nyde godt deraf, da jeg desværre maa ligge paa min Ryg, som atter er daarlig, men blandt vor Bestyrelse er der vistnok dem, som vil føle det som en Tilsidesættelse og blive ilde berørte derved. Af den Grund synes jeg, det burde meddeles Deres Majestæt, maaske saa Vedkommende ved Lejlighed faar en lille Bemærkning derom! Iøvrigt er det mig kærere, naar uvenlige Sindelag lægges aabent for Dagen ved given Lejlighed, og man derved bliver sin Stilling klart bevidst, end naar en venlig Form benyttes, som kan friste til at tro paa Freden og tage alt for gode Vare. — Vor kære Sag har vundet mangen god og paalidelig Ven i de forskelligste Samfundsklasser, saa kan den ogsaa godt bære at have nogle Uvenner; det tager den ingen Skade af og viser netop, at man har Forstaaelse af, hvad vi vil og ikke vil . . . Undskyld, at jeg ulejliger Ds. Majestæt med denne Sag, som jo har sin Betydning, men til *Hjerte* gaar den *mig* ikke!“

Dr., Juni 1879: „Tak for Deres Brev; vel var det lidt forstemt, og jeg misforstod det ikke; men ved Børnehospitalet kan det være *min Skyld*, da jeg fik en Mængde Billetter, men i den gode Tro, at Diakonissestiftelsen havde faaet Indbydelse, gav jeg dem til andre. Universitetsfesten har gjort sig skyldig i mange Fejl af den Slags, saa jeg tror ikke, at det var en speciel Tilsidesættelse, og haaber, De har forvundet det; jeg giver P. Stein Ret i, ej at tage sig sligt nær. — Jeg haaber, De har det bedre, og *bøn-falder* om at skaane Dem selv lidt og lade de raske arbejde med. Farvel, kære Søster Louise.

Deres hengivne

Louise.

Frk. C., Okt. 1879: „I den lille Verden herude, som vi høre til, er intet særligt forefaldet, uden at den store Sovesal paa Loftet er bleven færdig og taget i Brug af Søster Sophie Z., som sover der med 12 af de yngste Søstre og en anden ung Pige, men skønt de saaledes ere 14 i eet Rum, er det dog saa hyggeligt og ejendommeligt,*) at alle synes godt derom.“

*) Ved lange Forhæng, der danner særligt Rum for hver enkelt.

Frk. C., Dec. 1879. I Anledning af et Diakonissehus, som nogen mente, at vi skulde sende vore Søstre til for at uddannes:

„Det kommer jo ikke an paa, at vi tilegne os det ene eller det andet udenlandske Hus's Maade og Skikke, men at vi stræbe at indprente vore Søstre alt det, som kan gøre dem dygtige og vel skikkede til vort Kald. Iøvrigt forstaar jeg saa godt, at man har Forkærlighed for et Hus frem for andre; at vi herhjemme i mange Henseender staa tilbage for, hvad der i Udlandet præsteres, det skal jeg villig indrømme, men saa er der ogsaa det, som vore Søstre godt kan taale Sammenligning i med andre Huses gode Søstre. — At Søster Sophie netop skal være os en Hjælp i den indre Udvikling af alt, hvad der behøves for Søstrene, er mit Haab.“

Dr., 23. Dec. 1879: „Sig den gode Person, — er det Mand eller Kvinde? — at vi i Pastor Stein har den bedste Støtte og i Søster Louise den fortræffeligste Bestyrerinde og Vejlederinde, det siger jeg ham eller hende, med Tak for Interessen. Hvad Deres Breve angaar, da ere de mig altid en Glæde.“

1880. Saaledes skrev Droningen lille Juleaften 1879. Lidet anede hun, at inden Uger skulde hendes kære Diakonissehus rystes af en Storm, der splittede dets Piller og Bærere, som hun nu syntes bar det saa fast. Disse Skuffelser og Sindsbevægelser gik saa dybt til Hjerte, at der endnu længe efter spores en Bitterhed, som ellers er fjern fra hendes ædelbaarne Sjæl.

Medens de sidste Aar var tyndt og spredt fremstillede, baade i Protokol og Breve, saa dette Aar Bestyrelsen samlet ofte med kun 8—14 Dages Mellemrum, og Brevene fra begge Sider er baade mange og lange. Pladshensynet ligesom ogsaa Diskretionspligten faar da dobbelt gøre sig gældende, og dog vilde det være Uret at gaa altfor let forbi disse Begivenheder, hvor der vel maa indrømmes ogsaa at være personlige Motiver, ikke mindst paa den kvindelige Side, men hvor det dog overvejende er Sagen, der kæmpes for, med Grunde, der ogsaa har deres Vægt og Brugbarhed langt udover det Øjeblik og de snævrere Omraader, paa hvilke de den Gang blev anvendte.

Frk. C., 24. Jan. 1880. Dronningen har mindet hende om en Kvittering, og da maa hun sige Aarsagen til Undladelsen:

„Jeg var uvis om, hvorvidt jeg endnu burde tie, eller om jeg turde forelægge Deres Majestæt en alvorlig Sag; men nu da jeg har Pennen i Haanden føler jeg, at det ikke er godt at betro den til Papiret, og heller ikke tør jeg komme ind og bede om at maatte forelægge den mundlig, for derved kan den saa let komme for andre Øren end kun Deres Majestæt;*) jeg tyer derfor til det Haab, at den udtalte Tanke ret snart vil blive Virkelighed og Deres Majestæt atter gøre os lykkelige ved et naadigt Besøg. Jeg har alt i længere Tid længtes efter at bringe denne og en anden Sag frem, som staar i Forbindelse dermed, men har ogsaa haft mine Betæneligheder, som dog nu maa vige. — I Morgen prædiker Pastor Stein ikke. — Deres Majestæt vil af disse Linier se, hvor trygt jeg stoler paa at turde sige alt, og bede om alt.

Allerunderdanigst

Søster Louise.“

Spørgsmaalet var det vanskelige om de rette Grænser for Kvinders Pleje af Mænd. „For den rene er alting rent“; ja, men Engle er vi da endnu ikke. „Nød bryder alle Love“; men hvis der nu ingen Nød er? Vi Danske føler os stærkt foragede i Finland ved baade i Dampbadet og paa Badebroen ved Søen at møde kvindelig Betjening til Mænd. Dem generer det ikke, men os saa meget mere. I Tyskland er Følelserne i den Henseende vel de samme som hos os. Da man der begyndte Diakonissegerningen, som i Stedet for den forrige næsten i alle Henseender raa og forraaende Sygebehandling skulde fremstille en fintfølende ægte Sygepleje, slog man fast, at Søstrene skulde have mandlig Hjælp, dels overfor Opgaver, der absolut krævede mere end Kvindekræfter, dels overfor hvad der uden Nødvendighed saarede deres — og maaske i endnu højere Grad Mændenes — Blufærdighed. Dette er endogsaa fastsat som Fællesregel for alle Diakonissehuse, som staar i Fælleskab med Kaiserswerth; det er et af Vilkaarene for at regnes til Kaiserswerthforbundet. Dengang det danske Diakonisse-

*) Bag Dronningens Modtagelsesgemak stod Døren aaben til en hel Række Værelser, hvor det let kunde høres, hvad der maatte siges nogenlunde højt for at blive opfattet af rette Vedkommende.

hus begyndte at overtage Stationer, vedtoges da ogsaa „Betingelser for Søstres Udsendelse til Sygehuse“ (foreslaet af Frk. Conring 1872, trykt 1874), som i Lighed med tilsvarende Bestemmelser for andre Diakonissehuse havde sin § 7, der stillede et saadant Krav til Bestyrelsen for Sygehuset. Ikke desto mindre traf Forstanderinden ved en Rejse i Efteraaret 1879 et Sygehus, hvor der i det hele blev sørget slet for Søstrene, og hvor det saa ved nærmere Efterspørgsel viste sig, at der trods den underskrevne Kontrakt aldeles ikke var stillet nogen mandlig Hjælp til Søstrenes Raadighed, men at de ganske hensynsløst var tvungne til at foretage enhver Handling, hvor svær eller hvor frastødende den saa kunde være for dem.

Her havde jo været god Grund til at opsigte Stationen, dersom den ikke straks og fuldstændigt opfyldte Kontrakten; men derom kunde man ikke blive enig, ikke engang mellem Søstrenes to nærmeste Foresatte og Støtter. Og mange tog Del i denne Strid, selv førend Sagen blev offentlig: Biskopper, Præster og Læger.

Paa sin Venindes Nødraab kom Dronningen ud paa Diakonissestiftelsen og fik Søstrene samlede om sig. Paa Spørgsmaalet: i Fald der var ganske særlige Tilfælde, om de da vilde overvinde alt for at hjælpe, svarede de alle: „Ja!“ „Altsaa under særlige Omstændigheder skulde det være tilladt, men paa ingen Maade som Regel.“

I sit Svar (30. Jan.) frygter Forstanderinden, at Dronningens Forsøg paa at omstemme den anden Side ikke vil føre til Maalet.

„Man ønsker ikke § 7 omlavet, men kun annulleret i Praxis. . . . Men det er . . . kun en Ytring af den Retning, som P. Stein lidt efter lidt har sluttet sig til: „Vi skulle have et Mønsterhospital, vor Pleje skal være den bedste : i alle Maader efter de Regler, som den nuværende Tid og Øjeblikkets Læger ynder og forstaar, uden noget andet Hensyn. Søstrene skulle oplæres til de nødvendige Færdigheder, men kun for at være Lægens Medhjælp; Forskellen paa Mand og Kvinde er kun eensidig Fordom, der ikke er tidssvarende; derfor er det Søstrenes Pligt at se bort fra alt saadant og foretage hvadsomhelst for og med Mænd. Hvad andre Diakonissestiftelser antage som Rettesnor, har ingen Gyldighed for os; det binder os fastere til det gamle stive Væsen, som vi skulle stræbe at frigøre os for, og den megen Tale om Diakonissesagen fostrer kun

en Sort Hovmod af sig, i hvilken vi se ned paa andre Sygeplejersker, og holder desuden den tykke og tunge Luft af gudeligt Smaasnak vedlige, som falder andre saa kvælende paa Brystet.“ I Anledning af disse og lignende Udtalelser af Pastor Stein har jeg alvorlig bedet ham sige mig, om han følte Kraft og Tilbøjelighed i sig til at føre Sagen paa denne Maade til Fuldkommenhed; om saa var, vilde jeg stille og uden Bitterhed trække mig tilbage, thi være med dertil kunde jeg ikke. Derom vilde han intet høre... P. Steins Opfattelse maa føre til sikker Undergang for Diakonissesagen, saa jeg endog vilde bede om, at den maatte faa et andet Navn, om disse Principper skulde gøres gældende, og det er i Sandhed en Glæde for mig, at alle de hjemmeværende og alle de udenbyes *indviede* Diakonisser dele min Opfattelse og ønske at vedblive i det Spor, vi have begyndt!...“

Der er naturligvis Ensidighed i denne Fremstilling; men Pastor Stein kunde vel ogsaa lade sig drive til Ensidighed i den Retning, hvor Kulturstrømningen syntes at føre hen. Hvor vidt de gensidige Misforstaaelser kunde gaa, ses af, at Frk. C. i Brev af $\frac{7}{2}$ maa gøre Dronningen Rede, hvorfor hun hin Søndag, da Stein ikke prædikede, gik til Alters hos sin gamle Ven, Dr. Kalkar, der havde faaet Emmauskirken overladt til Gudstjeneste...

... „Iøvrigt veed Deres Majestæt, at om der er nogen, som har været glad og usigelig taknemmelig for vor Præst og Formand, saa var det mig; jeg har *altid æret* ham i alle Forhold, overfor ham selv, naar vi vare ene, som overfor Søstre og andre... Et Samfund som vort, der bestaar af saa mange Kvinder af den mest forskellige Art, men alle med aandelige Fornødenheder, kan ikke, uden at tage Skade, undvære den Pleje, som det er en Sjælesørgers Gerning at yde dem. Om vore Søstre maa jeg sige: de ere meget ædruelige og begære ikke meget i den Retning, men Gaver dertil savnes ogsaa ganske hos vor Præst, hvilket han selv veed og føler. Det samme er Tilfældet med Behandlingen af de syge, hvor han ikke kan træde den enkelte nær. Vi have sammen talt derom, og en Hjælpepræst synes mig den naturligste Udvej, om en saadan kan findes, og P. Steins uegennyttige Tænkemaade giver sig atter Vidnesbyrd ved denne Lejlighed, idet han er beredt til at bidrage med det halve Beløb til hans Gagering.“

... „Efter Kirken i Dag“, tilføjer hun i et Brev af $\frac{8}{2}$, „talte

vi lidt sammen, og jeg bad ham inderligt opgive Tanken om at forlade os, da det ved Gudstjenesten atter var blevet saa levende for mig, at han ikke turde opgive de mange, som hans Ord samlede og opbyggede, men Svaret var: „Det gaar dog vist den Vej, for jeg føler, jeg kan ikke! — skulde jeg nærmere ind paa Søstrene og arbejde mere med dem — nej, jeg kan ikke!“ dette smertede mig dybt, thi under selve Prædikenen, som i Dag var udmærket god, følte jeg saa levende, at det var *min* Pligt at trække mig tilbage . . . men da jeg saa hørte hin Ytring, blev jeg atter vaklende; hvad er Ret og Guds Vilje? hvad bør jeg? hvad tør jeg? . . .“ —

„Det gaar dog den Vej,“ havde Pastor Stein sagt. Otte Dage efter, den 16. Februar, var Bestyrelsen samlet for at høre først Pastor Steins Begæring om at fratræde Stillingen som Præst, saa Dr. Holsteins om at fratræde Stillingen som Overlæge. Denne Stilling enedes man om at tilbyde Dr. med. Richard Paulli, ligesom man vedtog at tilbyde Stillingen som Præst til Pastor Dalhoff ved St. Hans Hospital. Begge var uden Tvivl udpegede af P. Stein, der bl. a. havde tilbragt nogle Uger i Roskilde for at finde Ro til at forfatte Mindeskriftet om Rudolf Frimodt, og da havde haft Lejlighed til at høre den Mand, hvem han nu foreslog til sin Efterfølger. Ingen af de foreslaaede mente at turde afvise Kaldet fra Diakonissestiftelsen netop i dens vanskelige Tider. For Overlægen blev der krævet den Ret, at han skulde være ikke blot personligt, men født Medlem af Bestyrelsen, ligesom Præsten og Forstanderinden. Dronningen gjorde velgrundede Indvendinger derimod — der kunde jo tænkes den Mand, som man gerne vilde have til Overlæge, men ikke i Bestyrelsen —, men gav efter for at faa en fredelig Ende paa Sagen.

Der stod vældigt Kampgny om Diakonissestiftelsen, og mange brugte Lejligheden til at slaa løs paa mere end den. Men ogsaa dens Venner rørte sig — Mænd som Biskop Lind eller som Sognepræst Dr. Joh. Clausen, der sagde Frk. C. „Tak for Deres Fastholden af den omhandlede Paragraf, hvis Udsettelse efter min Forstand vilde have været til ikke liden Skade for hele den Aand og den Duft, som ved Guds Naade hidindtil har hvilet over de tjenende Søstre.“ Ja i Bestyrelsesmødet 10. Maj fremlagdes der en hel Adresse om Diakonissernes Virksomhed i Provinserne, hvortil Provst Vahl havde samlet Underskrifter gennem en Række Komi-

teer. Underligt nok vedtog Bestyrelsen, at den ikke skulde offentliggøres, men kun omtales i Beretningen og oversendes til Dronningen.

Dr., ²⁰/₃: . . . „Til Stein skrev jeg meget alvorligt og sagde ham, at jeg gav efter i denne Sag, men ventede herefter, at han som Præst og som Menneske vilde søge saa vidt mulig, at *Ro og Fred* vender tilbage i vort kære Hus, og at jeg havde givet Eksempel paa at række Haanden dertil. . .“ — ²²/₃ efter at have set Stein hos sig: „Han gentog, at han vilde blive (som Formand) saa længe eller saa kort, som jeg vilde, og jeg svarede: det vil vi nu se. Da tilføjede han ogsaa, at han saa slet ikke vilde blande sig i Detailler, hvortil jeg mente, det var godt, for det burde han ikke have gjort. . .“

Dr., ¹⁵/₄ 80: „Biskop M. har fortalt Kongen, at de førte Sagen ind paa en pietistisk Vej og f. Eks., at De havde ladet Søstrene hente ud af Operationsstuen *under Operationen for en Andagtsstunde*. Har De kendt Mage til Beskyldning? hvor kan sligt dog komme fra? . . . Den skrækelige Tildragelse er jo altid, at Søstrene nægte at hjælpe, „hvor Døden er nær“, for Deres Blufærdighed, og det er Genstand for almindelig Salonkonversation: meget passende sujet. . . Min Mening er, at naar dette Tordenvej er overstaet, og vi faar de to Nye, vil *Søstrene* og deres *trofaste Bestyrerinde* nok i *Gerning* bevise, Guds Magt er dog større end al menneskelig Ondskab, og vor kære, nu saa haardt angrebne Diakonissesag vokser frodigere op herefter. Vær i Bøn ved godt Mod.“

Dr.: „I dette Øjeblik forlod Dr. Paulli mig, og jeg talte med ham, som jeg altid gør, ligefrem og hele Sandheden . . . Hans Opfattelse er saa klar og fuldkommen rigtig, og jeg maa give ham Ret i, at han maa være eneraadig over Hospitalet og *Sygeplejeres Opdragelse*, som han overtager selv med hele Ansvar. Dette er en Sag, der vil lette Dem selv en stor Del af Ansvar *lige overfor Publikum*, som nu mere end før er opsat paa at tillægge Dem Skyld for dette Intermezzo. . . Paulli er en lille, men vist dygtig og elskelig Mand; hans Stemme bragte Ro i mit Sind, jeg elskede hans Fader, og Stemmen ligner ham. . . Da Deres Renommée lader til at være bygget paa det ydre, ikke paa det bedre Jeg, saa maa De vel sagtens ogsaa sætte et venligere Ansigt op til Folk. De Stakler, som gaa

derefter, men lad endelig dem faa det venlige Ansigt. . . Han (Paulli) lovede endvidere at betragte mig som den virkelige Beskytterinde, ikke som en Dukke med Navnet, og tale med mig om Ting, der krævede Forklaring, førend han talte til andre derom.“

Frk. C., April (?) 1880: „For Deres Majestæts kære Brev har jeg gemt min Tak til i Dag, efter at have talt med Dr. Paulli, men nu kan jeg ogsaa bringe den af Hjerter, thi jeg har faaet Indtryk af, at den Mand fortjener Tillid. Jeg har den bedste Vilje til at lette ham de Vilkaar, under hvilke han skal arbejde, baade fordi jeg er ham taknemmelig som den, der er beredt til at arbejde for og med os, og fordi han tager sin Opgave saa alvorligt, at han gør den til et Studium*) og ikke tror sig dygtig til at løfte den med de Erfaringer og Kundskaber, han er i Besiddelse af, som de allerfleste vilde kalde for tilstrækkelige; dette vidner saa godt for ham, at jeg med Haab og godt Mod kan tage imod ham og i det Forhold atter føle noget, der ligner Glæde! ja, maaske er jeg meget sangvinsk, i al Fald meget elastisk . . . Altsaa lover jeg gerne, *hvad jeg kan*; men hvad jeg *ikke kan*, tør jeg heller ikke love, bl. a. at vise et smilende Ansigt! mit stakkels Ansigt har altid været mig en Sorg, og den store Alvor, der har præget det, er jeg ikke Herre over; siden jeg var 17 Aar, har jeg kæmpet for at vise den tilbage og ind i det usynlige Indre, men det er ikke lykkedes og vil vist aldrig lykkes, saa den Sag frygter jeg, er haabløs; men at mit alvorlige, eller endog maaske mørke Ansigt ikke stammer fra mørke og uvenlige Følelser, det tror jeg at turde sige, og dem vil jeg altid stræbe at holde borte, være saa mild og lemfældig, som *jeg kan* være det, og haabe af ham, at han kan se længere, end det Ydre naaer. — Iøvrigt kan jeg saa godt forstaa, at Folk ikke kan lide mig, for jeg kan det ikke selv, men maa tage det som et af mine tungeste Kors, at jeg er, *som* jeg er, og saa frygter jeg dog at forsynde mig mod Vorherre med denne Sorg; det er jo dog ham, der tildeler hvert Menneske ogsaa disse Gaver. — Tilgiv mig, allernaadigste, kæreste Dronning, at jeg taler saa meget om mig selv, men paa anden Maade kunde jeg ikke besvare Brevet, som jeg endnu en Gang takker Deres Majestæts kærlige Hjerter for!

Allerunderdanigst Søster Louise.“

*) Paulli foretog inden sin Tiltrædelse en Studierejse til Udlandet.

Dr., 15. April 1880: „P. Dalhoff har jeg talt meget aaben med og bedet om ikke at lade sig *influere* af nogen, men selv se og dømme. Han er alvorlig, med det opmærksomme dybe Blik, der ser lige ind i Øjet, som jeg kalder for *ærligt* Sind; venlig og god ser han ud, og sagde mig, at *De* netop havde gjort ham et saa godt Indtryk, at han ikke forstod andres Dom. Ellers vilde han intet tro end det, det efter hans Mening var, et velsignelsesrigt Værk, som han længe havde ønsket at yde sit til lidt Nytte.“

Frk. C., 28. Juni 1880: „I Gaar havde vi da Afskedsprædikenen, og paa Søndag vil Indsættelsen ske ved *Provst* Schousboe. Hjertet smerter og virker stadigt og sukker altid: Gud hjælpe os!“

Frk. C. ⁵/₇ 80: . . . „Iøvrig er jeg fuld af Haab for begge de nyes Vedkommende; de have Alvor og en hel god Vilje begge.“

Frk. C., (19. Juli 1880): . . . har siddet om Natten ved Fru Moltkes Dødsleje, skriver nu i Sengen paa stort Papir (fordi hun da bedst kan styre den rystende Haand) til Dronningen og skildrer den bortkaldtes Død, hvorledes hun var samlet og behersket til det sidste.

„Da jeg næste Morgen gik hjem og tænkte paa, hvorledes den ene efter den anden kaldes til Live, da stod det pludselig saa tydeligt for mig, at det Stykke Vej, jeg har tilbage, kun er ganske kort. Derfor tør jeg ogsaa takke Deres Majestæt for den kærlige Omhu at ville have mig paa Rejse! Det behøver jeg nu ikke mere og vil allerhelst forblive rolig i det kære Hjem, saa længe jeg kan. – At jeg er medtaget af den kære Fru Moltkes Død, er naturligt og gaar over igen, men i disse Dage kan jeg kun holde mig ganske stille. Jeg tænkte saa meget den Næt paa Deres Majestæt og vidste, at Smerten dog vilde føles, om det end ellers er en saa god og glad Tid for vor inderlig elskede Dronning!“

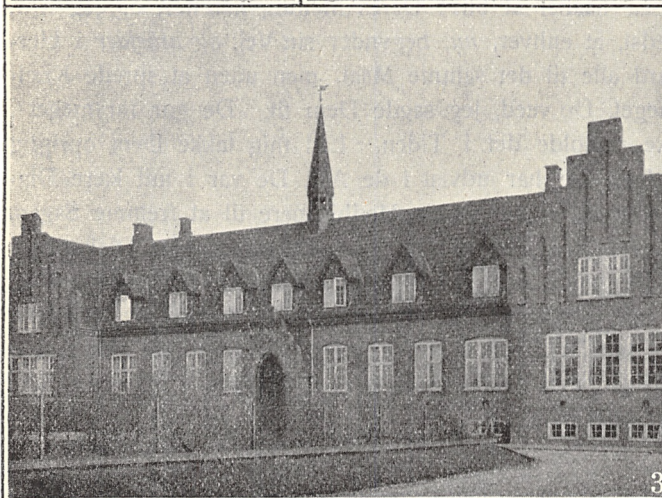
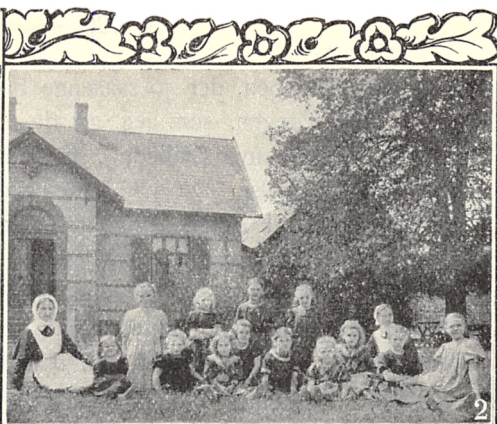
Dr., 20. Juli 1880: „Hvad siger De mig dog for noget mer end sørgeligt for mig, om det for Dem ogsaa er et Blik ind i det skønneste! Et kort Stykke Vej, siger De. Bare ikke det, jeg vilde være fortvivlet over det i Sandhed og har ofte tænkt mig, at De skulde staa ved mit sidste Øjeblik! Gud vil nok skænke Dem nogle Tider endnu at virke i den Aand, De tilfulde virkede i saa

mange Aar, og Gud vil dog ikke berøve mig alle mine bedste Venner paa engang! hvad skal jeg gøre uden Dem, der saa sjælden passer til mig, som forstaar mig saa godt? Jeg ser, min kære gamles Bortgang har rystet *Dem dybt* og overanstrengt Dem, og atter heri gjorde De for meget ved at skrive det kære Brev... Hun var *stærk for andre*, derfor maaske netop forsagt for sig selv. Jeg vil savne hende mer, end mange aner. Hun var mig en *moderlig* Veninde i et og alt . . . Ingen Glæde uden Sorg, hist oppe bliver det bedre!“

Frk. C., ^{29/7} 80: „Vor Bestyrelse har, i alle sine Medlemmer, vist nok Velvilje for Sagen, men Tilliden til vor Herres Bistand, Troen paa Sagens Fortræffelighed, Forstaaelsen af dens Krav, er endnu ikke blevet det bestemmende i vore Beslutninger, Bærekraften i vore Handlinger eller i Stand til at give Frimodighed til at gaa Fremtiden i Møde. I god Tro og venlig Følelse for Dr. Paulli er jeg saa lykkelig at mødes med Deres Majestæt; ogsaa P. D. har jeg den Glæde at kunne sige om: det synes, som han passer ind i vore Forhold.“

Hvad der i denne Bestyrelse tænktes at skulle blive dens Styrke, nemlig at den ved Skiftet dog beholdt Stein som Formand, viste sig i Virkeligheden som dens Svaghed. En Dør skal være enten aaben eller lukket! siger et fransk Ordsprog. Man kan ikke være baade inde og ude. Under vanskelige Pengeforhold, med mange alvorlige Opgaver for sig, kunde Bestyrelsen ikke være tjent med at have et Hoved, var det end aldrig saa dygtigt, der ikke var helt med. Splittelsen var for dyb og stor; Huset var splidagtigt med sig selv, og Sagen kunde ikke komme frem. Hds. Maj. Dronningen, som blev underrettet derom af de nærmest forstaaende, greb da ind med følgende Brev:

Dr. til Pastor Stein: „Fredensborg, 25. Nov. 80. Da De i Foraaret bad mig om at maatte blive fritaget for Deres Embede som Præst i Diakonissehuset og tilbød at beholde Stillingen som Formand indtil videre, modtog jeg Begæring og Tilbud, det første med Sorg, det sidste med Tak, idet jeg *straks* tilføjede, at det vilde vise sig, at Deres Tid i Længden ikke kunde slaa til, at virke i de mange forskellige Retninger, især med det store *Kald*, der var Dem

Filial-Stationer (nær knyttede til D. St. uden dog at være pekuniært afhængige af den):
1 Marthahjemmet, Kbh. 2 Louisestiftelsen ved Sorø. 3 Menighedssygehuset i Roskilde.
(4 En Kolportør). 5 Salem i Gjentofte.

tiltænkt af Biskoppen, der jo saalænge bad mig at støtte hans Andragende hos Kongen, som jeg gjorde. Sommeren er gaet. De har tiltraadt Deres nye Embede*), hvortil jeg ønsker Dem Held, Lykke og Velsignelse; De vil finde rigelig Arbejde i den store Menighed, og dertil bruge *alle* Deres Kræfter, og jeg tror at gøre *Dem selv* og *Diakonissesagen* en Tjeneste i at løsne det Baand, der binder Dem til Diakonissehuset som Formand, inden vi træder ind i det nye Aar. Lad mig herved minde om *Deres egne Ord*, at De troede at kunne virke lige godt, om ikke bedre, naar De stod *udenfor* Deres virksomme Del som Medlem (dengang som Præst), men som jeg ogsaa haaber at blive Deres Mening herefter, og jeg tror, at det er bedst, at enhver, *nu*, begynder sin Vej, og *arbejder* i Herrens Vingaard alle til det samme Maal, men uden at sprede Kræfterne for meget. De veed, jeg sagde Dem tit, „De gør for meget“, De kan ikke udholde det i Tiden. Lad mig takke Dem oprigtig for al den *Iver*, De har udvist i de Aar, De var i mit kære Diakonissehus som en af de bedste Medhjælpere til at fremme Sagen, lad os skilles i Fred, og viis mig, at De vil mindes Diakonissesagen, som De sagde mig, saa vil jeg *glemme alt*, der *bedrøvede* og forundrede mig dengang, og kun gemme det bedste af *Minderne*, som Deres Samtaler, hvor vi før forstod hinanden saa godt, men hvor jeg tilsidst som Diakonissehusets og Sagens Protektrice ikke kunde følge med Dem.

Louise.“

Aarsskiftet bragte saaledes ogsaa et Formandsskifte. Pastor Steins Afløser var Kmh., Grev *Ernst Moltke* til Nørager.

*) Som Sognepræst ved Matthæuskirken i København.

1881. Under sin nye Formand begyndte Bestyrelsen med at sende en Tak til den afgaaede Formand for de Tjenester, han som saadan havde gjort Stiftelsen. — Stillingen var ellers vanskelig nok. Kassereren gav en meget alvorlig Fremstilling af Pengeforholdene. Men netop denne Nød maatte nøde Bestyrelsen i den rigtige Retning. Det var ikke en ny Stoltenberg, Diakonissestiftelsen trængte til, Rigmanden med de store Gaver; det var snarere Folkets Kærlighed, Menighedens Forstaaelse og Sympathi, som baade skulde fylde dens Kasse med mangen Enkes Skærv og dens Hærrammer med Troens unge Mandskab. Allerede ved Mødet den 8. Februar tales der om, at man skulde anmode Præster, som havde Hjerte for Diakonissesagen, om at holde Indsamling; det kunde dog ikke ske uden højere Tilladelse, hvorfor det blev forandret til, at Præsterne skulde vælge en Søndag til at holde Forbøn for Diakonissestiftelsen. 8. Marts forelægges Samlebøger, der dengang var noget ligesaa nyt — D. St.s Menighedspleje var begyndt dermed —, som det nu er gammelt og almindeligt.

Frk. C., 16. Febr. 1881. Lotteriet vil give Forskud, Raben Levetzau Bidrag; derimod sender Vallø Afslag, trods Curator Rosenørns Løfte i Sommer. „Grev Moltke og P. Dalhoff have haft Samtaler med Biskop Martensen. Greven var der først, ja to Gange og var især den sidste Gang rigtig glad ved Biskoppens Tilgængelighed og Velvilje mod Sagen! De have begge hver for sig faaet Indtrykket af, at Bisk. virkelig har Godhed for vor Sag og ingen Hindringer vil lægge i Vejen for deres Bestræbelser til at fremme dens Vel. Saaledes blev det Udkast til et Opraab, som Grev Moltke havde nedskrevet og ved P. D. forelagt Bisk., uforandret vedtaget. . . Planen

til P. D. lille Blad, som i næste Uge ventes fra Trykken, var Bisk. ogsaa tilfreds med, og vi har knyttet det Haab dertil, at det vil blive til mangfoldig Gavn for Sagen . . . At Bisk. igen er god og bliver nødt til at skænke vor Sag mere Tanke end tidligere, er sikkert meget heldigt, og naar han saa maa faa Lov til at mærke, at han ikke helt har forspildt sit tidligere Tillidsforhold til Deres Majestæt, saa vil vi kunne haabe mere Glæde af ham end nogensinde før. — At denne svære Tid overalt skal blive os til Velsignelse, og ikke til Skade, er mit faste Haab, ja jeg kan gerne sige: min Tro! og derfor er det heller ikke saa svært at være ved godt Mod.“

Frk. C., 16. April 1881: „At Deres Majestæt i denne svære og bevægede Tid ikke vil kunne mindes, at vi 2. Paaskedag skulle have seks Prøvesøstre indviede til Diakonisser, forudsætter jeg ganske vist, men da jeg ved saadanne Lejligheder ikke kan undvære den Bevidsthed, at Deres Maj. skænker os en kærlig Tanke, og da denne er den første Indvielse, Pastor Dalhoff foretager, er mit Sind en Del beklemmt paa hans Vegne, og paa vor vel ogsaa nok.“

Dr., 17. April 1881: „Jeg havde selv gerne overværet Indvielsen, men gaar til Alters i Morgen, mine Bønner ere derfor som nærmere Dem og det kære Hus. *Gud velsigne det* og styrke P. Dalh. til denne Handling, som han nok vil udføre kønt. Netop i Dag tænkte jeg saa meget paa Dem ude; jeg havde ikke været i Slotskirken siden min kære Fru Moltkes Død, og fra Savnet at se hendes Plads udfyldt af andre gik Tanken over til Dem og Stein, og alting stod sort for mig. Men det er Paaske, og alt skal synke i Graven, kun Opstandelsens Lys skinne paa os.

Deres trofaste Louise.“

Frk. C., 6. Juli 1881: „28. Juni havde Louisestiftelsens Børn Eksamen; vor Formand og Læge var for første Gang derude, hvor vi havde en rar Dag. Børnene vare saa flinke, som man kunde ønske, og høstede velfortjent Ros, bl. a. for deres gode Haandarbejde. Om Aftenen fulgte jeg hjem med Grev Moltke og tilbragte seks velsignede Dage i hans elskelige Familie! jeg tror, det har styrket mig til Sjæl og Legeme.“

Frk. C., 9. Nov. 1881. „...Til at foretage min næste Rundrejse hos alle Søstrene i Jylland bereder jeg mig nu og tænker at tiltræde den i næste Uge. Vi have nu mange ganske nye og unge Søstre, ved Aarets Slutning haaber jeg, vi skulle være 100!“

Frk. C., 25. Nov. 1881: „Imorges kom jeg hjem, efter i ti Dage at have været fraværende og tilset vore Søstre paa ti forskellige Steder, hvoraf nogle endog have to Hold Søstre i Virksomhed som til Hospital og Menighedspleje o.s.v. Gennemgaaende kan jeg kun sige, at de kære Søstre vare mig til Glæde! En og anden kan tillige vække Bekymring, men den plejer jo at ledsage alle menneskelige Kaar og Forhold; den kan maaske være en nødvendig Dæmper paa Glæden over Fremgang og Udvikling af vor Sag, som jo altid bør være ganske stille og ædruelig...Deres Majestæt læser dog vel vor „Føbe“? de to sidste Nr. gøre allevegne Lykke!...“

Frk. C., 25. Dec. 1881: «Deres Majestæt har atter saa naadigt og kærligt tænkt paa mig! tusinde Tak! ikke mindst for Brevet, som vederkvæger mit Hjerte! — Korset*) lyste for mig i Nat og mindede mig om al Kærligheds Ophav og Udspring; jeg følte det velsignende ved saadan en stille Paaminder, vil ved given Lejlighed laane det til en eller anden svær syg, og om det ogsaa der vækker Glæde, bede Deres Majestæt være saa naadig at skænke os et til vore syge, en Gang ved Lejlighed.“...“

1882. Efterat Arkitekten omsider har faaet sit Honorar, og et nyt Lighus er blevet opført, er der atter Vanskeligheder med Pengesagerne. Kassereren kan ved et Møde oplyse, at han staar i Forskud til Kassen med 1,600 Kr. Fra 1. Juli f. A. er Vederlaget for de udsendte Søstre blevet sat op fra 100 til 200 Kr. aarlig — endnu dog en meget beskedent Fordring. Alligevel indløber der fra flere Steder Bøn om, idetmindste for et Aar endnu at maatte nøjes med det tidligere Vederlag. I August forelægger Præsten et Brev, der skal sendes alle Landets Præster, hvori de opfordres til *den trettende Søndag efter Trinitatis* („den barmhjertige Samaritan“) at tale Diakonissestiftelsens Sag fra alle Prædikestole.

*) Et af de „lysende Kors“, som da kom op, var Dronningens Julegave til hende.

Frk. C, 15. April 1882: „Paa Søndag skulle vi have Indvielse af 10 Søstre! dertil glædes vi altid „med Bæven“.*)

Frk. C., 16. Maj 1882: „Som Deres Majestæt sagde, saaledes have vi gjort! I Søndags Aftes gave Grev Moltke, Provst Vahl og Pst. Dalhoff Møde her, og vi debatterede paany Sagen og Dagen, toge saa den Beslutning at sætte *14. Juni* an dertil. Vort inderlige Ønske og Haab er nu det, at alt maa gaa vel, og ingen Hindringer mere stille sig i Vejen for Majestæterne, ikke heller for Præsterne!“ nemlig for at deltage i Aarsfesten, som denne Gang blev sat til en Hverdag, for ikke blot at skulle holde Fest „med Etatsraader“, men kunne faa mange Præster med.

Frk. C., 12. Juni 1882: „Vore Planer for den 14.: til sædvanlig Tid, $10\frac{1}{2}$, maa vi jo vente Majestæterne — Gudstjenesten tager sin Begyndelse $10\frac{3}{4}$, og alt gaar forhaabenligt som sædvanligt. Efter at D. D. Majestæter ere tagne bort, fortsætte Gæsterne Frokosten; Kl. $2\frac{1}{2}$ begynde Foredrag over forskellige Emner: Dr. Clausen fra Horsens vil tale om Kvindens Frigørelse fra gammel Tid. Vi havde haabet, at disse Foredrag kunde holdes i Haven, men dertil synes det ikke at blive Vejr! Kl. 5 skal Middagen være, i et stort Telt bag ved Kirken! kommer alle, som vi kunne vente, er der ikke Plads noget andet Sted. — Middagen skal være ganske tarvelig, men jeg antager, at mange Taler ville krydre den. Efter Bordet vil Pastor Hjort fra Nyborg tale om, hvad der kan gøres for at fremme Diakonissesagen? og Provst Vahl om de Anker, der kan rettes imod den. Derpaa frie Samtaler om disse Emner; The, og kort Andagt af Pastor Schepelern.“ — Som man vil forstaa, var der ogsaa sendt Indbydelse til Præster i Provinserne, nemlig alle dem, som Stiftelsen ved sine udsendte Søstre stod i Forbindelse med. — Det var vist efter denne Dag, Stiftsprovst Rothe udtalte, at saa længe havde han aldrig før været i Selskab, fra 10 til 10!

Dr., Foraaret 1882. (Grev Moltke vil skænke et nyt Flag). „Det er meget venligt af Greven, men De kender min Følelse af Tilbageholdenhed, og jeg vil ikke gerne give Anledning til Bemærkninger og tror, det er bedre, at der ikke kommer Krone og L.R. Det vilde være saa exceptionelt, at det ikke gik upaaagtet hen.“

*) Ps. 2,11.

Frk. C.: „At Deres Majestæt er og altid har været i højeste Grad tilbageholdende, er en almindelig anerkendt Sandhed, men deraf følger næppe, at de, som ere saa lykkelige at træde i Forhold til Deres Majestæt, ikke bør forsøge, hvad der staar til dem for at bringe vort Hus's ophøjede Stifterinde og saa trofaste Beskytterinde til at modtage den aabenbare Hyldest, som føler Trang til at ytre sig herigennem. . . Grev M. spørger ogsaa, om Flagets S sammensætning i det hele: med en lille hvid Due i et blaåt Felt, anbragt i et af Hjørnerne, havde Deres Majestæts Bifald?“

Duen kom i Flaget, men blev atter taget ud ved næste Fornyelse; den gyldne Krone kom derimod først — og mere passende — til at staa paa det Mindesmærke, der efter Dronning Louises Død blev rejst midt i Diakonissestiftelsens Gaard.

1883 bragte den overraskende og bedrøvende Nyhed, at Grunden paa Nordsiden af P. Bangs Vej ligeoverfor Diakonissestiftelsen, som Bestyrelsen af Ejerens Udtalelser til en Søster mente at kunne stole paa vilde blive tilbudt den først ved en mulig Handel, uden mindste Varsel var blevet solgt til en Slagtermester for 50,000 Kr. Da man forhørte denne, om han var villig til at sælge den, krævede han straks 80,000 Kr. Men inden der ret havde været Tid til Betænkning, forlangte han 70,000 Kr. for den halve Grund; og denne Handel kom saa i Stand ved at mageskifte Grundstykket med det tidligere Moderhus, nu Pensionat. Der tænkes nu paa at opføre et nyt Pensionat paa den erhvervede Grund, og Arkitekt Lendorf anmodes om at levere Tegning og Overslag dertil, da man synes, denne Bygning efter sin Bestemmelse ogsaa skulde være i en anden Stil end Moderhuset.

Dronningen har ved et Besøg paa Diakonissestiftelsen fundet en Plads i Dagligstuen, hvor hun kunde efterlade et Minde, nemlig ved at male en Ramme af Liljer udenom Thorvaldsens „Juleglæde i Himlen.“ Frk. C.: „Jeg kysser Deres Majestæts flittige og ferme Haand med hjertelig Tak.“

Frk. C., 15. Marts 1883: „Som altid, saa og nu maa jeg tilsikre os Deres Majestæts Deltagelse ved vor forestaaende Søsterindvielse, som vil finde Sted, om Gud vil, paa Søndag, ved den alm.

Gudstjeneste, hvor seks Prøvesøstre blive indviede til Diakonisser. — En kærlig Tanke og en troende Forbøn bede vi Deres Majestæt skænke os!“

Frk. C., 3. Nov. 1883: Takker for det sidste Brev og Bestillingen af Almanakkerne . . . „Dernæst maa jeg dog ogsaa gøre Deres Majestæt delagtig i den Glæde, vi have i Anledning af meromtalte Almanakker: det første Oplag af Titusinde er allerede solgt, og det andet Oplag, af samme Størrelse, saa vidt, at det kan ventes i næste Uge. — Kort før Jul kommer saa den samme endnu en Gang, men med det dobbelte Indhold, og derfor dobbelt saa dyr, altsaa 1 Kr.— Dette vil altsammen gøre Gavn og skaffe os en Indtægt, som vel ikke bliver stor, men desmere glædelig! — Nu til November have vi forøget vore Stationer med 2: Asylet i Odense, i det nye Missionshus, har faaet 1 Søster, Fattiggarden i Aalborg endnu 1 Søster, denne til Økonomien, saa Aalborg nu ialt har syv Søstre og idelig begærer den ottende. Begæringerne ere overalt saa talrige, at der vil gaa *over to Aar*, førend de sidst ankomne kunne tilfredsstilles; deriblandt er Møen, som fra 3—4 forskellige Sider har indtrængende anmodet om Søstre. — Vejle, Slagelse, Faaborg ere i samme Tilfælde. — Biskop Martensens Omtale af vor Sag (i sit Levned) synes mig dog ret tilfredsstillende, den vil snarere gavne end skade os, og den Mulighed er værd at sætte Pris paa.“

Frk. C, 26. Dec. 1883: „ . . . vor alles Tak for de smukke Julegaver . . . Gamle Prof. Gebauer har foræret Huset The- og Potteskeer, og Søstrene mig et stort Brystbillede af Enkedronningen. . . . Jeg har haft over tyve Breve fra de udeværende Søstre, som alle berette om den Juleglæde, de skulle berede deres syge, Børn eller fattige, i Lighed med hvad de ere blevne vante til herhjemme, og dette er mig en overmaade kær Tanke, at vore Søstre skulle være Middel til at bringe Juleglæde omkring i Landet og saaledes fryde mange ensomme Hjerter! rare gode Breve vare de overalt, saa jeg har meget at takke for! først og sidst dog vor Herre, som giver Velsignelse til vort Arbejde og bruger os trods al Skrøbelighed.“ — Her er unægtelig en af de Ting, som Diakonissestiftelsen har været brugt til først selv at tage op og siden at sprede over hele Landet: Juletræ og Julegaver til fattige Børn, til syge paa Hospitallerne, til ensomme gamle eller fattige Familier i deres Hjem.

1884 begyndte med Udvidelse af Bestyrelsen: Landinspektør *Berggreen*, Biskop *Fog* og Provst *Vahl*. Denne sidste bragte i sit første Møde Gavebrev paa det lille Diakonisse- og Menighedshjem i *Karrebæk*, som nu, efter at det var lykkedes at faa al Gæld paa Grund og Bygning udslettet, skulde tilhøre Diakonissestiftelsen.

Berggreen kom heller ikke tomhændet; som Formand i den særlige Bestyrelse for Diakonissestiftelsens Menighedspleje havde han bidraget til at gøre denne til et af de solideste Udgangspunkter for Hovedstadens Velgørenhed, hvortil den ogsaa det følgende Aar blev saa meget bedre skikket, da den fik overdraget Frederiksberg Plejeforenings Ejendom, Vodroffsvej Nr. 20. — Biskop Fog afløste ogsaa paa denne Plads som Diakonissestiftelsens Bestyrelsesmedlem Biskop H. L. Martensen og medbragte sin ægte Menneskelighed og sin sunde Fornuft: intet menneskeligt fremmed — intet, som man jo med god Vilje kan sætte sig ind i.

Dr., ^{30/1} 84: „Jeg iler med at besvare Grevens Brev for at tilkendegive min Tilfredshed med Bestyrelsens Valg til Medlem af Landinspektør Berggreen, mig bekendt fra tidligere Tid og sikkert et *udmærket* Valg dertil.“

Frk. C., 21. April 84: „Begæringer om to Søstre til et Sygehus i Odder have vi faaet, og ligesaa om to til Grenaa, heraf den ene til Asyl, den anden til Menighedspleje, ligeledes fra Brengentved om endnu en Søster til et Asyl, der skal indrettes paa Landet! Til 1. Maj maa endnu en Søster ud til vor egen Grev Moltkes Sogn for at erstatte den, der skal overtage Fattiggaarden*) *helt og holdent*; dette er et ganske nyt Foretagende her til Lands, men jeg haaber saa inderligt, at det maa lykkes vel. Saa maa vi se endelig at faa den længst lovede Søster til Rosenfeldt (ved Vordingborg) og en til Roskilde. Daarlig stemmer for vore kortsynede Øjne dermed, at vor Herre er i Færd med at kalde flere ældre Søstre ved Døden og prøve adskillige unge Søstre ved langvarige Sygdomme! Dog derover undres vi ikke og klage endnu mindre! vi vide, at hvad der kommer fra Gud, faar en god Ende,

*) *Reerslev Fattiggaard* ved Ruds Vedby, der efter Sogneraadets Ønske fik en af Menighedssøstre, Diakonisse Mathilde Thortzen til Husmoder og Bestyrerinde.

om vi end en lille Tid ikke kunne forstaa det . . . Jeg saa forleden i Avisen, at Grækenland ved H. M. Dronning Olgas Forsorg nu har faaet sin Diakonissestiftelse . . . vilde være meget taknemmelig for en Gang ved Lejlighed at faa Underretning derom. — Det er i Aar atter Mødetid i Kaiserswerth . . . Mon der kunde ventes Repræsentanter fra Athen? . . . Hvad Tanker har Deres Majestæt for den evangeliske Alliance? jeg haaber venlige! thi jeg tror, at saa mange udmærkede Herrens Tjenere, som ved den Lejlighed ville gæste vort Land, maa bringe Velsignelse og Livsforøgelse med sig . . .“

Frk. C., August (?) 1884: „For mit Vedkommende maa baade Alliancen og Kaiserswerth Conferencen opgives, da Sygdom har været mit Lod hele Foraaret og Sommeren, saa jeg nu hverken kan staa eller gaa uden Hjælp. Jeg troede en Tid saa vist, at vor Herre vilde kalde mig hjem, dog nu ser det jo ud til, at jeg skal vente lidt. — Paa Kaldets Omraade har det ikke manglet hverken paa Glæder eller Sorger.“

Og disse Glæder og Sorger tog hun trods egen Sygdom sin fulde Del i. Liggende i sin Seng i et Telt i Haven — et Kurmiddel, hun før havde prøvet med Held — styrede hun Hus og Søsterkres dels mundlig, dels skriftlig. Ikke mindst i denne Tid viste hun, hvilken forunderlig Aands- og Viljeskraft der boede i dette lille skrøbelige Legeme!

Frk. C., 7. Okt. 1884 (4 Dage efter Kristiansborgs Brand): „I Tanken om, hvor bedrøvet Deres Majestæt vil være, kan jeg ikke nægte mig at ytre et Par Ord derom . . . den store Sorg, stor for os alle og dobbelt stor for Deres Majestæter, som vare knyttede saa inderligt til det skønne Hjem! men netop det, at de smukke, milde og gode Minder derfra ere de overvejende, bringer mild Vemod i Stemningen. — Velgørende Trøst finder jeg ogsaa i Folkets gode Holdning, i den almindelige dybe Deltagelse, i den Ro og Orden, som fandtes alle Vegne under som efter Branden. — Endogsaa Glæde kan findes deri, at Hans Majestæt Kongen og de kongelige Prinser have delt Sorg, Fare og Anstrengelser med de mange, som arbejdede paa at redde, og at slukke de fortærende Flammer. Mindet om saadanne Timer vil binde Kongehuset og Folket sammen med den personlige Kærligheds stærke Baand . . . Gud vor Frelser trøste og styrke Deres Majestæter!“

Dr., 8. Okt. 1884: „Tak, kære Søster Louise, jeg vidste godt, De følte med os i denne haarde Prøvelse! Gud give, vi ej faar mere Ulykke endnu, men mit Sind er bekymret, og en Vægt ligger paa mig, som en Anelse om mere Sorg! jeg tror, det er Alderen, der tager det frejdige, jeg før havde i Sorg og Sorger; nu tynger det mig helt ned, tiltrods for de mangfoldige Bevis paa Deltagelse, vi faar fra alle Sider! Mine Tanker var ogsaa hos Dem, at jeg sagde mig, deroppe tænker de paa Dig og sender en stille Bøn op for Dig til den himmelske Fader! Gud standsede Ilden ved Kirkens Port, ganske som i Frederiksborg! Folk har været mageløse, Gud velsigne dem derfor og Dem, at De ej glemte Deres Dem stedse nær i Tanken

Louise.“

Paa den købte Mark skulde et nyt – ikke „Sygehjem“, hvilket Navn Biskop Fog hævdede, var optaget af „Kjøbenhavns Sygehjem“ – men *Sygepensionat* opføres. Men da laa det nær at tænke paa den Forpligtelse, Bestyrelsen havde paataget sig ved Nedlæggelsen af det gamle Pige-hjem, at dettes Gerning skulde optages paa ny, saa snart Lejligheden tilbød sig. Og her var den. Fruen kunde nok faa sin Tjenestepige med; Hjemmet for velhavende kunde nok ogsaa betale for en Hjælp til Smaafolk. Ved gode Tilbud fra Bygmestrene Blom og Lythans-Petersen vedtog Bestyrelsen i Oktober straks at begynde Opførelsen af begge Bygninger efter Arkitekt *Lendorfs* Tegning.

Frk. C., 15. Nov. 1884: „ . . . Ved Grev Moltkes Meddelelse er Deres Majestæt underrettet om den tagne Beslutning at bygge . . . jeg vil derfor kun omtale, hvad der ligger nærmest for Øjeblikket: Grundstenens Nedlæggelse! om Gud vil, kan det ske Tirsdag 25. Nov. Form. Kl. 11 . . . Vi samles i Søsterstuen; der holder Pastor Dalhoff en Tale, og Pladen med Inskription forevises, som skal indlægges i Grundstenen; derpaa gaar man over paa Pladsen, og Grundstenen lægges; af hvem? ja jeg vil ligesaa gerne selv sige det som overlade det til en anden: det forlanges af mig! første Gang jeg hørte det, blev jeg helt forskrækket, nu er det mig ikke mere saa fremmed, men dog føler jeg mig altfor ringe og lille dertil . . . Frk Vold har allerede et Par Uger været hos os som Patient, dog uden megen Sygdom. Jeg har været nogle Dage daarlig, men er nu som sædvanlig . . .“

Dr., Bernstorf, 16. Nov. 1884: „*Første Sne!* hu, det var tidligt, til Trods paa al Spaadom og Beregning, at Efteraaret skulde blive længe dejligt. Alt er hvidt herude, og indeni alt Hygge. Stille. Fredeligt. Vi blive her endnu i Ro. — At De skal lægge Stenen, er mig en *inderlig Glæde*, intet Valg kunde være bedre! Bare ikke *forkøle* Dem. Gud give sin Velsignelse dertil, mine Tanker og Bønner er med Dem, men jeg kan ikke komme selv dertil, jeg har haft slemme Knæubehageligheder, og det trækker tit omkring i den gamle Krop, saa jeg skyr lidt de lange Kørsler og den Staaen i fri Luft. Bare ikke det skader Dem! At Frk V. nu er indpasseret, er dog talende for, at hendes Dom *dengang* blev til Anger *nu*. Gud ske Lov, naar Indsigt vender tilbage langt om længe, jeg tænker paa min *trofaste* Fru Moltke. Hils hende alligevel, og jeg haabede engang at se hende. Og nu Farvel og Guds Velsignelse over Dem og de nye Huse. Deres Louise.“

Frk. C., 1. Dec. 1884: Grundstensnedlæggelsen „blev dog ikke til Handling, da Kulden var saa stærk, at Bygmesteren fraraadede det; men en Forandring have vi tilladt os at gøre i det Program, jeg sidst meddelte, idet den Tanke heldigvis gik op for os i Tide, at det vilde være passende at bede Frk. Vold lægge Stenen til Tjenestepigehjem- og Skole, eftersom det var hendes Onkel (Stoltenberg), der har efterladt et Legat til den Sag . . . Jeg veed ikke, om de tre Nr. af „Dagbladet“, i hvilke vi blive angrebne og forsvare os, er kommet Deres Majestæt for Øje; desværre faa vi en af Dagene en Fortsættelse af dette Angreb, som udgaar fra en Pastor Holst, der ikke kender os uden af Aarsberetningerne, som han synes at læse gennem en uklar Brille. Det er kedeligt, men nær tage vi os det ikke . . .“

Dr., 9. Dec. 1884: „Da Frk. Barner kom til Comtessen*) for at forklare for mig, at hun ønsker at udtræde af Bestyrelsen ikke af anden Grund end for megen Arbejde, vilde jeg straks skrive, ligeledes angaaende Frk. Vold, men *stedse* opholdt; ofte er den Mangel paa Ro vel meget, Hovedet er for gammelt dertil. Det var en smuk Tanke at lade Stenen lægge ved hende og glæder hende vist. Om hun vilde besøge mig Kl. 12 eller 11 paa Fredag, saa

*) Hofdamen.

vilde det glæde mig at se hende. At vi vende tilbage til det oprindelige Tal,*) er godt. Her er 100 Kr. til Jul for Sorø (Louise-stiftelsen) og dem her, og saa skulde jeg gerne have en Regnkaabe til Deres Søster paa Vallø, der ofte maa ud i daarligt Vejr. Vil De besørge en for mig ud til hende. — Jeg er træt af Byen og længes efter min Ro paa B. (Bernstorf), der var saa dejligt! Farvel, kære Søster Louise, hvormed kunde jeg glæde Dem? sig mig det.
Deres Louise.“

Frk. C., 10. Dec. 1884: „ . . . Jeg veed saa godt, hvormed Deres Majestæt kan glæde hele Huset, Bestyrelsen og mig: med et godt Portræt af vor højeste Protektrice og ligesaa af Hs. Majestæt Kongen . . .“

Frk. C., Juleaften 1884: „Deres Majestæt maa jeg sende min allerkærligste og glade Tak for Brevet og de skønne Gaver! . . . Hele Huset fryder sig over det store Billede, det er ogsaa rigtig gode talende Portrætter, men jeg er dog ogsaa glad ved at have det lille, som jeg fik for 23 Aar siden . . . Vor Herre er saa god og giver saa langt mere af godt og glædeligt, end vi tør bede, og denne Følelse er jeg saa helt betaget af, at alt gaar op deri, og mit ganske Hjerte er fuldt af Tak til Gud og kære Mennesker.“

Den Pennefejde med Pastor Holst, der ovenfor henpeges paa — den var tilsagt forud; kun undrede det, at „Dagbladet“ var valgt i St. f. et kirkeligt Blad —, handlede om Diakonissernes Ægteskab. Den formelle Ret til at indgaa et saadant var altid blevet hævdet, og det første Tilfælde var blevet hilst med Lykønskning og Brudegave fra Bestyrelsen. Men naar en Præst ved en Diakonisses Bryllup ønskede de andre tilstedeværende Søstre, at det snart maatte gaa dem ligesaa, eller naar „Formen“, Hensynet til det passende, enkelte Gange blev saa fuldkommen tilsidesat, som man næppe havde taalt i andre Forhold, maatte der dog gribes ind for at klare Begreberne. Da derfor Aarsfesten i 1885 atter fejredes (ligesom 1882) med en større Sammenkomst, søgte Husets Præst at forklare sine Kolleger, at en „forlovet“ Diakonisse var en Uting, men at den Søster, som tænkte at løse sig fra sin Stilling, i Tide

*) I Grundbestemmelserne hedder det, at Diakonissestiftelsens Bestyrelse skal tælle mindst 2 kvindelige Medlemmer; en Tid havde der været 3.

maatte betro sig til Forstanderinde eller Præst, for at denne Løsning kunde forenes med hendes og Husets Ære. Et Forsøg paa at give en bestemt Udtalelse fra Bestyrelsen standsedes af Biskop Fog, som med Rette holdt paa, at den Slags Taktbegreber kan ikke defineres. Saaledes indgaas der heller ikke ved Indvielsen nogen udvortes Forpligtelse; Baandet er af aandelig Art, og Gerningens egen Skønhed og Højhed maa selv give det Styrke.

1885. I St. f. Frk. Barner indvalgte Fru Koefoed i Bestyrelsen. Frk. Vold udmeldte sig ogsaa, men udnævntes til Æresmedlem.

Frk C., 4. April 1885. Tak for Billedet af Dronningen. „I Søsterstuen ville vi helst have det for hver Dag at have det for Øje; foreløbig staar det paa Flygelet derinde. — Fra stakkels Frk. Vold havde jeg i Dag Brev, hun trænger aabenbart saa meget til Beviser paa Anerkendelse og venskabelige Følelser, men det er ikke givet hende at fremkalde varme Følelser i det Omfang, som hun behøver dem, saa jeg bliver virkelig vemodig, naar jeg tænker paa hende . . . Jeg er et af de lykkelige Mennesker, som har faaet usigelig meget godt at glæde mig over.“

Frk. C., April 1885: Spørgsmaal stilles, „om ikke Ds. Majestæt vil behage ved Lejlighed at lade Frk. Schneider komme? *jeg* har Følelsen af, at hun kan behøve den Støtte overfor sin Bestyrelse at kunne sige, hun har Deres Majestæts egne Ord for det rigtige af sine Ønsker.*) — Jeg er saa inderlig taknemmelig for, at det er mig forundt at tale saa uforbeholdent til Deres Majestæt om alle vore Sorger, vis paa at finde fuld Forstaaelse, selv i de mere indviklede Tilfælde. Tusind Tak derfor!“

Dr., 18. April 1885: „Gud velsigne de nye Søstre, der nu ofre deres Tjeneste til Herren! Det er dog i Grunden et herligt Kald at tjene Ham paa den Maade, og hvor meget staar De dog alle over os, der jo **intet personligt** udfører!!! Mine Tanker er

*) Nemlig at afstaa Frederiksberg Plejeforenings Ejendom, Vodroffsvej 20, hvorfra hun nu flyttede sit Børnehjem, til Diakonissestiftelsens Menighedspleje.

ude iblandt Dem alle, gerne kom jeg selv, men det gaar ikke; jeg er rask, kun forsigtig, hvad jeg slet ikke er vant til og keder mig meget!“

Dr., 25. April 1885: „ . . . Det vil være med Glæde, at jeg ser Fru Koefoed træde ind i Bestyrelsen, for jeg har hørt hende meget fordelagtigt omtale. Dernæst vil jeg gerne se Frk. Schneider . . . Ogsaa jeg er glad over Deres Oprigtighed og Frimodighed mod mig, og hvor jeg kan tjene Dem, da er det min største Fornøjelse. Med Guds Hjælp holde vi begge ud sammen, hvor vilde vi savne hinanden! ikke sandt? uden Smigreri.

Deres tro Louise.“

Frk. C., 7. Sept. 1885: „ . . . Vi glæder os alle, og jeg tror, hele Landet føler Glæde, hver Gang dets Kongebørn vender tilbage til Fædrenehjemmet, medbringende den unge Fyrstæt fra fremmede Lande, der dog have deres Rod i vort Land, som de derved lære at kende og elske! dette er en meget velgørende og glædelig Tanke . . . Saa være det mig ogsaa tilladt at berette om et Foretagende, vi Søstre have i Gang: vi skyde sammen, hvad vi kunne, og købe en Byggegrund i Gilleleje, derpaa lægge vi et lille Hus, vi faa det for henved 4,000 Kr., dem laaner en af Søstrene os mod alm. Rente. Savnet af et Hvile- og Badested for trætte Søstre vil derved være afhjulpet! Ogsaa herved er Landinspektør Berggreen os utrættelig og opofrende behjælpelig. Pensionatets og Pige-hjemmets Montering maa vi nu for Alvor i Gang med! midt i næste Maaned maa vi flytte ind. – Gud glæde Deres Majestæt! om muligt: ogsaa ved os.

allerunderdanigst

Søster Louise.“

Dr., 10. Okt. 1885: „ . . . Ved (min) Kammerfrøken hørte jeg Ros over mit kære Diakonissehus; hun sagde: Jeg bøjer mig dybt for Ds. M. Værk! og *jeg* giver Dem, min kære Søster Louise, et dybt Buk igen, for Deres er Resultatet, og *Velsignelsen* hviler paa Dem; men jeg modtog med inderlig Glæde hendes Ord, der ikke er tomme Ord, saa meget mere, da hun før aldrig rigtig paa-skønnede det *ædle* Værk.

Deres hjertelig hengivne Louise.“

Stationer paa Øerne: 1 En af de nye Pavilloner paa Oringe Sindssygeasyl. 2 Hjørtbjerg Opdragelsesskole, Falster. 3 „Borgen“, (K. F. U. M.), Helsingør, Menighedssøstrenes Fløj. 4 Vuggestuen paa Vedbygaard. 5 Hovedbygning af Odense Kommunehospital.

Dr., 3. (9) Dec. 1885: „Hvorledes gaar det i Frederiksborg med Søstre; der er nok en temmelig barsk Direktør der? og Søstrene unge, man har fortalt mig noget, men temmelig *uklar*, saa at jeg ingen Dom kan have.“

Frk. C., 10. Decbr. 1885: „ . . . Deres Majestæt lovede ved Audiens paa Fredensborg i Torsdags at tale med Amtmanden om vore Søstre i Frederiksborg, og vilde jeg være meget taknemmelig for lidt Underretning desangaaende, thi nødig skulde en Forholdsregel fra vor Side komme i Konflikt med Amtmandens.“

Frk. C., sidst i Dec. 1885: „Vor Opsigelse af Forholdet i Frederiksborg blev affattet i høflige Udtryk . . . Svarskrivelsen er holdt i en saa uvillig Tone, som jeg aldrig før har mødt det fra den ene Bestyrelse til den anden; den vil beholde Søstrene til 1. April og giver som Grund, at en Koppeepidemi er i Vente! Det er virkelig beklageligt, at 'et Amsraad kan overlade saa vigtig en Sag som et Sygehus's Velfærd i saa uskikkede Hænder, som de paagældende i F. viser sig at være. Inderlig gerne talte jeg med Amtmanden og sagde ham Ting, som ere mig bekendt, men som jeg ikke kan fremlægge for Deres Majestæt . . . Med dette Aars Udgang er vor gamle Ven, Aggersborg, afgaaende og Jantzen tiltrædende (som Diakonissestiftelsens Kasserer) . . .“ Den sidste var allerede ved Aarsfesten blevet takket af Dronningen for sin Villighed til at paatage sig det ikke lidet byrdefulde Hverv – maaske endda lidt før han helt havde bestemt sig dertil. En Dronnings elskværdige Venlighed formaar jo meget, og en lidt svag Hørelse kan ogsaa stundum blive en Styrke. Hvorledes Dronningen hjalp sig, faar vi Vidnesbyrd om gennem et Par udaterede Billetter til Frk C.

Dr.: „Skriv mig endelig til, hvad der er for til Mødet; vor kære Formand vil straks efter meddele mig det, og det er saa angribende at høre det, men naar De har præpareret mig, gaar det dejligt.“

Dr., 1886 (?): „Grev Moltke kommer iaften ind og ønsker en Audiens for at tale om adskillige Sager angaaende Dia., men dersom De veed, *hvad* det handler sig om, skriv mig det før Fredag

Kl. 12 ¹/₂, saa kommer han, og han taler saa skrækkelig sagte og utydelig, at jeg altid frygter for at misforstaa ham.“

1886. Frk. C., 20. Febr. Brevet omtaler først to gode Præsters, Hans Knudsens og Dr. Kalkars, Hjemgang. „Dog har det i denne Tid ofte lydt i mit Indre som et Klagesuk over, at jeg ikke maatte komme hjem ifjor, da min Sygdom var saa stor! og den gamle Ængstelse kommer paa ny over mig, at jeg vil blive nødt til at nedlægge mit Arbejde, førend det ved Døden tages ud af min Haand, og paa dette Punkt staar min Kamp for i Sandhed at bede: ske ikke min Vilje, men din. – Ogsaa er jeg beklemt over et slemt Uheld, som kun vor Herre *kan* vende til det gode: Vi have fortørnet Past. V. Beck og alle hans Tilhængere, som ere utallige, ved at vægre os ved at modtage hans Hustru paa Hospitalet. Sagen er denne: Fru Beck ligger under Prof. Howitz paa Frederiksberg Hospital, og en Dag siger han til en af Afdelingssøstrene her (paa D. St.s Hosp.), om vi ikke havde Lyst til at tage hende her, hun var saa tung at bære, at de ikke kunde have hende længere. Søsteren kunde jo ikke sige noget derom, og da hun senere sagde mig det, svarede jeg, at derom vilde jeg tale med vor Overlæge. (I fjorten Dage var jeg syg og sengeliggende, i de sidste Dage heraf faldt dette.) Jeg saa Spørgsmaalet fra den Side, at det var for at gøre Howitz en Tjeneste, som vi ellers ere meget beredte til; men da Fru Beck havde lagt sig ind paa Frederiksberg Hospital og ikke hos os, saa jeg deri et Tegn paa, at hun og hendes Mand *ikke* ønskede hende her, hvilket jeg bad Dr. Paulli tilkendegive Prof. Howitz. Prof. H., som ikke holder af at møde Hindringer paa sin Vej, blev vred, og har faaet Becks til ogsaa at blive det. Pst. D., som har stor Sympathi for Beck, har gjort alt for at formilde dem, og vi have *tilbudt* at tage Fruen, da det ikke er hende imod at komme. – Gerne indrømmer jeg, det havde været bedre ogsaa denne Gang at have føjet Prof. H. og straks taget hende, men saa klog var jeg ikke. – Der lod sig endnu meget sige i denne Sag, men altfor meget vil jeg ikke trætte Deres Majestæt, kun trænge jeg til at lette mit Hjerte . . .“

Frk. C., 14. Maj 1886. Meddelelse om, at Søndag 8 Dage 10 Søstre skal indvies, og Anmodning om, at Majestæten endelig

vil komme til Aarsfesten, trods Fest i Hoffets Kreds. „...men til- lige vil jeg henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa, at det vist ikke vilde være godt for os, som Sag, overfor Offenheden, at maatte undvære den Støtte, som Majestæternes Deltagelse i Aars- festen giver os. Dertil kommer, at de to nye Bygninger saa nemt kunne tages i Øjesyn med det samme, da Vejene ere tørre, og alt for saa vidt færdigt, at de, netop nu, ere præsentable.“

Dr., 16. Maj 1886: „Tak, kære Søster Louise, for kærlig Ef- terspørgsel, jeg har haft en dejlig rolig Tid, og det gør altid godt for Nerverne, men inden to Dage stormer alt muligt løs paa mig, og der hører meget til for ej at komme ud af Fatning. Om jeg engang kunde overvære Diakonisseindvielse? det vilde glæde mig, men jeg tør intet love. . . .“

Frk. C., 17. Maj 1886. Prins Valdemars Afrejse falder samme Dag, som Aarsfesten er berammet, 28. Maj, Slutning paa en Uge, „hvor saa mange Præster samles i Kirkens Anliggender“ (Bethesdamøde). „Ikke som ubeskeden Bøn og Begæring, men kun i Følge Ds. Majestæts Ytring om Muligheden engang igen at over- være en Indvielse, vil jeg tillade mig den Bemærkning, at om vi kun Dagen i Forvejen maa faa det at vide, kan ogsaa den Dag hele vor Bestyrelse være samlet, og Glæden jo blive meget stor!“

Herunder har Dronningen skrevet: „Er sket, vi var der, 10 Søstres Indvielse.“ Vore kongelige Gæster besaa ogsaa begge de nye Bygninger. I Sarepta havde gamle Frk. Rummelhoff den Glæde at modtage den 4. Konge i sin Stue (Fr. VI i Nykjøbing Mors, Chr. VIII og Fr. VII i Hillerød, hvor hendes Mand var Byfoged, og nu Chr. IX). Marthabos Kælderloft viste sig uhøvisk lavt i Forhold til saa høje besøgende.

Dr., 2. Juli 1886: „Vejret er himmelsk, og jeg vilde ønske, De selv, min gode Søster Louise, tog Dem en lille Ferie ud, hvoraf De kan have *Gavn*. I Morgen kommer Kongen og Datter med Børn, hvortil glæder sig Deres

trofaste Louise.“

Frk. C., 4. Juli 1886: „Vort lille Hus i Gilleleje gør god

Nytte for trætte Søstre; en Gang imellem tænker jeg at kunne være en Dags Tid der nede, thi mere kan det næppe blive . . . Fra alle evangeliske Lande, hvor der er Diakonissestiftelser, bliver der sendt samlede Pengegaver til Kaiserswerth; vi syntes ikke rigtig om at gøre det paa samme Maade, men ville dog gerne være med at vise vor Deltagelse i Jubilæumsglæden*) og tænke paa at sende et eller andet, mindre kendt, Arbejde af Thorvaldsen.**) Hvad siger Deres Majestæt dertil? Fra andre Lande sendes ogsaa Repræsentanter, men derom har hos os endnu saa godt som ingen Tale været.“

Frk. C., Nørager, 22. Septbr. 1886. Paa Jubilæumsdagen er hun, i St. f. i Kaiserswerth, hvortil Dronningen havde givet hende Rejsepenge, paa Nørager hos Formanden, Grev Ernst Moltke og hans Hustru, der sørgede over Tabet af deres ældste Søn. „Her er en vidunderlig stille Fred over alle! det gør saa godt at være Vidne til Troens Kraft i nedbøjede Hjerter og se dem være ganske de samme under Smertens Vægt som under Glædens Lys.“

Ved Bestyrelsesmødet den 3. December foreslog Forstanderinden, paa Diakonissestiftelsens Loft, der efter Bygningens Stil er meget højt, at indrette Lejligheder, dels for 18 forskellige Personer, vel mest af Tyendeklassen, og dels for 4 Søstre, med en Bekostning af henholdsvis 2,000 og 200 Kr. Det varede dog 6 Aar, en Stund efter Frk. Conrings Død, inden denne Plan blev virkeliggjort. Endnu mindre kom der ud af en Beslutning, der blev fattet i samme Møde (hvor iøvrigt hverken Præst eller Provst eller Biskop var til Stede), hvorefter der blev nedsat et Udvalg af 4 Mænd, som skulde udarbejde et Andragende til Regering og Rigsdag om Statsunderstøttelse til Diakonissestiftelsens Hospital.

Da Frk. Schneider havde overdraget Diakonissestiftelsen til Brug for dens Menighedspleje sit gamle Børnehjem, Vodroffsvej 20, var det dog noget af en Gengæld, naar Diakonissestiftelsen skaffede hende en Efterfølger, nemlig den unge Comtesse *Mimi Holstein*, som dels havde lært nogen Sygepleje hos os, dels i det hele søgt Støtte her i sin Gerning blandt fattige og dybt sunkne Mennesker

*) Kaiserswerth Diakonissehuset var grundlagt 1836, 22. September.

**) Johannesgruppen (meget paaskønnet).

i Valby, hvor hun havde sit Hjem. Det var „Løven og Barnet“ (Es. 11), vi saa, naar hun om Aftenen lod sig hente af en forhenværende Dranker, ikke just for at han skulde beskytte hende, men snarere hun ham. – Det er om hende, der tales i følgende Brev.

1887. Dr., c. 4. Aug.: „Ja, min kære Søster Louise, det har glædet mig, for, hvad De anbefaler, det er jeg sikker paa, og da De kender Comtessen grundigt, saa er jeg rolig for de mange stakels, lykkelige Børn, for det var de, og det maa hun sørge for, at de bliver under hendes Varetægt. Ligeledes haaber jeg, at hun følger strengt Frk. Schn.s *Fodspor uden Forandringer*, for det er et *Mønsterværk* og maa altid være et Mønster for andre. Naar alt er i Orden og hun fast antaget, maa De bringe hende til mig, for jeg giver ikke Slip paa mit *Protektorat*, som var den prægtige afdødes Glæde. Hun vidste nok, at det ikke er en tom Titel hos mig, men sand Interesse for Sagen. Vor Herre hjælper altid vidunderlig. Underlig nok havde jeg fundet en Enke, der ogsaa havde passet udm., tror jeg, en respektabel, religiøs, dygtig Kone, med levende Interesse for Sagen. Det kan maaske komme andre tilgode at erindre hende. – I Wien gaar det stadig frem, Gud ske Lov. Farvel, min kære, tal ikke om Deres Bortgang! De kan ikke erstattes, *frygter*
Deres gamle
Louise.“

Frk. C., 27. September 1887: „Deres Majestæt maa det være mig tilladt at bringe min og alles underdanigste Tak for den virkelige store Glæde, der igen blev os til Del ved de høje Besøg, baade af kendte og ikke kendte Majestæter. Det er ikke kun Kejser-, Kejserinde-, Dronninge- og Prinsesse-Besøg, vi fik vort lille Samfund hædret af, men det er ogsaa den enkelte Personligheds høje Elskværdighed, som taler saa stærkt til Hjertet, at det føler sig paanygrebet af levende, beundrende Kærlighed til hver især, der gør saa glad og vel tilmode, som intet andet! med fornyet Inderlighed vil Bønnen for det dyrebare Kongehus da frembæres til Herren i Himlen om fremdeles at sende mangfoldig Velsignelse ned over Dem og glæde de Hjerter, som glæde saa mange.

Allerunderdanigst
Søster Louise.“

Aarsfesten i 1887 faldt bort, ikke alene fordi Jubilæumsfesten næste Aar nok kunde gælde for to, men ogsaa fordi de ledende havde ment at burde modtage en Indbydelse til Diakonissehuset i Tottenham, London, som havde formaaet Prinsessen af Wales til at aabne en ny Fløj af dets Hospital og derfor vilde hædre hendes Landsmænd ved at bede Præst, Forstanderinde og endnu en Søster (S. Ellen) fra det danske Diakonissehus om at tage Del deri. Den store og hjertelige Gæstfrihed, de mange interessante Oplevelser under de fremmedartede Forhold, alt, hvad der var at se og høre, især paa de kristelige Kærlighedsgjerningers Omraade, gjorde Rejsen lærerig og frugtbar. –

I Anledning af Dronningens 70 Aars Fødselsdag var der indkommet en Gave til Diakonissestiftelsen af 15,000 Kr. Paa Mødet 13. Oktbr. blev der foreslaaet at anvende dem til paa den vestlige Del af den erhvervede Mark, hvor allerede Præsteboligen var bygget, at opføre en Bygning, der skulde rumme baade Vuggestue og Asyl, som Led dels i Barmhjertigheden overfor vore fattige Naboer, dels i vore Søstres Uddannelse. Det er dog noget andet at se disse Gjerninger i Virksomhed end kun at høre om dem.

1888 bragte denne Plan til Modenhed, saa Taget var rejst til Festdagen, foruden flere andre Planer, deriblandt Hvilehjemmet Mariaro for de udtjente Diakonisser, hvortil Frk. Conring lagde Grundstenen samme Dag.

Dr., Purzing, 3. Januar 88: „Guds Velsignelse paa dem alle og frem for alle Dem, min bedste, kæreste Søster Louise. Tak for Deres gode Brev, jeg hørte Dem tale og saa Dem i min kære gule Stue . . . jeg tør ikke tænke paa at rejse for Kulde og Sne, vi har indtil 14 Grader og Blæst. Dernæst tør jeg ikke forvolde hende*) en Sindsbevægelse, og i Aftes, da jeg talte derom, sagde hun: Gud bevares, i det Vejr lod jeg dig fare bort, og dertil begynder vi jo først nu at *tale* sammen; — og det er sandt, hidtil turde man det knap. Ellers er hun rask, forynget, lykkelig i sit Hjem, som man ikke finder det ofte. Hertugen og *enhver* bærer hende paa Hænder, og hendes Hjem er nydeligt, men koldt, og vi er alle for-

*) Dronningens Datter Thyra, Hertuginde af Cumberland, som havde lidt af en akut Sindssygdom i Forbindelse med en Fødsel.

kølede, fra baby og til den ældste, som er mig. Gud ske Lov, alt staar vel hos Dem. Bekymring og Sorger *undgaas ikke* i dette Liv, og det hører jo til vor Opdragelse og vore Prøver. Bare vi maa bestaa deri, det er min Bøn.“

Dr., 22. Febr. 88: „Mine Tanker og Bønner er med Dem og de unge Søstre.*) Gud ledsage dem paa Korsets Vej! besværlig, men velsignet af Herren selv, der paa hver Vej er med den, der beder Ham om Hjælp og letter Korset, naar man tror, man *kan* ikke udholde det. Hvor ofte har jeg selv ikke tydelig følt Herrens Hjælp og Støtte, og hvilken *Rø* man føler derved. Gud give, de unge Søstre stedse vil tænke derpaa, kun følge Ham, ikke bryde dem om, hvad Folk sige eller tænke om dem. For Deres sidste Brev har jeg ikke takket eller svaret, det var dels i Tidsmangel, men ogsaa fordi det er mig en saa *pinlig* Følelse at tænke Diakonissehuset uden Dem to!! saalænge jeg lever, og jeg er jo langt over Dem begge i Alderen, saa er min Bøn til Gud Deres Liv og Helbred. Altsaa til Mariero vilde De ikke, hvorfor, de har det jo godt derovre; men naar vi engang ses, kan De svare. Gud ske Lov, De er jo rask endnu og skal ikke være bekymret for Deres gamle Dage, det har jeg jo lovet . . .“

Frk. C., 29. Marts 1888 (Skærtorsdag): „Ds. Majestæt tænkte paa mig i Dag for 25 Aar siden! og i Dag begærer mit Hjerte det samme, thi det er den, paa hvilken jeg blev Diakonisse. Den uforglemmelige Dag staar endnu saa levende for mig, og at den overalt blev mig til Del, det har jeg ogsaa Deres Majestæts snare Beslutning at takke for! Jeg blev indviet af tre Præster, hvoraf de to endnu leve og ere i Virksomhed, kun Vater Fliedner er gaaet til Hvile, snart derefter. Var jeg ikke bleven indviet, saa vilde Troen paa min Kaldelse mere end een Gang have svigtet, men denne vidunderlig kraftige Indvielse bar mig oppe, og nu, efter saa mange Aars Erfaring, kan jeg spore denne Velsignelse gennem alt, hvad jeg har oplevet! – Mit Hjerte er saa fuldt af Tak for al den rige Guds Naade, der har været mit Lod og min Del! jeg siger med David: Snorene faldt mig paa de liflige Steder! Ogsaa

*) Som den Dag blev indviede.

Dagen i Dag er velsignet, jeg var til Herrens Bord med Søster Anna og flere andre Søstre, jeg tænkte paa Deres Majestæt og hele Kongefamilien, som plejer at gaa til Alters paa denne Dag . . . Det kære Kaiserswerth har sendt mig en Skrivelse, til Lykønskning. Men nu frygter jeg, at ingen af dem komme til vort Jubilæum 30. Maj. Andre Udlændinge komme nok, og da vil det være haardt at savne dem fra „Bedstemoderhuset“.

Dr., Langfredag 1888: „Gud lagde sin Velsignelse i Deres Gerning, min kære Søster Louise Mit Hoved er lidt svagt i denne Tid. Igaar var det kun opfyldt af min velsignede Altergang, saa var vi jo sammen for vor Herres Fødder. Gud bevare Dem endnu i mange Aar for vort kære Hus!“

Dr., 10. Maj 88: „Et yndigt Brev fra Fru Fliedner gav et Ja, og saa venlig og glad, at jeg havde *ladet hende*, der ikke mer var Forstanderinde, have det glædelige Hverv at indbyde dem fra Kaiserswerth; og hendes Tanke og varme Bønner vilde være med os den Dag. – Angaaende Skovturen saa har jeg virkelig ikke tænkt derpaa, da Skoven er en Pind uden Tegn paa at blive grøn, og Kulden er sandelig ingen behagelig Følgesvend. Men skal de fremmede *se Havet*, om med eller uden Sol, da er Skodsborg det *eneste* Sted, fordi Hotellets Beliggenhed er skabt dertil, og man kan nyde Udsigten fra Vinduer i varme Stuer. Bellevue er ikke saa heldigt. . . . P. Dalh. maa gerne dedicere mig Festskriftet. – I Dag er det Himmelfart, og endnu skinner Solen dejlig; gid De maa kunne nyde Dagen og de kommende Dage . . . Mine Tanker ere oftere hos Dem end min Person, men Tiden er knap for Deres
trofaste

Louise.“

Frk. C., c. 20. Maj 1888: „Inderlig Trang til at lykønske Ds. Majestæt har jeg følt, siden Efterretningerne om den vidunderlige Bevarelse, der var blevet det russiske Kejserpar med deres Børn til Del, under den rædsomme Katastrofe, som bragte Død og Ødelæggelse, kom hertil . . . Vor elskelige Kejserinde har jo udvist en Fatning og et Heltemod, som maa beundres og som ydermere forøger den Begejstring, der føles af alle for Kejserinden. Maa Deres

Majestæt saaledes vedblive at være en lykkelig Moder og altid have en rig Kilde til Glæde af de nære og fjerne, der ere opvoksede under Deres Majestæts Pleje og Vejledning. – Naar selve Jubilæumsdagene oprinde, tør jeg ikke tillade mig at optage et Minut af Ds. Majestæts kostbare Tid, og maa indskrænke mig til nu at frembære min allervarmeste og underdanigste Tak for al Naade og Trofasthed i de 25 Aar! Dronningen har holdt, hvad Prinsessen har lovet! . . .“

Dr., 14. Juni 88: „Nu maa jeg dog høre lidt om, hvorledes de alle har det efter Deres Glæder. Det var en nydelig Fest, og jeg tænkte saa meget paa Fremtiden, hvorledes det vilde se ud om 25 Aar, hvem der vare i *vore* Steder! Men Gud vil altid være der, og med Guds Hjælp vil det stadig være til Velsignelse. For Dem var jeg særlig glad, for De har stridt og lidt, men fast og taalmodig, og saa hjalp Vorherre og vil fremdeles hjælpe . . . Fru Lund udtalte Haab om nogle Søstre til Ordrup, det var heldigt som *Modvægt* for katholske Søstre, som vinder stille frem.“

Frk. C., 16. Juni 1888: „Deres Majestæt har jeg, lige siden vor Aarsfest, villet udtale min Taknemmelighed for, og tillige om-tale et og andet, men er desværre ikke naaet frem dermed! Vore sidste Gæster fra Udlandet rejste ottende Dagen efter Festen, og samme Dag afgik Pastor Dalhoff, Søster Sophie, en ældre og en ung Søster fra Menighedsplejen til Kristiania, hvorfra en Indbydelse var kommet til at overvære Indvielsen af deres *nye* Søsterhus med Kapel. I Dag ere de alle vendte tilbage derfra, styrkede og for-friskede ved, hvad de have været Vidner til. – Festens Dage her hos os havde samme Virkning paa mig, og var det mit Hjertes varmeste Tak for vor Herres vidunderlig rige Naade imod os arme ringe Mennesker i de 25 Aar, der ligesom kom til Orde gennem al Tale og al udvortes Festlighed. At baade Ds. Majestæt og H. M. Kongen toge Del i vor Glæde, det har jeg følt mig overbevist om og levende haft Trang til at frembære vor allerunderdanigste Tak for . . . Jeg har i Gaar tilmeldt Fru L., at de to begærede Søstre*) nu vare færdige til at tage fat, naar de kaldtes. At vi imidlertid

*) Til Ordrup Sogns Menighedspleje.

maa gøre Begyndelsen i det Sogn under saa vanskelige Forhold og saa sent, vækker den gamle Sorg op igen over, at vore Søstre ikke bleve begærede, den Gang vi ventede det for 14–15 Aar siden. Var det den Gang sket, var de kath. S. maaske udeblevne, og det kunde være langt lettere at forebygge end at genvinde. Men vor protestantiske Gejstlighed udmærker sig ikke ved Langsynthed . . . En mærkelig stor Tilvækst af Søstre have vi haft i denne Tid; men en Stund vil det jo vare, inden de ere brugbare.“

Frk. C., 1. Septbr. 1888. Vil gerne til Konference i Kaiserswerth sammen med P. D. og en Søster. „Huset har haft og faar særlig store Udgifter i Aar; disse ekstra, til de to Rejser, Præstens og en Søsters, ville derfor ikke være velkomne, og overmaade nødtigt vil jeg have min af andre end Deres Majestæt og tillader mig derfor at bede derom.“

Dr., ³/₉ 1888: „Med Glæde opfylder jeg Deres *naturlige* Ønske og beder kun sige, hvor meget De vil have . . . Jeg hører, at den ene Søster i Ordrup vil til Indien!!! saa maa der dog en anden her, *een* kan dog ikke gaa an.“

Frk. C., 4. Sept. 1888: „ . . . I Ordrup saa vi til Søstrene, hvor der uafbrudt har været to, thi S. Sara blev straks afløst af en ung S. D., som en Dag mødte Majestæterne og rystede længe efter over den Forskrækkelse at skulle neje . . . S. Sara har længe haft den Tro, at hun burde gaa til Missionen i Indien; derfor have vi troet det rigtigt, ingen Hindring at lægge hende i Vejen, men lade hende vedblive at være Diakonisse, hun kan da med Ro se sin Fremtid i Møde. — Søndag Aften tænke vi at rejse over Kiel til Kaiserswerth . . . “

Frk. C., 27. Sept. 1888: „ . . . Vor Rejse og Opholdet i Kaiserswerth var dejlig! Det var store Forandringer, som vare foretagne i de 10 Aar, jeg ikke var der, nye Bygninger vare opførte, og nye Søstre havde for en stor Del taget de gamles Plads; dog ogsaa af dem var der en Del tilbage, og deres kærlige Sindelag var uforandret! Fra gamle Fru Fliedner har jeg hendes „underdanigste, som rigtig hjertelig Tak“ at overbringe for Deres Majestæts Brev

i Foraaret, som har glædet hendes gamle Hjerter saa overmaade. Overalt har jeg faaet mange kærlige Spørgsmaal om vor allerhøjeste Protektorindes Velgaaende. Den unge Pastor Fliedner, som vi ifjor vare sammen med i London, meddelte en Dag ved Bordet, at H. k. H. Prinsessen af Wales havde til ham ytret sin Sympathi for Diakonissesagen og modtaget dens Repræsentanter meget naadigt. — Ved de tarvelige Maaltider blev overalt mange smukke Taler holdt, og jeg følte mig saa lykkelig atter en Gang at være i deres Midte, som altid ere mig uforglemmelige. — Hjemvejen lagde vi over det bekendte, jeg kan ogsaa sige: berømte Bielefeld, om hvis Anstalt det en Gang maa forundes mig at fortælle Deres Majestæt lidt af det meget, der kunde være at sige.“

1889. Efter Fastelavn kommer Aske-Onsdag; efter Jubelfest — Sæk og Aske. Efter 1888 kom 1889. Grækerne talte om Guderne Misundelse, der ikke vilde finde sig i Menneskenes Overmod. Vi Kristne veed, at „Sorrige og Glæde de vandre tilhobe“ — men som to Tjenere i den samme Herres, vor store Opdragers Ærinde.

Først viste sig økonomiske Vanskeligheder. En Række Istand-sættelser og Forbedringer, som vel alle vare nødvendige, men som dog særlig var bleven samlede paa dette, at alt skulde vise sig i bedste Skikkelse for Festgæsterne, udgjorde ialt c. 15,000 Kr. Til Mariaro var der samlet godt 10,000 Kr. af Søstre og deres Venner — det skulde være en særlig Hædersgave til Forstanderinden — men Bygningen kom til at koste, ikke 20,000, som det løse Over-slag lød paa, men 28,000 — hvad iøvrigt sikkert var billigt — Grunden 5,000, Inventariet omtr. 3,000, saa der blev adskilligt at føje til; og Teba kostede ogsaa en Del udover, hvad den dertil anvendte Gave udgjorde. For at hjælpe noget herpaa havde Grev Moltke og Fru Sigismunda Castenschiold, der var komne ind i en snævrere Komité for Teba, planlagt en „*Dronning Louises Ungdomsförening for hjælpeløse Børn*“, der samlede Bidrag fra velstaaende Forældres Ungdom (helt op til Kongehuset) for at støtte trængende Familiers Ungdom — foreløbig da navnlig de Børn, der kom i Teba. For at opnaa Dronningens Billigelse hertil skriver Forstanderinden i Marts:

„At tage Sagen op paa ny bliver mig let ved Deres Majestæts

store Godhed, men vanskeligt ved den gode Greves Tilbageholdenhed: det faldt mig aldeles ikke ind, at hans Plan mere end den første Gang skulde naa Deres Majestæt ved min Mund og Pen. – Derimod tog jeg det for givet, at den vilde komme frem paa rette Maade, naar denne, i Sandhed fromme og overalt værdige gamle Herre var sine egne Tankers Talsmand, saavel overfor Deres Majestæt som overfor den store Verden, naar det Tidspunkt kom, at dens Deltagelse skal vindes Imidlertid tror jeg, at Grev V.s Beskedenhed vil være til at overvinde ved et lille Ord fra vor naadige Dronning selv, om det gennem mit Ord kommer til ham! Mindre bred og mindre ængstelig vilde hans Udtalelser vist blive, om de direkte turde henvendes til Deres Majestæt selv . . .“

Frk. C., 6. April 1889. Sagen er blevet gunstigt optaget og med Held ført videre, siden Frk. C. under 6. April kan skrive til Dronningen: „I Formiddags var jeg i Forværelset for at bringe Deres Majestæt vedfølgende Ark, med det Spørgsmaal, om vi nu maa begynde at sende dem ud i Verden, saaledes at de kan gaa fra Haand til Haand (men hverken omsendes som Breve eller ved Bude ombringes i Husene). Dernæst vilde jeg ogsaa tillade mig at spørge, om Deres Majestæt vil have den Naade selv at sætte nogle Ark i Bevægelse og da: hvor mange jeg maa sende? – Aldersgrænsen for de unge tænkes fra det 10. til det 40. Aar.“ – I Dronningens Svar læser vi: „Ja, send mig foreløbig eet for at se, om jeg *kan* udrette noget; da jeg staar saa fjern fra Selskabet, har jeg kun ringe Lejlighed; og derpaa kan jo skrives mange Navne, ikke sandt? – Bispens Stein var hos mig, meget glad, og jeg sagde ham, at jeg særlig anbefalede ham Diakonisserne, som det gik godt under den afdøde (Biskop Sthyr), hvorpaa han forsikrede mig, at det aldrig skulde komme udenfor hans Omsorg.“ —

Vi vil faa at høre om en eller anden Sorg, som denne ellers gode og nyttige Forening kom til at volde Forstanderinden lige imod hendes sidste Dage. Men fra helt anden Kant kom det Uvejr, som slog saaledes ned over hende, at hun mente at maatte spørge den samme Bestyrelse, der forrige Aar havde hædret hende med en ret højstemt Takadresse, om hun ikke for Sagens Skyld burde trække sig tilbage fra sin Gerning.

Anledningen var, som saa ofte, ret tilfældig, men viste hen til

Vanskeligheder af mere omfattende Art. Under Overlæge Holstein var Behandlingen af nervøse Tilfælde blevet Specialitet for Diakonissestiftelsens Hospital. Man kunde spørge, om dette var saa heldigt for Søstrenes Uddannelse, idet de fik lovlig meget at gøre med „indbildt syge“, som man ikke skulde tro altfor godt, med forkælede og blødagtige Naturer, der skulde hærdes og afvænnens, altsaa som man ikke maatte være „altfor god“ imod – hvilket System jo let kunde virke mindre heldigt paa sædvanlige Sygehuse overfor helt andre Patienter. Men om dette kunde forsvares, saa længe der ingen andre Steder var til saadanne, blev det meget betænkeligt ved de ikke faa virkeligt sindssyge, som trods alle Forsigtighedsregler og paakrævede Lægeattester for det modsatte stadigt blev indlagte – thi hvor er Grænsen ved de mange Overgangsformer, som netop her findes? Men alle de Sikringsmidler og Rettigheder, som er Sindssygeanstaltens Styrke og Hjælp – visselig ikke blot imod de syge, men meget mere *for* de syge, til deres bedste – manglede her: ikke et eneste Isolationsrum, ingen Døre eller Vinduer til at stænge, ingen Indespærringsret. Alt maatte saaledes hvile paa Søstrene – og en Søster kan jo dog ikke mere end et Menneske.

Et Tilfælde af denne Art var blevet bragt til Diakonissestiftelsen, og Patientens Mand havde afnødt Forstanderinden Løfte om en særlig Nattevagt til hans Hustru. Da det kom til Stykket, havde der ingen saadan været at faa – man var næsten altid spændt for til det yderste –, man havde maatte nøjes med de sædvanlige Nattevagter. Trods disses Paapassenhed havde Patienten om Natten forladt sin Seng og spaseret paa Gangen, iøvrigt uden at der skete noget. Men da Manden fik dette at vide, gik han straks hjem og skrev en lang Artikel i „Dagbladet“, hvori han ikke alene fremsatte den simple Kendsgerning, — som nok var en Undskyldning værd, — men løst og fast af alt, hvad man sagde og mente om den Institution, han dog selv havde søgt til i sin Nød som den eneste, der vilde hjælpe ham. En kort Tilrettelægning af Husets Præst gav kun saa meget mere Anledning til en hel Regn af Udgydelser, hvori gamle Bitterheder og nye Anklager var samlede. De fleste var anonyme, men naar man kom ind til den til Grund liggende Historie, afslørede den ofte mere Fejlene hos den anklagende Læge end hos den anklagede Søster. Telegram: „De maa endelig sende en Søster straks!“ „Vi har ingen.“ „De maa i hvert Fald sende os en,

selv om hun er uerfaren!“ og hvis hun saa blev sendt, brugtes hun til Paradigma, til at dømme hele Instutionen. Eller: en saadan Søster kommer til en Læge, der sender hende til en lille Ø, men uden at spørge om og uden at forsyne hende med, hvad han maatte vide, kunde blive nødvendigt. Og saa kaster han offentligt Skylden for Patientens pinefulde Død paa Søsteren – skønt Skylden var hans. – Enkelte varme Taknemmelighedsytringer blev ogsaa optagne i Bladet; men til andre Blade overgik jo snarest Anklagerne. – Lad os nu høre, hvad Virkningen var, hvor Slagene ramte.

Frk. C., 9. Juli 1889: „ . . . Naar jeg veed, om det en af de nærmeste Dage vil være Deres Majestæt belejligt at se mig, vil jeg gerne bede om en længere Samtale. Havde Aviserne ikke, netop i disse Dage, behandlet mig i Særdeleshed, og derefter os alle tilsammen paa en højst ubehagelig Maade, saa havde jeg allerede i Dag prøvet min Lykke med at træffe Deres Majestæt, men som det nu er, vil jeg først spørge om Tilladelse til at komme. – Vel føler jeg, at det er svært saaledes at være Genstand for de uvenligste Følelser af mange, men urolig er jeg ikke, thi min Hovedfejl er Uelskværdighed i min Maade at være paa! dette har jeg vidst og følt, saalænge jeg veed af mig selv at sige, og det har kostet mig mange forgæves Taarer, men virkelig ondt kan jeg ikke vedkende mig. Bedre end de fleste, tror jeg, Deres Majestæt kender mig, og derfor vil De*) ikke optage Klagerne, som de ere mente, og som det tilsigtes; det er altsaa ikke for at fralægge mig dem, at jeg beder om en Samtale, men for at overlægge med min elskede Dronning, hvad der bør gøres fra min Side overfor det uvillige Publikum . . . Jeg var paa Nørager, da den første Avisartikel kom, og fandt de kære Venner inderlig deltagende og bedrøvede.

Allerunderdanigst
Søster Louise Conring.**)

*) For første Gang i alle disse Breve tiltales Dronningen med det ligefremme Stedord, der ellers altid undgaas ved Omskrivning.

**) Ligeledes for første Gang (siden sin Indvielse) føjer hun sit Efternavn til, — sikkert ogsaa Udtryk for, at hun ved den modtagne offentlige Beskæmmelse er blevet mindre værdig til og dog endnu mere trængende til Dronningens nære Venskab.

Frk. C., 2. Aug. 1889: „ . . . Om vore egne Anliggender er ikke ret meget at sige; dog har jeg haft Glæden af Biskop Fogs virkelig deltagende Besøg, skønt han kun var een Dag i Byen! I mine yngre Dage var min Sympathi for ham ikke stor, men efter han er blevet Biskop, har jeg faaet et andet Syn paa ham, og er i alt Fald taknemmelig for hans Godhed mod vor Sag. – I Dag modtog vi to Kurve dejlige Ribs fra Bernstorf. Tusinde Tak for dem! bringe vi Deres Majestæt.

Allerunderdanigst
Søster Louise.“

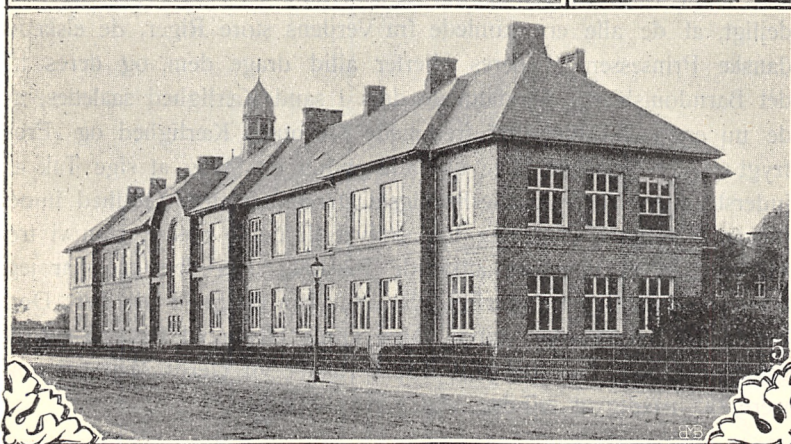
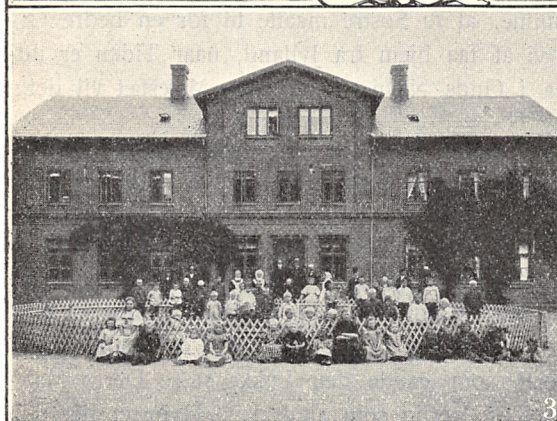
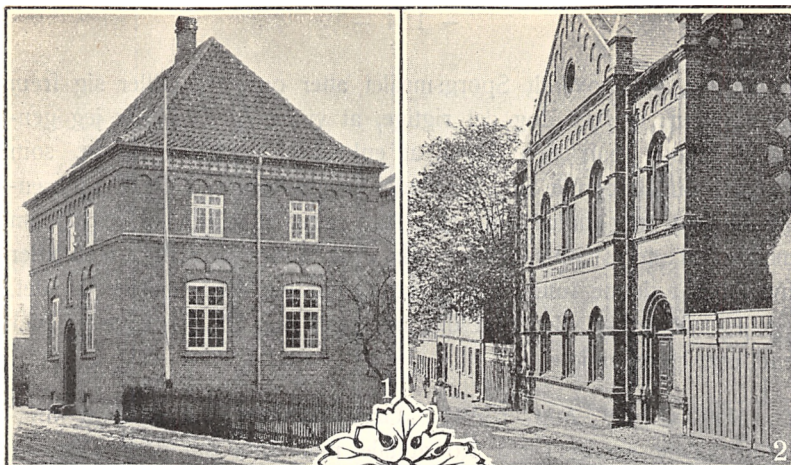
Dr., Bernstorf, 19. Aug. 89: „Førend jeg forlader dette kære, rolige Ophold, ligger det mig paa Hjertet endnu engang at skrive Dem til, kære Søster Louise; jeg har endnu tænkt saa meget paa vor sidste Samtale her ude, og saa staaet ved et Dødsleje og set Døden lige i Øjnene, da bliver man alvorlig og ser ogsaa paa alt det verdslige med en Slags Ligegyldighed, alt er smaat imod det sidste Suk af et kært elsket Væsen! og man spørger sig, hvorledes man selv er, ikke sandt! og naar jeg nu sidder stille hen, da tænker jeg paa alt, jeg har kært, og saa kommer jeg ogsaa paa Dem og den sidste Tid, der gav Dem Sorg, og De spurgte mig, hvad skal jeg gøre? Nu er jeg kommen til det Resultat, at for at *bevare Dem* maa der findes noget at lette de mange Byrder og dog lade *Dem* holde alle Traadene i Haanden. – De skal være *Overbestyrerinde* og vælge en Søster, der har lige overfor *Dem* og *Overlægen* Ansvar for, at alt gaar til, som det bør paa Diakonisse-Hospitalet. Søster Anna har for meget med Regnskaber og kan ikke undværes ved Operationer, siger Paulli, hun bør derfor ikke have mer, som virkelig er nok for den kære Søstre, da hun dog er svag; og hele Hospitalets Ansvar er for meget for hende. Saa skulde der være en Søster, der kunde modtage Folk, og De blev fri for dette *Overløben* af Mennesker, der jo foranledigede de Avis-Skriverier og Ubehageligheder. *Berlingske* havde for nogle Dage siden en *fortræffelig* Artikel af Behrens, og deri siges det netop „at dømme uden at kende hverken Dem eller Sagen.“ De veed, hvorledes jeg kender Dem og holder af Dem og ikke vil slippe hverken Dem eller Søster Anna, men vor Diakonissesag er bleven stor og velanset i hele *Landet*, og De to Søstre have jo den største Del deri. –

Nu er det paa Tiden, at De faar Lettelser i Arbejdet, hvor det *kan* ske uden at fortage Autoritet eller gøre Indskrænkning i Deres Stilling. Kun Hjælp, og jeg er overbevist om, at Diakonissesagen vil gavnnes derved. Jeg veed, De kun vil have Diakonissesagen for Dem, derfor har jeg nu udtalt min Mening, og dog *beholdt* Dem som den *ledende Haand*, og jeg tvivler heller ikke om, at De, min kære Søster, vil snart sætte Dem ind i denne Forandring, der kun er til Deres og Sagens Vel, og tal med Grev Moltke herom og hør hans Mening og saa svar mig, og glæd mig med at gaa ind paa *mit* Forslag og virke som hidindtil, men paa et højere Standpunkt til vor kære Sag.

Deres Dem saa hjertelig hengivne

Louise.“

Frk. C., 22. Aug. 1889: „Deres Majestæt har gjort mit Hjerte saa godt som saa mangen Gang tilforn, ja hver Gang, hvor jeg har trængt til Trøst og Opmuntring; saa trofast og saa forstaaende som min allernaadigste Dronning altid, og selv nu i denne slemme Tid, har været imod mig, det kan aldrig vurderes højt nok! af ganske Hjerte bringer jeg min Tak derfor og kan med Glæde give Svar. Lige siden jeg talte sidst med Deres Majestæt, har den Ytring, at jeg ikke selv skulde tale med Folk, men lade det gaa igennem en anden Søster, beskæftiget mig, i Forbindelse med det Ønske at se Plejen af vore Syge end mere overvaaget. Jeg var derved kommet til det Resultat, at vel begge Dele kan forenes i een Person, og at jeg tror, vi ere i Besiddelse af den rette Personlighed dertil, naar vi til November faa vore 4 Søstre tilbage fra Sygehuset i V., hvor de fra Lægens Side idelig var udsat for en saa ublid Behandling, at vi maatte skride ind og tage dem tilbage At det endda kan have sine Vanskeligheder, kan ikke nægtes, thi ofte ere Folk ikke tilfredse med at tale med andre, men blive ved, at det er mig, det gælder. Dog kunne de vel vænnes dertil; men om en saadan Stilling vil være holdbar for mig, tør jeg ikke sige! Naar jeg i en saadan Ordning maa føle, at Grunden ligger i mine Fejl, saa frygter jeg at mangle den nødvendige Ligevægt i Sindet til at kunne føre det igennem! allerede nu har jeg ofte Følelsen af at være den, der af alle bedst kunde udværes; kommer en saadan, daglig sig gentagende Paamindelse til, tør jeg ikke anse for givet, at jeg kan

Stationer i Jylland: 1 K. F. U. K. i Holstebro, Menighedssøstrenes Bolig. 2 Stefanshjemmet, Horsens. 3 Ormslev Børnehjem. (4 En ældre Kolportør.) 5 Aarhus Amtssygehus.

holde ud, som overalt Spørgsmaalet atter og atter stiller sig frem for Tanken: er ikke dog det rigtige, at vi gaa? Dog har jeg gaaet mange Gange haft den Trøst, at enhver af de ældre Søstre, som jeg har omtalt denne Sag til, med Oprigtighedens Udtryk indtrængende bad mig holde ud. Jeg har været tilbøjelig til at tro om mange, at deres stille Ønske gik i en anden Retning, men efter hvad der i denne tunge Tid er ytret, kan jeg ikke længere tro det, og jeg vil ærligt tilstaa, at det har tjent mig til Beroligelse i mer end een Henseende.“

Frk. C., 28. Aug. 1889: „Grev Moltke“ – hvem hun imidlertid havde besøgt for i Ro at tale med ham om denne Sag – „fik mig til at indrømme, at *to* Søstre maatte til for en bedre Ordens Skyld; dem se vi at faa hjem fra Jylland, naar Tiden er udløbet, og begynde saa i Guds Navn, som Deres Majestæt vil det.“

Dr.: „De skal se, alt vil gaa godt og til alles Gavn; en General maa have Underkommanderende til eget Vel.“

Frk. C., lidt efter 7. Sept. 1889: „Til Deres Majestæts Fødselsdag, som mit Hjerte var opfyldt af i Tak og Bøn, turde jeg ikke fremsende min ringe Lykønskning, da jeg vidste, hvor optaget hvert Minut af denne Glædesdag maatte være ved den store Kreds af Børn og Børnebørn, som havde den Lykke at se Deres Majestæt i deres Midte, vel og kærlig som altid . . . Hvor er det dog dejligt, at de alle ere samlede fra Verdens store Riger, de elskede danske Prinsesser, at deres Hjerter altid drage dem og deres til det Barndomshjem, der dannede dem i sand Kærlighed saaledes, at de nu ere i Besiddelse af fremmede Nationers Kærlighed og Ærefrygt . . . Jeg kan ikke undlade endnu en Gang at sige Tak af inderste Hjerte for min allernaadigste Dronnings store Godhed imod mig paa Sorgens Dag! Jeg har skrevet til de to Søstre, som vi tro skikkede til at yde den attraaede Bistand. Fra den ene har jeg faaet et forstandigt og kærligt Svar, hun kan komme i Oktober. Den anden har endnu ikke svaret. Med Guds Hjælp vil det gaa og da gavne vor Sag. – Vort lille Tebas Planer vil Deres Majestæt nok være saa naadig at erindre, ved given Lejlighed.“

Dr.: „Min kære Søster Louise. Deres saa kønne Skrivelse har

rørt mig dybt og *glædet* mig maaske mere end De aner. Uventet kom disse kærlige rørende Ord, og i mit Hjerte kom der en varm Følelse af Tak og *Ydmyghed*, for hvad er jeg imod alle dem, der *arbejde* . . .“

Frk. C., 2. Okt. 1889: „Deres Majestæt har haft den Naade at tænke paa vort lille Teba, selv i denne travle Tid, og sendt 50 Kr. i Gave til det! Baade Tanken og Pengene glæder mig meget! . . . Der er vel ikke et eneste Øjeblik, naar Deres Majestæt er en Dag i Byen, som maatte blive mig til Del? naar som helst kan jeg komme.“

Frk. C., 31. Dec. 1889: „ . . . Derfor kan jeg ikke andet end særlig takke min elskede Dronning selv og vor Herre med, for den Trøst og Støtte, jeg, ogsaa i Aar, paa Nødens Dag har fundet hos Deres Majestæt. Maatte det nye Aar bringe fornyet Velsignelse over vor elskelige Dronning og hele det store Kongehus, hjemme som ude.“

Skal vi spørge, hvad godt der kom ud af dette vanskelige Aar, kan vi henvise til en Erklæring om Mandspleje-Spørgsmaalet af Overlæge Paulli, som siden stadig er blevet tilføjet „Betingelserne for Søstres Udsendelse“ i vor Aarsberetning. Men dernæst kan det siges, at Diakonissestiftelsen kom noget bort fra, hvad der var sat stærkt paa Spidsen i Frk. Conrings Udtalelse, at „et Diakonissehus maa sende sine bedste Søstre ud“. Det behøver dog ikke at være Egenkærlighed, om man i Hjemmet, hvor Søstre lærer og opdrages, søger at bevare en Stab af ældre Søstre, som baade kan under-vise theoretisk og praktisk, og som tillige i nogen Maade kan vise de unge Søstre, hvordan en Diakonisse skal og bør være. Men det rigtigste vilde jo unægtelig være, om alle Søstre var saaledes. Derpaa maa Husets baade sigtende og rensende, opmuntrende og formanende Gerning gaa ud. Og den, der har tilbragt en Menne-skealder i denne Gerning, vil ganske vist være kommet ud over alle romantiske Drømme om „Engle“, men vil ogsaa have lært at beundre, hvilke skønne Egenskaber just det kristelige Kærlighedsar-bejde kan fremkalde og udvikle til Herrens Ære.

1890. Dr., 1. Jan.: „Tusind Tak for den kære Bog og Deres

gode Ønsker. Tak behøver De ikke at sige mig, for jeg kan jo aldrig gøre noget for Dem, der var nok. Maatte De have et rigtig godt glædeligt Aar i 90, det beder jeg Vorherre at sende Dem. Dr. Paulli sagde mig, at alting gik saa godt hos Dem; maatte De selv ogsaa finde det, og at De finder mere Hvile og Ro selv. Jeg er dødstræt af Nytaarsdagen, som er mig en slem Fest, og nu siger jeg God Nat, sov vel!

Deres trofaste gamle Louise.“

Frk. C., 11. Februar 1890: Beder om Vallø Legat til Frk. Cathrine Garde, som da kunde komme paa Mariaro. „Jeg burde vist ogsaa en Gang bede om at maatte tale til Deres Majestæt om Søster Annas og min mulige Fremtid, som vi nødig vilde tænke os paa Mariaro, men Deres Majestæts Løfte at ville sørge for vore gamle Dage har været vor Beroligelse og er det fremdeles, men nogen nøjagtigere Besked bør jeg dog maaske bede om? — Mit Haab er ganske vist, at vor Herre vil tage mig hjem, direkte ud af mit Arbejde, men deri kan jeg tage fejl, og Søster Anna er svagere end jeg nu, skønt yngre . . .“

Frk. C., 18. April 1890. Md. Nielsen, som fra først af var Plejemoder for Louisestiftelsens Børn, er død i Slagelse Kloster, Datteren bragte hendes Tak for alle Dronningens Velgerninger. „Saaledes fandtes ved hendes Ligtøj en Rose, som hun for 26 eller 27 Aar siden har modtaget af Deres Majestæt, den Dag, hun var der med de første Børn; denne Rose vilde hun have med sig i Kisten . . .“

Dr., 20. April 90: „ . . . Jeg husker godt hendes første Besøg med to Børn. Gud sendte sin Bistand til det lille Hus, og Grunden var det *eneste*, jeg havde at takke Monrad for . . .“

Frk. C., 14. Maj 1890. Frk. Garde har faaet Vallø Legatet. „Svag, som Frk. G. er, gav jeg hende det Raad ikke at gøre Forsøg paa at faa Adgang til Deres Majestæt for at bringe sin Tak, men mente, at det vel maatte tillades hende ved vor Aarsfest, naar vi tør fæste os ved Haabet den 28. Maj at have Deres Majestæt, H. M. Kongen, Kronprinsen og øvrige høje Herskaber nærværende

ved vor ellers stille Fest. (Maaske Besøg i Mariaro?) . . . I Teba have vi nu 60–70 Børn i Asylet og 13 i Vuggestuen! . . .“

Dr., 23. Maj 90: „Jeg kommer, men Kronprinsessen derimod fik en Overraskelse i Morges: . . . en lille Datter til Verden! Begge ganske raske. Om Kronprinsen kommer, veed jeg heller ikke, og om mine to herfra kan jeg heller intet sige. Skade, at Kongen er borte, og alt nu kun *halvt*, og jeg vilde saa gerne, at alle skulde se de nye Tilbygninger. . .“

Frk. C., 29. Maj 1890. Dronningen og alle de yngre og unge Prinser og Prinsesser, som overværede Festen, kom til at se Teba og Mariaro. „Mariaro tager sig ret godt ud i det hele, og de gamle Damer, som ere der, føle sig jo ogsaa tilfredse, ja anse det for en Lykke at være havnet et saa godt Sted. Ikke desmindre be- kender jeg, at det staar for mig som noget ængstende at være hen- vist til et *saa* lille Værelse og saa nær ved Moderhuset. – Kan være, at dette Indtryk kan overvindes, naar Tiden virkelig bringer det saaledes med sig; i alle Tilfælde er for mig en Beroligelse, at de Kaar nu ere vor allernaadigste Dronning bekendt, under hvilke Sø- ster Anna og jeg maa forvente at leve vore sidste Dage, om vi udelukkende vare henviste til vort Samfund. – Gerne vilde jeg snart nedlægge mit kære Embede, tror ogsaa det behøver en yngre Kraft samt større Dygtighed end min, men hvem der skulde være den rette til at overtage det, veed jeg ikke, og det er Grunden til min Tøven. – Søster Sophie har mange udmærkede Egenskaber og stor Dygtighed i mange Henseender, men om hun er den, der kan blive en ret Fører til det rette, tør jeg ikke sige. Gud vise os heri sin Vilje saa klart, at vi ikke kunne tage fejl. – Dog maa jeg be- mærke, ikke for min Skyld, men kun for Sagens Vel, ønsker jeg den omtalte Forandring, thi jeg er ikke træt. Det letter mit ofte bekymrede Indre at tale saa uforbeholdent om disse Ting til Deres Majestæt (til Uvedkommende omtaler jeg den ikke), før Tiden til det afgørende Skridt er kommet. – Med hjerteligste Taknemmelig- hed.“

Dr., 30. Maj 90: „Min kære Søster Louise. Tusind Tak for Deres kære Brev, som jeg modtog imorges. Det glædede ogsaa

mig at komme til Deres Fest og se dem alle glade og fornøjede, som jo dog er et Tegn paa indre Fred og Tilfredshed i den besværlige Gerning, som Gud har velsignet og staaet bi lige fra *vort første Bekendtskab*, og ført ud af mange tunge Tider, hvor det lod til, vi havde *alle* imod os. Ja, Gud hjalp dog vor faste Tro paa Hans Hjælp i *rette* Øjeblik; saa lad os da rolig *vente*, thi han *viser*, hvad han vil, og *hvem* han vil i Deres Sted, jeg kan ikke tænke mig nogen i den, jeg vil være ulykkelig, dersom De gaar før mig, og da De siger, at De er *ikke træt*, beder jeg Dem ikke tænke derpaa, men give Søster Anna en *særlig hjælpende Haand*, der atter under hendes kyndige Haand *uddannes* derved, og *Dem selv* lidt mere Ro ved en lignende Hjælp! Tro mig og følg mig. Om S. S. er skikket dertil, er mulig, men lad hende *vente* og overil intet; De er for mine Øjne og Tanker uerstattelig! og derfor *prøv* først enhver Søster, *inden De kommer med en*. Sagen gaar godt, som den er, og *alle* siger, *uden Dem* gaar det ikke. Deres Oprigtighed er min Glæde, og jeg beholder alt for mig, at *ingen* faar noget at vide. — *Jeg slipper Dem ikke*, men veed nu alt og vil med Guds Hjælp kunne gøre Deres Livs Aften fredelig engang i Tiden eller ogsaa efter min Død til Erindring om

Deres trofaste

Louise.

Vær saa god at købe Voksdug til at benytte paa Børnenes Borde,*) det vadskes med en Svamp og er bedre end de fæle Aviser. Nota til mig.“

Frk. C., 10. Juli 1890. Et Udkast til Love og Opfordring til Tiltrædelse af Dr. L.s Ungdomsforening forklares paa Grev W. Moltkes Vegne, i flere Enkeltheder. „Endvidere fortalte Greven, at de unge Mennesker, Studenter og andre, havde udtalt, at de følte sig hjertelig tilskyndet til Arbejde for den Forening, som Deres Dronning staar i Spidsen for, og det unge Kongehus tager Del i. — Dette Sindelag hos de unge glædede mig! — Da jeg forleden kom hjem, var det tidsnok til at staa ved den unge Søsters Side i Døden. Det var den lille Søster, der i Teba stod med et lille Barn paa Armen og af Deres Majestæt blev rettet og viist, hvordan hun

*) I Teba.

skulde holde det. Hun var from og god, saa vi savne hende, netop ogsaa i Teba, som hun i Enfold tjente med sit lille Hjerte. Samme Dag ifjor døde ogsaa den Søster, som var der fra først af og havde beredt alt derovre. Saaledes have vi i eet Aar mistet 3 Søstre.“

Frk. C., 19. Juli 1890: Teba har faaet Voksdug, „det tager sig meget nettere og ordenligere ud.“ Den 22. ventes Louisestiftelsens 24 Børn, „til Glæde for dem. Det faldt mig ind, om Ds. Majestæt muligvis var i Byen den Dag og da kunde have Lyst til at se den lille Flok?“

Frk. C., 20. Juli 1890: „Deres Majestæts Telegram modtog jeg nu og iler med at sige: Børnene vente vi Tirsdag Morgen; ved Kl. 9. Men om det ikke træffer saa heldigt, at Deres Majestæt kommer til Byen den Dag, opgives det! det var kun mig, der fik Tanken . . . Louisestiftelsen skylder, ligesom vi, Deres Majestæts Kærlighed sin Tilværelse; derfor synes jeg, det var værd, om et Hold Børn kunde tage med blandt dets gode Minder at have set Deres Majestæt, som jeg ogsaa tror, at det vilde være vor dyrebare Dronning ret kært at faa et Indtryk af de Børn, der nyde den Lykke at opvokse i saa gode Forhold. . .“

Dr., 24. Juli 1890: „Hvor gerne var jeg kommet til Dem at se de mange Børn og Søstre, men jeg kunde ikke, og igaar havde jeg heller ikke kunnet, da jeg pludselig følte mig rigtig daarlig, men idag er det godt, kun Hovedet lidt svagt endnu. — Hermed 18 Kr. 50; *) jeg glæder mig, vi fik det til de stakkels smaa, og er der engang noget, de behøver, sig mig det, for det er godt at vænne Børn til at omgaas varsomt med det, de faar, og paa en gammel Avis kunde de plette, saa meget de vilde. . .

Deres som altid

Louise.

24. Juli 90: 9 Gr. Varme!“

Frk. C., 1. Oktober 1890: „Deres Majestæt vil jeg herved tillade mig at meddele lidt om vore Forsøg og Forhaabninger til

*) Betaling for det bestilte Voksdug.

at styrke og fremme Interessen for Diakonissesagen! I Forbindelse med det Præstemøde, der skal holdes i næste Uge i Bethesda, tænke vi at holde et Møde herhjemme og vente Repræsentanter fra Diakonissehusene i Norge og Sverrig. — Finland har sendt Afbud. Søndag Aften den 12. og Mandag fra Kl. 3 tænke vi at samle vor Bestyrelse med de udenlandske Gæster og de Præster, som have Søstre i deres Menighed og ville komme. Foredrag skulle holdes og Diskussion derefter, hvorved vi haabe, det skal opnaaes at opklare Misforstaaelser af Sagen og at varme Hjerter blandt Præster og Læg til at tænke venligt om vort Kald og være beredvillige til at gøre det Haandsrækning paa forskellig Maade. — Vi følge heri Udlandets Eksempel og haabe, om Gud vil, at høste den samme Nytte deraf. . . Jeg har været ude paa Nørager og holdt Sommerferie, hvorved jeg havde den Glæde at se den kære Grev Moltke næsten ganske som før hans Sygdom! der er godt at være i deres stille Hjem. . .“

Grev Moltke havde været syg det meste af 1889 og et Stykke af 1890, saa at Lægen havde forbudt ham at tage ind til Byen. Næsten alle Møder i den trængselsfulde Tid havde derfor maattet ledes af Præsten som Viceformand. Flere Henvendelser fra Grevens Side, om han ikke i den Anledning hellere maatte vige sin Plads, mødtes dog af Bestyrelsen med enstemmig Indsigelse. Det følger af sig selv, at han ogsaa dels ad skriftlig Vej dels ved Besøg paa Nørager holdtes à jour med Begivenhederne og tog Del i Afgørelserne, hvad ogsaa har kunnet ses af flere Brevtyringer.

Dr., 5. Nov. 90: „ . . . Jeg haaber, De har det vedvarende godt, og at min nye Indretning vil snart bære *gode Frugter, først og fremmest for Dem*, og saa for Sagens bedste ogsaa. — Jeg er i mit gyldne Bur,*) som jeg *føler betydelig*, men derved er heller intet at gøre; Kongen vil ind, og dermed *basta*. . . . I Dag var gamle Bech . . . , nu glemte jeg Navnet,**) han vilde takke for

*) Amalienborg.

**) Fhv. Isenkræmmer Bechgaard havde i mange Aar hjulpet med ved Diakonissestiftelsens Regnskab og Bogføring.

Orden; pæn gammel Mand. Men nu maa jeg slutte, jeg kommer snart ud at se til Dem som

Deres gamle trofaste

Louise.“

Frk. C., 25. December 1890: „Deres Majestæt har atter bevist mig saa megen kærlig Godhed, at jeg er hel rørt og beskæmmet og frembærer min Tak af et taknemmeligt Hjerte! Da den store Sending kom, modtog jeg den i Sengen, som et Par Dage havde holdt mig fangen ved et heftigt Hold i Siden. Et Par Timer, før Gæster og Børn kom Lillejuleaften, stod jeg op, og siden har jeg kunnet være oppe og godt taalt de to anstrengende Dage! Lillejuleaften have vi kun eet stort Juletræ at sørge for, men rigtig Juleaften have vi to i dette Hus og i tre af de tilstødende Huse eet i hvert. Det er en stor Glæde at have saa mange at bære Omsorg for! og Hjerterne føle virkelig mere varmt for hinanden i denne Tid, hvilket er en god Frugt af Julens Træ. Ganske yndigt, at vor Dronning støtter os hermed! Fra Nørager vises os ogsaa den største Kærlighed! de ere utrættelige. — Det er dejligt at have saa overmaade meget at takke baade Gud og hans Børn for.“

1891 var Frk. Conrings Dødsaar; en Aareforkalkning i Hjertet endte hendes Liv. De mange Sygdomsanfald og Svaghedstider, som vi have læst om i Brevene, havde intet med Indbildning eller „Nervøsitet“ at gøre.*) De var ægte nok og Døden flere Gange nær nok. Men nu nærmer den sig for Alvor og saa meget mere beundringsværdigt, bliver det at hun med Døden klart for Øje og midt under dens begyndende Favntag kan og vil sysle med de tilsyneladende Smaating, vi her læser om. Men for hende var intet smaat, der stod i nær Berøring med hendes Hjertes Sag. Derfor vil ogsaa denne sidste Del af Brevskiftet vække Tanker og Tilskyndelser hos alle, som elsker denne Sag eller i det hele Guds Riges Sag.

Frk. C., midt i Januar 1881: „For faa Dage siden havde jeg den Lykke at se og tale med Deres Majestæt, og dog vilde jeg atter forsøge derpaa, om ikke Aandedragsbesvær nu forbød enhver

*) Man kunde tværtimod snarere sige det samme om hende som om Vilh. Beck: de havde *ingen* Nerver, — men vel et Hjerte!

saadan Bevægelse. Var jeg ikke gennem de mange Aar vant til at tale aabent og sandt til Deres Majestæt om vore større og mindre Anliggender, altid vis paa at finde den bedste Forstaaelse, saa vilde jeg føle mig aldeles hjælpeløs i dette Øjeblik“ Et Brev fra Grev Vilhelm Moltke viser, at Ledelsen af Dronning Louises Ungdomsforening har ment at maatte foretage Ændringer i deres Op-raab, saa at Dronningens udtrykkelige Anbefaling bortfalder. „Det er en Selvfølge, at min indstændige Bøn til Deres Majestæt maa være den: ikke at unddrage os den naadige Anbefaling af vort Arbejde, som i sin Tid blev os givet i dette Øjemed. Vi have med Taknemmelighed betragtet den som vor Ejendom og maa gøre, hvad vi kunne for at bevare os den. Deres Majestæts kærlige Hjerte og skarpe Blik vil forstaa at vurdere denne Sags Betydning for os. – For nogen Tid siden vare to af de paagældende unge Mænd herude: Formanden, den unge Oxholm,*) som gjorde et godt Indtryk, ogsaa paa Grev Moltke, og en Baron Lerche; de unge Herrer lode til at kunne faa Interesse for „Teba“ og for en Fortsættelse af Asylvirksomheden ind i Skoletidens ledige Timer. – Maatte den gode Teba-Plan nu faa Lov til at virke i Fred, saa mange af vore fattige Smaa maa faa Gavn deraf, Deres Majestæt Glæde og Velsignelse!“

Dr., ²⁰/₁ 91, Tirsdag: „De sendte mig et Brev, og jeg sender Dem nu et til Gengæld,**) der er *klart* og meget forstandigt. . . og jeg tror, at De, min kære, kloge Søster Louise, vil indse med mig (for vi to gøre os ingen *Illusion* og ere ikke blinde) at som de unge nu beder mig om at maatte forandre *Subskriptions*-Planen, saaledes at Indsamlingen ikke *udelukkende* bliver for *Teba*, da vil de faa mange Deltagere til, og Teba stedse faa sin Del, maaske mer end ellers vil komme ind dertil. – Jeg havde nævnt 1500, og det gik Grev Ernst Moltke med Tak ind paa, men Grev W. Moltke forlangte 2600, og saa blev der *rimeligvis intet tilbage* eller *rimeligere* er, at der *slet intet kom*. De veed, som jeg, at Diak.-Sagen desværre ikke er saa elsket, skønt *vel anerkendt*, og dette er min Grund, hvorfor jeg siger: lad os *tage*, hvad vi kan faa. Øjemedet

*) Nu Stiftamtmand i Nykjøbing F.

**) Fra Formanden Oxholm til Dronningens Kabinetssekretær Etatsraad Hennings, en Fætter til Grev W. Moltke.

er godt paa begge Sider, og Teba taber derved ikke . . . Der er ogsaa een Ting, som jeg ved denne Lejlighed vil berøre, og som jeg dengang burde have gjort straks, men frygtede at *skade* og tav. De Ord, jeg skrev under Papiret, mente jeg ikke til *Tryk*, men som Svar paa Spørgsmaal, og nægter ikke, det var mig meget imod at se det staa under Eksemplarerne, og naar nu en ny Opfordring gaar ud, og som det ses, under min Protektion, maa denne Underskrift falde bort, da det ligger i Sagen, at jeg protegerer det. De forstaar mig vist godt og kan forklare de to Vedkommende Sagen.“

Frk. C., 21. Januar 1891: „Deres Majestæts Brev returneres vedlagt med Tak! Jeg indser, at der ikke er mere for os at gøre i denne Sag, bøjer mig for Nødvendigheden; men beklager det. – Havde Grev Moltke eller jeg ikke troet at være i fuld Overenstemmelse med Deres Majestæts Vilje, var Foretagendet hverken begyndt eller bragt saa vidt frem; nu er Glæden derved forbi. Særlig ondt gør det mig for Grev W. M.s Skyld, han har med stor Kærlighed arbejdet for sin smukke Plans Udførelse og vil føle denne Forandring som en stor Skuffelse. – Deres Majestæt gør mig den Ære at tiltro mig Klogskab nok til at indse Rigtigheden af den nu bestemte Ordning; dog maa jeg tilstaa ikke at fortjene den, da min Forstand netop ikke gaar i Retning af Compromis'er. – Til min Trøst tillader jeg mig ogsaa at fastholde den Tro, at Deres Majestæt selv vilde have set den oprindelige Plan nok saa gerne gennemført, om Forholdene havde tilladt det. – Iøvrigt skal jeg nok være medgørlig og venlig, naar jeg faar Berøring med den sejrriige Ungdom, som paa deres Vis vel mener det godt.“

Dr., 8. Febr. 1891: „Hvorledes har De det, min kære? Jeg er bange for, at De er daarlig, og det ængster mig, for naar De giver efter, maa det være Alvor, og sidst klagede De over Aandeløshed, som er saa pinlig. Vi har nu forandret den Passus, og Teba staar øverst oppe til første Maals Hjælp, men indtil *nu* er der kun lidt der til at give, men jeg haaber og stoler paa de unges Arbejdsomhed at vinde Hjælp paa alle Maader, at Summen kan forhøjes; jeg tror, de nu knap har 800! og ingen Udsigt til mer, som det stod fra først af; men med Tilføjningerne kommer Interessen nok. De er dog ikke vred paa mig? eller tvivler paa min

Troskab at staa og falde med den gode Sag? Nej, det er umuligt, og jeg vil ikke tro det. Svar et Ord om Deres Helbred; jeg var saa forkølet, at jeg sad inde, ellers var jeg kommet ud. Et Ord til Deres gamle tro

L.“

Frk. C., 9. Februar 1891: „Inderlig Tak, Deres Majestæt, for det lille Brev, som jeg nu med Glæde modtog! Ikke et Øjeblik Tvivl om min Dronnings uforandrede Sindelag mod vor Sag har jeg været plaget af; det kender jeg for godt og gennem for mange Aar til at nære nogen Bekymring i den Retning, men dog var det mig en Bedrøvelse, naar vort uskyldige Teba skal være med til at fremme Interesser, som det ikke kan vedkende sig. Det er heller ikke let for mig at indse den daarlige Stilling med Hensyn til Indtægter, som Ungdomsforeningen indtog før Forandringen! Grev W. Moltkes Bestræbelser, næst efter Deres Majestæts mundlige Anbefalinger til forskellige skyldtes en Indtægt, som i alt Fald ikke var under 800 Kr., men det forekommer mig, den var større. . . . Men min Uvidenhed kommer muligvis af, at jeg har været syg lige fra den Dags Aften, der bragte mig den Glæde at se og tale Ds. Majestæt. Det er Hjerteklapperne, der er lammede eller slappede; først laa jeg i 12 Dage, var oppe i 5, men maatte atter ligge, og veed ikke, naar der kan tænkes paa at komme op. At dette Onde lettere kan føre til Død end til Helbredelse, er vist nok; jeg venter derfor stille paa, hvad Herren vil, og vil som han. – Men jeg har mere i Tanke, som jeg en anden Gang vil tillade mig at omtale. – Ingen af mine Omgivelser, med Undtagelse af Søster Anna, veed noget om Tebas Anliggender. – Endnu en Gang: Tak for Brevet og enhver kærlig Tanke paa vor Sag og paa mig.“

Frk. C., 17. Febr. 1891: „Deres Majestæts Befindende er nu blevet Genstand for min Bekymring, idet jeg ikke kan forstaa Berlingske anderledes, end som Deres Majestæt ikke har taget Del i Kronprinsens Taffel og altsaa vel ikke er ganske rask. Gud give, at det maa være et mindre og snart forbigaaende Ildebefindende! Jeg er endnu bundet til Sengen og strider fremdeles for at trække Vejret. Det er en meget pinlig Tilstand, baade Dag og Nat. . . .“

Dr., 18. Febr. 1891: „Min kære Søster Louise, Tusind Tak

for Brev, jeg er ikke rask, men Grunden er, foruden en, som nu er bedre, Snue, er jeg vaccineret, og da jeg ikke mente, at det slog an, og vil bruge mine Arme mere end mine Ben, lod jeg det gøre derpaa og blev straffet med en fæl Betændelse og har ligget paa Sofa lige siden 8 Dage, som giver Hovedpine, Ulyst til Beskæftigelse, som gør mig melankolsk, da Arbejde dog er det, der opholder Mennesket, mig idetmindste. Jeg gaar nu dog lidt omkring og skriver til mine Kære, faar Breve og er taknemmelig for, at det dog ikke er værre. Og nu om Dem, min Stakkel, det er da langt værre at have, og dog er De vist engletaalmodig, som jeg slet ikke er. Finder De, at det er bedre at ligge? Pauly sørger vist godt for Dem, og S. Anna plejer. Hvor gerne kom jeg ud at se til Dem, men kan ikke, som er haardt for Deres *trofaste*

Louise.

Tiden iler.“

Frk. C., 27. Februar 1891: „Hvor er Deres Majestæt dog kærlig og god! det følte jeg atter i Morges med Rørelse ved at modtage det kære Brev, den skønne lille Bog til Søster Anna ogsaa, og til mig, samt de 100 Kr. til Teba; min Tak er langt mere levende, end jeg kan give den Udtryk i Ord, men vor naadigste kærlighedsfulde Dronning vil nok forstaa den kun halvt udtalte Tak. – En stor Beroligelse er det mig, at Ildebefindendet er overstaaet, og Helbredet atter godt! Om min Tilstand maa jeg sige, at jeg nu, siden de tre sidste Dage, tror, at mit Liv vil vare lidt endnu, hvilket jeg indtil da ikke troede, men nu er der indtraadt nogen Bedring med Aandedrættet og med Hosten, har været oppe et Par Timer hver Dag og igaar taget Del i Bestyrelsesmøde, som blev afholdt. – Vide kan man alligevel ikke, hvordan det vil gaa, men jeg vil kun, hvad Herren vil, og stræber at være rede, naar Budskabet kommer. I Dag tør jeg ikke skrive mer, men en anden Gang vil Deres Majestæt nok tillade mig at tale om Sager dertil hørende.

Allerunderdanigst

Søster Louise.“

Her hører Frk. C.s egenlige Breve op – dog se næste Side. Fra de sidste Dage har vi følgende Bulletiner fra S. Anna til Dronningen:

26. Marts: Svar-Telegram: „Snarere mindre end igaar“. 27.: „Kræfterne svinde.“ 28.: „Bedre end igaar, men det hænger jo i en Traad, det dyrebare Liv; til Alters i Morgen (Indvielsen).“ 29. (Paaskedag): „Ikke saa godt som igaar, store Smerter fra Hjertets Side; nu sover hun efter Altergangen, hvori ogsaa jeg deltog, og det er velsignet.“ 30.: „Vi vente paa Herrens Time, at den ikke maa lade vente for længe paa sig; hun sender Deres Majestæt sit Hjertes dybeste Tak og beder mig minde om, at sidste Kvartal i 1890 og første i 91 ikke er betalt, og saa, hvad andet hun har talt med D. M. om.“ 31.: „Store Smerter.“ 2. April: „Pastor D. bad mig forespørge, om det passer, at vi ansætter Tiden for Begravelsen til Kl. 1 paa Mandag?“ – Onsdag den 1ste April var altsaa Dødsdagen.

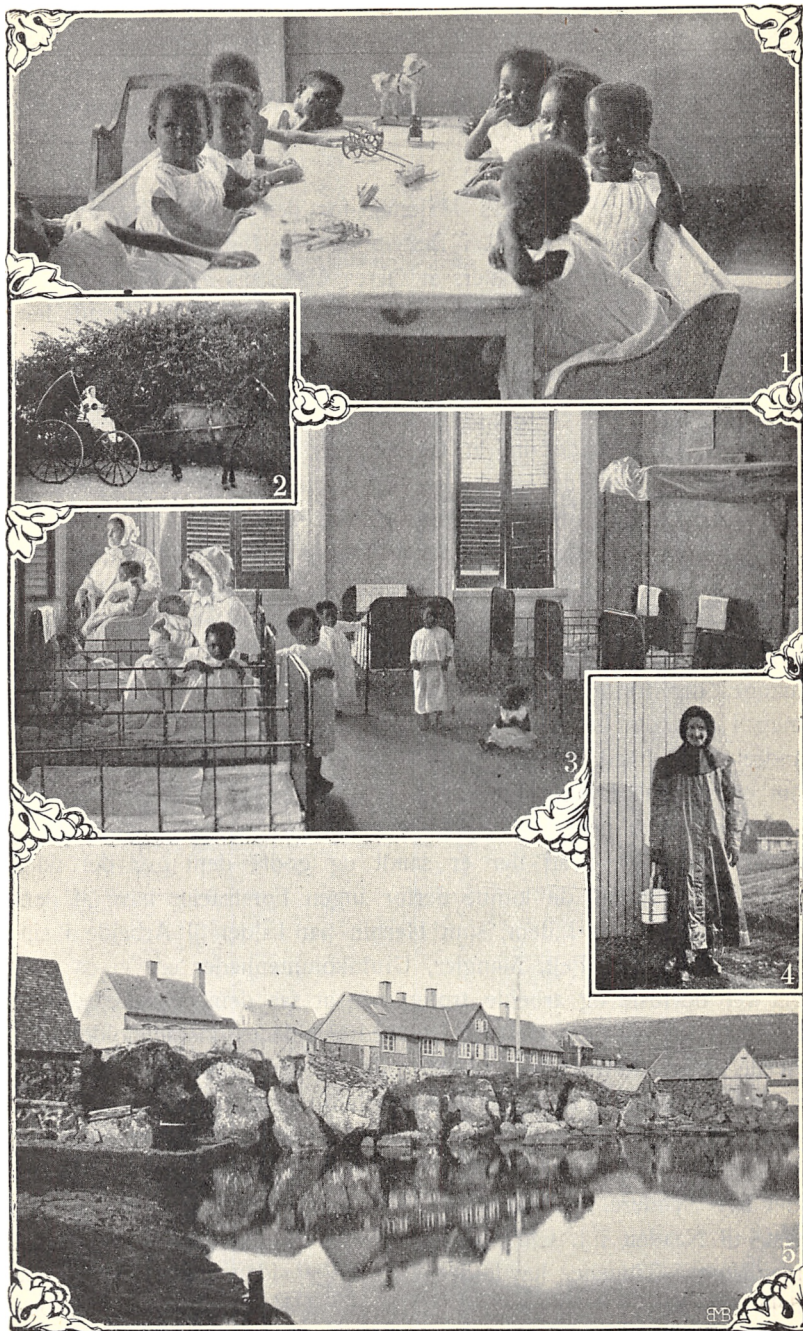
Endnu er der et ufuldendt Brev fra Frk. Conring, som er blevet bragt Dronningen efter hendes Død sammen med en Ansøgning fra Frk. Tryde, Præsten i Lynges Datter, om et Vallø-Legat. Brevet er skrevet paa et stort Ark med „Diakonissestiftelsen“ trykt øverst til venstre. Umiddelbart ved det trykte Navn begynder hun at skrive, – modsat alle hendes andre Breve, hvor hun altid begynder under Midten af Bladet. Maaske skulde det kun være Kladden til en Redegørelse, der netop var det „andet“, hun havde paa Sinde. Men hun tog gerne til det store stive Papir, naar Kræfterne var smaa og Skrivningen meget besværlig. Brevet ender med den samme Skildring, næsten Ord til andet af hendes Sygdom, som hun har givet i Brevet af 9. Februar. Til denne Dag eller en af de nærmeste ved den maa vel altsaa dette Stykke Testamente høre:

Diakonissestiftelsen (trykt). „Vedlagte Ansøgning har en Tid ligget hos mig, fordi jeg gerne vilde bringe D. M. den, men nu tør jeg ikke lade det vente længere, tillader mig derfor at sende den, og tillige at udtale om Ansøgerinden, at hun er et rigtig hæderligt Menneske, ganske anlagt paa at være Eneboer,*) som hun

*) Frk. C. kunde ogsaa have nævnt det, som det var: Frk. T. er meget tunghør; men det har hun ikke nænnet at skrive lige ud til Dronningen.

ogsaa er, da hun bor i et lille Hus tæt ved eller i Skoven. Ligeledes har man bedt mig atter at henlede D. M. Opmærksomhed paa Hr. Kaysen, der fremdeles, paa Grund af Svaghed, trænger til Understøttelse.“

„Jeg maa takke Deres Majestæt for den Forandring, der er foretaget i Ordlyden af § 2 i Bestemmelserne for Tebas Ungdomsforening! Det viser mig atter, at Deres Majestæts eget Sindelag altid er kærligt, hvorom jeg altid føler mig overbevist. – Hvad den Stilling angaar, som vor Sag har overfor den almindelige Mening, da er det vel saa, at den fremdeles ikke er populær; dog tror jeg at turde sige: der er dog god Fremgang! I de mangfoldige Begæringer, vi modtage om at faa Søstre til alle mulige gode Virksomheder, og de Udtalelser, disse Breve, som ere skrevne af alvorlige Mænd rundt omkring i Landet, indeholde, ses det, at man har Tillid til vort Arbejde og derfor ønsker Søstre til at udføre den Gerning, som de forskellige Steder har under Hænder. – Derimod ville vi vedblive at være en Torn i Øjet paa alle dem, som ikke helt ville give sig ind under Kristendommen, og ligesaa hos de mange, der forstaa dens Fordring, der tro Evangeliets Sandhed, men i Liv og Levned unddrage sig, de især holde ikke af at se andre gøre, hvad de paa ingen Maade kunne beslutte sig til, selv om en Stemme i deres Indre vilde tilskynde dem! for at undskylde sig selv maa vi beskyldes. – Mange Mennesker tabe desværre Evnen til at gribes af, hvad der er sandt og godt! dem gør det ikke varme om Hjertet, de kunne derfor ingen Forstaaelse have af den Glød, der er tændt i dem, som Herren har kaldet til Arbejde i sin Vingaard. – Vore Fejl, Mangler, Ufuldkommenheder ere vi os meget vel bevidste og arbejde troligt paa at faa dem afskaffede, dog bero de for en stor Del paa de bedre stilledes Tilbageholdenhed. Af de højere Klasser komme altfor faa; dog har det, efter min Mening, sin Grund i den fejlagtige Opfattelse og Tilegnelse af Kristendommen; man vil nyde den, men gaa til Bunds i dens Aand og Væsen vil man ikke, og endnu mindre lære sig selv at kende som elendige Syndere, der mangle al Ros for Gud og ere ganske henviste til Naaden i J. Chr. vor Herre. – Saa jeg ikke denne Sammenhæng i Tingene, havde jeg for længe siden mistvivlet om det hele og opgivet det! men mit Haab er, at Kristendommen har be-

Atlantiske Stationer: 1 Opholdsstue i Optagelseshjemmet, St. Croix. 2 Farende Virksomhed, St. Croix. 3 Plejestue, St. Croix. 4 I Menighedspleje, Thorshavn. 5 Thorshavn Sygehus.

gyndt at antage en alvorligere Karakter herhjemme og efterhaanden vil trænge ind i den alm. Bevidsthed med Liv og Kraft, hvorved en bedre Tid vil oprinde for vor Sag.“

Frk. Louise Conrings Begravelse fandt da Sted Mandag 6. April fra Emmauskirken, med Biskop Fog og Husets Præst som Talere. Dronningen var der selv og de allerfleste af Søsterflokkens, komne hertil fra hele Landet. De havde baaret hende ind i Kirken; Præster bar hende ud. Men Bortkørslen skulde ikke gaa saa let. Hun havde ønsket at staa i en hvid Kiste paa en aaben Vogn – intet mellem hende og Himlen! Men Hestene skræmmedes af Klokkens vældige Slag, og paa det uvante Køretøj havde Kusken slet ingen Magt over dem. De maatte gribes, spændes fra, løses af, og saa gik det uden Klokkeklang ud af Gaarden og saa ud til Graven paa Frederiksberg Assistenskirkegaard, hvor hendes Fader og flere Diakonisser forud var jordede. Mange fattige fulgte med Sorg; hun havde været god ved dem. Men klart og inderligt, fyldt af Haab lød Søstrenes Kor:

Krist stod op af Døde!

Enhver indtrædende Søster maa give en skriftlig „Fremstilling af sit Livs ydre og indre Begivenheder, især forsaa vidt de staa i Forbindelse med hendes Ønske om at blive Diakonisse.“ Louise Conring har vel næppe indgivet noget sligt i Kaiserswerth, det var jo under særlige Forhold; men vi *har* en saadan Skitse fra hendes Haand, skrevet i Sommeren 1876, da hun laa ved Badet Elster og vilde fortælle sine Søstre derhjemme om, hvorledes det store Hus, der nu var rejst, var blevet til fra det ganske smaa, men saa ogsaa, hvordan hendes egen Vej var blevet ført til Gerningen derved. Et kort Udtog af denne Skildring, som iøvrigt er aftrykt i Diakonissestiftelsens Aarsberetning for 1890, har sin naturlige Plads paa dette Sted.

„Den 1. Marts 1824 er jeg født paa Rungstedgaard (i Nord-

sjælland), som tilhørte min Bedstefader, Oberst Braëm; hans næstældste Datter, Hanne Christiane, havde da i ti Aar været gift med min Fader, August Georg Carl Conring, Lieutenant ved de slesvigske Jægere, født i Hannover, men siden sit trettende Aar i dansk Tjeneste. De havde ikke før haft Børn; min Fødsel var derfor betragtet som en stor Begivenhed, og jeg blev betragtet som en lille Mærkværdighed og opelsket med den største Omhu af mine Forældre saavel som af min Moders ældste Søster, der i sit 17. Aar, efter kort Ægteskab med Kaptajn Wedelfeldt, var bleven Enke og nu ligeledes levede paa Rungstedgaard. Skrøbelig som jeg alt fra tidligste Barndom var, behøvedes der megen Pleje for at faa mig til at trives. Da det første Aar var overstaaet, begyndte jeg at gaa, men syntes formodenlig ikke om at have den Ulejlighed og opgav det aldeles til efter mit tredje Aar, hvor der atter fødtes en lille Datter. Min Hukommelse var meget tidligt virksom: fra den Tid jeg endnu ikke var tre Aar, husker jeg aldeles tydeligt adskillige Begivenheder, og selv bestemte Personligheder, ja Samtaler, som jeg paa min Vis førte med den omtalte Tante. Hvad ondt og godt, rent og urent er, *vidste* jeg saa lidt som andre vel bevarede Børn paa min Alder; men desværre havde jeg en saa levende *Fornemmelse* deraf, at det blev ligesom en Sky over min første Barndom. „Hun sigter herved til de stærke Følelser af Tiltrækning eller Frastødning, hun alt da havde overfor forskellige Personer. – Da hun var 5½ Aar, fik hendes Fader, som afskediget Kaptajn, en Ansættelse ved Toldvæsenet i Rendsborg; hele Familien med Undtagelse af Embedsmanden selv drog dog, saa snart Foraaret kom, tilbage til Sjælland. „Hele min Barndom igennem erindrer jeg ikke en eneste Sommer uden i kortere eller længere Tid at have været hos Bedstefader paa Rungstedgaard.“ Derved bevarede hun dansk Sprog og dansk Sympathi, selv om hun fik sin meste Undervisning paa Tysk; Moderen læste Fransk med hende. Med Skolegangen blev det dog ikke til ret meget paa Grund af hendes skrøbelige Helbred. „Den længste Tid af Vinteren tilbragte jeg gerne i Sengen, eller i det højeste paa Sofaen, og lærte derved saare lidet; dog havde jeg nok en Art Lyst dertil, naar der var noget, jeg fandt Behag i, og det ikke krævede stor Ulejlighed!“ Balles Lærebog kunde hun, til sin Moders Fortvivlelse, ingen Vegne komme med; med Luthers lille Katekisme var det en anden Sag, „endog til om

Søndagen gemte jeg denne min kæreste Lektie.“ – „Da jeg var 13 Aar, vaagnede Trangen til Opbyggelse i Guds Hus. Jeg grundede først en Stund over, hvad derved var at gøre, tog saa Mod til mig og bad Mama, om jeg maatte gaa i Kirke. Halv forskrækket, halv glad gav Mama mig Lov, saafremt jeg vilde tage uldne Strømper paa, da det var en kold Vinter. Det var for mig i Sandhed haarde Betingelser! men som den eneste Maade at komme i Kirke paa toges Strømperne i Købet, og meget glad kom jeg hjem. Fjorten Dage derefter den samme Begæring med samme Resultat, og snart var det i sin Orden, at jeg gik i Kirke. Prædikenen var det visse- lig ikke, der drog; den var buldrende og alt andet end tiltalende; synge kunde jeg ikke, hvad var det da? Jeg tager næppe fejl, naar jeg tror: det var Faderens Dragelse til Sønnen, det var Helligaan- dens Virkning i det døbte Barns Hjerte, der fremkaldte Længslen efter at være i det, som hører Faderen til.“ *) – Fra den nærmeste Kirke ledtes hun til Kirken i „den gamle By“ til en yngre Præst (August Heimreich, senere Provst i Preetz), „som blev ilde omtalt for sin Strengheds Skyld: maaske det er, hvad jeg trænger til! tænkte jeg, og som en naadehungrig, men meget uvidende Tilhører indfandt jeg mig. Saare lidet forstod jeg af denne første Prædiken, men kom næste Søndag igen, modtog velgørende Indtryk og skim- tede snart Lys!“ Den samme Præst fik hun og hendes Søster til privat Religionslærer: „vi indviedes i Gudfrygtighedens Hemmelig- heder, og vor Tørst læskedes af de levende Vandkilder!“ og den samme Præst kom til at konfirmere hende ved deres gamle, ven- lige, men vantro Huslæges Hjælp: hun var for svag til at være sammen med saa mange Børn, som deres Sognepræst læste med; og denne „kærlige gamle Mand“ kom selv og sagde hende det. Saa fik hun i Konfirmations-Forberedelsen „en saa grundig Under- visning i Kristendom, at den har givet mig Fodfæste for hele Livet. Den 4. April 1841 blev jeg konfirmeret og fik til Valg- sprog Joh. 15, 5 (Jeg er Vintræt o. s. v.); det har været min sta- dige Ledsager.“ – Hendes Moder var død forinden. Snart efter

*) „8. Juni blev jeg døbt og tre Aar senere min Søster paa samme Dag, som jeg endnu vel mindes og derved har Fornemmelsen af at huske min egen Daab, da begge foregik under samme Forhold. Hvert Aar den Dag vender tilbage, fejrer jeg den i Hjertet. I mit 8. Aar var jeg første Gang i Kirke den 8. Juni.“

blev hendes Fader forflyttet som Toldforvalter til Neustatt. „En lille By var det, Selskabeligheden bestaaende i Selskaber, saa døde og kedelige! En gammel Præst var der, som ved første Kirkegang bragte mine Taarer til at flyde, ikke af Rørelse, men af dyb bitter Sorg over hans Prædikens positive og negative Indhold; *der* var det umuligt at søge Opbyggelse, det stod fast, men hvor da? Et Par andre Familier tog hende med til en Præst paa Landet (Hasselmann i Alten-Krempe), en lang og besværlig Vej, baade om Vinteren og i den varmeste Sommertid, da Anstrengelsen voldte, at hun „gerne maatte ligge den øvrige Del af Søndagen, ofte Mandagen med.“ Omgang med en enkelt Familie (Garlieb) vakte videre Syn ogsaa for Missionen. I 1848 maatte hendes Tante, som var blevet de to unge Piger i Moders Sted, rejse til Rungstedgaard, og Louise kom med. „Kærligt bleve vi tagne imod; Bedring (i Tantens Helbred) indtraadte dog kun nu og da, og saaledes glede 3 Aar hen, for mig vel egenlig den rigeste Tid af mit Liv. Lidt efter lidt havde jeg faaet en egen Kreds af elskelige, fromme Mennesker. Udgangspunktet derfor var Enkefru Anna Hedwig de Jonquières og hendes Familie. Der traf jeg Dronningernes Française, Mademoiselle Delolme; hun bragte mig i Plejeforeningen, til Overhofmesterinde Rosenørn, i Asylerne. Derved fik jeg den Lykke at blive modtaget af Dronning Caroline Amalie, med stor Godhed, kom i nært Forhold til Enkegrevinde Holstein, Pechlinerne og flere af deres Venner. Jeg har aldrig begrebet, hvorledes disse sjeldne Mennesker, som i alle Henseender stode saa højt over mig, kom til at tage mig op i deres Midte og være saa kærlige imod mig, som Tilfældet var; men det udvidede mit Hjerte, berigede min Aand og fyldte mig med den gladeste Taknemmelighed, som vil vare saa længe som jeg selv.“ – Efter at hun havde tilbragt Tiden fra Efteraaret 1851, da ogsaa hendes Tante døde, til 1855 hos sin Fader i Neustatt, blev hun atter kaldt tilbage til Hovedstaden og de Kredse, der ogsaa i Trosliv og kristelig-filantropiske Interesser var ualmindeligt udviklede for den Tid. Et Brev fra Grevinde Holstein bragte hende nemlig en Hilsen fra Fru Rosenørn, at der vilde blive oprettet et Embede i Kjøbenhavn, som hun kunde faa, om hun vilde. „Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse vilde have kvindeligt Tilsyn til alle de Børn, der vare givne i Pleje i og om Byen, og tillige til dem, der endnu med Mødre eller Ammer forsørgedes paa Plejestif-

telsen, hvor der ogsaa var et Par Stuer til 12 syge Børn. Dette Tilsyn var det, Overpræsident Lange søgte en Dame til og havde anmodet Overhofmesterinden om at være ham behjælpelig med at finde.“ Denne kendte jo Louise Conring og vidste, at hun ikke blot hørte til de nydende, men ogsaa til de ydende Kristne. 400 Børn galdt hendes Tilsyn; alene at finde dem alle tog tre Maaneder, skønt hun daglig anvendte 5–6 Timer derpaa. „Megen Elendighed blev jeg Vidne til og vandt snart den sørgelige Overbevisning, at det, der kunde gøres og blev gjort, ikke vilde forslaa i nogen Henseende overfor al den Ynk, der skulde raades Bod paa. . . . Det er et mørkt Billede, der ruller sig op for det indre Øje, saa ofte Tanken vender tilbage til hine Tider. Ofte var jeg modløs og fristet til at forlade denne Gerning; da lød en indvortes Stemme: hold ud! det er en Gennemgang, den fører til noget bedre! Undrende fornam jeg den og adlød; dertil styrkede ogsaa bl. a. Pastor Blædel og hans herlige Hustru mig, de vare mig til stor Trøst og Hjælp i alle disse Aar. Ofte var jeg hos dem og andre kære Venner til Middag eller Aften, og jeg behøvede den Modvægt af Indtryk for ikke at tabe Ligevægten. Hvad Troens Samfund i Kærlighedens Aand har at betyde, erfarede jeg i den Tid og er endnu taknemmelig derfor. Ogsaa i mit eget indskrænkede Hjem paa Plejestiftelsen, hvor jeg havde to smaa Værelser, saa jeg mange. Hver anden Uge kom Damer af mit Bekendtskab for at anvende nogle Formiddagstimer paa at sy Børnetøj til de mest trængende af Børnene; disse Formiddage vare ogsaa af det gode og bleve os meget kære. Hver Mandag Aften kom Frk. Mathilde Meinert, og læste vi da Birkedals Betragtninger for hele den Uge og samtalede om, hvad der hørte Guds Rige til. En anden bestemt Aften kom, hvem der vilde, og da var det undertiden, at Plads og Service næppe vilde slaa til. Bibellæsninger besøgte, de faa Missionsmøder, som fandt Sted dengang, ligeledes; hos Grevinde Holstein samledes ofte en mindre Kreds om Guds Ord; hos Enkedronningen Caroline Amalie var Mandagsaftenkredsen til megen Glæde for mig om Vinteren, og Onsdag Middag alene med Dronningen. Om Sommeren Besøg paa Sorgenfri, flere Dage ad Gangen, sammen med Grevinde Holstein: Samtaler, Spasere- og Køreture med Enkedronningen og andre er endnu levende i min Erindring.“

Ud fra denne Skildring forstaar vi bedre, baade det fortrolige

og dog pietetsfuldt beherskede Samliv med Dronning Louise, som det meddelte Brevskifte viser os, og hvilke Forudsætninger hun bragte med til sin store Livsgerning: at skabe et *Hjem* for Mennesker af alle Stænder, hvor aandelig Næring ikke var en blot udvortes Skik eller en piestistisk Tvang, men en naturlig Fornødenhed, og hvor netop denne frivillige Samling om store fælles Interesser virkede frigørende, udviklende og forædlende paa de mange forskelligartede Elementer, saa at de kunde tage selvstændige Opgaver op og gøre lignende Hjem ud af Sygehuse, Opdragelsesanstalter, Fat-tiggaarde, Redningshjem, eller hvor de ellers fik deres Virkekreds.

Saa er vi da i høj Grad med, idet vi læser de rørende Slutningsord paa hendes Levnedsskitse:

„Naar jeg som Barn tænkte paa den Tid, hvor jeg kom til at staa ene, var det med fuld Forsagthed; aldeles uoverkommeligt forekom det mig, og med Frygt og Bæven gik jeg den voksnes Liv i Møde; svag, uduelig, jeg syntes: ubrugelig, fattig og ringe stod jeg der! hvad skulde der blive af mig?

Vor Herre har viist, at han er alles Fader; han har hele mit Liv igennem særlig taget Vare paa mig! altid givet mig en Støtte, ofte gjort mit Hjerte fuldt af Fryd og Tak, og endog opfyldt min Sjæls varmeste Ønske, ved at give mig et lille Arbejde i en Del af hans store Vingaard.“

Ikke mange Uger før Frk. Conrings Død var hun, lige staaende op af Sengen for det samme, med i et Bestyrelsesmøde paa Diakonissestiftelsen, hvis Forhandlinger bl. a. drejede sig om et Tilbud fra en Dame i Helsingør om et betydeligt Tilskud baade straks og efter hendes Død, dersom vi vilde oprette et *Rekonvalescenthjem*, hvor hun og en Veninde skulde have en Fribolig. Der var set paa flere Ejendomme, ogsaa paa „Villa Augusta“, hvor Dronningens Søster havde boet, men der blev dog ikke noget af Sagen. Finanserne stod daarligt, hvorfor Præsten henledte Opmærksomheden paa et Avertissement, hvori et mindre Sygehus bød 300 Kr. i aarlig Løn

for en Sygeplejerske og en Økonoma; det maatte vi ogsaa kunne forlange af kommunale Bestyrelser, hvorimod fattige Menigheder snarere kunde trænge til Nedsættelse – et Princip, som ogsaa senere er blevet gennemført saaledes, at de Virksomheder, som holdes oppe ved private Midler, har en nedsat Takst, tilmed da Menighederne jo i det aarlige Offer yder Stiftelsen saa store Tilskud.

Det næste Bestyrelsesmøde, som holdtes i Hotel d'Angleterre uuder Formandens Ledelse, valgte den nye *Forstanderinde*, Søster *Sophie Zahrtmann*, fra 1. Juli; hun blev højtidelig indsat ved en Kirkefest den 10. Juli. „Det var“, siger Aarsberetningen, „en Lykke for Diakonissestiftelsen, at den ikke behøvede at gaa udenfor sin egen Kreds for at søge en Forstanderinde, men kunde finde hende i en af vore egne Søstre, der, selv en jydsk Præstedatter, havde lært Diakonissesagen at kende i større Forhold ude – ved Diakonissehuset i Strasborg, hvor hun modtog Indvielsen den 31. Oktober 1877, og hvorfra hun havde arbejdet i forskellig Gerning bl. a. i Neuchatel og Paris – og derefter her hjemme i 12 Aar havde haft en af de vigtigste Gerninger i det danske Diakonissehus som den, der tog sig af de unge Søstre.“ Sammen med Præsten deltog hun nu i September i Fællesmødet i Kaiserswerth, der netop fik en ejendommelig Stemning ved, at en udtraadt Diakonisse, der ti Aar forinden havde udgivet et Smædeskrift – ogsaa paa Dansk er det udkommet – over Kaiserswerth Moderhuset, som hun havde tjent, nu atter havde søgt Forbindelse med det og gjort den dybeste Afbigt for sin Forseelse. Den storsindede Højmodighed, hvormed den fornærmede Part, baade for ti Aar siden og nu, tog den hele Sag, kunde ikke andet end give os alle en smuk Lære og et godt Forbillede.

1892 faldt Diakonissestiftelsens Aarsfest sammen ikke alene med Kristi Himmelfartsdag, men ogsaa med Kongeparrets Guldbryllup. Som tredobbelt skøn Fest fejredes den i Emmauskirken og Søstrenes Dagligstue. Men en saadan Lejlighed viste ogsaa ret, hvor smaat det var med Pladsen i det store Hus. Det samme Rum var Dagligstue, Spisestue og Festsal, og Søstrene kunde snart ikke faa Plads i deres eget Hus – deres hele Tal var jo ogsaa blevet næsten tre Gange saa stort, som da de flyttede ind. Aaret er derfor opfyldt af Planer og Raadslagninger om, hvorledes der kan

skaffes Udvej. Dertil kom Misfornøjelsen med Kakkellovne paa Sygestuerne. som baade voldte Støj og Støv og trængte til Afløsning af et tidssvarende Varmeapparat. Tanken herom drives frem imod sin Virkeliggørelse, da Enken efter Grosserer Bloch, der havde betænkt Stiftelsen i sit Testamente, tilbød straks at yde 25,000 – senere forhøjet til 30,000 Kr. – deraf, naar Varmeapparatet maatte blive indlagt og ønskelige Forbedringer ved Operationsstuen foretagne. Udførelsen kom dog først i det følgende Aar. – Derimod saa 1892 Aabningen af et *Studenterpensionat*, en Nyhed indenfor Diakonissehusenes mangfoldige Gerninger. Her skulde Søster Anna Buch, som havde afløst Frk. Conring, medens denne levede, og efter hendes Død var den styrende, indtil Efterfølgersken blev valgt, finde et Hjem og et Arbejde, der passede for hendes Kræfter, nemlig, som Navnet siger, hygge og værne om unge akademiske Mænd. Af den ikke helt lille Flok, som har boet der, vil sikkert ogsaa de fleste mindes den Tid af deres Liv med venlige og taknemmelige Følelser.*) –

En anden ejendommelig, om end ikke enestaaende, Virksomhed overtog Diakonissestiftelsen i dette Aar. Efter Kaiserswerths Forbillede havde den jo allerede længe udgivet en Almanak, til hvis Udbredelse den havde faaet en *Kolportagebevilling*. Præstens Stilling som Medlem af det Britiske Bibelselskabs Tillidsraad i Danmark bragte ham nu i Berøring med en af Selskabets Kolportører, der vilde have ham til at grundlægge en særlig Kolportage af Psalmebøger, som kunde forenes med deres Gerning, saa at de bedre kunde leve deraf. Nærmere laa det dog at faa Stiftelsens Kolportage udvidet, hvad ogsaa lykkedes under 10. September. I Efteraaret aabnedes et Depot inde i Byen, som dog næste Aar flyttedes ud paa Diakonissestiftelsen i dens Loftsetage, indtil det fik sin egen Bygning. Under Forretningsfører Laurits Nielsens Ledelse arbejdede

*) Som et Vidnesbyrd, der sikkert kunde gælde for mange, sættes følgende Brev fra en Præst: »Jeg føler Trang til, i min Hustrus og eget Navn at bringe Dem begge (Søstre) vor inderlige Tak for al Deres Kærlighed mod N., særlig under den for ham saa lange og trættende Eksamenstid! Vi anser det for et stort Held eller vel rettere for en Guds Styrelse, at min Svoger fandt dette udmærkede Hjem til ham, hvor han altid har befundet sig saa vel, og som vist nok ikke lidet har bidraget til det gode Resultat af hans Eksamen.«

denne Virksomhed sig op til en ikke helt ringe Betydning. Vel trængte de omtrent 50 Kolportører, den snart havde antaget, til en Sigting, men den fik de ogsaa ved aarlige Møder, skiftevis paa Diakonissestiftelsen og i en Provinsby, hvor de selv, om end under Præstens Ledelse, baade fastsatte Regler for Gerningen og øvede indbyrdes Selvtugt, saa at de Mænd, hvis Karakter ikke harmonerede dermed, eller hvis øvrige Liv og Forretning ikke svarede dertil, af sig selv udskilte sig. Kolportørernes Opgave er — som ogsaa Bevillingen udtaler — *ikke* at være Lægprædikanter, men at bringe Bibel, Psalmebog og i det hele gode gudelige Skrifter *direkte* til Befolkningen, *fra Dør til Dør*. Selvfølgelig vil de da ogsaa faa mangan Lejlighed til at aflægge et Vidnesbyrd baade for den Herre, de tror paa, og for den Sag, i hvis Tjeneste de gaar, og som jo selv vil tjene ham. — Et andet Anliggende, hvori man søgte Autoriteternes Imødekommen, fik ikke saa heldigt et Udfald. Da Stiftelsens Præst ønskede at konfirmere sit ældste Barn i Emmauskirken, gav dette, ved et Modspørgsmaal fra Biskoppens Side om Præstens kirkelige Stilling i det hele, Anledning til at gentage Steins Forsøg i 1876 paa at faa denne Stilling ordnet nogenlunde i Lighed med Vartov-Præstens: som selvstændig Præst for en særlig Menighed. Men lige saa lidt som dengang, eller da Sagen efter nye 16 Aars Forløb blev draget frem i 1908, var det muligt at overvinde Modstanden mod en Ordning, der kunde synes snarere at tilkomme en stor kirkelig, for hele Landet og dets Folkemenighed virkende Institution som Diakonissestiftelsen end saadanne mindre, velgørende Anstalter som Vartov, Abel Kathrines Stiftelse og enkelte „Klostre“. De Forslag, der har været gjort om at knytte et virkeligt Lokalsogn til Emmauskirken og dens Præst, har Bestyrelsen ikke turdet gaa ind paa af Frygt for, at Stiftelsen skulde kunne blive revet med f. E. af en rationalistisk, eller maaske en romanistisk Kirkestrømning, der hver for sig maatte blive Diakonissesagens Fordærv. Den kan derfor ikke lade sig sin præstelige Betjening paatvinge af et Menighedsraad, paa hvis Valg den kun kunde faa en delvis Indflydelse.

1893. *Grev Moltke*, som i lang Tid havde været lidende og som Regel maatte forsømme Bestyrelsesmøderne — der da lededes af Præsten som Viceformand —, havde i Efteraaret bedt sig fritaget for Hvervet som Formand. Efter at intet andet Forslag havde

kunnet trænge igennem, valgtes nu 13. Marts Højesteretsassessor *Mourier*, som godt et Aar forud var indtraadt i Bestyrelsen. Straks i dette første Møde fremsatte den nye Formand den dristige, men ikke mindst ved ham heldigt gennemførte Tanke, at Diakonissestiftelsen efter Haanden burde erhverve de Grunde, der ligger mellem Diakonissestiftelsen og Dronningensvej, da man nemlig ikke i de dem paalagte Servituter havde nogen fuld og virkelig Betyggelse imod, at der kunde opføres høje Bygninger, som baade vilde tage Solskin og uforstyrret Hygge fra vort Hospitals enestaaende Herlighed — dens skønne og frie Have. Mange har undredes over, at Diakonissestiftelsen trods alle Pengevanskeligheder dog stadig købte nye Ejendomme. Jo, de maatte netop købes, som Lejligheden bød sig, og de fleste er vundne paa gode Vilkaar, selv om enkelte kunde være tilfaldet os ikke lidet billigere, dersom der var blevet grebet til i rette Øjeblik. Men de fleste Grunde havde ogsaa et Hus, der kunde bruges i Anstaltsøjemed, og som nu er med til at danne den rige Kæde af menneskekærlige Virksomheder, der omgiver vort Moderhus, og som ikke mindre end vor Have beundres af fremmede besøgende. Nu da der ikke mere er nogen Plads i Rækken, hvor det kunde betale sig at opføre en Huskaserne, skal der andre, særlige Begrundelser til, for at Diakonissestiftelsen vil søge sine Besiddelser udvidede ad den Kant. — En anden Aarsag til Undren for Læserne af vore Beretninger blev fjernet i 1893, da det vedtoges, at Legater ikke mere skulde opføres under „Gæld“ i Regnskabet; man kunde ikke begribe, at en *Gave* f. E. paa 10,000 Kr. blot skulde sænke os endnu dybere i *Gæld*. Det er sandt, at Legatet paadrager en Skyld, men her er det en Glæde at opfylde denne Skyld, f. E. at optage en syg paa Friplads, tilmed da Renten jo virkelig betaler derfor. Men hvor Kapitalen er forbrugt, ser Sagen unægtelig noget anderledes ud. — Iøvrigt var det et *Byggeaar*; Fornødenheder, som man længe havde følt, blev udfyldt. Sygepensionatet *Sarepta* forlængede sin østlige Fløj med 8 nye Værelser — om det saa havde været 80, kunde de straks være bleven besatte — og indrettede en Mængde større og mindre Værelser i sin Loftsetage, som foruden for Personalet blev aabnede for Rekonvalescenter især efter Nervesygdomme. Mange svage Damer har skønnet paa den *Ro*, som bl. a. ogsaa Ovenlyset giver disse Værelser; det er, som man var Jorden meget fjernere og Himlen me-

get nærmere. Ogsaa adskillige Udlændinge har været optagne her under „les Amies de la jeune Fille“ og været glade for det hyggelige Tilflugtssted. Ogsaa i Moderhuset blev Loftsetagen, der her med sin spidse Tagvinkel var meget høj, udfyldt med Rum til Systue og Søstrenes Læsestue, til Lægernes Værelser, der før havde optaget Plads paa Sygegangen, og til en Række Søsterværelser og Elevværelser. „Børnefløjen“, der nu i omtrent 15 Aar havde rummet Systue og Læsestue, blev indrettet til en udmærket Spisestue, og det skønne firkantede Rum, der som Søstrenes Fællesstue havde været Genstand for mest Udsmykning, slap nu som finere Dagligstue og Festlokale for alle Madfunktioner, udover en lille Kop Aftenkaffe eller lign. ved særlige Lejligheder. – Samtidig blev Varmeapparatet indlagt – Varmtvandssystem, til hvilket der fyres dels med Smuld dels med Kul – meget tilfredsstillende, men ogsaa dobbelt saa dyrt, henimod 70,000 Kr., som man fra først af havde beregnet, og saa maatte endda Søsterfløjen vente til bedre Tider med at faa sin Del deri; den har endnu kun Kakkellovne. – Endelig blev der ogsaa foretaget en Række Forbedringer ved Operationsstue Nr. 1; allerede to Aar før var der blevet indrettet en Nr. 2 i Stueetagen, for mindre farlige eller mindre renlige Tilfælde. Ved Afslutningen af hele Byggeforetagendet samledes 18. November alle Haandværkere – Mestere, Svende, Dreng og Arbejdsmand iberegnete – 62 i Tallet, med os til en Festmiddag i Søstrenes Dagligstue, hvor der blev bragt dem alle en varm Tak for den Hensynsfuldhed overfor syge og sunde Beboere, der var blevet udvist ofte under vanskelige Forhold. Hver Deltager fik en Blomst og et smukt Kort med Guldskrift, og Stemningen var udmærket, ogsaa efter Maaltidet, da Søsterkoret sang for dem. – Ogsaa vor fortræffelige Arkitekt fik vor hjertelige Tak – han vilde intet andet have! – Ved Aarsfesten 31. Maj var Kongen paa Rejse, men Dronningen var til Stede tillige med hele den øvrige kongelige Familie, og Dagen efter var hele Bestyrelsen tilsagt til Taffel paa Bernstorf – en ualmindelig vellykket lille Festlighed, og for os alle et paatageligt Bevis for, at vor høje Protektrice ikke havde tabt Kærligheden til sin Stiftelse, fordi den ved Døden havde mistet sin første Forstanderinde.

1894. I Grundbestemmelserne for Diakonissestiftelsen var det foreskrevet i den sidste Paragraf: „Bestyrelsen udarbejder et Regu-

lativ for Stiftelsens indre Virksomhed og specielle Administration.“ Dette var endnu aldrig sket, trods forskellige Tilløb, 1868 ved Fich, 1880 ved Stein. Ved Forstanderindeskiftet i 1891 indgav Præsten til Dronningen og derefter til Bestyrelsen en Betænkning om den almindeligst anerkendte Ordning af Forholdet mellem Bestyrelse og Ledelse og mellem dennes to Personer, Præsten og Forstanderinden —uden dog at ønske Forslaget drøftet eller paa anden Maade noget foregrebet, før den nye Forstanderinde var valgt og saaledes kunde faa Lejlighed til at tale med derom. Det var naturligt, at en højt dannet Jurist som vor nye Formand følte sig kaldet til at paatage sig denne Opgave; men det blev rigtignok et fra ikke lidet afvigende Grundsætninger affattet Forslag, han fremkom med allerede i sit første Formandsaar, og hvis Drøftelse optog de fleste Møder i 1894. Nært nok ligger det jo at betragte et Diakonissehus som en Samling af arbejdende Kvinder, der ledes af en Kvinde. Anderledes falder Sagen dog ud, naar man ser det som en *kirkelig* Institution med en Embedsgerning i Menigheden, thi da maa det have en mandlig Styrer, da maa Præsten betegne dets Forbindelse med Kirken og bære Ansvar for dets kirkelige Virksomhed, baade negativt: at det ikke henfalder til sværmerisk eller sekterisk Lære og Skik, og positivt: at det ved sit hele Vidnesbyrd, i Gerning som i Ord, støtter den Kirke, hvori det hører hjemme. Føbe var *Menighedens* Diakonisse i Kenchreæ (Rom. 16, 1). Naar disse to Hovedhensyn bliver vel afvejede mod hinanden, maa det jo føre til en væsentlig Sidestilling af Præst og Forstanderinde, saaledes som ogsaa Kaiserswerth naturligt kom til at fremvise, da Forstanderinden de to første Gange var Præstens Hustru. Indadtil vilde saa den kvindelige, udadtil den mandlige ganske af sig selv faa Overvægten. I adskillige Diakonissehuse har Præsten som „Rektor“ eller „Inspektor“ faaet en overmægtig Stilling, som dog kan mildnes og lempes meget ved Personlighedernes Indflydelse. Men i enkelte Diakonissehuse er med Forsæt den kvindelige Leder stillet i Spidsen; saaledes Bethanien i Berlin og dets Datterhus i Darmstadt, Ludwigslust i Meklenborg og Strasborg i Elsas. Og det var, som vore Læsere vil vide, — tilfældigvis eller maaske snarere fordi det ene henviste til det andet — netop de Huse, som den danske Diakonissesag allerførst kom i Berøring med. Derfor var det ikke underligt, om visse Tendenser ogsaa hos os bøjede derhenimod. Men „Normalhuset“ Kaiserswerth

var dog tilsidst blevet vor egenlige Forbindelse, vort Ideal ogsaa efter Dronning Louises testamentarisk udtrykte Vilje, og nu kræves der udtrykkeligt en værdig Stilling for Præsten, for at vedkommende Hus kan regnes til dets Forbund. — Livet er lykkeligvis andet og mere end Papiret, og kom der noget ensidigt ind i Regulativet, mere end selve Grundbestemmelserne af 1866 gav Anledning til, saa bliver det rettet ved baade Grundbestemmelser og Regulativ af 1913.

En af vore Søstre var i *Aarhus* blevet ført ind paa et Arbejde blandt de forvildede og faldne unge Piger; hun brugte kun sin Fritid dertil, men denne blev ved en Omskiftning af hendes Gerning saa meget forøget, at hun kunde faa mere med dem at gøre, hvad atter førte til, at hun maatte have et lille *Optagelseshjem* til at fæstne og udvikle de ved hendes Paavirkning modtagne Indtryk. Dette „*Magdaleneasyl*“ ønskede dets Bestyrelse med den elskelige Pastor Seidelin som Formand at bringe i nærmere Forhold til Diakonissestiftelsen, og efter nogen Forhandling lykkedes det ogsaa at faa en Forbindelse tilvejebragt, hvorefter Asylets Bestyrelse ikke maatte optage noget nyt Medlem i sin Midte uden Samtykke fra Stiftelsen, hvis Ledere ogsaa skulde kunne overvære Bestyrelsens Møder.

Mindre Lykke havde en anden Forhandling. Prof. *Howitz*, som oftere gavmildt havde viist, hvor meget han holdt af Diakonissestiftelsen, gjorde den nu det Tilbud, til Supplering af dens allerede saa mangesidige Virksomhed og af Søstrenes Lejlighed til Uddannelse, at ville søge rejst et *Fødehjem* paa dens Grund, hvor gifte Koner kunde føde deres Børn og tilbringe den første Tid efter Fødselen under Søstrenes Pleje. Ved sine forhenværende Patienters Rundhaandethed samlede han ogsaa en klækkelig Sum, men den nærmere Underhandling brast, fordi Diakonissestiftelsen som Søstrenes Hjem og Uddannelsessted maatte kræve øverste Raadighed ogsaa over denne Anstalt, naar den skulde ligge paa dens Grund. Enden blev da, at „*Frederiksberg Fødehjem*“ blev opført paa Kommunens Grund og fik en blandet kommunal og privat Bestyrelse. Men dette har dog ikke forhindret, at en stor Del af vore Søstre der er blevne indviede i Barselplejen, som de ogsaa, ikke mindst i Menighedsplejen, kan have god Brug for.

Ligesom „den danske Diakonissestiftelse“ — saaledes blev dens Navn under Regulativdebatten fastslaet — i 1893 havde deltaget i 50 Aars Festen for Diakonissehuset i Paris (Rue Reuilly), saaledes

ved 25 Aars Jubilæet i Kristiania 1894 – Sammenkomster, der baade er lærerige og opmuntrende, hvilket da i særlig Grad gælder det store Fællesmøde i Kaiserswerth, som ogsaa var samlet i 1894.

1895. Formandens Udtalelse ved sin Tiltrædelse for to Aar siden, at Stiftelsen burde købe de Ejendomme paa Nordsiden af Dronningensvej, som efterhaanden maatte blive tilfals, var ikke tom Tale. Samme Aar købtes Ejendommen Nr. 16, som med sine tre Etager allerede viste Tvytydigheden i Servituternes „Villa“betegnelse, tilligemed den tilstødende ubebyggede Grund Nr. 18. Bygningen blev, først med sin Stueetage, men nu ogsaa med de to øvre Stokværk under Navn af *Mara* (Bittert kan blive sødt!“ 2. Mos. 15, 25) indrettet til et „Plejehjem for hjælpeløse gamle og svage Mennesker af begge Køn.“ Vi husker, hvorledes Omsorgen for syges Helbredelse lige fra først af i Diakonissestiftelsens Historie var gaaet Haand i Haand med Plejen af de uhelbredeligt syge – dertil ogsaa de gamle medregnet; og saaledes er det blevet, da Sarepta fik Mariaro og siden Mara, Salem, Nova, „Hegnet“ til Medarbejdere i denne Opgave, saa at Antallet af begge Slags Patienter stadig var omtrent, lige stort: i 1895 omtrent 60 og nu i 1913 omtrent 90, naar Salem i Gjentofte billigvis tages med. –

Det næste Køb paa Dronningensvej var Nr. 12, hvor *Depotet* 1895 flyttede ind tillige med dets Bestyrer. Kolportagen blev udvidet til alle Slags kristelige Bøger, medens den tidligere havde været begrænset til dem, Depotet selv udgav; men især blev den styrket, da den overtog *hele Kolportagen for det Danske Bibelselskab*. Dettes Moder, det Britiske Bibelselskab, havde vel ikke ganske uden Grund mødt en Del Modstand hos os. For at jævne Modsætningerne fik Provst Vahl dannet en Slags Tilsynskomite eller Tillidsraad, hvori han samlede nogle af „Evangelisk Alliances“ Venner inden- og udenfor Folkekirken, deriblandt ogsaa Diakonissestiftelsens Præst. Sidstnævnte blev, da Britisk Bibelselskabs Agent, Oberst Ravn døde, telegrafisk fra London udnævnt til hans Efterfølger og fik da det Hverv at afvikle det engelske Selskabs Virksomhed i Danmark og overføre den paa det danske, deriblandt navnlig Bibelkolportagen. Det faldt da naturligt, at denne af det danske Selskab blev overdraget til Diakonissestiftelsens Depot. Og under dets Ledelse er der da ogsaa gennem alle de følgende Aar

øvet et vandrende Salg af den Hellige Skrift, som tillige med den Indre Missions langt overgaar, hvad det britiske Selskab selv i sine mest glimrende Dage under Plenges Ledelse udførte i Danmark. – Bagved Depotet opførtes saa en ny Bygning, hvori det havde sit Bogbinderi. –

Endnu en Erhvervelse fandt Sted i 1895, nemlig Nr. 26, hvori *Ilias Minde* blev flyttet ind. Det var et *Børnehjem*, som Trinitatis Menighed under Schepelern havde oprettet og udvidet til omtrent 40 Børn i egen Bygning paa Kalkbrænderivej, men som man nu mente ikke ret at kunne holde oppe og derfor at burde overdrage til Diakonissestiftelsen, inden dets Formue var forbrugt. Dets Navn skal minde om Ilia Fibiger, der havde vist sig som en „Diakonisse før Diakonissestiftelsen“, baade ved i 1853 at give sig ind som Sygeplejerske paa Almindelig Hospitals frygtelige Koleralazaret, og ved siden at begynde det første lille Plejehjem for de allerfattigste Børn, som Frk. Conring kunde skaffe hende fra sit rige Udvalg af Fødselsstiftelsens Klientel. Og Diakonissestiftelsen fik Lov til at lægge det ind i sin Krans af Filialer og til at begrænse dets Størrelse til c. 20 Børn. Desværre har det, skønt der er afkrævet Børnenes Paarørende et Vederlag i Forhold til deres Evne, ikke kunnet undlade at fortære en Del af sin Kapital. Uden Tvivl vil det dog *nu* bedre lykkes at skabe Ligevægt i Regnskabet, bl. a. da – i April 1913 – det ellers i det hele vellykkede Skolefællesskab med Drengbørnehjemmet „Godthaab“ ophæves, og Børnene søger Kommuneskolen paa la Cours Vej. – En *Proces*, som Diakonissestiftelsen havde ført med sin Kommune for at faa at vide, om den skulde betale Skat som hørende til Bydistriktet eller til Landdistriktet – den ligger paa det skarpe Hjørne af dem begge – kom til Ende mod Slutningen af 1895. Hof- og Stadsrettens Dom var gaaet imod Stiftelsen, men Højesteret gav den Medhold og skaffede den dermed en betydelig Sum i Erstatning for, hvad den hidtil havde betalt for meget, og c. 800 Kr. Afslag i, hvad den herefter aarligt skulde betale. Hverken Processen eller dens Udfald betød dog selvfølgelig det mindste af Fjendskab eller Bitterhed imellem Kommunen og den Institution, som til saa mangfoldig Gavn for hin er blomstret op i dens Midte.

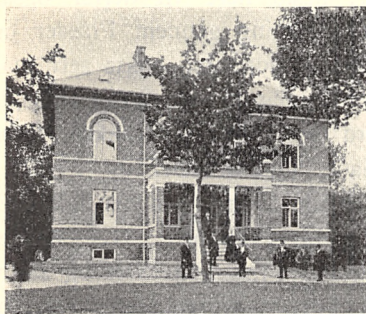
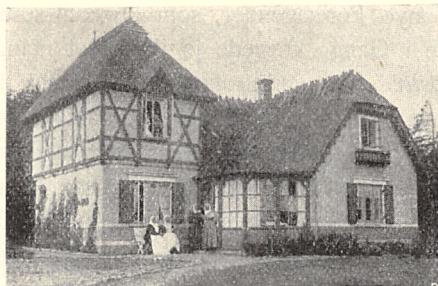
1896 saa atter Diakonissestiftelsen udvide sit Omraade. To

nye Grundstykker blev købte til paa Dronningensvej; saa er man da Herre over, hvad *der* skal bygges.

Til Gavn for *Rekonvalescenter* skulde to Foretagender fra dette Aar tjene. Nemmest gik det med Indretningen af et Par Værelser i Diakonissernes Hjem i *Karrebæk*, hvor siden da hver Sommer 10–20 Rekonvalescenter eller overanstrengte Mennesker, højst 3–4 ad Gangen, er bleven styrkede ved Landophold med frisk Luft og god Forplejning. I større Stil skulde det samme ske ved *Helsebod* i Sejerskoven ved Odense. Men det har en lang Historie, som staar udførlig fremstillet i et Dokument, der nedlagdes i dets Grundsten, som vi her gengiver sammentrængt:

I Stige, Lumby Sogn blev der i 1866 skænket Diakonissestiftelsen en lille Ejendom af Kapt. Rasmussen og hans Datter, Søster Theresia, for at det skulde bruges til Diakonissegering, nærmest Asyl og Menighedspleje. Da dette ikke syntes at kunne virkeliggøres paa Grund af manglende Interesse i nærmere Kreds, besluttede Bestyrelsen i 1893 at indrette et Rekonvalescenthjem, hvortil saa den lokale Virksomhed kunde knytte sig. „Meningen var da, at det skulde sættes i Forbindelse med Odense Sygehus, hvis udmærkede og med os i hjerteligt Samfund staaende Overlæge, Møller, maatte forventes at ville gøre sit til, at Virksomheden kom til at gaa i den rette Aand, saaledes at her tillige kunde sættes et Eksempel til mulig Efterfølgelse. Og Tanken var, at Rekonvalescenthjemmet skulde ligesom udgøre en Del af og en Fortsættelse af Sygehuset selv.“ Planen strandede imidlertid paa, at Stedet ikke var heldigt, og der kom først Fart i en paabegyndt Indsamling i Odense, da Indsamlingskomiteens Formand, Gross. Chr. Faber, 1. Maj 1895 skænkede en Td. Land i Hjalles Skov dertil. Her blev saa 25. April 1896 Grundstenen lagt til en Bygning efter Arkitekt Lendorfs Tegning.

Huset selv blev under Navnet „*Helsebod*“ indviet paa Dronningens Fødselsdag den 7. Septbr. 1896. Men det egenlige Formaal naaede man ikke, da Amtet gjorde Vanskeligheder ved at sætte sine Patienter derud til fortsat Kur, og den, navnlig i England almindeligt gennemførte organiske *Forbindelse mellem Sygehus og Helsehjem* under samme Overlæge, med Overflytning, saa snart ske kan, og Tilbageflytning, naar det behøves, – denne Samvirken, der i forholdsvis kort Tid gør mange syge raskere og mere modstandsdygtige, end hvor Sygehuset skal være ene om Behandlingen, – ja, den venter endnu paa at blive indført i vort Hospitalsvæsen. Visselig hjalp Helsebod ogsaa som Rekonvalescenthjem for adskillige svage,

Diakonissestiftelsens udenbys Filialer: 1 Kvindehjemmet Schar, Aarhus. 2 Elim, Gilleleje. 3 Helsebod, Odense. 4 Bakkely, Kurhjem for Alkoholister, Aarhus. 5 Moltkes Sygehjem, Opdragelseshjem for epileptiske Piger, Ruds Vedby.

men de fleste var saadanne, som kan rejse fra det ene Sted til det andet uden at komme synderligt videre, og det naaede først at gøre fuld Nytte, da det blev omdannet til *Sanatorium for brystsyge*, hvortil det med sin flere Gange udvidede Park egner sig fortræffeligt, og dets Begrænsning til knap en Snes Patienter letter meget Bevarelsen af det hjemlige Præg og den individualiserende Behandling. —

De mange nye Foretagender, som Diakonissestiftelsen fra Aar til Aar selv satte i Gang, krævede jo ikke blot mange Penge, men ogsaa *mange Søstre*. Og endnu langt flere Søstre blev der stadig sendt ud paa nye Stationer, til Sygehuse, Fattiggaarde, Menighedsplejer, Børnehjem o.s.v. *Hvorledes kom da alle disse nye Kræfter?* Gud sendte dem. Men Gud bruger da ogsaa menneskelige Redskaber. Ved en flere Gange gentagen Opgørelse har det vist sig, at Søstre kommer ad tre Veje, omtrent lige mange ad hver: 1) Ved at se Diakonisser nyttige og glade i en skøn Virksomhed; jo flere Steder Søstre kommer hen, desto flere vil derfor ogsaa komme ind. 2) Ved Omtale og Paavirkning gennem Præster og andre af Sagens Venner ude omkring, — som dog ogsaa selv maa have Paavirkning og Belæring indefra. Nemlig 3) ved direkte Arbejde fra Diakonissehuset selv gennem Ord og Skrift. Almanakken, Føbe og tilsvarende Stykker i andre Blade, Gudstjenester og Møder i Hundredvis med Uddeling af Flyveblade i Tusindvis har lidt efter lidt maattet overvinde Uvidenhed og Ligegyldighed. Nye Maader maa dog stadig opfindes: Foredrag ved Præstekonventer og andre Forsamlinger, paa Højskoler og i Foredragsforeninger. Assessor Mourier holdt i 1896 et Foredrag om Diakonissesagen ved det kirkelige Møde i Kolding; men ellers vil det jo mest være *Præstens* Sag. I Maj 1895 fik han paa Opfordring af cand. theol. A. Bjerre første Gang Lejlighed til at fremvise Diakonissestiftelsen og holde Foredrag for Theologer i et 4 Dages Kursus. Det gav ham atter Anledning til at udbede sig ministeriel Tilladelse til at holde Forelæsninger over „*Diakonik*“ ved Pastorseminariet i Efteraarsemestret 1896, ledsaget af Forevisning af forskellige Anstalter og Virksomheder indenfor den kristne Barmhertigheds og Hjælpsomheds Omraade — en Tilladelse, der blev fornyet for 3 Aar ad Gangen og tilsidst „indtil videre“, uden at det endnu er lykkedes at faa dette Fag fast indføjet i de vordende Præsters Uddannelse. Men over

hundrede Præster har herigennem faaet nogen Indvielse i Theorien om en Virksomhed, der er ganske uundværlig i vor Tids Kirkeliv, og denne „Praktisk Kristendoms Theori“, samlet og udvidet i Bogen „*Gak hen og gør du ligesaa!*“*) bydes saaledes ikke blot Theologer, men Diakonisser og alle interesserede Lægkredse – for hvilke den udtrykkelig er beregnet.

Hin første Berøring med de theologiske Kandidater førte ogsaa til et bestemt Ønske om at knytte en af dem til Diakonissestiftelsen som *Hjælpepræst*. Egenlig kan ved et Diakonissehus Skrivebordet, Sygesengene og Rejselivet kræve hver sin Mand; for to kunde der i alt Fald sagtens blive nok – de Huse, der naar op til 3 – 400 Søstre, har gerne tre; de større endnu flere. Da det første Forsøg glippede, faldt Valget paa Pastor *Carl Rasmussen*, som blev indsat 8. Novbr. 1896. – Grev *Ernst Moltkes Død* den 26. Marts drog Mindet frem om en trofast og ridderlig Ven, der aldrig kunde glemme, at Diakonissestiftelsen havde været et godt Tilflugtssted for hans syge Hustru, og som altid var rede til at forsvare og tjene den, ikke mindst som Bestyrelsens Formand fra 1. Jan. 1881, da han gik ind under de brydsomste Forhold, og til Efteraaret 1892.

1897 var det 25. Aar, efter at Diakonissestiftelsen havde overtaget sine to første Stationer, det kommunale Sygehus i Aarhus og Hjortebjerg Opdragelsesanstalt paa Falster, og at det havde faaet Stein til Præst, Betingelsen for og Begyndelsen til, at det kunde udvide sig fra en lille Lokalanstalt til en Landsinstitution. En skriftlig Hilsen i den Anledning til Pastor Stein, der imidlertid var blevet Biskop i Odense, besvaredes med en venlig Tak.

At Stiftelsen endnu var levende og voksedygtig, gav sig rigelige Vidnesbyrd netop i dette Aar. Det længe ønskede *Isoleringshus*, som Tilflugt ikke blot under en opstaaet Epidem, men ogsaa for Patienter, som gerne skulde fjernes fra Sygehuset enten for dettes eller deres egen Skyld, blev nu opført i Haven, da man havde faaet en større Gave dertil efter Bispinde Monrad. I tre særlige smaa Bygninger – baade for at skaffe mere Ro og større Adskillelse – kunde det i Forsommeren vise en indbudne Kreds af Læger og andre interesserede adskillige Nyheder paa Bakterie-Følgelsens

*) Ogsaa udkommet i tysk og magyarisk Oversættelse.

Omraade, bl. a. Dørlaasene, som alle kan tages fra hverandre for at rengøres. — Med Grev Moltkes Bo forhandlede Bestyrelsen om Overtagelsen af det af hans to Søstre stiftede „*Moltkes Sygehjem*“, hvori den fandt et passende Sted til Indretning af et i flere Aar paatænkt Opdragelseshjem for *epileptiske Piger*, idet det tilsvarende for Drengene knyttedes til Diakonhjemmet i Nyborg, og Dr. Sell optog de voksne i sin paabegyndte Koloni Filadelfia ved Dianalund, kun en Mil fra Moltkes Sygehjem. Samtidig blev, 1. December, den første Søster sendt i *Sindssygepleje* til Oringe, hvor hun i et tidligere Aar selv havde været optaget som Patient. Det blev Begyndelsen til en vanskelig, men derfor ogsaa særligt paa Diakonissestiftelsen kaldende Gerning, som nu har 7 Søstre virkende der i en ny Afdeling, medens en lignende Styrke stilles af St. Lukas Stiftelsen i den af os ved denne Lejlighed rømmede ældre Afdeling. — Ogsaa paa *Marthahjemmet*, Københavns Nørrebro, begyndtes den 1. December med 2 Søstre, Forløbere for adskillige flere, som de efter Haanden krævedes til Hjælp fra Grundlæggerne af den velindrettede Virksomhed blandt fattige Børn og deres Hjem, Kommunelærerinde Anna Sørensen og Kommandørinde Jessen f. Lyttichau, der ogsaa har indsat Diakonissestiftelsen til Arving af den hele Anstalt og dens Gerning. — Men ogsaa længere bort havde man Brug for dens Søstre. 2 Diakonisser sendtes til *Thorshavn* paa *Færøerne*, den ene til Sygehuset, den anden i Menighedspleje. Ja selv med *Island* knyttedes Underhandlinger gennem Biskop Hallgrimur Sveinsson og Pastor Jon Helgason, i Anledning af, at Prof. Ehlers havde paavist Spedalskhedens store og voksende Udbredelse — Theorien: Arvelighed, ingen Smittefare! var dengang oppe, lige modsat Virkeligheden — og paataalt Nødvendigheden af at bygge et Hospital for dem; men man syntes ingen at have til at pleje dem, uden at der skulde sendes franske Nonner derop. Saa laa det da nærmere, at vi hjalp her fra Danmark, samme Rige og samme Kirke. Vi tilbød uden Vederlag at modtage unge islandske Kvinder, uddanne dem til Sygeplejersker og, dersom det var nødvendigt, give dem et Par danske Diakonisser i Følge, naar de drog hjem til Arbejdet. Her blev da ogsaa i de følgende Aar uddannet ikke faa islandske Sygeplejersker; men de derfra udtalte Betæneligheder, blandt andet hentet fra Sprogforskellen, fik desværre Magt til at hindre Udsendelsen af de danske Søstre, og uden en saadan direkte Hjælp lod

Sagen sig ikke føre igennem; dertil er man paa den fjerne Ø meget for langt tilbage, og ikke mindst i kirkelig Udvikling. Troens Liv maa gaa forud for dens Virksomhed i Kærlighed.

Endnu en større Plan blev der gjort Udkast til: at omdanne *Magdaleneasylet* i Aarhus, som i stigende Grad blev lagt over paa Diakonissestiftelsens Forsorg, til et *Kvindehjem* efter Forbilledet af Pastor Isermeyers Anstalt udenfor Hildesheim, som baade Forstanderinden og Præsten havde besøgt. Den havde tre Ejendommeligheder: 1) den optog *alle* Slags fejlende, forvildede og ulykkelige Kvinder og blandede dem med Vilje sammen, for at deres Fortid hverken skulde gættes eller røbes, som det ligger saa nær paa Specialanstalterne – for faldne, for straffede, for drikfældige o. a. –, men være gemt og glemt; 2) at Udgangsdøren altid stod aaben, saa at de følte, de var der frivilligt; og 3) at Opholdet ikke var paa fast Tid, men kunde forlænges eller forkortes efter Opførsel og Udvikling. Allerede næste Aar blev „*Kvindehjemmet Sichar*“ indrettet i Viby Sogn ved Aarhus i en Bondegaard, hvis Stuehus var nybygget af en velhavende Aarhusborger og saaledes gav rigeligt og godt Rum for en saadan Anstalt. Gaarden har en ret stor Have, et Par Td. L. Eng og Skov lige ved Huset, c. 30 Td. L. Ager og – hvad vi ikke betalte, men som heller ikke er til at betale – en frisk Beliggenhed med den dejligste Udsigt, i det hele et naturskønt Sted, opmuntrende og forædlende for dem, der i den ene eller den anden Betydning er langt nede. En Udhulslænge er blevet omdannet til Afdeling B, og siden er „*Bakkely*“ bygget som Afdeling C, særligt for Alkoholister. Om Virksomheden og dens Udbytte gives Meddelelser i Slutningen af denne Bog.

Den 11. til 15. September holdtes Fællesmøde af de nordiske Diakonissehuse – allerede det 8. – i København, dels med Gudstjenester i Emmauskirken, dels med Forhandlinger i Dagligstuen, sidst med Udflugt til Gilleleje. Blandt de mange gode og hjertelige Ord, der taltes af vore Gæster, baade fra de andre Lande og fra Danmark, fortjener følgende Udtalelse af Professor, senere Biskop P. Madsen, at meddeles ogsaa her:*)

„Det kan ikke bestrides, at Diakonissesagens Trivsel har stor Betydning; den er det eneste store organiserede Arbejde i Kærlig-

*) Som sædvanlig har „Føbe“ udførlig Gengivelse af hele Mødet.

hedens Tjeneste, vi eje; den er et Vidnesbyrd om den store Kraft, Kristi Kærlighed har. Naar man ofte paa dens Bekostning har rost det katholske Barmhertighedsarbejde ogsaa herhjemme, da kommer det af Oppositionens Lyst til at drille vor Kirke og Kristendommen. Naar det til enkelte Tider snarere har været Misstemning end Anerkendelse, der er kommet til Orde overfor Diakonissestiftelsen, saa maa det ikke indvirke paa dens Mod eller dens Syn paa Fremtiden; thi dersom man overhovedet skal tale om, at ydre Ting skulle skaffe Kristendommen Indgang, saa hører Diakonissegerningen dertil, og vi bør alle understøtte den, alt hvad vi kunne. Det maa ikke undre os, at en Sag skal kæmpe mod Fordomme, men disse ere dog paa mange Omraader svundne bort, og der danner sig en stadigt voksende Anerkendelse. Gaa derfor frem med Frimodighed, visse paa, at den Gerning, I gøre, ikke kan undværes. Tiderne ere ikke til løs Kritik, men Kampen staar mellem Menigheden og Verden, og det gælder at staa sammen, og i denne Kamp vil Diakonissesagen have sin Betydning, fordi der kan vises paa noget, der gøres, og derved kan beredes Evangeliet Vej. Det kommer da an paa, at Diakonissestiftelsen maa være fyldt af den første Kærlighed, at Aanden kan holdes levende, saa skal det nok gaa frem, thi Han, som er i os, er stærkere end den, som er i Verden. Gud give Diakonissesagen i de nordiske Lande en bestandig voksende Vel-signelse.“

1898 bærer Sørgeflor: *Dronning Louise døde 29. September* Kl. 5 $\frac{1}{2}$ om Morgenen. Diakonissestiftelsen, som skyldte hende saa meget, fik ogsaa Lov til ved to af sine Søstre at pleje hende i hendes sidste Sygdom og holde Nattevagt over hendes afsjælede Legeme, indtil det førtes til Roskilde, hyldet i tavs Ærbødighed af Søstrene under Forbikørslen forbi deres Have og endnu i Domkirken ved en talrig Deputation. Dronning Louises Levnedsskildring burde staa i denne Bog ligesom Søster Louises, men dertil har vi ingen særlig Kilde, — hvis vi da ikke tør sige, at de her meddelte Breve skildrer hendes Karakter og dermed hendes Livsførelse i de dybeste Træk. Men her skal meddeles en Skrivelse fra Dronningen af 18. April s. A., som ogsaa var vedlagt hendes Testamente og altsaa udtrykker den høje Afdødes sidste Vilje om hendes kæreste Værk:

„Jeg, Louise, Dronning af Danmark, efter hvis Foranledning den danske Diakonissestiftelse med Moderhuset i Kaiserswerth som Forbillede er bleven grundlagt, udtaler herved

mit Ønske om, at Diakonissestiftelsen efter min Død skal staa under Beskyttelse af den til enhver Tid regerende Konge i Danmark, Hvem jeg saaledes herved beder om at overtage Protektoratet over denne Institution, der har virket og fremdeles vil virke til Gavn og Velsignelse for Tusinder af Kongens Undersaatte.

Det er tillige mit bestemte Ønske, paa hvis Iagttagelse af enhver Vedkommende jeg trygt stoler, at den danske Diakonissestiftelses Aand og Ledelse stedse skal være den samme, der har hersket paa Stiftelsen fra den Tid, da jeg grundlagde den med Kaiserswerth som Forbillede, og som jeg derefter har søgt at gennemføre i min Levetid. Det er en Selvfølge, at jeg intet har imod, at Diakonissestiftelsen udvikles og fuldkommengøres; men dette bør stedse ske paa den evangelisk-lutherske Kirkes almindelige Grund.

Amalienborg 18. April 1898.

Louise.“

Dronningens Testamente bragte ogsaa Diakonissestiftelsen et Legat paa 20,000 Kr., hvis Renter skulde fortsætte for bestandig det Aarsbidrag paa 800 Kroner, som hun i de mange Aar havde ydet. – Den 9. Oktober holdtes der Sørgegudstjeneste i Emmauskirken, og umiddelbart derefter samledes Bestyrelsen og vedtog at søge Hs. Maj. Kongens Tilladelse til at rejse et *Mindesmærke* midt i Stiftelsens Gaard med *Dronningens Buste* paa en Granitfod. Billedhugger Bøgebjerg kom til at udføre den; Midlerne indkom rigeligt, og den 26. Maj 1900 blev den nogle Timer efter Aarsfestgudstjenesten afsløret af Formanden Højesteretsassessor Mourier i Nærværelse af hele Kongefamilien og talrige indbudne.

Endnu et Dødsfald i dette Aar maa nævnes: Søster *Ellen* Johansen Sass, „den unge lollandske Pige“, der kom 1866, „den Lille“ i Tjenestepigehjemmet 1868–71, udsendt til at lindre Nød paa Falster efter Stormfloden 1872, men fremfor alt den Søster, hvis Gerning under Frk. Conrings Ledelse gik over i *den første Menighedspleje* i Kjøbenhavn, der atter er Moder eller Bedstemoder til al anden Menighedspleje i Danmark. Til denne Virksomhed havde hun udmærkede Egenskaber: et varmt Hjerte, en god Forstand, et sundt Blik, stor Energi. Her fik hun ogsaa en betyd-

ningsfuld Stilling, som Gerningen voksede, dels i Virkemidler ved den før omtalte Indsamling og ved Overdragelsen af Ejendommen Vodroffsvej 20, dels i personlige Kræfter, ikke blot et Antal hjælpende Søstre, men ogsaa et endnu større Antal frivillige Hjælpere, blandt hvilke de to senere Præster Friis Hansen og Henry Ussing udtrykkeligt har erkendt hende som deres Lærer i den rette Forstaaelse og Behandling af de fattiges Trang. „Men hun erfarede ogsaa i højt Maal baade Vanskelighederne og Farerne ved en saadan Stillings Byrde, og før man kunde tænke sig, var hendes Kraft egenlig brudt.“ Til Trøst for, at hun maatte forlade sin Gerning, saavelsom til Rekreation og Hvile fik hun Lejlighed til at gøre en Rejse med Bispinde Monrad til Ægypten og Palæstina, fra hvilken hun skriver til „Søster Louise“ – umiddelbart før dennes Død: „ . . . Jeg kan ikke sige andet, end at jeg længes ubeskrivelig og trænger saadan til at sige *Dem Tak for Alt*. Tak for enhver Ydmygelse og for enhver Tilrettevisning, Tak for Deres Kærlighed i alt. De har altid været som en god Moder imod mig, og jeg har følt mig saa tryk og tillidsfuld og veed, at alt er sket for at hjælpe mig . . . Vor Herre har paa hele Turen været saa usigelig god imod mig, han har ligesom lagt alt til Rette, ogsaa ved at give mig de Rejsefæller, som han har . . . Om en lille Tid gaar Turen til Jerusalem, hvor jeg glæder mig ubeskriveligt til at være i den stille Uge . . . “ En lang „stille Uge“ fik hun – efter flere Forsøg paa atter at tage en Gerning op, som stadig maatte slippes paa Grund af svigtende Kræfter – hjemme i Moderhuset, „hvor hun dog havde sit rette Hjem paa Jorden, indtil hun (19. Aug. 1898) kunde gaa ind til det himmelske Hjem. Ved Jordefærden den 24. i Emmauskirken talte, i nærmeste vedkommendes Fraværelse, vor Sognepræst Provst Glahn, paa hvem det mærkedes, at han havde staaet Søster Ellen nær og havde set noget af Kristi Kærligheds Udfoldelse i hendes bedste Dage, saa at det hele føltes som en harmonisk Afslutning paa et bevæget og betydningsfuldt Liv.“

Af andre Begivenheder i 1898 mærkes Erhvervelsen af endnu en Ejendom paa Dronningens Vej, en enetages Villa med rummelig Kvist, der blev indrettet som et „Salem“ (Fred) en sidste Tilflugt for uheldbredeligt brystsyge, „et stille Sted at dø“, som det engelske Forbillede kaldes. Imidlertid viste det sig, at kun faa saaledes vilde erklære sig for opgivne – netop denne Sygdom er jo bekendt for

det sejge Haab, hvormed dens Ofre hænger ved Livet —, saa at Salem blev gjort ligefrem til Anneks af Mara, med hvilken den straks havde faaet Vilkaar til fælles, saa at den siden ligesom denne optager Patienter — her kun kvindelige — der ikke kan hjælpe sig selv, uden dog at være sengeliggende. At de siden bliver det, er jo en anden Sag. Mange kære Mennesker huser disse Hjem, som man maa beundre for deres Taalmodighed, Trofasthed og Taknemmelighed — de tre forskellige T'er, som Assessor Mourier en Aften saa indtrængende bad os alle lægge os efter. — Søstrenes Landsted ved Gilleleje Strand fik en Udvidelse ved Hjælp af nogle større Gaver. Dette *Elim* er ogsaa en stor Velgerning for trætte Muskler og Nerver. Der slides meget paa Søstrenes Kræfter; men her har mange faaet dem vidunderligt fornyede.

1899. Foruden Indkøbet af endnu en Ejendom paa Dronningensvej (Nr. 34) er Indlæg af *elektrisk Lys* paa vort Hospital den vigtigste Hjemmebegivenhed. Gasledningen var opslidt, det var Anledningen. Men „der er jo næppe Tvivl om, at Gasbelysningen, der ikke tillader Blomster at trives, heller ikke er god for syge Mennesker, medens den elektriske Belysning intet fortærer af Luftens Ilt og uden Brandfare kan anbringes umiddelbart ved Sengene, hvor det er bekvemmest for de syge.“ Sygestuerne — de større til 4 Senge, nu med 1, stundum 2 Ekstrasenge — har da ogsaa vundet i Hygge derved; og Blomster og grønne Planter er der rigeligt af baade i Stuerne og paa Gangene.

Videregaaende Planer drøftedes, da Sognepræsten paa *St. Thomas* bad om Diakonisse-Hjælp til Gerningen overfor den farvede Befolkning og især de forfærdeligt vanrøgtede Smaa børn. Allerede tidligere havde Vestindien været paa Bane indenfor Bestyrelsen, idet Assessor Mourier en Dag som Formand ligefrem foreslog, at vi skulde sende Søstre til Vestindien for at ophjælpe Befolkningen kristeligt, moralskt og legemligt. Han sad i Højesteret og skulde i sidste Instans for Mord og Drab dømme Mennesker, som man tydeligt kunde mærke, ingenlunde var sig deres Gernings, Skyld og Følger bevidst; Tankerækkerne førte da, ligesom dengang Frederik IV paa ganske lignende Foranledning sendte de første Missionærer til sine Lande i Ostindien, til den Slutning: *vi* maa hjælpe dem, *vi* maa opdrage dem, *vi* maa lære dem en bedre Tro, et andet Levned! Der

behøvedes dog Tilskyndelse og Tilslutning ogsaa fra anden Side, før Tanken kom til Virkeliggørelse.

Et andet Fremtids-Fingerpeg ligger i Bestyrelsesprotokollen for 29. August, da Præsten spørger, om han skal tage imod Valget til Medlem af *Stefansforeningens* Bestyrelse. Han havde et foregaaende Aar gjort det samme med Hensyn til Diakonhjemmet, og da havde navnlig Biskop Fog fraraadet det: der kunde komme Vanskeligheder ved en saadan Dobbeltstilling. Denne Gang blev det overladt ham selv at afgøre Spørgsmaalet, og han svarede da Ja — paa Betingelse af, at St. F.s Virksomhed ogsaa udstraktes til Kjøbenhavn — rigtignok ogsaa med *Diakonissesagen* for Øje. To Ting, i nær Sammenhæng indbyrdes, var paafaldende i vor Hovedstad: der var saa faa Diakonisser i Arbejde, og der var ogsaa saa lidt *Diakoni* i snævrere Forstand. Medens i 1899 Danmarks øvrige Købstæder havde 41 Søstre i direkte Menighedspleje, maatte Hovedstadens mindst lige saa store og utvivlsomt endnu mere til kristelig Hjælp og Paavirkning trængende Befolkning nøjes med 12. Havde Diakonissestiftelsen det da som Profeten, der er mindst agtet i sin egen By, eller var der endnu nogen Bitterhed tilbage fra Bruddet med Stein, holdt vedlige af, hvad der paa nært Hold kunde ses af Skrøbeligheder og høres af Sladder? Resultatet var i hvert Fald, at Hovedstaden nød mindre godt af Stiftelsens Virksomhed end f. E. Aarhus, der havde lige saa mange Søstre paa et 12 Gange mindre Folketal. — Ved Stefansforeningens Aarsmøde 1899 i Horsens blev Diakonissestiftelsens Præst, med det samme han indtraadte i dens Bestyrelse, valgt til Formand i et Udvalg til „at fremme en Samvirken med de andre Menighedsgerninger, deriblandt ogsaa navnlig i Hovedstaden“. Da saa Stefansforeningen 2 Aar efter fejrede sin 25 Aars Fest med at holde Indtog i Kjøbenhavn, som den før havde agtet liggende udenfor dens Omraade, blev der den 23. Oktober 1901, i Tilslutning til Bethesdamødet, holdt et Møde i „Billedsalen“, hvor der lagdes Planer frem om en Samvirken mellem de bestaaende Velgørenhedsinstitutioner og en rigere Udvikling baade udad og indad af de kristelige godgørende Virksomheder, og hvor til den Ende „Stefansforeningens Sekretariat“ blev dannet med Diakonissestiftelsens Præst som Leder og cand. (senere lic.) theol. *Alfred Th. Jørgensen* som lønnet Sekretær. Heraf fremgik igen Dannelsen af „*De samvirkende Menighedsplejer*“.

1900. Den 5. Januar hensov Biskop *Harald August Edvard Stein* paa Diakonissestiftelsens Hospital, lige da Emmauskirkens Klokke ringede sammen til Fredags-Altergang, 59 Aar gammel. Søn af en meget anset Læge og hans begavede Hustru, Martin Hammerichs Discipel fra Borgerdydsskolen paa Christianshavn, nær knyttet til B. I. Fog, ved hvis Kirke han blev Kateket, naaede han til sidst over Matthæuskirken til Fyens Bispestol; men hans skønneste Livsgerning knytter sig dog sikkert til de 8 Aar, han var Præst ved Diakonissestiftelsen og fik rejst dens Hus, men tillige ved Rejser og Studier i dens Ærinde lærte alt det at kende, han siden atter lærte saa mange Mennesker gennem sin Bog: „Hvad vil den indre Mission“? Om hans Skilsmisse fra Diakonissestiftelsen er der hørt nok i de foregaaende Blade, men Gud ske Lov, at her kan fortælles om hans Forsoning med den. Aareforkalkning i Hjertet – ligesom hos Frk. Conring – havde allerede i 1897 voldt ham Lidelser og Dødsfare, som han dog kom over. „Hans Hustru derimod, som, angrebet af den lange Pleje, søgte over til Diakonissestiftelsen for at vinde nogen Ro, fandtes at have en Kræftknode, der ikke lod sig operere. Efter et længere Ophold paa vort Hospital, hvor hun vandt alles Hjerter ved sin Fromhed og Mildhed, tog hun tilbage for at dø i sit Hjem, i Marts 1898, og hendes Mand forrettede selv, skønt yderst svag, Jordspaaastelsen i St. Knuds Kirke. Under megen legemlig og sjælelig Lidelse varetog han endnu Aaret ud sin Embedsgerning, saa vidt den kunde udføres fra Skrivebordet. Efter at have taget sin Afsked drog han i Maj 1899 over til Diakonissestiftelsen, hvor et større Sygeværrelse blev gjort i Stand til ham; og her tilbragte han saa sin sidste Levetid, stundum saa vel, at han kunde bringes ned i Haven, i Reglen saa svag, at han ikke engang kunde taale at se sine nærmeste, men altid fordringsløs og taknemmelig mod dem, der plejede ham. Til sidst aftog med Kræfterne ogsaa Bevidstheden, indtil han uden Smerte og Uro sov hen“. Havde der været Strid, blev der Fred, og Diakonissestiftelsen vil altid mindes ham med Taknemmelighed.

Faa Dage efter døde en Mand, som ogsaa efter sine Evner havde ydet Stiftelsen al den Tjeneste, han kunde. *Lauritz Chr. Nielsen* var Sagfører i sin Fødeby Ribe og en ret velstaaende Mand, da han skrev til Diakonissestiftelsens Præst, om der ikke for ham som Mand kunde findes en lignende Gerning, som naar Diakonissen

gaar ind i et Hjem og hjælper og erstatter Husmoderen under hendes Sygdom; saaledes syntes han ogsaa, han maatte kunne hjælpe og træde i Mandens Sted i tilsvarende Tilfælde. Herom fandtes der intet i Præstens Bøger eller Erfaring. Men Gud viste Vej. Den Mand, paa hvem egenlig Kolportagevirksomheden var grundlagt, svigtede, og med faa Dages Varsel maatte der søges Erstatning for ham: Nielsen! Redebon drog han til os, og ikke alene bragte han Kolportagegerningen ind i et fast og virksomt Spor, men ogsaa paa andre Maader gjorde han sig nyttig, ikke mindst ved de mange Ejendoms køb, der fandt Sted, medens Mourier, hvis Skriver han engang havde været, var Formand; og selv blev han endda en af vore Legatstiftere. Hans Efterfølger i Ledelsen af Bogdepotet blev Boghandler Alb. Schülein. – To af Bestyrelsens Medlemmer afgik ved Døden i det samme Aar: Provst Brammer og Etatsraad, Tømrermester Blom, der havde repræsenteret Sagkundskaben i Bygningsvæsenet, som Diakonissestiftelsen jo havde adskillig Brug for. – Den 22. Oktbr. indviedes *Opdragelseshjemmet for epileptiske Piger* „Moltkes Sygehjem“ i Nærværelse bl. a. af Grev og Grevinde Moltke og Dr. Sell og med Taler af Husets Præst, af Prof. P. Madsen og Sognepræst Vilstrup.

1901. Atter købtes to Huse paa Dronningens Vej: Nr. 22 og Nr. 8. Nr. 22 blev senere Andenpræstens Bolig, Nr. 8 beboes af Kursushold og ældre Søstre, medens Bagbygningen, tidligere Kostald, nu er Kulhus. – Af Minderuner har Aaret flere. Pastor *Andreas Fich*, Diakonissestiftelsens første Præst, døde 25. August, næsten 74 Aar gammel; „hans sunde Lære og fromme Sind har været med til at lægge en god Grund for vort Hus“. – Pastor *Vilhelm Bech*, død 30. Sept., „har paa sin Vis bidraget til det samme, idet den kraftige Forkyndelse, som ved ham og den af ham ledede Indre Mission blev ført i den danske Kirke, har vakt det Trosliv, mange af vore Søstre har lagt ind i Diakonissegerningen.“ Det var os derfor en Tilfredsstillelse Aaret forud paa hans Anmodning at sende en Søster til Menighedsarbejde i Ørslev-Solbjerg Pastorat og „en Glæde at se det hjertelige Forhold, der udviklede sig mellem Præsten og Diakonissen, som ogsaa kom til at dele Plejen under hans sidste Sygdom med hans egne kære“. Det var ogsaa en Guds Naade, at hans Hustru, som ikke blev opereret paa vort Hospital, kom sig uden Operation og overlevede sin Mand i mange Aar. – Missionær

Hans Peter Børresen, der døde i Santhalistan 23. Sept., „var Diakonissestiftelsens trofaste Ven, hvis kærlige Breve mange Gange har varmet os til at tage vor Gerning op med noget af hans Iver og Kraft“. „I Dr. *Uhlhorn* († 17. Dec.) mistede Diakonissesagen sin navnkundigste videnskabelige Begrunder; at Kærlighedsgerningen er et mægtigt Bevis for Kristendommens Sandhed, har ingen undersøgt saa nøje eller lært os saa klart som han^{*)}. — Moltkes Sygehjem fik Statens Anerkendelse som en Anstalt, hvor Kommunebidrag til Børns Anbringelse ikke skulde have Fattighjælps Virkning for Forældrene. *Helsebod* fik sin første *Liggehal*, Vidnesbyrd om, at den nu gik over til at være Tuberkulose-Sanatorium.

Med Begyndelsen af November blev Forstanderinden, der ellers havde følt sig meget forfrisket ved en Rejse om Sommeren til Færøerne for at besøge Søstrene der, alvorligt syg, saa at hun et halvt Aar igennem maatte være ude af Arbejde, først hjemme, siden i Syden, og den følgende Sommer tilbringe længere Tid ved Badet Oeynhausens i Westfalen.

I September Maanedes Begyndelse kom Diakonissestiftelsens Førstepræst til at holde et Foredrag, som efter hans Forslag selve *Uhlhorn* skulde have holdt, om „den lutherske Diakonis Ejendommelighed“ ved den almindelige lutherske Konferens i *Lund*. Diskussionen derom fik en særlig Betydning, da Prof. Nicolaus Müller fra Berlin gav Meddelelse om et nyt Fund, der har meget med dette Emne at gøre, og efter hvilket hele Opfattelsen deraf maa ændres. Det var nemlig et Udkast til en Ordning af *Fattigforsørgelsen i Wittenberg*, delvis skrevet med *Martin Luthers* egen Haand sidst i 1520 eller først i 1521, med andre Ord den virkelige Original til alle de hidtil kendte Ordninger, hvormed Reformationen gav Grundsætninger og Forbillede til al moderne baade kirkelig og borgerlig Fattighjælp. Men ikke dette alene i opbevarede Regnskaber fra en Aarrække indtil efter Luthers Død viste, at dette Udkast virkelig var blevet gennemført, at *Wittenberg blev* delt i 4 Kredse, hver paa c. 1000 Indbyggere og hver med sin Forstander eller Diakon, at Pengene virkelig var indkomne frivilligt ved de deri anbefalede Midler, og at de var brugte efter de foreskrevne Regler, ikke alene til at afhjælpe Nød, men ogsaa til at forebygge den ved Forskud og anden Hjælp til Selvhjælp. *Luthers uforglig-*

*) »Die christliche Liebestätigkeit«, hvoraf 2 Bind er oversat paa Dansk.

nelige Storhed viser sig da ogsaa paa dette Omraade, og den evangelisk-lutherske Kirke kan da saa meget frimodigere skride frem med at udvikle *Menighedsplejerne* som vor Tids kirkelige Form for hans Idé om den rette Understøttelse af de fattige.

Senere i samme Maaned holdtes Fællesmøde i Kaiserswerth, hvor Forhandlingerne især drejede sig om, hvorvidt de Diakonissehuse, som er sammensluttede i Kaiserswerth-Forbundet, skal blive i den gamle Moderhusform eller gaa over til de friere Former, som bl. a. er indslaaet af „Diakoniforeningen“. Svaret gik ubetinget i den første Retning, som har vundet Erfaringens vægtige Ja, og man brugte netop Lejligheden til at samle de Forskrifter, som man paa dette og de foregaaende Møder var bleven enige om. Af disse vil følgende om nogle fremspringende Punkter have mest Interesse hos os:

II 2. „Forstanderen (Præsten) er som Bærer af det gejstlige Embede efter naturlig og kirkelig Orden (1 Kor. 11) ogsaa Forstanderindens Hoved. Forstanderinden er som Husmoder Søstrenes nærmeste Foresatte.

III 3 c. Som Forældre af deres Børn forventer ethvert Moderhus af en Diakonisse, at hun i Tilfælde af et Ægteskabstilbud straks, inden hun træffer en Afgørelse, giver sine Foresatte oprigtig Meddelelse derom for at indhente deres Raad. Iøvrigt har hun sin Frihed ubeskaaret, og Moderhuset lader Søsteren, naar hun har bestemt sig for Ægteskabet, drage bort i Fred og med Husets Velsignelse. Handler en Søster i det, der vedrører en mulig Forlovelse, uoprigtigt imod sit Moderhus, har hun dermed selv brudt Forbindelsen med Huset.

IV 3. Naar en fra et af vore Huse bortsendt eller udtraadt Søster melder sig til Indtrædelse i et andet, vil dette, saafremt det veed derom, skaffe sig Underretning af hint. Naar da dette, under Fremlæggelse af objektive Grunde, fraaader Optagelsen, vil det andet Hus afvise hende“.

Paa selve Mødet vedtoges Regler for „Forsørgelsen af gamle og invalide Søstre“, hvoraf følgende er vigtigst:

1. „Enhver Diakonisse, som i sit Kald er blevet uarbejdsdygtig, forplejes af sit Moderhus som dettes Barn.

2. Som Regel foregaaer Forsørgelsen af invalide Søstre i Moderhuset eller i en dertil bestemt Afdeling deraf, Søstrenes Hvilehjem (Feierabendhaus).

3. Hvis personlige og Familieforhold retfærdiggør Ønsket om, at Diakonissen tilbringer sin Alderdom hos sine Slægtninge, kan

der bevilges hende, som Medlem af Søstersamfundet med varig Orlov, en Pension, der bestemmes efter Tallet paa hendes Tjenestear og under Hensyn til hendes private Formuesforhold*).

5. Et Alderdoms-Forsørgelsesfond burde findes i ethvert Moderhus. Ved Benyttelsen af Statens Alderdoms- og Invaliditets-Forsikring eller en Livrenteanstalt anbefales det, ikke alene at tage Hensyn til den finansielle, men ogsaa til den ideelle Side af Spørgsmaalet. Dog bør ikke den enkelte Søster, men Moderhuset udrede Forsikringspræmierne.

1902. I nogen, dog ubevidst, Forbindelse med de sidste Linier af ovenstaaende Regler staar det Spørgsmaal, som Spr. Munch i Herlufsholm som Bestyrelsens Medlem stillede til denne, om det billigedes, hvad han agtede at gøre overfor den Søster, der arbejdede i hans Sogn: at sygeforsikre hende i den stedlige Sygekasse. Svaret var Ja.

Den 2. April holdt *Diakonissestiftelsens Menighedspleje* sit 25 Aars Jubilæum i Emmauskirken. Hvilken mægtig Betydning har ikke det Navn, som *den* først blev nævnet med, faaet i Danmark, især siden, paa en Lægmands Opfordring, alle vore Biskopper og et kirkeligt Møde i Aarhus havde anbefalet Sagen. Nu er det jo blevet en af de uundværligste Fornødenheder i hvert Sogn i København, i næsten alle Købstæder og mange Landsogne. Det har været og skal med Guds Hjælp blive den milde Haand, Menigheden rækker, hvor dens gode Ord endnu ikke vil blive modtaget og troet, et „viis mig din Tro af dine Gerninger!“ lige vigtigt for den, som viser den, og dem, den vises!

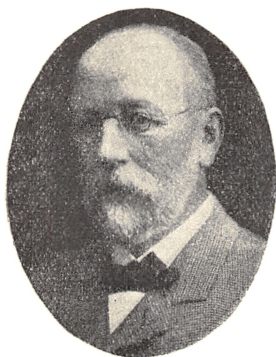
Ved Bestyrelsesmøderne i de første 4 Maaneder af Aaret, medens Søster Sophie i fremmed Land langsomt henter sine Kræfter tilbage, sidder Søstrene *Cathrine Petersen* og *Johanne Kjerstine Harpoth* i hendes Sted, to erfaringsprøvede, aandsudviklede Diakonisser, paa hvem et ikke ringe Fremtidshaab hvilede. Men den 2. August bortkaldtes den første og to Aar senere den anden af dem ved Døden. Og flere andre Søstre, som der ogsaa er blevet sat Haab til, har paa Grund af Svaghed eller anden Aarsag maattet forlade os. Er det som i Krigene, at Officererne er de mest udsatte?

I det andet Halvaar af 1902 kom det alvorligt paa Tale ved

*) Indtil 600 Rigsmark i tyske Penge (c. 533 Kr.).

Bestyrelsens Møder, at *Søstrenes Antal* nu skred saa langsomt frem. Medens den samlede Tilgang — uden Fradrag af de afgaaede — af Søstre i 60'erne (1870 indbefattet) var 4 om Aaret, steg den i 70'erne til næsten 11, i 80'erne til 24, i 90'erne til 25 i aarligt Gennemsnit, medens den saa i det følgende Tiaar atter er gaaet ned til knap 20. Men vigtigere end Tilgangen er jo selve *Tilvæksten*, det aarlige Overskud af Tilgang over Afgang. Den var i 60'erne 2,4, i 70'erne 6,7, i 80'erne 8,8, i 90'erne 11,1, men i det første Tiaar af det 20. Aarhundrede kun 3. Man vil forstaa, hvilken Forskel dette vil gøre i Husets hele Liv og Virken. Medens Diakonissestiftelsen i 70'erne, og endnu meget mere i 80'erne og 90'erne hvert Aar kunde udvide sin Gerning til nye Steder og nye Opgaver og saaledes stadig kunde optage eller lade sig kalde til nye Egne af Nødens og Elendighedens Land og lægge dem ind under sin Herres barmhjertige Kongestav, har den siden Hundredaarsvendingen i det væsenlige maattet holde sig til Defensiven og endda være glad, naar den kunde bevare og forsørge det, den havde taget op. Thi en saa lille Tilvækst vil ikke stort mere end dække den indre Afgang, der ligger i Søstrenes tiltagende Alder og Svaghed. Medens den ældste Søster ved vort 25 Aars Jubilæum var omtrent 60 Aar, er nu 10 af dens Søstre 70 og derover, en endog 80. Men adskillige yngre hører ogsaa til Arbejdets Invalider, selv om en Del af dem ligesom ogsaa de gamle endnu har nogle Kræfter at bruge — og bruger dem godt og trofast. Ja selv de svageste, der har maattet gennemføre den for dem selv saa tunge Overgang fra at pleje til at plejes, kan i et Diakonissehus ligesom i et andet Hjem være til stor Velsignelse, naar de har forstaaet at tage ogsaa dette af Guds Haand og veed at hente det daglige Forbrug af Herrens Glæde frem fra deres Indre og ned fra ham. — Men alligevel, naar den egenlige Arbejdsstyrke skal tælles op — og der er Brug for den hele — og det da viser sig, at den fra Aar til Aar intet eller saare lidt forøges, da kræver næsten hver en ny Plads, som skal overtages, ja hver en gammel Plads, som maa forstærkes, at en anden skal opgives. Og er det svært for dem, der saa maa undvære en Søsters Hjælp, er det ogsaa svært for Huset, der skal opgive et kært Arbejde og bedrøve, maaske forbitre gamle Venner.

Ved Overvejelserne af, hvorledes det kunde være, at der nu

Formænd : 1 Kamh. Classen. 2 Kamh. Emil Rosenørn. 3 Kamh. Grev Ernst Moltke, Nøramer.
8 Højesteretsassessor Mourier. Præster : 4 A. G. Fich. 5 Hans Knudsen. 6 Harald Stein.
7 Overlæge Prof. Rich. Paulli. 9 Form. f. Menighedsplejen Joh. Adolph.

kom færre til os, laa det nær at tænke paa een Aarsag, som vi ikke kunde forandre eller gøre noget ved. Den danske Diakonissestiftelse var ikke længer ene om Arbejdet i vort Land; der var foruden flere Missionsgerninger hjemme og ude, kommet et andet Diakonissehus til, som ogsaa kaldte paa de unge Kvinder. I Efteraaret 1902 var det netop første Gang, at *St. Lukas-Stiftelsen* officielt henvendte sig til os med en venlig Hilsen, som ogsaa blev venligt besvaret. Var først det nye Hus rigtig organiseret med egen Præst og Kaiserswerth'ske Grundregler, maatte der vises baade Verden og Menigheden, at her blev ingen *slet* Konkurrence, men en velvillig Stilling, i gensidig Hensynsfuldhed. At det unge Hus af og til blev prist paa det gamles Bekostning, er noget, der er set før; det unge Hus faar ogsaa sine Sorger og Anklager. Men det gamle Hus har netop som det erfarne og befæstede kunnet yde det unge adskillige Raad og Tjenester, og har gjort det villigt. Dette anerkender ogsaa det unge Hus. Vi haaber, at en ædel Kappelstrid og et værdigt Samvirke mellem de to Huse skal fremme Diakonissesagen og Barmhjertighedsgerningen i den danske Folkekirke, idet der kaldes paa de unge Kvinder med to Røster, men i een Tone. – Inden vi forlader Aaret 1902, vil vi endnu mærke os, at det saa et af Diakonissestiftelsens mest fremmelige Børn komme til Verden, da „*De samvirkende Menighedsplejer*“ den 11. Nov. aabnede sit første Kontor i Stormgade 35. (Se S. 193).

De sidste ti Aar gaar vi hurtigere igennem, ikke fordi der er lidet at berette, men fordi det ligger saa nær i Tiden, at det ikke rigtig er blevet Historie endnu.

1903. Som tilhørende Historien kan vi i alt Fald betragte Søster *Elise Holten*, der døde 24. Febr., *Husets første Søster*. Hun kunde fortælle om, hvordan hun kom dertil allerede den 23. Maj 1863: „Vejret var den Morgen dejligt, lyst og solvarmt; det første levende, der modtog mig, var en sød lille Stær, der sad syngende og baskende med sine smaa Vinger paa et af Vinduerne i den

Gavllejlighed, der blev Søster Louises private Værelser.*) Snart efter kom hun da selv, og saa stode da vi to første, bevægede og haabende paa Herrens Naade, i de smaa lejede Rum, i hvilke vi fik Lov til at begynde vor Gerning.“ Denne Gerning var for Søster Elise først Sygepleje, som hun ogsaa havde længtes efter og søgt paa Frederiks Hospital, hvorfra en jødisk Læge henviste hende til den Diakonissestiftelse, som da var paa Omtale. Hun plejede ogsaa 1864 Soldater paa Frederiksberg Slot. Men siden blev hendes mangeaarige Plads paa Hjortebjerg Skole, hvis udsøgt vanskelige Pigebørn hun opdrog med Strengthed, men i Kærlighed.

De 3 nye Stationer, der overtoges i dette Aar, var betegnende nok alle i københavnske Menighedsplejer med 1 Søster til hver. — Der har i Tiden fundet en stærk Forskydning Sted i Søstrenes Arbejde, *fra Sygehuse til Menighedsplejer*, og blandt disse igen særlig til dem i Hovedstaden. Ikke blot fordi en Menighedspleje gerne kan begynde med en enkelt Søster — der bliver nok senere Brug for en til — medens et Sygehus i Reglen kræver flere, de store mange; men ogsaa fordi den aandelige Side af Gerningen synes at gøre Arbejdet i Hjemmene og især i Hovedstaden saa nødvendigt. Dér er det dog, Kampen skal staa, som ogsaa Paulus slog sig ned i Storstæderne; og selv en Paulus i Veltalenhed og Myndighed kan godt behøve en Føbe til at banke paa de lukkede Døre og vise Evangeliets Sandhed i Kærlighed. — Et fjernere Sted, hvor der ogsaa tiltrænges et Bevarings- og Oplivelsesarbejde for dansk Kristendom med baade Aandens og Haandens Vidnesbyrd, er *Nordamerika*. Der har allerede længe været et svensk og to norske Diakonissehuse, som trives ret vel. Fra dansk Side har man ogsaa talt og skrevet herom. Pastor *J. Madsen*, der for sin Brystsyrge søgte til det højtliggende, solrige Colorado, har der i *Brush* dannet et Tuberkulose-Sanatorium, hvis Plejepersonale skulde være Diakoner og Diakonisser. Han sendte derfor en i Danmark født, i Amerika udannet Sygeplejerske til vort Hus for at lære Diakonisseskik, saa at hun kunde indføre den i hans Anstalt. Hun blev indviet her, og da hun senere skiltes fra det dansk-amerikanske Diakonissehus, som trods Forstanderens varme Interesse vist endnu ikke har mere end

*) Dette Udtryk maa dog forstaaes i al Beskedenhed om et Par Smaastuer, hvis knap 3 Alen høje Rum nu næppe vilde godkendes som Pigekamre.

2 el. 3 Søstre, vendte hun tilbage til os, modtaget med Glæde. Det af-sides Sted og den specielle Virksomhed er uheldige Betingelser; midt i de danskfyldte Distrikter vilde et Diakonissehus kunne gaa anderledes frem og gøre langt mere Gavn. Men det skulde, som dette, være fælles for de danske Kirker i Nordamerika. — Til næsten lige saa fjernt et Maal, og dog en endnu mere nærliggende Opgave straktes Diakonissestiftelsens Bestræbelser, da dens Præst i Juli — August til en Visitats paa Færøerne føjede et Besøg paa *Island*, hvor han fik stiftet en „Diakoniforening“, der skulde søge oprettet et Diako-nissehus. Stedet mentes givet, Personerne maaske ogsaa, Tilslutning og Støtte vunden, og dog syntes alt opgivet, da Gæsten vel var borte. Men derfor skal Haabet ikke opgives, saa lidt som Bestræ-belserne, og her er samlet en lille Kapital til et Grundlag for en Fremtidsgerning.

I Efteraaret nedlagde Højesteretsassessor Mourier Formands-hvervet, som han havde røgtet med stor Flid og Iver, rig paa Ini-tiativer. Det var just ikke noget fuldt Skatkammer, han efterlod, men han havde skaffet Diakonissestiftelsen en stor Forøgelse af dens Ejendomme og, udfyldt ved endnu et Par senere Køb, sikret den imod generende Bebyggelse af dens Sydgrænse. Overretssag-fører *Mygind*, som Aaret forud var indvalgt i Bestyrelsen, blev nu hans Eftermand, saa meget mere naturligt som han allerede var Formand i Bestyrelsen for Marthahjemet, der jo skal forenes med Diakonissestiftelsen.

1905 udvidede Diakonissestiftelsens Hjemmeeje med endnu et lille Hus, Dronningens Vej 24, erhvervet ved Hjælp af en anonym Gave og, under Navn af „Nova“, indrettet til Ophold for 4 eller 5 svage Kvinder. Er der noget, der ikke ligner „Anstalt“, saa er det da disse, kun lidet omdannede, private Huse; og er der end Mang-ler ved dem, saa er for de fleste Beboere Manglen af Anstalts-præg en fuldt opvejende Dyd. Der føler de sig gerne hjemme. Men naar et *saa* lille Hus kræver en Søster og en Pige til at be-sørge 4 Patienter, saa har det ogsaa sin forklarende og her opkla-rede Hemmelighed. Naar en Søster er brudt ned ved sit Arbejde — aa, hvor mange andre Kvinder bliver det ved det, der *ikke* er Arbejde! — og hun da ved Hvile og Kur er kommet et vist Stykke frem, da vil hun vanskeligt kunne komme sig helt ved fortsat Le-

diggang, den frygteligste Prøve for et arbejdskært Menneske! men hun kan heller ikke gaa ind til fuldt Arbejde, det vilde knække hende paany og maaske for bestandig. Saa maa vi have, og saa har vi Arbejdspladser for „halve“ Søstre, med faa og, man kan gerne sige, halve Patienter, der baade kan og vil nøjes med en halv Hjelpekraft, som saa maaske paa et Par Aars Tid bliver en *hel*.

1905 saa netop en Bog udkomme, „*Saluti ægrorum*“ (til de syges bedste) af Wieneren Alfred Lindheim, der undersøger, *hvorvidt Sygepleje er en sundhedsfarlig og livsfarlig Gerning*. Forf. gør en fremragende Læges Ytring til sin, at Sygeplejen „især ved de sidste Aars Udvikling mere og mere har hævet sig til et uundværligt, selvstændigt Specialfag af den videnskabelige Lægekunst“, og han vil derfor gerne slaa fast, at „med de nødvendige Forsigtighedsregler, som Videnskaben stiller til Raadighed, behøver Sygeplejekaldet ikke at være farligere end et andet Kald“. Han paaviser dette navnlig ved det store engelske Pensionsfond for Sygeplejersker, blandt hvis 5 – 6000 Medlemmer „Død af Tuberkulose“ kun omfattede 5 – 6 Procent af alle Dødsfald, medens den hos hele Befolkningen talte 14 Procent; men som Modsætning viser han de katholske Ordener, baade Brødrenes og især Søstrenes, hvor smitsomme Sygdomme og navnlig Tuberkulose kan bortrive indtil 92 Procent af alle dem, der dør, og hvor kun et Faatal naar op over de 50 Aar. Det er deres uheldige Klædedragt og Levevis, deres indelukkede og overanstrengte Liv, som svækker Modstandskraften og begunstiger Smitten. For de *nordiske* Diakonissehuse har han indhentet Statistik og Beregning gennem Prof. Harald Westergaard, som siger derom: „Disse Tal tyder paa *günstige Sundhedstilstande*, selv naar man tager i Betragtning, at Dødeligheden i de skandinaviske Lande overhovedet er ringe. For ugifte Kvinder over 50 Aar vilde man i hvert Tilfælde vente en betydelig større Dødelighed.“ Naar der blandt Dødsfaldene dog er 34 Procent af Tuberkulose og 15 af Tyfus (især i Norge), vil en nyere Statistik – denne er fra Udgangen af 1902 og gaar helt tilbage til 60erne – utvivlsomt vise langt heldigere Forhold. Nu er Tyfus-Død blevet en Sjældenhed, og man opgiver ikke saa let sine brystsyge, man opdager dem i Tide, tager Sygdommen under Behandling, og da kan den i de fleste Tilfælde overvindes. Gud være lovet, som ogsaa giver Menneskene en saadan Magt, naar de bruger

de Evner og Gaver, han skænker dem. — Eet Dødsfald hos os i 1905, d. 24. Marts, skyldtes maaske Overanstrengelse: Blodmangel, der gav en nødvendig Operation dødeligt Udfald. Men hvilket vel-signet Liv gik der ikke forud for denne Død. Søster *Bolette Hansen* indtraadte, 29 Aar gl., i Maj 1885 og blev indviet 1890. Efter at have arbejdet i Skive baade paa Sygehus og i Menighedspleje, kom hun 1. Novbr. 1892 til at begynde en Menighedsplejegerning paa *Christianshavn*, og heri virkede hun blandt en Befolkning, langt nede i Fattigdom og Elendighed, i Drik og moralsk Opløsning, med en saadan Kærlighed og Retviished, at Emmauskirken ved hendes Begravelse, trods den lange Afstand, trods Slud og Regn, blev stuvende fuld af Christianshavnerne, mest fattige — en kom trillende med sit Barn, som hun ingen havde til at passe hjemme — og hvis Aasyn og Bevægelse vidnede klart om, hvor meget de elskede hende. „Paa hendes Konfirmationsdag havde Præsten sagt, at Gud havde givet hende rige Gaver; det følte hun som et Ansvar, der drev hende til at søge at blive Lærerinde. Men efter at dette af Brist paa Midler var mislykket, kom hun til at besøge de Pigemøder, som Søster Ellen holdt paa Østergade for Kjøbenhavns Indre Mission. Deri fandt hun sit egenlige Kald.“ Ogsaa S. Ellen havde været Tjenestepige; og naar man, og vi selv med, stadig beklager at saa faa „dannede“ Piger søger til os, saa kan vi maaske sige: det er værst for disse selv, thi hvad gaar de ikke glip af! men i hvert Tilfælde maa vi ikke glemme, hvilke herlige, næsten uudtømmelige, helt hengivne Kræfter vi har faaet fra Forhold, der mangen Gang kunde kappes med Abraham Lincolns i Ringhed, ja i Barhed for næsten alle Udsigter til at finde en nyttig og hædret Plads i Livet. Som S. Bolette som Barn havde lært, at Gud vel ikke altid tager Stenene bort fra Menneskenes Vej, men han hjælper dem altid derover, naar de beder ham.

En Begivenhed indenfor den tyske Diakonisseverden gav ogsaa os noget at tænke paa. Blandt Hamborgs Diakonissehuse var det ældste „*Bethesda*“, grundlagt af Elise Averdiek, der efter at have opgivet sin Stilling derved døde i sit 100. Aar som en af alle højagtet kristen Kvinde. Saaledes saa dog næppe Bethedas Bestyrelse paa hendes Værk; thi da Forstanderinden under en Strid med den følte sig nødt til at forlade Hjemmet, og saa godt som alle Søstrene fulgte med hende, blev Bestyrelsen siddende og styrede videre med

de faa tilbageblivende Søstre og lejede Kræfter. Den fordrevne Dueflokk byggede Rede i Rothenburg ved Hamborg—Bremen Lini- en, og vort Hus gav vort Bidrag med til en Indsamling dertil, mindre som en Hjælp end som et Tegn paa Samfølelse. Ligesom ved et lignende Tilfælde, der var forekommet i Schlesien, om end i mindre Omfang og maaske med mindre udtalt Uret, maatte man jo nemlig spørge: *Hvad er et Diakonissehus egenlig?* Det er jo ikke det *Sted*, hvor Diakonisserne boer til Huse, saaledes som den danske Diakonissestiftelse nu boer det 3. Sted og, som Grosserer Adolph oftere talte om, kan nødes til at bytte det med et fjerde Sted, maaske ude i Glostrup eller Taastrup. Diakonissestiftelsen er jo heller ikke den *enkelt Virksomhed*, f. E. dens Hospital; den er overhovedet ikke stedbundet, men virker og lever *overalt, hvor dens Søstre lever og virker*. Den er med andre Ord *Søstrene selv*, men ikke som en tilfældig Samling, der finder paa at kalde sig med Søsternavn, fordi det lyder saa godt, og de syge lider det bedst, nej, som et *organiseret religiøst-kirkeligt Samfund*, der laaner Søsternavnet fra de døbtes hellige Broderskab. Og Organisationen udtrykker sig da i et fælles Hjem under en fælles Ledelse med noget af et faderligt og moderligt Præg, saa at Søstrene der kan finde som et fuldt betrygget, hygget og værnet Hjem, baade for lyse, glade og tunge, mørke Dage. Og alt dette, hele denne Organisation omfattes, skærmes, styres af et „Curatorium“, som Tysken gerne siger, en Bestyrelse, hvoraf Husforældrene efter Kaiserswerths Ordning selv er Medlemmer, men som iøvrigt skulde repræsentere Menigheden og Folket, som Søstrene vil tjene, og de forskellige Fagkundskaber, der kan behøves for at danne de Rammer og Former, de udvortes Kaar, hvorunder Søstrenes Virksomhed kan blive til størst mulig Velsignelse. Men heraf følger da ogsaa, at Søstrene maa raade med for, hvad der allermest er *deres*, og at de „Søsterraad“, som man de fleste Steder har dannet til Støtte for „Ledelsen“, maa have en lovfæstet Indflydelse overfor Bestyrelsen, f. E. „hvis der nogen Sinde skulde blive Tale om at ophæve Diakonissestiftelsen eller væsenlig forandre dens Formaal og Karakter“, som vore nye Grundbestemmelser siger.

1906 lagde Kærlighedens og Højagtelsens Krans paa gamle Kong Christians Kiste. En Anke, der fremkom i et Dagblad over,

at Diakonissestiftelsen ikke gennemførte den befalede Klokkingning, var ikke vanskelig at gendrive med fuld Vished om at have den afdødes Medhold: Emmauskirkens Klokke-Klang, en Fryd for Landet en hel Fjerdingvej ud, er lovlig stærk for Hospitalsbefolkningens svage Nerver; det kunde ligefrem koste en Rekonvalescents Helbred, maaske en Operationspatients Liv, hvis vi en samfuld Time lod den ringe dem ind i Øret.

Andenpræsten, Pastor Carl Rasmussen, var blevet udnævnt til Sognepræst i Veistrup ved Kolding; hans Efterfølger blev Pastor Chr. Gam, der havde været Forstander for Diakonhjemmet i dets første Tid. I den efterfølgende Vinter 1905—06 blev han ene om Arbejdet, da Førstepræsten, der fik sit Hoved forslaaet ved et Jærnbaneuheld, maatte tage 3 Maaneders Hvile i Norge. Den 23.—25. Juni havde han som „Diakonissesagens Nestor i Norden“ efterkommet en Indbydelse til Diakonissesagsmøde i *Uleåborg* i det nordligste Finland, hvor han ved Tolk baade kunde holde Foredrag og deltage i Diskussion, der holdtes paa Finsk, samtidig med at nyde Midnatsdagens Herligheder og kærlige Menneskers Gæstfrihed. Uleåborgs Diakonisseanstalt lægger ligesom Sortavala i Østfinland Hovedvægten paa Moderhuset som *Uddannelsessted*, og dog synes Udviklingen selv at føre dem henimod tillige at betragte det som Søstrenes Hjem, hvorfra de faar Raad og Vejledning, og hvor de har Tilhold i ledige saavel som i Sygdoms og Alderdoms Dage. —

Som et Led i Bestræbelserne for at faa vort eget Moderhus kendt og forstaaet afholdt vi 12.—15. Juni det første „*Præstekonkursus*“, hvis Deltagere — ikke just alle Præstekoner, men Kvinder med nogen Indflydelse i Menighederne — boede hos os og havde alle 4 Dage fuldt optagne af at se og høre, hvad der vedrørte Diakonissegerningen i dens forskellige Opgaver. Denne Slags højst fornøjelige Møder har vi siden fortsat, skiftende med 4 Ugers Instruktionskursus, der jo unægtelig kan spænde adskilligt videre i Emner og Maal. —

Arbejdet i *Vestindien*, der ved en Bazar til Fordel for Børneasylet i Frederiksted havde faaet en glimrende anbefaling af selve Guvernøren som „et Skridt, jeg betragter som et af de lykkeligste i hele Børnesagens (den vestindiske) Historie“, syntes desuagtet en Tid truet, men Faren drev over, og nye Planer kom op om at

skaffe *Christiansted* de samme Fordele, som *Frederiksted* først havde faaet. Og nu da dette skrives, har der ikke blot længe været en lignende Virksomhed i Christiansted: midlertidigt Børnehjem for svage Børn, Dagasyll og Vuggestue for arbejdende Mødres Børn, tillige med en „farende Virksomhed“ til Fods og til Vogns for at tilse Børn i By og Land, men den farende Virksomhed ønskes udvidet ved endnu en Station midt paa Øen med to Søstre, der udelukkende skulde besøge Plantagerne og søge at holde Mødrene til at passe deres Børn paa en dog nogenlunde forstandig og samvittighedsfuld Maade. Den stærke Affolkning, der stadig finder Sted paa de dansk-vestindiske Øer — der er nu knap $\frac{1}{5}$ imod Befolkningen for en Menneskealder siden —, og som staar i den fjendligste Modsætning til alle Bestræbelser for Øernes Opkomst, skyldes jo for en stor Del, foruden Udvandring til Nordamerika, den grufuldt store Børnedødelighed i et Land, der efter Fysikus Kalmers Sigende er Børnenes Eden, hvor man kun som Undtagelse kender de epidemiske Børnesygdomme, som idelig hærger Europa. Mødrenes Forsømmelse og endnu mere deres fejle Ernæring af Børnene — *alt* stopper de i dem — bærer Hovedskylden derfor, og den maa modvirkes ved Vejledning og Opdragelse, udholdende og fast og dog sagtmodig. Men paa Stationerne opfostrer de dog ogsaa en ny Ungdom og oplærer Hjælpere, der skal kunne føre Sagen videre. —

Endnu længere bort drager en ung Prøvesøster som Dansk Missionselskabs Arbejder i *China*. Allerede i 1888 var Søster Sara (Christine Johansen) gaaet ud i Missionselskabets Hverv under Provst Vahls Formandsskab og fik sat en ikke saa lille Knipplinge-Industri i Gang for de døbte Mænd og Kvinder, hvem hun saaledes paavirkede til Flid og gode Sæder. Hun gik ud som Diakonisse, men meldte Udtrædelse kort før hun af Helbredshensyn maatte forlade Missionsmarken og drage hjem, hvor hun dog baade da og siden søgte til Diakonissestiftelsen baade for Helbredelse og Hvile. Siden den Tid er det officielle Baand ikke blevet bevaret overfor de udrejsende Missionselever, da de jo maa have Missionsbestyrelsen som deres egenlige Foresatte, og vi ikke kan komme til at øve noget virksomt Tilsyn med dem. Det norske Diakonissehus har dog flere af sine Søstre i Arbejde paa Missions-

marken, og Glæden og Trosudbyttet ved deres Besøg i Hjemmet er gensidig.

1907. Regnskabet for 1906 sluttede med et Underskud af halvsjette Tusinde. Efter sædvanlig Opgørelse skulde det egenlig vise Overskud, saa sandt ca. 16,000 var anvendt til Bygninger, paa Helsebod og paa Sichar. I en Forretning vilde dette jo betyde Forbedring af Virksomheden og Forøgelse af Fortjenesten. Men Diakonissestiftelsen er ingen Forretning, selv om dens Drift ogsaa skal søge at holde Udgifterne saa lavt og Indtægterne saa højt, som Hensynet til dens egenlige Formaal taaler. Men da dette Formaal er at gøre vel og ikke at tjene Penge, bliver den snarere fattigere, jo rigere den bliver paa Bygninger og Virksomheder. Mange Velgørenhedsværker har gjort sig til Princip aldrig at gøre Gæld, men vente, til man havde alle Pengene paa Bordet. Diakonissestiftelsen har ment at maatte sætte Hensynet til den tilstedeværende Nød højere end den Tilfredsstillelse at være gældfri, og at et Velgørenhedsværk ogsaa kan finde sig i at betale nogen Husleje i Form af Prioritetsrenter og Afdrag. — Diakonissestiftelsen mistede i 1907 en ikke saa lille Strimmel af sin Jord ved Ekspropriation til Jærnbanen, men fik til Gengæld købt Nr. 4 paa Dronningensvej og saaledes forhindret den sidste Mulighed for at bygge en stor Hjørneejendom ud til Fasanvejen. Udvidelsen af Helsebod betød kun bedre Virkekaar overfor det samme Antal Patienter (18—19); Sichar derimod fik en hel ny Bygning, *Bakkely*, særlig for kvindelige Alkoholpatienter, indviet 15. Febr. Dens Tilblivelse var en Bekræftelse paa det gamle Ord: Det bedste er det godes værste Fjende. Allerede først i 1905 forelaa en indkaldt udmærket Plan til en saadan Anstalt: den skulde bare koste 76,000. Umuligt! Men da saa efter Mødet Bestyrelsens bygningskyndige Medlem af en af de nærmest interesserede blev spurgt, om man dog ikke for en Snes Tusind kunde faa en brugbar Bygning til 15—16 Patienter, lød Svaret: Jo naturligvis! Og saaledes blev det, og netop i passende Størrelse til dette vanskelige Arbejde. Et halvt Aar forud, indviet 9. Juli 1906, var et lignende Kursted, men for mere velstillede Damer, blevet aabnet S. Fasanvej 44, *Ebenezer* kaldet, ledet af en Diakonisse, dog ikke som Stiftelsens Filial. Det har kun Plads til højst 10; men da dets Virksomhed blev gjort op

efter de første 5 Aar, var det dog ikke saa faa, der var sendt bort derfra, og *deraf de aller fleste med positivt Resultat*. Det mindre Hus, med strengt gennemført, „fanatisk“ forsvaret og indprentet Totalafhold og med „Arbejde adler“ som Valgsprog har, ledet i Kristi Aand, mest Udsigt til at hjælpe disse stakkels Mennesker. – I 1907 aabnede Søster Marie Johanne *Afholdsbeværtingen „Bethania“* i Aarhus nær ved Havnen. Hun havde sat flere Virksomheder i Gang for at redde og bevare Kvinder; *Mandens* Trang til Hjælp var dog ikke mindre, og en god Kvinde kan faa en mærkelig Magt over Mænd, naar der er gensidig Agtelse og Tillid til hinandens Oprigtighed. – Noget udenfor gammeldags Begreber var det ogsaa, at Menighedssøsteren i Ørslev (Vilh. Becks gamle Sogn) med Søsteraadets Billigelse fik Lov til at køre paa *Cykle*. Spørgsmaalet havde et Par Gange været oppe ved Møderne i Kaiserswerth, men uden synderlig Indgang. I Danmark, uden Sammenligning Landet med de fleste Cykler, maatte det dog falde mest naturligt. Og Sagen stod saaledes, at her var Spørgsmaalet om 2 Søstre eller 1 Søster + Cykle. Under vor Søstermangel var Svaret utvivlsomt, og da Ledelsen saa Søsteren paa sit Hjul, fortrød de ikke Tilladelsen, som siden, dog uden Ilfærdighed, blev indrømmet ogsaa andre Steder, hvor det kunde være til Gavn for Gerningen, først paa Landet, siden ogsaa i Byerne.

1908. Til *syge Børn* var oprindelig en Fløj ud fra Moderhuset bestemt; men den blev inddraget til Søstrenes Brug: en Læsestue og en Systue, senere i eet: deres Spisestue. Børnene laa da imellem de voksne Patienter, ofte til liden Glæde for begge Parter. I Begyndelsen af 90'erne blev saa det yderste Stykke af Stueetagen mod Vest udskilt for dem alene. Men som der blev mere og mere Brug for Eneværelser, ønskedes denne Del indrettet dertil, og for Børnene opførtes nu, aabnet i Marts, deres *eget lille Hospital* med omtrent 12 Senge, som en nydelig Villa paa en af de tomme Grunde mod Dronningensvej. Her kunde ret alt indrettes til *deres* bedste, og den Del af det store Hospital, som de forlod, er blevet de allerroligste Eneværelser med en Veranda udenfor, rigtig til medtagne Nerver at komme sig i. En god Del af Byggesummen indskødes af Prof. Paulli – et Legat, der var indsamlet i Anledning af hans Jubilæum 1. Juli 1905. Stor Beklagelse vakte det, da

han til 1. November 1908 fratraadte sin Gerning, selv om han kunde overgive den i saa gode Hænder som Overlæge Fenger Just's, der i 13 Aar havde været hans Assistent og mere og mere uundværlige Hjælper. — Dr. med. *Richard Paulli* var ret en Læge for Diakonissestiftelsen, man kan næsten sige født dertil, siden hans Fader, gamle Stiftprovst Paulli havde indviet den i 1863. „Ved Diakonissestiftelsen øvede Dr. Paulli sin Manddoms Gerning og vandt sin Berømmelse — stadfæstet ved Professortitel og Kommandørkors. Hans omhyggelige Undersøgelse og skarpsindige Sygdomsbedømmelse, hans solide Lærdom og Dygtighed og, ikke mindst, hans personlige Elskværdighed, gav Patienterne Tryghed og Velvære som en vigtig Hjælp til deres Helbredelse, og den gennemførte antiseptiske Renlighed, som han indprentede sine Omgivelser, sikrede i Reglen Resultatet af hans dygtige Operationer. Men ved alt dette blev han jo med det samme en udmærket Lærer for Søstrene, hvem han tillige indgød sin Hensynsfuldhed og Agtelse for hver enkelt Patient, fornem eller ringe, „interessant“ eller almindelig. Med Søstrene og deres Kald og Opgave følte han sig i dyb Sympathi“. Hans Død den 7. Januar 1911, i en Alder af 64 Aar, vakte almindelig Sorg, og da han „i Stilhed“ blev begravet den 11. fra Frue Kirke var det et for alle tilstedeværende dybt gribende Øjeblik, da Kisten blev løftet op og baaret ud af unge Læger, medens Diakonissestiftelsens Søstre, som havde haft Plads i Koret, fulgte umiddelbart efter den i talrig sluttet Skare. „Den tavse Tilkendegivelse viste forunderligt levende, hvor stor en Plads han havde i vore Hjerter“. — Maaske kunde man sige, at Søstrene blev forvante ved den fine ridderlige Hensynsfuldhed, de var vante til hos deres egen Overlæge, saa at de daarligt kunde finde sig i de helt andre Forhold, de ofte mødte paa fremmede Hospitaler. Mindre endda hos Overlægerne, hvis Dygtighed de maatte agte, end hos de yngre Læger, der efter Haanden, selvfølgelig ellers til stor Betyggelse for de syges Vel, fik Bolig paa Sygehusene, og hos hvem Tidens skarpe Deling ofte kom stærkt frem: stundum bekendende Kristne, stundum fuldt „moderne“ baade i religiøse og moralske Begreber. Saadanne Modsætninger har ikke sjældent ligget bag ved de Aarsager, som nødte os til at trække vore Søstre tilbage. I ikke helt faa Tilfælde har vi med nogen Ret kunnet gentage vor kongelige Stifterindes Ord overfor et offentligt Angreb paa vort

Hus: „Det er Antikristen!“ vi har maattet lide for Kristi Skyld. Men hvis dette er Tilfældet, og Fejlen ikke er vor egen, maa vi jo efter Herrens eget Ord prises salige. — Med den nyoprettede „Forening af unge Læger“ førte Diakonissestiftelsen i disse Aar langvarige Forhandlinger, der dog førte til en, forhaabenlig for begge Parter, nogenlunde heldig Overenskomst.

Den 22. Maj holdt vi en usædvanlig Fest nede i vort ogsaa ellers med sine blanke Kobberkar og sin skinnende Renhed tiltalende, men ved denne Lejlighed særligt smykkede *Køkken*; dets gamle Chef, Søster Christiane Andersen havde, efter tidligere Tjeneste i Vadskeriet ved Siden af, ledet Husholdningen i 25 Aar. „Min Sjæl, lov Herren!“ lød Indskriften midt iblandt Majløv, Blomster og Flag, og saaledes genlød den i Hjerterne. En festlig Kop Kaffe, gode Ord og frisk Sang var Arrangementet, til Glæde for Jubilaren og os alle. Det er dog ikke et enestaaende Tilfælde, at en Søster har arbejdet i 25 Aar i den samme Gerning — et afgørende Bevis for Urigtigheden af den i sin Tid udbredte Opfattelse, at Søstrene *skulde* flyttes, inden de groede fast. I Stiftelsens yngre Dage, da den altid skulde besætte nye Pladser, maatte den jo dertil tage dem, som havde faaet nogen Øvelse og Erfaring; og naturligvis kan i denne Stilling, ligesom i andre og ikke mindst med aandeligt Indhold, en Flytning i rette Tid være gavnlig, ja nødvendig.

Den 3–7. Sept. holdtes der atter Fællesmøde i *Kristiania*. I 1906, da det efter Tur skulde holdes, maatte det opgives af politiske Grunde — en ellers ukendt Begivenhed indenfor de nordiske Diakonissehuse. Desto gladere var vi ved at mødes og især ved de kære Ord, som Pastor (senere Biskop) Lönegren fra Stockholm udtalte. Glæden fik en bitter Bismag, da Efterretningen kom, at Rettens øverste Haandhæver i vort eget Land selv havde maattet gaa i Fængsel. Som Færøernes Styrer havde han paa Indbydelse været til Stede ved vor Aarsfest. Nu stak det i Hjertet at høre hans Navn i norsk Mund. Men det Spørgsmaal er ikke let at svare paa: Mon den Sorg og Skam, vi da følte, har faaet sin tilbørlige Indflydelse paa os alle, baade med sit: det skal ej ske! og med sit: *vi* maa arbejde paa, at sligt ikke *kan* ske! Et Diakonissehus har et stort Ansvar.

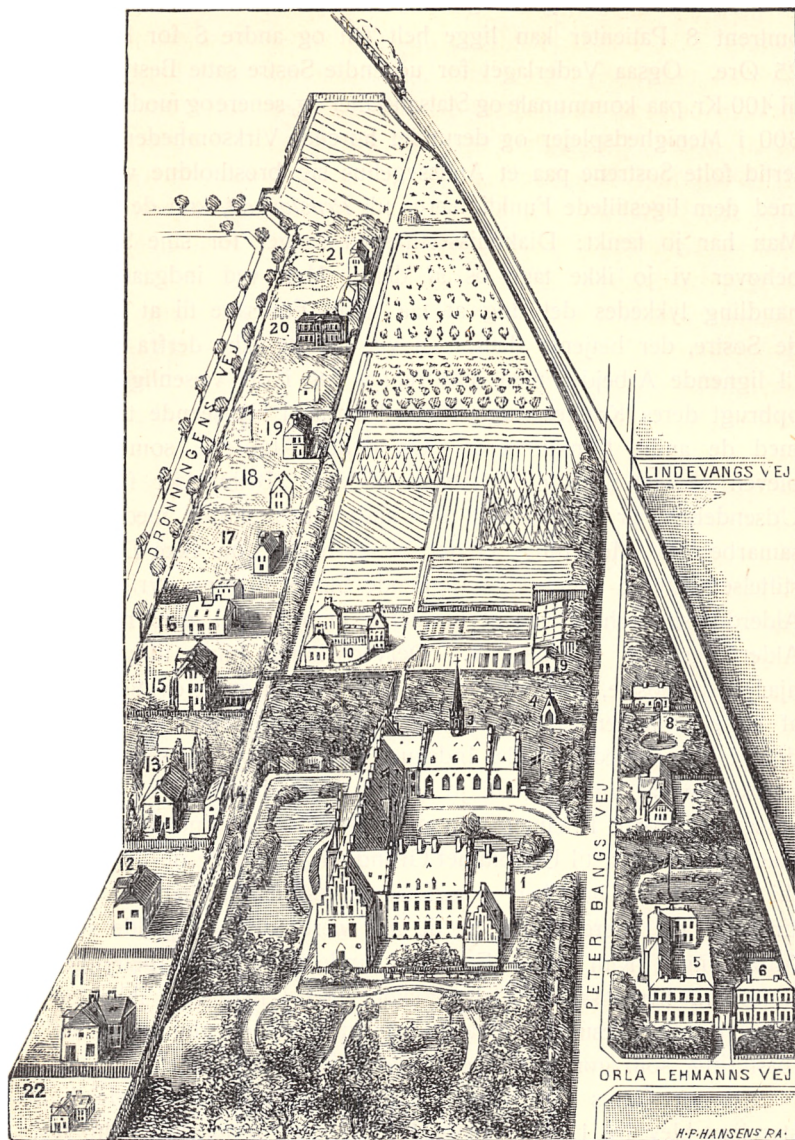
1909. Det nærmer sig mod Jubilæet; hvad der skulde juble mest, men gør det mindst ved sit Udseende, er vor *Kirke*, hvis Loft bl. a. ikke er blevet pudset af siden 1876, da den indviedes, men har skæmmet sig meget under Indflydelse af Kulrøg og Gasos. En trofast Veninde giver halvtredje Tusind, Kirkebøssen har selv samlet eet, saa kan det omtrent lade sig gøre. Dekorationsmaler Willerup paatager sig Anvendelsen af en ny Methode, en Slags Fresco; det klæder vor kære Kirke prægtigt, og det er da endnu (1913) slet ikke falmet. Inden Fornyelsen holdt Pastor *Gam* Afskedsprædiken, 13. Juni, kaldet til Sognepræst for Thorsted Menighed ved Horsens; men under vor kirkelige Landflygtighed faldt den 29. August *Indvielsen* af 12 Diakonisser, som foretoges, „efter gammel Sædvane“ kunde vi sige, i *Frederiksberg Kirke*, hvis Sognepræst, Stiftprovst Hoffmeyer, selv Medlem af vor Bestyrelse, prædikede, medens Diakonissestiftelsens egen Præst foretog Handlingen. Skønt næppe større i Rumfang end Emmauskirken, har Frederiksberg Kirke Siddeplads til omtrent fire Gange saa mange Mennesker, og den var fyldt til sidste Tomme af en Tilhørerskare, som saaledes kunde dømme om og faa et Indtryk af Midtpunktet i vor Gerning. Og Handlingen, det bør huskes til en anden Gang, led saa vist intet ved at henlægges til andre og større Forhold end de hjemlige og tilvante. Ogsaa Ordinationerne begynder man jo nu at holde paa forskellige Steder for at drage dem ind i nye Menigheders Forstaelse og Deltagelse.

Diakonissestiftelsen er Diakonisserne; denne Grundsætning, som vi haaber mere og mere maa have paatrængt sig Læseren af vor Skildring, kan denne selv maaske siges lidt nok at vedkende sig. Er det ikke mere ydre Begivenheder og Bestyrelsens Beslutninger, den handler om, end om *Søstrenes* Gerning eller aller snarest om Herrens Gerninger ved Søstrene? Ikke engang de *afdøde* Søstre høres der synderligt om, selv om det mindre kunde passe at drage de levende frem. — Vi maa henvise til „*Føbe*“, der i sine forskellige Aargange har ret udførlige Livskildringer for adskilliges Vedkommende — af og til citeret i denne Bog. Men hvor skønne saadanne Levnedsløb, hvor Livet var Kristus og Døden en Vinding, hvert for sig er, vilde dog maaske en samlet Fremlægning lyde noget enstonigt. Men her under 1909 vil vi fremdrage 2 Levnedsløb, som afsluttedes i dette Aar, og hvis Virkeplads og Indhold var

forskellige nok. — Søster *Birthe Marie Iversen* indtraadte, 24 Aar gammel, 26. Sept. 1895 og kom Aaret efter blandt det første Hold til *Orange* Sindssygeasy, hvor hun blev til sin Dødsdag, 11. Jan. 1909. „Medens de andre Søstre ved en saa betagende Gerning gentagne Gange er blevne skiftede, har hun i alle disse tolv Aar holdt ud i den samme lille, men meget ansvarsfulde Afdeling — „Stadig Aarvaagenhed“ hedder paa fransk dens betegnende Navn — som hun havde vundet saa kær, at hun ikke kunde tænke sig at skulle forlade den, saalænge hun overhovedet kunde besørges en Gerning. Med sin Kærlighed til Opgaven, sit jævne rolige, jyske Sind og sit dybe sunde Trosliv var hun til Støtte for de andre Søstre, til hvem hun trods sine unge Aar efter Haanden fik en helt moderlig Stilling, og hvem hun i de mange svære Tider kunde opmuntre til Udholdenhed baade ved sin uopslidelige Humor og sin usvigelige Pligttroskab, saavel overfor Diakonissestiftelsen som overfor Hospitalet. Hun mente at vide, at hun skulde dø, og ordnede alt dertil, men gav sig hen i Troen — „Hjælp mig, Jesus!“ og siden „Tak, Herre Jesus, at du har hjulpet mig; hjælp mig nu ogsaa til det sidste;“ — saa hun kunde „hilse Døden med et Smil“, af og til spøgende med den plejende Søster midt i Alvoren. Ja, Gud ske Tak, som giver os Sejren ved Jesus Kristus!“ — Søster *Mathilde Thortzen* døde 12. Okt. 1909, 63 Aar gammel; en Sønderjyde fra Rinkenæs. „Efter Haanden som Aarene er gaaet, er der mere og mere fremkommet en Trang til at virke noget sandt og nyttigt . . . baade i timelig og aandelig Henseende“, skriver hun, og denne Trang førte hende i 1881 ind paa Diakonissestiftelsen. Tillige med en anden Søster blev hun Aaret efter sendt i Menighedspleje til Reerslev, hvori Nørager, Grev Molktes Herresæde ligger, og fik Bolig paa Fattiggaarden. Det var dengang, tillige med Karrebæk og Vejlø ved Næstved, de *eneste Landsogne med ordnet Sygepleje*, alle tre med Diakonisser. Men det mærkeligste var, at da Stillingen som Bestyrer af Fattiggaarden blev ledig til 1. Nov. 1884, bad man om og fik hende dertil. Hvad dette betød, viser Sognepræst Vilstrups Vidnesbyrd ved hendes Kiste, hvoraf her fremføres følgende: „Reerslev-Vedby Fattiggaard laa ude ved Ryddebros. Lavt laa det; det var, som det vilde gemme sig bag Bakken, og saaledes laa det ogsaa aandeligt talt: hele Aanden og Tonen der, hvor de samledes, disse ulykkelig stillede, enlige, svagelige, forkomne Men-

nesker, laa langt nede, og der skete Ting nok, som helst skulde skjules. Da rejstes Fattiggaarden og Alderdomshjemmet, og det blev en Fornyelse i mere end een Henseende: den ligger højt paa Bakken derovre, den skjuler sig ikke, men ses viden om — og naar vi siger det i Ydmyghed og med Tak til Gud, tør det nok siges: den staar højt, den kan taale at ses, og den saas viden om; langvejs fra kom Folk, der skulde indrette lignende Hjem, for at se, hvorledes der her droges Omsorg for alt det brudte, og Myndighederne henviste til Reerslev som Mønstergaard . . . Af Mennesker var det Søster Mathilde, som, støttet af et forstaaende Sogneraad, gennemførte Forandringen . . . Men hvilken var da Gaven, hun havde faaet, hvoraf kom det, at der udgik Strømme af Velsignelse fra hende til denne Menighed? Da vil jeg sige, hendes Styrke var ikke den aandelige Klarhed, hun havde mere end almindelig svært ved at finde et klart Udtryk for, hvad hun vilde sige; . . . men hun var frisk, djærv med moderlig Myndighed, med Gave til at styre og lede, praktisk, dygtig, klog, ja, hun var alt det, og dog var dette ikke det inderste, ikke det, der gjorde Søster Mathilde til den, hun var. Jeg talte engang med den Mand, der stod hende nærmest i Arbejdet, en klog Mand, der nok kunde bedømme Mennesker; han sagde: vi er ofte ikke enige, men der er det underlige ved hende, at jeg aldrig i alle de Aar, jeg har kendt hende, har kunnet opdage, at der i det, hun stred for, skjulte sig Hensyn til hende selv, at hun havde sit eget for Øje! . . . Det var Kraften i hendes Gerning, og den Magt havde hun fra Jesus. Det Sind gav hende de klare Øjne, saa at hun med det samme vidste: her er det dette, der skal gøres . . . I det Sind er der Kraft ogsaa til at magte Raaheden, som hun i sin Gerning stundum kom til at staa overfor — den kunde ikke staa sig overfor dette, men maatte vige“. — Mere end een, af os meget bedre stillede Mennesker er taget fra hende med det stærke Indtryk: Skulde du ende dine gamle Dage paa Søster Mathildes Fattiggaard, saa vilde du dog kunne takke din Gud for hver Dag!

Under de vanskelige Aar, som Diakonissestiftelsens Kasse nu oplevede, havde man i 1907 nødtvungen forhøjet Betalingen paa Hospitalet, der havde staaet uforandret i de mere end 30 Aar siden dets Opførelse, til 5 Kr. for Eneværelse og 2 Kr. 35 Øre for Fælles-

Diakonissestiftelsens Moderhus og tilliggende Filialer, set fra Øst (Fasanvejen):
 1 Søsterfløjen. 2 Hospitalsfløjen. 3 Emmauskirken. 4 Ligkapel. 5 Sarepta. 6 Marthabo.
 7. Teba. 8) Præstebolig. 9 Drivhus og Hønsesgaard. 10 Isolationsbygninger. 22 Dronning-
 gensvej 4. 11 Hegnet. 12 Nr. 8. 13 Depot og Bogbinderi. 15 Mara. 16 Børnehospital.
 17 2den Præstebolig. 18 Nova. 19 Ilias Minde. 20 Mariaro. 21 Salem.

værelse, men samtidig forøget de „halve Fripladser“, saa at stadig omtrent 8 Patienter kan ligge helt frit og andre 8 for kun 1 Kr. 25 Øre. Ogsaa Vederlaget for udsendte Søstre satte Bestyrelsen op til 400 Kr. paa kommunale og Statsanstalter og, senere og modstræbende, 300 i Menighedsplejer og derunder hørende Virksomheder. — Imidlertid følte Søstrene paa et Amtssygehus sig brøstholdne ved, at alle med dem ligestillede Funktionærer fik *Pensionsret*, kun de fik ingen. Man har jo tænkt: Diakonissestiftelsen sørger for sine Søstre, saa behøver vi jo ikke tage os af dem. Men ved indgaaende Forhandling lykkedes det dog at faa deres Foresatte til at indrømme de Søstre, der betjener dem i en vis Tid og ikke derfra gaar over til lignende Arbejde, men maa regnes for i det væsentlige at have opbrugt deres Kræfter, Ligestillethed ogsaa i Henseende til Efterløn med de andre Funktionærer. Og denne Afgørelse, som ogsaa er bleven optaget i en ny Affattelse af vore „Betingelser for Søstres Udsendelse“, er saa forelagt alle andre Institutioner, med hvem vi samarbejder. Men tillige er det blevet drøftet, om ikke Diakonissestiftelsen skulde søge noget lignende Støtte til sine øvrige Søstres Alderdomsunderhold ved at indmelde dem f. E. i den nu stiftede Alderdoms- og Hjelpekasse. Derved kunde man tillige naa at hjælpe de Søstre, som efter et maaske langvarigt og dygtigt Arbejde af en eller anden Grund mener at maatte udtræde; saa havde de dog i de allerede ydede Indskud noget, som de senere kunde overkomme at fortsætte; thi jo senere de træder ind i en Pensionskasse, des større Præmier maa de erlægge. I Almindelighed er der ikke med Hensyn til Udkommet Grund til at beklage de udtrædende; thi i hvad de har lært paa Diakonissestiftelsen, har de et godt Erhverv, og allerede det, at de *har* været der, vil gælde som en anbefaling. Kun deres Fremtid kunde være bedre betrygget. — Imidlertid har disse Drøftelser, skønt ført i flere Aar, ikke ført til noget positivt Resultat. Maaske faar vi ogsaa en almindelig Folkeforsikring, som gør saadanne Bekymringer overflødige.

Pastor Gams Efterfølger som Andenpræst med Sæde i Bestyrelsen blev fra 1. Okt. Pastor *Fritz Bruun-Rasmussen*, hidtil resid. Kapellan i Nykjøbing paa Falster.

Menighedsygehuset i Roskilde, der blev indviet den 29. Sept. af Domprovst Bondo, betegner ikke alene en ny Station for Diako-

nissestiftelsen; det staar i nærmere Forbindelse med denne, som dels overlader det 3 Søstre uden Vederlag, og dels for de første 5 Aar har forpligtet sig til at betale en vis Del af dets mulige Underskud — en Garanti-Betingelse for, at det kunde faa den sidste Del af de Penge, der var nødvendige til dets Opførelse. Men der er ogsaa Grund til at støtte dette Foretagende, som er nyt i sin Slags, idet *Menighedsraadet* har opført det for indsamlede og tillagte Penge, for at Folkekirkens Medlemmer ikke skal være nødt til at indlægge sig paa det store Sygehus, som den romerske Propaganda har opført i Roskilde, da Kommunen ikke mente at have Raad til selv at sørge for sine syge. Kommunen yder det nye Sygehus et aarligt Tilskud imod at kunne indlægge sine Patienter for en fast, billig Betaling. Det har straks vundet Tillid og er i Reglen stærkt belagt.

1910. Efter Biskop Rørdams Død indtraadte, valgt af Bestyrelsen, stadfæstet af Kongen, Biskop *P. Madsen* i hans Sted.—Budskabet om Pastor *Fr. v. Bodelschwings* Død 2. April berørte ogsaa den danske Diakonissestiftelse, hvis Ombud saa mange Gange har nydt Gæstfrihed i Bielefeldanstalten og kunnet overføre, hvad de saa og lærte der, paa vore Forhold, til Gavn for Epileptikerne og mange andre vanskeligt stillede Mennesker. Var han ikke, efter os ukendt tysk Skik, allerede blevet begravet 4. Dagen efter sin Død, vilde Førstepresten have deltaget i hans Jordefærd; men den bedste Deltagelse er jo at deltage i hans Værk ved at efterligne og fortsætte det paa samme eller lignende Omraader. Saaledes begyndte Andenpræsten efter en Artikel i „Nordisk Tidsskrift for Abnormskolen“ at tage sig af de tunghøre ved at samle dem hos sig til Guds-tjeneste; siden er Opgaven i større Maal taget op af en særlig For-ening.

Vore Søstres Gerning paa Sygehuset i *Thorshavn* kom for en Tid til at høre op, indtil de efter et Personskifte atter blev kaldt tilbage, dog saaledes at Menighedsplejen er gaaet over i andre Hænder, medens to Søstre arbejder paa det gamle Sygehus, der vel snart maa faa sin Afløser.

„*Den internationale Kongres for offentlig og privat Velgørenhed*“, som Danmark havde den Ære at modtage i Kjøbenhavn 9.—13. August, maa vel ogsaa ved sit Indhold siges i det hele at have gjort Danmark Ære. Navnligt det første af de kun fire Emner,

hvortil den med viis Økonomi holdt sig, „Sygepleje paa Landet“ viste utvivlsomt vort Land som en smuk Nr. 1. Efter de mange Beretninger fra andre Lande, hvori hvert af dem havde søgt at fremstille Forholdene saa heldigt som muligt, kan man ved nøjere Undersøgelse *) ligefrem sige, at der aldeles intet eller forsvindende lidet er gjort i saa Henseende i Rusland, Østerrig-Ungarn, Schweiz, Italien, Frankrig, ja i Virkeligheden ogsaa i baade Nordamerika og England.**) Bedre staar Tyskland, hvor der navnlig i Rhinprovinserne er adskillig Landmenighedspleje ved Diakonisser, udfyldt af ret talrige „Hjælperinder“ med 2—3 Maaneders Uddannelse; dernæst Sverig og Norge, hvor der er gode og allerede vidtstrakte Begyndelser, og endelig Danmark, hvor i 1909 *Halvdelen af alle Sogne* havde deres Sygeplejersker, og overvejende med det Præg og de Principper, som Diakonissestiftelsen og Provst Vahl 1879 satte paa Menighedsplejen i Karrebæk, og hvori Dr. Trautner saa Idealet: 1) ingen Betaling for den enkelte Pleje, men Plejerskens Underhold af en fælles Kasse, 2) Pleje ved Besøg ikke som Privatpleje et enkelt Sted, 3) de fattiges Fortrin til at hjælpes. Menighedsraadene har Fortjeneste af Sagens hurtige Fremgang, og „Centralforeningen“ af dens Befæstelse og indre Udvikling. — I Danmarks fransk-skrevne Indberetning til Kongressen gøres der ogsaa et Forsøg paa statistisk at udregne, hvor mange Børns Liv vore Søstres Arbejde paa St. Croix indtil da kan have sparet, og det skulde da være omtrent 200. En venlig Anerkendelse har det ogsaa faaet ved de nye Love for „Dronning Louises Forening for Syge- og Børnepleje paa de dansk-vestindiske Øer“, der bl. a. fastslaar, at en af Søstrene skal være Medlem af hver af Lokalkomiteerne, ligesom der i det hele blev taget Hensyn til alle Diakonissestiftelsens Ønsker ved Lovenes Affattelse. — Ved Fællesmødet i *Kaiserswerth* i Septbr. nød de nordiske Diakonissehuse den Ære, at en af deres Midte blev valgt til Medlem af det „Beirat“, som er med til at forberede den næste Konferens, ligesom han maatte aflægge Beretning fra hin Kongres, hvor han havde repræsenteret Generalkonferensen med dens mere end 20,000 Søstre. Paa Fællesmødet blev der holdt Foredrag om det

*) Se Føbe Nr. 2, 1810.

**) England er, tværtimod hvad man vil tænke sig, langt tilbage paa adskillige filantropiske Omraader, hvor vi er langt fremme, f. E. Abnormsagen.

blaa Kors med Opfordring til, at Søstrene skulde have Lov til at blive aktive Medlemmer deraf, saaledes som de i stor Udstrækning er i Danmark. — Aarets største Mærkedag for Diakonissestiftelsen var dog, da dens Bestyrelse den 22. December samledes paa *Salem i Gjentofte*, hvor Grosserer *Johan Adolph* paa egne og *Hustrus* — man kan vel gerne tilføje: og lille Datters—Vegne efter en allerede tidligere meddelt Beslutning overdrog denne sin herlige Ejendom, hvor han i adskillige Aar havde haft Rekonvalescenthjem for Mænd og Kvinder, til Diakonissestiftelsens Ledelse og Brug, dog uden at denne enten maa modtage noget af Salem eller skænke denne noget. Salem har nemlig en Formue, ved Overdragningen af 175,000 Kr.s Paalydende, som skal styres saaledes, at den forøger sig selv for at kunne forøge sin Velgørenhed. Med stor Omhu har Giveren udregnet, paa hvilke Betalingsvilkaar her kan indrettes et Hjem for „ubemidlede, kronisk syge eller af anden Aarsag uarbejdsdygtige Mennesker af begge Køn“. I Februar rykkede nogle Rekonvalescenter fra Diakonissestiftelsen ind i „det gule Hus“, hvori saa mangan Præstefamilie fra Kjøbenhavn havde holdt Sommerferie, og den 1. Maj aabnedes selve Plejehjemmet, som allerede var fuldt belagt, ved en lille Indvielsesfest, hvor begge Stiftelsens Præster talte, ligesom der skal holdes daglige Andagter og ugenlige Hjemmegudstjenester. Ved en af disse talte Adolph selv den 4. Juni, 1. Pinsedag — og 7. Juni bortkaldtes han; en Blodprop endte ganske brat hans Liv. — Som Medlem af Diakonissestiftelsens Bestyrelse var han Formand i dens Menighedsplejes Ledelse og førte Tilsyn med dens Bogdepots Regnskabsførelse. En dygtig Forretningsmand, en trofast Kirkens Mand, en from Guds Mand. Hans Billede hænger paa Dagligstuens Væg i Salem; det er, som han holder Øje med, at den Aand, hvori han har grundlagt Hjemmet, maa blive og raade der bestandig.

1911. Uagtet den gamle Mosespsalme ved „Støvets Aar“ (Ps. 90) ikke udtrykker en moralsk Lov for, hvor længe et Menneske maa beklæde et Embede — ellers havde Moses jo selv ikke kunnet udføre sit Livs egenlige Gerning, da han var 80 ved Begyndelsen deraf —, men en fysisk Lov for, hvordan det gaar de fleste, minder den dog den ene efter den anden af de gamle Ledere om, at det lider mod Aften. — *Biskop Madsen* naaede ikke engang saa

langt; ved hans Død den 7. Aug., 67 Aar gl., mistede Diakonissestiftelsen en trofast Ven, som med sin Hustru gerne var „Menighedens Vært“ ogsaa overfor den. Vore Søstre var med til at pleje ham paa det sidste.—Biskop *Ostenfeld* blev saa indvalgt i Bestyrelsen sammen med Etatsraad *Larsen*, fh. Direktør for Frederiksberg Skolevæsen. Paa dennes Foranledning flyttes „Ilias Minde“s Børn over i Kommuneskolen — en betydelig Besparelse og et godt Skridt henimod, at Børnehjemmet ikke mere skal tage op af sin Kapital. — Sparsomhedshensyn raadede ogsaa med, da *Vadskeriet*, i Stedet for store Planer om egen Bygning med Dampskorsten, foreløbig nøjedes med mindre Forbedringer i sit gamle Lokale under Dagligstuen. Meget længe vil den større Plans Iværksættelse ikke kunne vente; Huset har nu mange flere Beboere, end da det gamle Vadskeri indrettedes, og det er utroligt, hvad et hygiejnisk Hospital kræver af Renlighed. Heller ikke en længe paakrævet Nybygning, dels til større Samlings- og Undervisningsrum, dels til Søsterværelser, har endnu kunnet udføres, skønt Søstre og deres Venner har samlet en ikke ringe Del af dens Bekostning. Til foreløbig Udfyldning har Bestyrelsen grebet til det gamle Middel at købe en Ejendom paa *Dronningensvej*, nemlig Nr. 6, et pynteligt og rummeligt Hus med 4 Lejligheder paa tilsammen omtrent en Snes Værelser, hvoraf nogle aabnes for Pensionærer, men de fleste optages af, mest svagelige, Søstre. — Eet mindre Byggeforetagende blev dog fuldført efter mange Betænkninger: en *Bogkiosk*, efter Martin Borchs Tegning, paa det spidse Hjørne af Peter Bangs Vej og Søndre Fasanvej. Dér havde allerede en tidlig Fantasiplan henlagt den, i Tanken om at udnytte en ældre Søsters Kræfter til hendes Glæde og andres Gavn. Siden fik Sporvognsselskabet Lov til at rejse et Venteskur dér, inde paa vor Haves Grund. Men da det *kun* blev misbrugt af store og smaa Lazaroner, vakttes paa ny Tanken om en bedre Anvendelse af den heldige Plads: i Stedet for grimme Smørier og uartige Indskrifter en *Boghandel* med smukke Billeder og gode Bøger, som Børn og voksne kunde have baade Nytte og Fornøjelse af at kigge paa — og købe. Allerede i Jan. 1906 forelagde Præsten Planen for Bestyrelsen. Men Boghandlerforeningen maatte give fuld Rabatberettigelse, hvis Forretningen skulde svare sig, og derom førtes gentagne Forhandlinger, indtil den blev tildelt Depotets Forretningsfører, Boghandler Albert Schülein, som saaledes

fører „Diakonissestiftelsens Boghandel“, hvoraf dog ogsaa Stiftelsen selv nyder Fordel. Fra Okt. 1911 har den været aaben og allerede skaffet sig mange Kunder, og hint Fantasibillede med store og smaa, som standser ved det spidse Hjørne eller venter paa Sporvognen og ser paa Vinduer og Udhængsskabe, er rigeligt virkeliggjort. Huset er allerede for lille, men det maatte indrettes paa at kunne flyttes, naar begge Vejene, maaske snart, skal udvides. – 28. August til 23. Sept. holdtes paa Diakonissestiftelsen et „Kursus for Menighedsarbejdere“, egenlig mest beregnet for ældre Søstre, som vilde opriske eller optage forskellige nyttige Kundskaber, men udvidet ogsaa til andre Kvinder, „som har arbejdet eller ønsker at arbejde i Menighedspleje og lignende Virksomhed“. 42 Damer indtegnede sig, og Deltagerne ytrede deres Tilfredshed og Taknemmelighed saavel for Samværet som for de mange Timer og Foredrag, de havde taget Del i, omfattende Kendskab til Bibel og Psalmebog, Diakoni, Sjælelære, Sygeplejeteori, Ernæringslære, Samfundslære, Samfundshygiejne og praktisk Vejledning for Søndagsskolelærere og Ledere af Ungdomsforeninger. „Vort Kursus skulde være med til, som vi ofte har faaet Lov til ved mange nye Begyndelser, at føre den kommende Bevægelse for filantropisk Uddannelse ind i et Spor, hvor Menigheden kan faa Indflydelse derpaa og bringe Velsignelse med deri. Men det skulde tillige være et Led i den Fremgang mod større Dygtiggørelse af vore Søstre, som baade skal svare til Tidens Krav til deres Arbejde og Virken og gøre en Diakonisses Stilling mere eftertragtet, end den desværre for Tiden synes at være. Det er snart blevet en Sjældenhed, at en „dannet“ Pige melder sig hos os; de mange „Officersposter“ med stort Ansvar og Raaderum, vi sidder inde med, er vanskelige at besætte. Har vi maaske for meget set paa andres Trang til alskens Hjælp og for lidet paa vort eget og vore Søstres Tarv? Har vi maaske fremhævet Tjenestens Selvfornægtelse for stærkt og dens Herlighed for svagt? Vi vil da prøve paa at hævde vore Søstres Ret noget mere end hidtil, i Henseende til mere legemlig Hvile og mere Skaansel for Overanstrengelse, og mere aandelig Forfriskelse i Samfundet med ligesindede. Mange af vore Søstre har taget Del i forskellige kirkelige, flere Dages Møder: Bethesdamødet, Samlingerne paa Liselund, i Hillerød og Nyborg, alt efter den enkeltes Trang og Lyst“. Men ogsaa Søstre indbyrdes har vi skaffet Lejlighed til at samles: Et *Maanedsmøde* for

dem, der boer i By sammen et aarligt „Kredsmøde“ for nogenlunde nærboende, en „Søsterdag“, ligeledes een Gang om Aaret, men af Nødvendighed delt i 3 Hold, Prøvesøstrene og ældre og yngre Diakonisser, der samles paa Diakonissestiftelsen. 3, ofte 4 Ugers Sommerferie, der tilbringes paa Gilleleje, i Moderhuset eller i privat Hjem; Kurrejser og Rekreatjonsrejser, der *kan* — ved privat Bekostning — strække sig saa langt som til London eller endog New York; Fællesmøder i de nordiske Lande, stundum ogsaa videre ud. Det er ikke alle Mennesker, der kommer til at se saa meget og opleve saa meget som adskillige af vore Søstre. Dog er det jo ikke dette, der skal lokke, men det skal gendrive mange falske Forestillinger om et indelukket, fattigt begrænset, glædeløst Liv. Kom og se! Spørg dem selv; de er jo lette at kende og ikke uvante med eller uvillige til at lade sig tiltale af hæderlige Folk, selv om det er fremmede.

1912—13. Atter et Protektorskifte. *Frederik VIII*, hvis bratte Død paa fremmed Grund vakte saa stor Deltagelse over hele Verden og saa megen Sorg i hans Folk, har været Diakonissestiftelsen en naadig Beskytter og Ven, saaledes som han ogsaa lovede det baade paa egne og Dronningens Vegne, da Majestæterne i deres første Regeringsaar saa hele vor Bestyrelse ved deres Bord paa Charlottenlund Slot. Kongens hyppige Besøg paa vort Hospital, en enkelt Gang med sine kongelige Søstre, ellers med en eller to af sine Døtre, var opmuntrende for vore syge, som skønnede meget paa et venligt Haandtryk og et hjerteligt Ord af disse høje besøgende. Mange vil erindre det som en Oplevelse og en Oplivelse i et langvarigt og ensformigt Sygeleje, især blandt dem, hvem Kongen saa flere Gange og huskede fra den ene til den anden Gang. — Kong Christian X har naadigst overtaget det ledigblevne Protektorat.

Søstrene paa *Helsebod* fik den Glæde, at en Nabogrund, hvorfra der var voldet dem ikke saa lidt Ærgrelse og Bekymring, gik over i deres Eje, idet Driften selv kunde bestride Købesummen; nu er Helsebod Herre over et helt stort Hjørne af Skoven ud til Mark og Udsigt og med 3 Td. Land til at røre sig paa for Patienterne. — Ogsaa *Moltkes Sygehjem* er saa heldigt stillet selv at kunne betale sine Forbedringer og mindre Udvidelser, og efter at man ved

sidste Avlsbestyrer-Skifte har gjort et fortrinligt Bytte, gaar alt trygt og godt. Der er nu 36, og da der endnu er nogle at sigte fra, som dels naar op over Barneaarene og saaledes har Adkomst til Dr. Sells Filadelfia, dels er for aandssvage til egenlig at passe her, kan der en Stund skaffes Plads til flere, inden den paatagne Opgave kræver en Nybygning til et 3die Hjem og Skolelokaler. I 1903 blev et Andragende til Justitsministeriet om at yde Tilskud af Halvdelen af Betalingen for et Barn besvaret med, at „Ministeriet raader ikke over Midler til saadan Understøttelse“. Nu faar det tilsvarende Institut for epileptiske Drengene, i Nyborg, et Statstilskud af c. 12,000 Kroner. — Diakonissestiftelsens Hospital fik 1912 en udvendig *Elevator* til at løfte Baarer og Senge med Patienter op og ned og saaledes uden alt for megen Anstrengelse for Bærerne at kunne tage fuld Brug af det store Gode, som et Ophold i Haven er for mange syge, og som i Aar for enkelte endog er blevet benyttet hele Vinteren. — Et lille *Søndagsblad* kommer nu hver Uge alle vore syge i Hænde. — Et nyt Sygehus er blevet overtaget i 1912, nemlig i *Herning*, foreløbig med 1 Søster til at lede Sygeplejen. Ligesaa i *Kjøge* fra April 1913.

Diakonissestiftelsens *Regnskab* har i mange Aar voldt Bestyrelsen Sorg, ikke alene, som rimeligt er, ved sit Indhold, naar Gælden syntes at vokse over Hovedet, men ogsaa, som maaske er mindre rimeligt, ved sin *Form*. Der er spildt hele Døgn i sammenlagte Timer af dens Møder med at drøfte, hvorledes Indtægt og Udgift skulde skrives op og føres til Bogs, — uden at dog Indtægten forøgedes eller Udgiften formindskedes med en Øre. Og hvor megen Møje og Græmmelse er der saa ikke blevet voldt Bogførerne og Revisorerne. Der kunde vist indvendes meget imod den Regnskabsform, der var brugt i de første nogle og tredive Aar, men fordi det stadig var den samme, kunde man let overse Fremgang eller Tilbagegang i hvert enkelt Aar og i Forhold til de andre. Det maa haabes, at man nu er kommet til en Afgørelse, som kan holde i en lang Række Aar. — Man kunde fristes til at sige noget lignende om *Forfatningsdrøftelser*, der ogsaa har udfyldt en rigelig Tid af Bestyrelsens Møder: Udarbejdelse af Grundbestemmelser, Regulativer for hvert enkelt Embede og for den hele Virksomhed, Betingelser for Søstrenes Udsendelse o. s. v. Personerne er jo de samme, og dem gælder det meget mere om, end

om de eller de Bestemmelser, der dog aldrig kan give Personligheden, hvad den ikke har i sig selv, lige saa lidt som en anden Opskrivningsmaade bringer flere Penge i Kassen. Alligevel passer Sammenstillingen ikke. Det betyder meget for Personlighedens Virkekraft, om den føler sig bundet af snævre Baand, som ideligt strammes og snærer, eller den kan røre sig nogenlunde frit og vinde den Frimodighed i Troen (1 Tim. 3,13), der giver baade Handedrift og Udholdenhed. Paa den anden Side maa den enkelte Personlighed jo ogsaa affholdes fra Overgreb, for at ikke andre skal lide Uret og Hinder i deres Del af Arbejdet. Men i et Diakonissehus maa ganske vist den kongelige Lov, Frihedens fuldkomne Lov, Kærlighedsbudet være øverste Lov, og ikke mindst for de øverste, der skal lære Søstrene Ydmyghed, Selvfornægtelse og Kærlighed, vel fuldt saa meget ved deres Forbillede som ved deres Ord.

Det kan være, at man i Skildringen af det sidste Tiaar vil finde en mindre lys Stemning end i de foregaaende. Diakonissestiftelsen har gjort en Pionergerning; den har slaaet Broen og banet Veje, ad hvilke andre er gaaet frem. Der er noget friskt ved disse Begyndelser; nu skal den mere udbygge og fæstne sin Stilling, skaffe sine Søstre mere Dannelse og Uddannelse, lægge sig efter det gamle: ikke mangt, men meget. Det er dog ogsaa ofte blevet udtalt, at et Diakonissehus med 3—400 Søstre egenlig er Idealet: det kan overses, dér kan man kende dem alle og følge dem alle dog noget indgaaende. Og tænk, hvad deres Arbejde betyder: en Snes Tusinde syge plejes hvert Aar, Tusinder af Børn opfostres, Tusinder af gamle og svage Mennesker hjælpes paa enhver Maade, Hundreder af forarmede, forvildede, fordrukne Menneskebørn i enhver Alder besøges, opledes, indtages i Hjem eller inddrages i Samfund til deres Oprejsning. Hvor mange Menneskeliv reddes, hvor mange Menneskesjæle frelses, hvor mange paavirkes og befæstes i det gode for Tid og Evighed — dersom Arbejdet gaar paa rette Vis, ledes i de rette Baner, stiler mod de høje Maal; dersom der er en enig Korpsaand i de mange, dersom Troen er levende, og det vil atter sige, at den lever ikke blot paa gamle Minder, men af daglige Erfaringer, som ogsaa gør *vor* Barmhertighed, i Efterfølgelse af og som Virkning af den guddommelige, ny hver Morgen. Alene

at alt dette kan holdes vedlige i en Flok paa 3—400, er jo Livsopgave nok for hver enkelt baade af Lederne og de ledede. Herlige Oplevelser har vi, som har faaet den Lykke at arbejde i en slig Gerning; rigt velsignede Personligheder, skønne oprigtige Sjæle har vi lært at kende. Snorene faldt os paa liflige Steder; maatte vi blot findes tro!

50 Aar er en lang Tid; allerede et Stykke deraf fører os fra Manddom til Alderdom. Maatte de yngre Kræfter, som skal træde til, føre Sagen frem, indadtil som udadtil. Det vil ikke fattes dem paa gamle Opgaver, som ikke er færdigt løste, paa nye, som end ikke er begyndt at løses. Elendighedens Land er stort, Barmhjerlighedens Land maa ikke være mindre. Men hvad det allermest gælder om, er at de rette Personligheder findes, kaldes, opelskes til Gerningen. Naar denne Bog er tilegnet de danske Præster og gives hver af dem i Hænde, tager de ikke fejl, naar de, foruden oprigtig Taknemmelighed, ogsaa deri ser Mindelse om et Ansvar, som hviler paa dem. „Hvorledes skulle de tro, dersom de ikke høre!“ gælder med lidt Ændring ogsaa Diakonissekaldet. Men mange flere, Lærere, Højskoleforstandere, Ledere af K. F. U. K. og andre Foreninger, deler Ansvaret og vil déle Glæden, naar nogen ved deres Ord finder den rette Vej ind til dette, først for andre, men derfor netop ogsaa for Udøverne selv, velsignelsesrige og lykkebringende Virke.

Gud velsigne Diakonissesagen her i vort Land og udover den hele Jord! Han gøre vore Hænders Gerning fast — den Gerning, som dog i Sandhed er *hans!*

Tillæg.

I. Diakonissestiftelsens Hospital.

Ved Overlæge *P. A. Fenger Just.*

Diakonissestiftelsens Hospital — eller som den i de ældste Aarsberetninger benævnes: »Sygeanstalten« — har jo spillet en meget stor Rolle i Diakonissestiftelsens Liv; selv har det jo været det Sted, hvor Søstrene har faaet deres Uddannelse i den Sygeplejegerning, som saa mange af dem blev kaldede til at øve rundt om i Landet paa Sygehuse og i Menighedsplejerne; dels har Hospitalet, hvor gennem det nu svundne halve Aarhundrede saa mange Tusinder har været indlagt for at søge Helbredelse, været et mægtigt Bindeled mellem Diakonissestiftelsen og det danske Folk, et Sted, hvor mangfoldige Mennesker for første Gang har haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Søstrene og deres Gerning.

Begyndelsen var meget beskeden under de smaa Forhold i det første lille Hjem i Smallegade 43. Hospitalet bestod her af 8 Senge, i hvilke der i Løbet af det første Aar plejedes 29 Patienter; Sygedagenes Antal var 1932. Det næste Aar steg Patienternes Antal til 34, Sygedagene til 2226. I 1865, da Virksomheden blev flyttet til det større Hjem i Smallegade 50, hvor der var Plads til 21 à 22 Patienter, steg Patientantallet til 59; i 1866 til 77; i 1875, det sidste Aar i det andet Hjem, var Patienternes Antal 90. I Løbet af 1876—77 flyttede Virksomheden til den store, smukke Nybygning, hvor den endnu den Dag idag har til Huse.

Her fandtes til at begynde med c. 60 Senge, 40 paa 10 Fællestuer, 20 paa 17 1 à 2-sengestuer; i 1877 behandledes 276 Patienter med 12,899 Sygedage. Nu raader Hospitalet over c. 90 Senge, heraf 21 paa Eneværelser, og der behandles aarlig henved 700 Patienter med c. 32.000 Sygedage. Udvidelsen fra 66 til 90 Senge er foregaaet paa den Maade, at de oprindelige 4-sengestuer ere omdannede til 5-sengestuer og at saavidt mulig alle Lokaler paa Sygehuset ere tagne i Brug som Sygestuer; saaledes ere Kandidaterne, der oprindelig boede paa Sygegangen, flyttede op i Tagetagen. Endvidere er der i Aarens Løb i Haven opført nogle mindre Nybygninger: først byggedes 2 mindre Isolationspavilloner; den ene er bestemt til at optage Patienter, der paa Grund af Sygdommens Art (ildelugtende, Uro eller lignende) ikke egne sig til at være sammen med andre; naar saadanne Patienter — hvad der ofte er Tilfældet — ikke forefindes, benyttes den ogsaa

til almindelige Syge som Filial af Hovedbygningen. Den anden Pavillon er bestemt til at optage saadanne Tilfælde af smitsomme Sygdomme, som maatte opstaa paa Hospitalet, skal altsaa virke som en Slags Sikkerhedsventil. Den har heldigvis saa godt som altid staaet tom. Begge disse Pavilloner staar i Forbindelse med Omverdenen gennem en i 2 symmetriske Halvdele delt Gennemgangsbygning. De 2 Halvdele bestaar igen af en ren og en inficeret Halvdel; fra den sidste til den første gaar Vejen igjennem et Badeværelse; de inficerede Klæder bliver paa den inficerede Side hinsides Badeværelset; paa den rene Side hænger de rene Klæder. Alt hvad der af Sengetøj, Klæder m. m. skal fra den inficerede Pavillon ud til Omverdenen maa ligeledes passere den i Gennemgangsbygningen værende Desinfektionsovn. Herved er det altid lykkedes at isolere de faa Tilfælde af epidemiske Sygdomme, der i Aarenes Løb ere opstaaede paa Hospitalet, saaledes at der aldrig har været nogen Hospitalsepidemi af nogen Art.

Endelig er der bygget en tredje Pavillon for Børneafdelingen, som det af flere Grunde var uheldigt at have i Hovedbygningen. Den indeholder 12 Senge, hvoraf 2 i Eneværelser, og er fuldt moderne indrettet med Centralvarme, elektrisk Lys, Badeværelse, Udskylningsrum, W. C. m. m.

Ogsaa i Hovedbygningen, som jo nu er 36 Aar gammel, er der i Tidernes Løb foretaget saadanne Omdannelser og Forbedringer, at Hospitalet til Trods for sin Ælde maa siges paa alle væsenlige Punkter at svare til de Fordringer, der kan stilles til et moderne indrettet Sygehus. Der er saaledes efter Haanden indlagt Centralvarmeapparat, W. C. og elektrisk Lys. Alle Gulvene saavel paa Gange som paa Sygestuer ere belagte med Linoleum, de gammeldags Senge ere for største Parten ombyggede med moderne; de 4 Badeværelser ere ombyggede og nymonterede med nyere Former af Badebehandling for Øje; der er installeret elektrisk Lysbad m. m. Der er i Tagetagen indrettet et Laboratorium til Brug ved de kliniske, patologisk-anatomiske og bakteriologiske Undersøgelser. Endvidere raader Hospitalet over to fuldt moderne indrettede Operationsstuer med fortrinligt saavel Dagslys som kunstigt Lys, Laparotomistuen med opvarmeligt Operationsbord, Forberedelsesrum til Sterilisation m. m. Den nyeste Acquisition er den i 1912 installerede store Patientelevater, ved hvis Hjælp Patienterne dels kunne føres fra den ene Etage til den anden, dels i Senge eller paa Kørebaarer let kunne bringes ud i den store, dejlige Have, hvorved de i langt højere Grad end tidligere kunne nyde godt af de 2 meget væsenlige Helbredelsesfaktorer, som repræsenteres af Solen og den friske Luft.

Med Hensyn til Arten af de Sygdomme, som have været behandlede paa Diakonissestiftelsens Hospital i de forløbne Aar, maa det jo i det hele siges, at det har været en stor Mængde forskelligartede Lidelser. De første Aar, under de smaa og primitive Forhold, var Belægningen meget broget, lige fra saarede Soldater fra Krigen i 64 til Diphteri, Nervesygdomme og Patienter med kroniske Sygdomme. Senere blev ved Bestyrelsens Bestemmelse alle Patienter med smitsomme Sygdomme og Sindssygdom udelukkede fra Optagelse ligesom ogsaa Patienter med Lungetuberkulose som Regel ikke ere blevne modtagne. Efter Haanden som Diakonissestiftelsen

oprettede forskellige Plejehjem for kroniske Syge (Sarepta, Mara m. v.), henvistes de kroniske Sygdomme som Regel ogsaa til disse. Men iøvrigt har man som Princip fastholdt, at Hospitalet skulde være en 'blandet' Afdeling, for at Søstrenes Uddannelse kunde blive saa alsidig som mulig. Dette er saaledes Grunden til, at den lille Børneafdeling er bleven opret- holdt gennem Aarene.

Imidlertid har det jo ikke kunnet undgaas, at den paagældende Over- læge til enhver Tid har sat sit Præg paa Hospitalet, og at dette *fortrinsvis* er bleven søgt af saadanne Patienter, hvis Sygdom faldt ind under Over- lægens Speciale. Hospitalets første Overlæge, Dr. Holstein, havde saaledes i særlig Grad Interesse for og Evne til at behandle nervøse og hysteriske Patienter, og de mange af ham vundne udmærkede Resultater forskaffede i en Aarrække Hospitalet et Ry paa dette Omraade, som har holdt sig længe efter at hans Efterfølgere, hvis Hovedinteresse laa paa andre Felter, havde overtaget Ledelsen. Allerede 1867 havde Dr. Howitz begyndt at indlægge Patienter med Ovariesvulster til Operation, og Diakonissestiftelsen blev derved et af de Steder, hvor Howitz' banebrydende og for den opera- tive Gynæcologi saa betydningsfulde Virksomhed fandt Sted. Men særlig da Paulli i 1880 afløste Holstein som Overlæge, inaugureredes den opera- tive Æra, som nu i mere end en Menneskealder har præget Virksomheden paa Diakonissestiftelsens Hospital. Paulli, der var uddannet som Reserve- kirurg hos Professor Saxtorph paa Frederiks Hospital, interesserede sig lige- som Howitz særlig for Underlivssygdomme, og under disse to Mænds Le- delse arbejdede Hospitalet sig efter Haanden frem til at indtage en smuk Stilling paa Gynæcologiens og Underlivskirurgiens Omraade. I 1900 trak Professor Howitz sig tilbage fra sin mangeaarige Virksomhed ved Hospita- let, og i 1908 maatte Professor Paulli opgive sin Hospitalsgerning efter i 28 Aar med sjælden Samvittighedsfuldhed og Dygtighed at have viet sine store Evner og sin ualmindelige Arbejdskraft til Diakonissestiftelsens Tjeneste.

Den nuværende Overlæge, der siden 1895 har været knyttet til Hospi- talet, bestræber sig for at bevare og udvikle de smukke Traditioner, som han har modtaget i Arv fra sine udmærkede Forgængere.

Den store Udvikling, der har fundet Sted paa det kirurgiske Omraade, lader sig bedst illustrere ved nogle faa Tal. I 1873 udførtes paa Hospi- talet 16 Operationer, i 1883: 31, i 1893: 84, i 1903: 287 og i 1912: 512 Operationer.

Foruden Overlægen er nu 1 Reservelæge og 3 Kandidater ansatte ved Hospitalet, hvor der altid, Dag og Nat, er Lægevagt tilstede.

I Aarenes Løb har henvend 100 yngre Læger i kortere eller længere Tid været knyttede til Hospitalet og nydt godt af den rige Erfaring, som Pro- fessorerne Howitz og Paulli sad inde med.

I b. Diakonissestiftelsens Poliklinik

aabnedes i August 1880 og behandlede indtil 1892 1258 forskellige Patienter. Fra 1892–1913 har den under Hr. Læge Thanings Ledelse behandlet 52,195 Mænd, Kvinder og Børn med 75,548 Besøg. Samtidig har 415 yngre Kvinder, som Elever og Medhjælpere ved Behandlingen, under en ældre Diakonisses Vejledning lært nogen Sygepleje, især vedrørende de mange tilskadekomne, som søger hertil. Adskillige af disse Elever har deri fundet nogen Forberedelse til et senere udført Missionskald, der har spredt dem ud over alle Verdensdele; andre har faaet Brug derfor i egne Hjem eller i Menighedsplejer. — I Ventestuen er stadig fremlagt kirkelige Blade og andet, som dels kan læses paa Stedet, dels tages med.

II. Diakonissestiftelsens Opdragelses- og Skolehjem for epileptiske Pigebørn.

Moltkes Sygehjem ved Ruds Vedby indrettedes til Brug for sit Formaal i Løbet af Sommeren 1900, og den første Patient optoges 13. September 1900. Hjemmet indrettedes fra først af til 12 Patienter, og der gik et Aarstid, inden det var fuldt belagt. Ved Ombygninger og Tilbygninger udvidedes Patientantallet i 1903 til 24 Pladser, og senere foretoges atter større Udvidelser og Tilbygninger i 1908 og 1912, saaledes at Antallet af Patientpladser ved Udgangen af 1912 var 35.

Samtidig med disse Udvidelser er stadig gaaet Bestræbelser for at forbedre Forholdene for Patienterne: større og luftigere Sovesale, Skolelokaler og andre daglige Opholdsrum, Indrettelse af Badelokaler og Vandklosetter.

Ved Slutningen af Aaret 1912 havde ialt 90 Patienter været under Behandling siden 1900. Da Patientantallet den 1. Januar 1913 var 35, har altsaa i Aarenes Løb 55 Patienter forladt Hjemmet. Da vi stadig saavidt muligt holder os i Forbindelse med de udskrevne Patienter og deres Paa-
rørende, kan vi om disse 55 oplyse følgende:

Helbredede 9	$\left\{ \begin{array}{l} \text{deraf Hysterikere 3} \\ \text{Epileptikere 6} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Ophold i eget Hjem 2} \\ \text{Gifte 3} \\ \text{I Tjeneste 1} \end{array} \right.$
Bedrede 10		
Uden Bedring eller Aandssvage	12	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Ophold i eget Hjem 11 (deraf Aandssvage 5)} \\ \text{Paa Aandssvageanstalt 1} \end{array} \right.$
Overgaaede til Kolonien „Philadelphia“	9	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Direkte overgaaede herfra 6} \\ \text{Efter Udskrivelsen herfra 3} \end{array} \right.$

Uden Oplysninger 1

Døde	14	{	Under Opholdet paa Epileptikerhjemmet	7
		{	Efter Udskrivelsen herfra	7

Som *Helbredede* angives altsaa 9. Da 3 af disse her paa Hjemmet kun frembøde forskelligartede hysteriske Anfald og derfor sandsynligvis slet ikke have lidt af Epilepsi, fraregnes disse. Tilbage bliver 6 Epileptikere, der, efter de Oplysninger vi sidde inde med, uden Medicinbehandling have været raske i $2\frac{3}{4}$ –10 Aar.

Om disse 6 Patienter gælder det endvidere med en enkelt Undtagelse, at deres Sygdom var bleven taget under Behandling paa et tidligere Stadium, og den psykiske Intelligens er i hvert Fald hos de 5 Patienter fuldt bevaret. Procentvis bliver Tallet paa Helbredede ca. 11 % (6 af 55). Fra andre Sider meddeles om lavere Procenttal for Helbredelse, og Antallet af Tilfælde, der her raades over, er selvfølgelig alt for lille, til at der heraf kan udtrages noget sikkert Resultat, men det er i hvert Fald opmuntrende at se, at en relativ Helbredelse under alle Omstændigheder kan finde Sted. Ved Overvejelser angaaende Procenttallet for Helbredede maa tillige tages i Betragtning, at Epileptikerhjemmet her udelukkende tager sig af Børn, hos hvem Sygdommen kun har optraadt i et kortere Spand af Tid. Epilepsien anses af mange for en Sygdom med en vis Tilbøjelighed til spontan Helbredelse, naar det kan lykkes i rette Tid at hindre nye Anfalds Optraeden, thi ethvert nyt Anfald frembringer utvivlsomt en Irritationstilstand i Hjernen, der i et vist Tidsrum efter Anfaldet disponerer til nye.

Som *Bedrede* ere udskrevne 10. Gennemgaaende gælder denne Bedring saavel Patienternes psykiske Tilstand, der bedres ved at Anfaldene holdes nede og derved muliggør Tilegnelsen af Skolekundskaber, som ogsaa Anfaldenes Antal og Størrelse. De fleste have ikke ophørt at bruge Brommedicin ved Udskrivelsen, men det har været muligt enten helt eller delvis at bringe deres Anfald til Ophør; i hvert Fald ere disse Patienter bragte til et Standpunkt, hvor det har været muligt for dem at opholde sig i deres Hjem eller paatage sig lettere Virksomheder af passende Art. Det vil dog i det lange Løb næppe kunne udelukkes, at adskillige af disse Patienter efterhaanden maa give op og ty til Epileptikeranstalten for Voksne som deres endelige Opholdssted.

Og lignende gælder i endnu højere Grad om de *uden Bedring* eller som *Aandssvage* udskrevne. For dem vil Anstaltsbehandlingen ogsaa nok blive den sidste Tilflugt.

Direkte til *Kolonien for voksne Epileptikere* (•Philadelphia•) er overgaaet 6, hvortil kommer 3, som efter Udskrivelsen herfra ere havnede samstedes. Disse ere overgaaede til Kolonien væsenlig uforandrede i deres Tilstand, men Alderen har gjort Overflyttelsen nødvendig, og der har ikke været Haab om, at de kunde udskrives varigt til deres Hjem.

Af de 55 Patienter ere 14 *afgaaede ved Døden*, deraf 7 under Opholdet her og 7 efter Udskrivelsen herfra. Mer eller mindre har Epilepsien

været afgørende for disse Dødsfald, kun i enkelte Tilfælde 'er Døden hidført ved anden tilstødende Aarsag. Det høje Procenttal for døde ca. 25 % (14 af 55) kan dog næppe regnes for normalt. Man maa have i Erindring, at det i de første Aar, Epileptikerhjemmet virkede, væsenligt var meget daarlige Patienter, der kom hertil. Dødsfaldene falde med deres 14 Tilfælde blandt de første 50 af vore ialt 90 Patienter, og alene blandt de første 20 er der 9 Dødsfald.

Om de 35 Patienter, der for Tiden opholde sig paa Hjemmet, er det endnu for tidligt at tale, men et almindeligt Skøn over deres Tilstand i det hele synes at love en Del for Fremtiden, maaske mere end hidtil. Sagen er nemlig den, at efterhaanden som Efterspørgslen om Plads bliver større, se vi os nødsagede til at udskrive de Børn, for hvem ingen større Bedring endsige Helbredelse tør ventes, til Fordel for andre med bedre Udsigter. Følgen deraf er den, at Hjemmet mere og mere fuldstændigt kommer til at virke efter sit oprindelige Maal, at være et Opdragelseshjem og Skolehjem for epileptiske Pigebørn, for hvem der baade er Haab om psykisk Udvikling og om Helbredelse eller Bedring med Hensyn til selve de epileptiske Anfald.

I Virksomheden paa Epileptikerhjemmet har siden Hjemmets Oprettelse i 1900 stadig været ansat 5 à 6 Diakonisser, der have haft den vanskelige og ansvarsfulde Gerning at virke baade som Lærere, Opdragere og Sygeplejersker.

Ruds Vedby, ^{28/3} 1913.

N. Madsen,
Læge.

III. Helsebod

begyndte sin Virksomhed 1. Oktober 1896 som Rekonvalescenthjem; men efterhaanden kom der flere Forespørgsler om Plads til brystsyge, saa der maatte gøres noget i den Retning, og fra Begyndelsen af 1900 til 1902 var her en Afdeling for tuberkuløse, som nu var i Flertal, og der blev saa i 1902 bygget Liggehaller. Fra 1. Januar 1903 gik Helsebod helt over til at være Sanatorium for brystsyge med 18 Pladser og 1 Reserveplads og har fra den Tid været med i Kampen for Tuberkulosens Bekæmpelse.

I Aarene 1903—1912 har der været behandlet ca. 400 Ftisikere. Af disse er ca. 50 % arbejdsdygtige, ca. 30 % døde, og om ca. 20 % vides der intet. — Dette maa siges at være et særdeles godt Resultat, tilmed naar man tager i Betragtning, at mange af Patienterne have været meget haardt angrebne; paa den ene Side de mange helbredede og paa den anden de mange døde maner til, at Sygdommen erkendes paa sit Begyndelsesstadium, og at der gøres noget virkelig alvorligt for i Tide at besejre den.

Odense i Marts.

A. Seidelin.

IV. Kvindehjemmet Sichar

med Afdelingerne A og B samt „Bakkely«, Redningshjem for Alkoholister.

I Tiden fra Novbr. 1898 til Marts 1913 er udgaaet 247 Kvinder, hvoraf 16 er døde. De øvrige 231 fordeler sig saaledes:

Ophold	Positivt Resultat			Uden		Ukendt	Sum
	a	b	c	tils.	Result.		
I Højt 6 Maaneder	0	3	5	8	13	71	92
II omtrent 1 Aar ..	4	9	8	21	16	38	75
III 2-3 Aar	16	12	11	39	11	14	64
				68	40	123	231

Da Hjemmet er beregnet paa et Ophold af 2-3 Aar, hvilket almindeligvis regnes for nødvendigt saavel til Kur og Oprejsning for de ældre som til Opdragelse og Oplæring for de yngre, skulde egenlig kun Klasse III give Maalestok for, hvad der kan komme ud af Virksomheden. I denne Klasse er der da ogsaa kun 14, med hvilke Forbindelsen ikke er bleven vedligeholdt, og blandt de øvrige er der kun 11 (22 Procent), med hvem der ikke synes at være udrettet noget. — I Kl. II er allerede deres Tal, med hvem man har tabt Forbindelsen, steget til 38 og de resultatløst optages til 16 (43 %). Og der er dog blevet arbejdet paa dem mindst et halvt Aar og for nogles vedkommende over et Aar. — I Kl. I, hvor de kun har været paa Hjemmet i en aldeles utilstrækkelig Tid, — de fleste under 3 Maaneder — er de ukendte blevet 71 af 92, og af de kendte er der hos de 13 (62 %) ingen Frugt at se. — Alligevel viser der sig glædelige Eksempler paa, at et Sædekorn dog siden har kunnet spire; og saaledes kan der godt være kommet et Resultat hos adskillige af dem, om hvem man intet veed, og af hvem man intet ventede.

De tre Bogstaver, med hvilke det positive Resultat er mærket, skal betegne: a) dem, hos hvem der kan paavises en klar Omvendelse, b) dem, som i alt Fald nu lever et hæderligt Liv, saa at de styrer deres egne Huse eller arbejder for andre med fuld Anerkendelse, c) dem, der i alt Fald lever et menneskeværdigt Liv, selv om der kan være adskilligt at sige paa deres Stadighed eller Flid. Tænker man paa den tidligere Tilstand eller paa dem, der er »faldne tilbage i Synden«, bliver Vindingen dog stor efter sædvanlig borgerlig Vurdering, selv om Søstrene ikke har faaet alt det ud deraf, som de gerne vilde. Med den vanskelige Jordbund, som netop Kvinder i saadanne Tilfælde afgiver, er der Grund til stor Taknemmelighed over, at der *blandt dem, man har kunnet følge, er vundet positivt Udbytte hos næsten de to Tredjedele.*

V. Ormslev og Corselitze Børnehjem.

Som Eksempel paa vore Søstres Arbejde i *Børnehjem* fremsættes følgende Overblik over en mangeaarig Virksomhed i et større og et mindre; intet af dem tilhører Diakonissestiftelsen, det ene staar under en privat Komité f. T. med Biskop Sørensen i Spidsen, det andet under det Clasenske Fideikommis.

a. **Ormslev Børnehjem.** Dette Børnehjem, ca. 1 Mil fra Aarhus, med en mindre Bondegaards Jord og med Plads til omtr. 50 Børn, fik i 1889 Diakonisser (4—5) baade til Ledelse og Undervisning, med en Avlsbestyrer og en Karl til Hjælp. Uden at medregne en Del Børn, som blot optoges midlertidigt og udtoges for Konfirmationen, er der udgaaet 118 Børn, 73 Dreng og 45 Piger. Om deres Opførsel og Stilling i deres senere Liv lyder Dommen — den menneskelige — saaledes:

	Dreng	Piger	Tilsammen
God Opførsel	52	28	80
mindre god	6	8	14
daarlig	4	1	5
ukendt	10	6	16
død	1	2	3
	73	45	118

Om deres nuv. Stilling ved man ikke Besked om 13 af de udgaaede Dr. og 6 af P. Med Fradrag af disse og de døde bliver der 59 Dr. og 37 P. Af Dr. er 29 i tjenende Stilling, 12 Haandværkere, 6 Sømænd, 3 Boelsmænd eller Husmænd, 6 Arbejdsmænd; 3 er i Amerika.

Af P. er 20 gift, 16 i tjenende Stilling el. lign., 1 Medhjælper paa Redningshjem i Chicago.

Naar man ved, at Hjemmet i mange Tilfælde er blevet brugt som Redningshjem overfor meget vanskelige Tilfælde, og at mange af Børnene ved deres Komme var stærkt op mod Konfirmationsalderen, er der sikkert Grund til at være taknemmelig for Resultatet. En smuk Ejendommelighed ved dette Hjem er, at ofte hele Søskendeflokke paa 3, 4 ja 5 er optagne samtidigt; de skulde ikke skilles ad!

b. **Corselitze Børnehjem** har fra Juli 1866, da det oprettedes, til Udgangen af 1912 optaget 90 Piger, som Regel fra 7—10 Aar gamle, dog ogsaa noget yngre og ældre. 2 Børn er døde i Hjemmet; 1 maatte sendes tilbage til sin Familie; 13 er der nu. Af de udsendte 74 er kun 2 »forsvundne«, den ene i Amerika; med de øvrige 72 er det lykkedes at holde en vis Forbindelse vedlige, hvilket tyder godt baade for Hjemmet og dets Børn; det er jo heller ikke for stort dertil.

38 er bleven gift, deraf 1 i Australien, 5 i Amerika
 27 i tjenende Stilling
 6 i selvstændig Stilling
 1 er sindssyg.

72

Af disse 72 er dog 6 døde, nemlig 4 i Ægteskab, 2 i tjenende Stilling.

VI. Diakonissestiftelsens Formue.

En stor og, som den foregaaende Skildring viser, stadigt voksende Virksomhed maa jo ogsaa have stadigt voksende Indtægter. Særligt viser dette sig for Diakonissestiftelsen i dens *Kirkekollekt*, der i

1882 udgjorde omtrent	1000 Kr.
1887	— 4377 ›
1893	— 8214 ›
1899	— 12379 ›
1905	— 15307 ›
1911	— 19363 ›

Mangen Gang har det været svært at faa Udgifterne dækkede, og Gælden har til Tider været ret trykkende. At der dog er holdt forstandigt Hus med de betroede Midler, synes at fremgaa af et Overblik over *Diakonissestiftelsens Formue* ved Udgangen af følgende Aar:

1863—64.....	7.787 Kr.
1868—69.....	29.255 ›
1873	80.968 ›
1878	201.633 ›
1883	237.633 ›
1888	260.172 ›
1893	604.307 ›
1898	434.496 › (N. B.)
1903	462.009 ›
1908	483.208 ›
1912	526.931 ›

Som man ser, er Formuen, \varnothing : Overskud af Eje over Gæld, stadigt i Stigen. Den tilsyneladende Undtagelse ved 1898 skyldes, at man i 1897 begyndte at opføre som Passiva Summen af skænkede Legatkapitaler, som ikke maatte forbruges, og forskellige Fonds med særlig Bestemmelse. — Mærkeligt er det at se, hvor vældigt Formuen voksede efter 25 Aars-Jubilæet. Gid det maa være ligesaa efter 50 Aars-Jubilæet!

VII. Søstertallets Tilvækst i Perioder.

	Ved Udgang af det sidste Aar	Altsaa i hver Periode	Tilvækst	Aarligt Gennemsnit
1863 – 1872	19		19	2,1
1872 – 1880 (Stein)	76		57	5,7
1880 – 1890	164		88	8,8
1890 – 1900	269		105	10,5
1900 – 1913	326		57	4,4

Tilvæksten stiger indtil 1900, hvorefter den vender tilbage til samme Højde som i 1ste og 2den Periode tilsammen. De første Perioders Afgrænsning er Steins Til- og Fratræden i 1872 og 1880, de næste følge Ti-aarene; 1890 gaar umiddelbart før Forstanderindeskiftet. Naar den stadige Fremgang i de første 4 Perioder afløses af en Nedgang i sidste maa det erindres, at Menigheden i denne Tid ogsaa har maattet forsyne St. Lukas Stiftelsen, Magdalenehjemmet, Kristelige Missions-Arbejdere, Hedningemissionen og flere Virksomheder med de personlige Kræfter, som dér i stedse voksende Grad er Brug for.

Vore hensovede Søstre.

Navn	født	indtraadt	indviet	død
S. Dorteia H. A. Jensen	$\frac{5}{5}$ 52 S...	$\frac{4}{4}$ 78		$\frac{26}{4}$ 79 ^a
> Marie C. F. Nissen	$\frac{30}{8}$ 59 Sl...	$\frac{10}{11}$ 77		$\frac{10}{1}$ 80 ¹
> Elisabeth B. M. Jacobsen.	$\frac{15}{11}$ 48 B... .	$\frac{1}{5}$ 78		$\frac{8}{7}$ 81 ¹⁰
> Bodil M. Mortensen	$\frac{21}{10}$ 53 Sa . .	$\frac{7}{5}$ 81		$\frac{4}{8}$ 83 ¹
D. Dagmar Petersen	$\frac{25}{1}$ 50 K . .	$\frac{10}{10}$ 72 . . $\frac{1}{3}$ 77...		$\frac{20}{2}$ 84 ¹
> Ane M. Bojesen.	$\frac{14}{9}$ 49 Sl... .	$\frac{9}{9}$ 68... $\frac{21}{5}$ 71...		$\frac{27}{1}$ 85 ²
> Andrea Jensen.	$\frac{23}{12}$ 49 J . .	$\frac{8}{5}$ 72... $\frac{30}{6}$ 78...		$\frac{17}{10}$ 87 ¹
S. Rasmine C. Christensen . .	$\frac{13}{3}$ 64 F... .	$\frac{8}{12}$ 87		$\frac{11}{3}$ 88
D. Martha Nielsen	$\frac{28}{10}$ 53 J . .	$\frac{8}{6}$ 76... $\frac{2}{6}$ 79...		$\frac{8}{9}$ 89 ¹
> Victoria Mørck	$\frac{23}{3}$ 58 L... .	$\frac{24}{7}$ 79... $\frac{18}{3}$ 83...		$\frac{24}{4}$ 90 ³
S. Cecilie Kr. Sørensen	$\frac{21}{5}$ 70 J . .	$\frac{26}{6}$ 89		$\frac{8}{7}$ 90 ⁴
D. Louise Conring	$\frac{1}{3}$ 24 S... .	$\frac{26}{5}$ 63... $\frac{29}{3}$ 63...		$\frac{1}{4}$ 91 ¹
> Elisabeth Daugaard	$\frac{10}{11}$ 40 J... .	$\frac{31}{10}$ 74... $\frac{30}{6}$ 78...		$\frac{22}{2}$ 92 ¹
> Jutta Ejler	$\frac{2}{1}$ 56 S... .	$\frac{20}{4}$ 74... $\frac{10}{6}$ 77...		$\frac{27}{11}$ 92 ¹
S. Kirstine M. Jørgensen	$\frac{10}{5}$ 56 J . .	$\frac{7}{11}$ 91		$\frac{6}{5}$ 93
> Ane M. Nielsen	$\frac{2}{2}$ 61 S... .	$\frac{16}{2}$ 88		$\frac{27}{1}$ 94 ³
D. Birthe M. Olsen	$\frac{12}{5}$ 48 S... .	$\frac{10}{8}$ 79... $\frac{18}{3}$ 83...		$\frac{18}{4}$ 96 ¹
> Johanne Løfler	$\frac{24}{6}$ 49 K . .	$\frac{1}{5}$ 77... $\frac{19}{4}$ 81...		$\frac{13}{7}$ 97 ¹
> Jacobine Jensen	$\frac{2}{5}$ 59 K . .	$\frac{2}{5}$ 77... $\frac{23}{4}$ 82...		$\frac{28}{8}$ 97 ¹
> Theresia Rasmussen	$\frac{6}{4}$ 58 F... .	$\frac{2}{1}$ 83... $\frac{19}{5}$ 87...		$\frac{5}{3}$ 98 ¹
> Ellen Johansen Sass	$\frac{25}{11}$ 43 L... .	$\frac{24}{5}$ 66... $\frac{20}{5}$ 70...		$\frac{24}{8}$ 98 ¹
S. Ninna Pindhøj	$\frac{26}{3}$ 63 J . .	$\frac{3}{11}$ 96		$\frac{30}{8}$ 1900
D. Marentine F. Christensen . .	$\frac{6}{3}$ 64 F... .	$\frac{12}{7}$ 86... $\frac{26}{4}$ 91... $\frac{18}{11}$ 1900 ¹		
> Ane Cathrine Pedersen... .	$\frac{20}{5}$ 50 J . .	$\frac{10}{1}$ 75... $\frac{30}{6}$ 78... $\frac{3}{8}$ 02 ¹		
> Ida Henckel	$\frac{13}{3}$ 35 K . .	$\frac{2}{2}$ 69... $\frac{4}{5}$ 73... $\frac{24}{10}$ 02 ¹		
> Elisa E. Holten	$\frac{20}{11}$ 28 S... .	$\frac{26}{6}$ 63... $\frac{28}{5}$ 67... $\frac{24}{2}$ 03 ¹		
> Marie Schmidt	$\frac{18}{2}$ 56 K . .	$\frac{1}{5}$ 73... $\frac{10}{6}$ 77... $\frac{3}{5}$ 03 ¹		
> Johanne K. C. Harpøth . .	$\frac{30}{8}$ 60 S... .	$\frac{23}{3}$ 87... $\frac{26}{4}$ 91... $\frac{28}{7}$ 04 ¹		
> Christiane Bolette Hansen	$\frac{5}{2}$ 56 S... .	$\frac{1}{5}$ 85... $\frac{25}{12}$ 90... $\frac{24}{3}$ 05 ¹		
> N. Marie Norup	$\frac{21}{1}$ 71 J . .	$\frac{23}{5}$ 91... $\frac{10}{4}$ 96... $\frac{28}{4}$ 07 ¹		
S. Betty Raben	$\frac{25}{12}$ 72 J . .	$\frac{1}{7}$ 95		$\frac{12}{5}$ 08 ¹
D. Emma Frederiksen	$\frac{1}{6}$ 50 K . .	$\frac{5}{11}$ 75... $\frac{2}{8}$ 79... $\frac{19}{9}$ 08 ¹		
> Birthe M. Iversen	$\frac{16}{8}$ 71 J . .	$\frac{26}{9}$ 95... $\frac{15}{9}$ 01... $\frac{11}{1}$ 09 ⁵		
S. Ingeborg M. Lauritzen	$\frac{20}{3}$ 78 F... .	$\frac{6}{5}$ 08		$\frac{27}{8}$ 09 ⁶
> Anne M. Jensen	$\frac{20}{1}$ 81 S... .	$\frac{12}{6}$ 07 Ps...		$\frac{17}{7}$ 09 ¹
D. Mathilde Thortzen	$\frac{2}{10}$ 46 Sl . .	$\frac{10}{6}$ 81... $\frac{10}{4}$ 85... $\frac{12}{10}$ 09 ⁷		
S. Gerda Schat-Petersen	$\frac{10}{1}$ 81 K . .	$\frac{1}{10}$ 99		$\frac{8}{12}$ 09 ¹¹
D. Henriette J. Nielsen	$\frac{15}{1}$ 83 J . .	$\frac{30}{11}$ 02... $\frac{29}{8}$ 09... $\frac{8}{12}$ 09 ⁸		

Begravet ¹ paa Frederiksberg Assistenskirkegaard, hvor Diakonisserne har deres eget Gravsted. ² Gabel. Sl. ³ Randers, ⁴ Herslev. ⁵ Tanderup. ⁶ Hundstrup. ⁷ Reerslev. ⁸ Klakring. ⁹ Kjøge. ¹⁰ Viborg. ¹¹ Kbh. Holm. Kg.